

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06131

**BARIKHT FUN DER
KONFERENTS FUN DEM
YIDISHN**

Yivo Institute for Jewish Research

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

449

באריכט פון דער קאָנפּערענץ פון
יידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט
אָפּגעהאַלטן פון 24 ביזן 27 אָקטאָבער 1929 אין ווילנע

Vertical text on the left margin, possibly a page number or header.

Small text or mark at the top right.

Small text or mark in the upper right quadrant.

Small text or mark in the middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

Small text or mark in the lower middle right quadrant.

יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט
סעריע „ארגאניזאציע פון דער יידישער וויסנשאפט“, נומער 7

ב א ר י כ ט

פון דער קאָנפּערענץ פון דעם יידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט

אָפּגעהאַלטן אין ווילנע פון
24טן ביזן 27טן אָקטאָבער 1929

פּרעזידענט
דאָקטאָר
פּרעזידענט
דאָקטאָר

פּרעזידענט

ת ר "ן / ווילנע / 1930

PRINTED IN POLAND

JOINT UNIVERSITY LIBRARIES
GIFT OF
MRS. HENRY TEITLEBAUM

Żydowski Instytut Naukowy. Serja „Organizacja Nauki Żydowskiej“, Nr 7. Baricht fun der konferenz fun jidišn wisnšaftlechn institut, 24—27 oktober 1929 (Sprawozdanie z konferencji Żydowskiego Instytutu Naukowego, 24-27 października 1929 r.). Wilno 1930.

Drukarnia „TOMOR“ J. Kamermachera Wilno, ul. Szopena 1.

א י נ ה א ל ט :

ז י י מ

- 7 צוגרייטונג צו דער קאנפערענץ .
- 11 פייערלעכע עפענונג-זיצונג .
- 29 וויסנשאפטלעכע זיצונג .

דריטע זיצונג

- 30 באריכט פון אָרנאַניזיר-קאָמיטעט .
- 38 באריכט פון דער עקאָנאָמיש-סאָסיאַלישער סעקציע .
- 43 באריכט פון דער היסטאָרישער סעקציע .
- 49 באריכט פון דער פּילאָלאָגישער סעקציע .
- 58 בוי-פייערונג .

פערטע זיצונג

- 62 באריכט פון דער פּסיכאָלאָגיש-פּעראַנאָלישער סעקציע .
- 64 באריכט פון דער עסנאָגראַפישער קאָמיטע .
- באריכט פון ארכיוו, פון דער ביבליאָגראַפישער צענטראַלע (72), פון
70 סאַעסער-מוויי (74), פון דער ביבליאָטעק (79) .
- 80 וויכוחים .

פינפטע זיצונג

- 90 רעפּעראַט פון דער פינאַנץ-קאָמיטע .
- 92 רעפּעראַט פון דער קאָמיטע פאַר אָרנאַניזאַציע .
- 95 באריכט פון דעם בוי-קאָמיטעס .
- 96 וויכוחים .

זעקסטע זיצונג

- 107 וויכוחים .
- 110 אָפּשטימונג .

זיבעטע זיצונג

- 116 אָפּשטימונג .
- 119 וואָלן .
- 120 שליסונג פון דער קאנפערענץ .

הוספות

- 128 בא גריסונגען צו דער קאָנפֿערענץ
די וויסנשאַפֿטלעכע רעפֿעראַטן:
- 143 נח פּרילוצקי: ייִדישע דיאַלעקטאָלאָגיע
יעקב לעשטשינסקי: די עקאָנאָמישע עוואָלוציע פֿון די דייַטשע ייִדן אין
- 159 19-טן יאָרהונדערט
ד"ר יצחק שיפער: פּראָבלעמען פֿון דער ייִדישער אַוואָסאָנאָמיע
- 164 אין אַלם-פוילן
ד"ר עמנואל רינגעלבלום: ייִדן אין דער פּוילישער פּרעסע אין
- 168 19-טן יאָרהונדערט

דער סך-הכל פֿון די הכנסות פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט
(וויאָנער צענטער) פֿאַר דער צייט פֿון 24 מערץ 1925 ביזן 1 סעפטעמבער
1929 האָט באַטראָפֿן 171,773.55 גילדן.
די הוצאות (אין מזומן) פֿאַר דער זעלבער צייט האָבן באַטראָפֿן:
113,041.81 גילדן.
אַ בפרטיותדיקער געלט-באַריכט פֿון אַלע צווייגן פֿון ייִוואָ אין אָפֿ-
נעדרוקט אין אַ באַזונדער בראַשור (סעריע „אַרגאַניזאַציע פֿון דער ייִדי-
שער וויסנשאַפֿט", נומ' 8).

צוגרייטונג צו דער קאָנפּערענץ

דער געדאַנק וועגן דער נייטיקייט אויפצורופן אַ ברייטערע קאָנפּע-
רענץ פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט איז אויפגעקומען ביי
די אינסטיטוט־טוער נאָך מיט אַ צייט פריער. די אַרבעט, וואָס פאַרצווייגט
זיך וואָס ווייטער מער, האָט שוין לאַנג אַריבערגעוואַקסן די אַרגאַניזיר-
פאַרטיי, וואָס זיינען געשאַפן געוואָרן אויף דער בערלינער פאַרבאַראַטונג
אין אַונוסט 1925. אַלע, און דער אַרגאַניזיר-קאָמיטעט גופא מער ווי ווער
עס איז, האָבן געשפירט אַ באַדערפעניש אַוועקצושמעלן די אַרגאַניזאַציע
פון דעם יוואָ אויף אַזא אופן, אַז זי זאָל זיין צוגעפאַסט צו די נייע
פאַקטן, פאַדערונגען און מעגלעכקייטן.

די ערשטע צירקולאַרן וועגן דער קאָנפּערענץ זיינען אַרויסגעשיקט
געוואָרן אָנהייב סעפטעמבער 1929. ביז מיטן אָקטאָבער איז געפירט
געוואָרן אַ קאָרעספּאָנדענץ מיט די פאַרבעטענע און עס זיינען פונאַנדער-
געשיקט געוואָרן אַ ריי פאַרשלאָגן. די קאָנפּערענץ גופא האָט געדויר-
ערט פון 24טן ביזן 27טן אָקטאָבער 1929. אויב ס'איז געראַטן צו אַר-
גאַניזירן דעם צונויפקום אין אַזאַ לפי־ענד קורצער צייט, איז דאָס אַ רע-
זולטאַט דערפון, וואָס דער אַרגאַניזיר-קאָמיטעט האָט שוין
ניט געהאַט צו טאָן מער מיט יחידים־פריינד אַליין. די אַרבעט
פאַר דעם יוואָ איז פאַר די לעצטע יאָרן געוואָרן אַ פאַלקס־באַוועגונג,
וואָס קיין שום אַנדער וויסנשאַפּטלעכע אינסטיטוציע ביי יידן און אפּשר
אויך ביי ניט־יידן קאָן זיך מיט אַזוינס ניט באַרימען. די דאָזיקע באַווע-
גונג האָט אַרויסגערופן צום לעבן אין אַ גאַנצער ריי לענדער פיל־ווייניק
פעסטע געזעלשאַפטן, „פריינד פון יוואָ“, וואָס זיי זיינען געווען דער גאַ-
טירלעכער אַרעסט פאַר דער פאַרבעטונג צו דער קאָנפּערענץ: יענע
פאַראייניקונגען, וואָס זייער דירעקטער ציל איז צו בויען דעם יוואָ, זיינען
די נאַטירלעכע פּוסקים, בשעת עס גייט וועגן באַשטימען זיינע ווייטער-
דיקע אויפגאַבעס און אַרבעט־פלענער. הויך דעם זיינען פאַרבעטן געוואָרן
מיט באַראַט־רעכט די פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער פון לאַנד־אַרגאַניזאַציעס
און שטייט־געזעלשאַפטן, בילדונגס־ און קולטור־אינסטיטוציעס, וואָס האָבן

בין אהער געשמיצט דעם יוואָך, און אויך די מיטארבעטער פון די „שריפטן“ און די שמענדיקע מיטארבעטער פון אינסטיטוט. צו דער עפענגונג־וויצונג און צו דער פייערונג פון אָנהייבן די בוי־ארבעט ביים אייגענעם בנין זיינען פארבעטן געוואָרן נאָך אַ גאַנצע ריי אַנדערע אינסטיטוט צויעם אָדער פערזאָגען, וואָס האָבן אויף דעם אָדער אויף יענעם אופן אַרויסגעוויזן זייערע סמפאָטיעס אָדער זייער אינטערעס פאַר דעם יוואָך. אַרום און אַרום זיינען אויף דער קאָנפערענץ בייגעווען 34 דעלעגאַטן מיט באַשליס־דעכט און 47 מיט באַראַט־דעכט.

רשימה פון די דעלעגאַטן

1. דעלעגאַטן מיט באַשליס־דעכט:

אָרגאַניזיר־קאָמיטעט:

ד"ר מ. וויינרייך, א. משעריקאָווער, יעקב לעשמיטסקי, ז. רייזען.
פּרײַז:

געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין ווילנע — י. משערניכאָו, מ. יאַפע, ב. ברוך־ווירגילי, ד"ר ה. קאָוואַרסקי, ז. קלמנאָוויטש, ד"ר צ. שאַבאַד.

געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין וואַרשע — י. ברוידע, י. גיטערמאַן, מ. גראָמב (אַנסקי־קרייז), ג. מיזיל, ג. פּרילוצקי, ד"ר י. שיפער.
געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין ביאַליסטאָק — ל. קאַנעל.

געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין ווילנע — ש. ווינטער.
געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין קראָקע — א. זיינפּעלד.
געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין שעדלעץ — מ. מאַנדעלמאַן.

אָרגאַניזיר־קאָמיטעט פאַר דער געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין קובנע — ז. קירשמיין.

דייַטשלאַנד:

געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין בערלין — ד"ר ג. גערנעל, א. ראָזין (בן־אָדיר).

ליטע:

געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך אין קאַונע—אָדוו'ע. פינקעלשטיין.
לעטלאַנד:

קאָמיטעט פאַר דעם יוואָך אין לעטלאַנד — י. מאַרק, מ. מאַרק, ה. עסקין.

עסטלאַנד:

קאָמיטעט פאַר דעם יוואָך אין דערפּעט — ד"ר נפתלי גענש.
פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון־אַמעריקע
אַמעריקאַנער אָפּטייל פון יוואָך — ג. אייזנער.

רו מניע :

קאמיטעט פאר דעם יוואָ אין טשערנאָוויץ — ד"ר י. בערנפעלד.
בוֹי־קאָמיטעט :
ווינגע — מ. בוגימאָוויטש, יר. שאַפיראַ. לידע — י. פּופקאַ.
ריגע — וו. לאַצקי=בערטאַלדי.

II. דעלעגאַטן מיט באַראַט=רעכט :

מ. אידעלסאָן — ווינגע (אַרכיוו), ש. באַסטאַמסקי — ווינגע (געזעלשאַפט), י. בערוז — ריגע (בוֹי־קאָמיטעט), מאיר בערנשטיין — ווינגע (רעווידי=קאָמיטע), י. ברייטשטיין — וואַלאַראַוועק (געזעלשאַפט), א. גאַלאַמב — ווינגע (געזעלשאַפט), א. גערטעל — הרופיעשוויו, ה. דאַב=קאָווסקי — לידע (שמיצגרופע), קורט האַזען — פּלאַצק, י. האַלברייך — רעוועל (קאָמיטעט), פּרין הירשבין (פען=קלוב), ג. ווייניג — ווינגע (עטנאָ=גראַפישע קאָמיטע), ב. ווינריב — ברעסלע (מיטאַרבעטער פון די „שריפטן“), ב. ווערבלנינסקי — גראַדנע, י. זעלקאָוויטש — לאַדזש, זרבבל — וואַרשע (צישאַ), ג. טאַויעוו — דווינסק (שמיצגרופע), מ. יעוו=זעראָוו — ווינגע (געזעלשאַפט), ג. כמיעלעווסקי — קאַליש (שמיצגרופע), ד"ר י. ליפּאָווסקי — וואַרשע (מיטאַרבעטער פון די „שריפטן“), ז. לעווי=טאַם — ריגע (בוֹי־קאָמיטעט), מ. לערער — וואַרשע (מיטאַרבעטער פון די „שריפטן“, באַפולמעכטיקער פון יוואָ), יוסף לעשטינסקי — וואַרשע (צישאַ), ד"ר ר. מאַהלער — וואַרשע (געזעלשאַפט), ז. מלמד — וואַרשע (שולקולט), א. י. עליאָוויטש — וואַרשע (געזעלשאַפט), א. ענגעל=צין — פּאַדבראַדז (שמיצגרופע), ג. עפשטיין — ווינגע (עטנאָגראַפישע קאָמיטע), ד"ר י. פּאַיענסאָן — דערפעט (בוֹי־קאָמיטעט), ח. פּופקאַ (צב"כ), מ. פערדמאַן — לויצק, ג. צימליד — וואַרשע (אַנסקי=זאַמל=קרייז), ג. קאַ=האַן — וואַרשע (געזעלשאַפט), א. קאַלענבערג — וואַרשע (סעמינאַר פאַר יידיש=פאַרשונג ביי דער געזעלשאַפט „פּריינד“), וו. קאַלקאַ — גראַיעווע, פ. קאַן — ווינגע (מיטאַרבעטער פון די „שריפטן“), פ. קאַפּלאַן — ביאַ=ליסמאַק (געזעלשאַפט), ד. קאַפּלאַן=קאַפּלאַנסקי — ווינגע, א. קליאַנסקי — ווינגע (געזעלשאַפט), ב. קלעצקין — ווינגע (בוֹי־קאָמיטעט), ד"ר י. קרוק — וואַרשע, א. קרעמער — ווינגע (געזעלשאַפט), א. דאַזענסאַל — ווינגע (געזעלשאַפט), מ. ריינהאַרץ — ווינגע (וויכביג), ד"ר ע. רינגעלבלום — וואַרשע (געזעלשאַפט), מ. שאַליט — ווינגע (היסטאָריש=עטנאָגראַפישע געזעלשאַפט), מ. שור — ריגע (געזעלשאַפט).

אין דער קאָנפּערענץ האָבן אויך אָנטיילגענומען מיט באַראַט=רעכט די שמענדיקע מיטאַרבעטער פון יוואָ :
פ. אַלקעניצקי, י. אַנילאָוו טש, משה בערנשטיין, ד"ר י. גאַרדאַן, ח. גריטשאַנסקי, ה. כאַיעם, כ. פּופס, מ. קאַנאַנאָוויטש, מ. קאַנטאַר, ג. קאַנטאַרדאָוויטש, נ. קאַסטעלאַנסקי, ר. קאַץ, ב. רעמי, פ. שאַפיראַ.

אחוץ די עצם דעלעגאטן זיינען קיין ווילנע אויף די טעג פון דער קאנפערענץ געקומען, אין עסקורסיעס און איינציקווייז, העכער 100 פערזאן פון ווארשע, לאדזש און אנדערע ווייטערע און נענטערע שטעט פון פוילן און לעטלאנד.

אויף זיין לעצטער זיצונג ערב דער קאנפערענץ האָט דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט ענדגילטיק איינגעשטעלט אזא מין טאָג-אָרדענונג, וואָס איז פון דער קאנפערענץ אַקצעפּטירט געוואָרן.

טאָג אָרדענונג:

דאָנערשטאָג, דעם 24טן אָקטאָבער:

4 נאַכמיטאָג: פייערלעכע עפענונג אין טעאטער, פּאַלאַס.

8 אָוונט: וויסנשאַפטלעכע זיצונג אין טעאטער, פּאַלאַס.

פרייטאָג, דעם 25טן אָקטאָבער:

9 1/2 פרי: אַלגעמיינער באַריכט — מ. וויינרייך.

רעפּעראַטן וועגן דער ווייטערדיקער וויסנשאַפט-לעכער אַרבעט — די פּאַרשטייער פון 4 סעקציעס און פון דער עטנאָגראַפישער קאָמיסיע.

אָנהייב פון די וויפּוחים.

1 פייטאָג: לכּבּוד דעם אָנהייב פון דער בויאַרבעט

ביים אייגענעם בנין פון יו"א (וויוולקסי-גאס 18).

4 נאַכמיטאָג: המשך פון די וויפּוחים.

10 אָוונט: באַנקעט לכּבּוד דער קאנפערענץ.

שבת, דעם 26טן אָקטאָבער:

9 1/2 פרי: סוף פון די וויפּוחים.

4 נאַכמיטאָג: רעפּעראַט וועגן דעם פּלאַן פון דער ווייטערדיקער

אָרגאַניזאַציע — א. טשעריקאָווער.

רעפּעראַט וועגן בודזשעט און פינאַנצן — רעפּע-

רענט פון דער קאָמיסיע.

באַריכט פון בויקאָמיטעט — י. שאַפיראַ.

9 אָוונט: וויפּוחים וועגן דעם אָרגאַניזיר-פּלאַן און די

פינאַנצן.

זונטאָג, דעם 27טן אָקטאָבער:

9 1/2 פרי: המשך פון די וויפּוחים.

אַפּשטימונג פון די רעזאָלוציעס.

4 נאַכמיטאָג: אַפּשטימונג פון די רעזאָלוציעס.

וואַלן. שליסונג פון דער קאנפערענץ.

די פייער לעכע עפענונג-זיצונג

(דאָנערשטאָג, דעם 24טן אָקטאָבער 1929)

די פייער לעכע עפענונג-זיצונג פון דער קאָנפערענץ פון יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט הייבט זיך אָן דאָנערשטאָג דעם 24סטן אָקטאָבער 1929 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג אין טעאָטער „פּאַלאַס“. דער זיצונגס-זאַל איז פול באַזעצט מיט דעלעגאַטן און געסט, אַריבער 800 מענטשן. צווישן זיי פאָרשטייער פון יידישע געוועלשאַפֿטלעכע און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס, די גאַנצע יידישע לערערשאַפֿט בראש מיטן פּיאָנער פון דער יידישער שול-באַוועגונג ג. פּלודערמאַכער, די גאַנצע יידישע ליטעראַרישע משפּחה פון ווילנע מיט דעם סעניאָר אירן ש"ל ציטראָן בראש, דער פאָרויצער פון פאָרוואַלטונג פון דער ווילנער יידישער קהילה א. קרוק, די פאָרשטייער פון דעם יידישן ליטעראַטור-פאָראַיין און פּען-קלוב אין וואַרשע אַלטער קאַציונע, ב. קאַרליניוס און אַנדערע. אַ סך מענטשן פון עולם האָבן ניט געקאָנט ווערן אַריינגעלאָזט, ווייל עס האָבן קיין ערטער ניט געקלעמט. צווישן די ניט-יידישע געסט זיינען געווען: דער סענאַט-מאַרשאַלעק פּראָפ' י. שימאַנסקי, דער ווילנער סטאַראַסמע וו. אישאַראַ, קוראַטאָר פון ווילנער שול-קרייז ס. פּאַנאַזשעלסקי, דער שטאַט-פּרעזידענט י. פּאַלעוועסקי, וויצע-פּרעזידענט וו. משיזש, דעקאַן פון יורדישן פּאַקולטעט פון ווילנער אוניווערסיטעט פּראָפּעסאָר ערעג-קרויץ, דעקאַן פון נאַטורוויסנשאַפֿטלעכן פּאַקולטעט פּראָפ' רידעוועסקי, פּראָפ' הוישמשיץ, פּרוי פּראָפּעסאָר ערעגקרויץ, פּאַרטרעטערס פון ווילנע גער פּוילישע, ליטווישע און וויסרוסישע וויסנשאַפֿטלעכע געוועלשאַפֿטן. עס איז אויך בייגעווען דער פאָרשטייער פון אינערן-מיניסטעריום

ה' א. האַפּטאָ

די זיצונג ווערט אַריינגעפירט דורך געזאַנג פונם כאָר פון יידישן לערער-סעמינאַר אונטערן אָנפיר פון י. גערשטיין.
נאָך דעם געזאַנג פאַרנעמען ערטער אויף דער טריבונע די מיטגלידער פון אַרְגאַניזיר-קאָמיטעט ד"ר מ. ווינר, א. משיעריקאווער, יעקב לעשמענינסקי, ז. רייזען און די מיטגלידער פון דער פאָרוואַלטונג פון דער ווילנער געוועלשאַפֿט פריינד פון יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט ש. באַסמאַנסקי, א. גאַלמב, י. משיעריקאווער, מ. יעוועראָוו, ד"ר ה. קאַ-וואַרסקי, פּרוי א. ראָזענטאַל, סענאַטאָר ד"ר צ. שאַבאַד און מ. שור, די מיטגלידער פון בוי-קאָמיטעט מ. בונימאַוויטש, ב. קלעצקין און יר. שאַ-פּיראַ.

ז. רייזען עפנט די פייערלעכע זיצונג פון דער קאָנפערענץ אין
נאָמען פון אָרגאַניזיר-קאָמיטעט:

השובע דעלעגאַטן, השובע געסט! אין אַ צייט, ווען דאָס יידישע
לעבן מאַכט דורך אַזאַ שווערן עקאָנאָמישן און גייסטיקן קריזיס; אין
אַ צייט, ווען די ביזאָהעריקע יסודות פון דעם יידישן זיין זיינען צעטרייסלט
ביז די טיפסטע טיפּענישן; אין אַ צייט, ווען מיר שטייען אויפן שוידוועג
פון גרויסע היסטאָרישע תקופות, אָפט פאַריאָושט און פאַרצווייפלט אין
דעם אָנגעזיכט פון אונדזער גרויסן הורבן, — אין אַזאַ צייט איז פאַר אונדז,
דער נייער, מיט דעם פּאָלק פאַרבונדענער און צו דעם פּאָלק זיך ציענדיקער
יידישער אינטעליגענץ, ווי אַ נס, ווי אַ סימבאָל אויפגעשטאַנען אַ נייע
האַפּענונג — דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט.

דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט איז פאַר אונדז ניט נאָר
דער צענטער פון דער וויסנשאַפּטלעכער אַרבעט אין יידיש, די צענטראַלע
אינסטאַנץ פאַר דער פאַרשונג און אַנטוויקלונג פון דער יידישער שפּראַך
און ליטעראַטור, דאָס אָרם, וווּ עס פילדן זיך אויס נייע אַרבעטער אויפן
פּעלד פון יידישער וויסנשאַפּט און קולטור, דער צענטראַלער זאַמל-און
רעגיסטריר-פּונקט פאַר דעם יידישן קולטור-לעבן אין אַלע עקן וועלט.

דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט איז פאַר אונדז קודם-בֵּאל
אַ פּאַקטאָר פון אָרגאַניזירן די יידישע שעפּערישע ענערגיע איבער לענ-
דער און גרענעצן; אַ פאַרבינדונגס-מאָמענט פאַר אַלע צעזיימע און צע-
שפּרייטע טיילן פון אונדזער פּאָלק, דער גייסטיקער קיבוץ-גליות פון דער
יידישער אַלגעמלעכער נאַציע.

דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט איז דער אָרגאַניזירטער
וויילן פון די מיליאָנען יידישע פּאָלקסמאַסן איבער דעם גאַנצן כּדור הארץ;
דער אָרגאַניזירטער וויילן פון פּאָלק אויסצולעבן זיך אין זיין קולטור, אויף
זיין שפּראַך, אין שמענדיקער באַנייג און אין שמענדיקן באַהעפּטן דעם
היינט מיט דעם מאָרן.

דער דאָזיקער אָרגאַניזירטער וויילן האָט עט געשאַפּן יענע אַלע פּאַר-
באַדינגונגען, וואָס האָבן מעגלעך געמאַכט דעם אויפקום פון דעם יידישן
וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט. אַז דעם דאָזיקן וויילן אויסצולעבן זיך ווי
פרייע שפּאַלצע מענטשן, אַלזאַ אויך ווי פרייע שפּאַלצע יידן, — וואָלט
ניט מעגלעך געווען דער גייסטיקער אויפשטייג פון די יידישע פּאָלקסמאַסן.
אין אַלע לענדער פון קאָנפּאַקטן יידישן ישוב. און די העכסטע און פרייט-
סטע מאָניפעסטאַציע פון דעם דאָזיקן וויילן איז דער יידישער וויסנשאַפּט-
לעכער אינסטיטוט.

נאָר דערמיט דערקלערט זיך דער אויסערנעוויינלעכער ערפּאָלן פון
דעם ייוואָ אין אַלע לענדער פון יידישן ישוב, אין אַלע קרייזן און שיכטן,

זיין געוואלדיקע אויסשפרייטונג, זיין אריינדרינגען אין דער טויף פון דעם יידישן לעבן.

דער ייוואָ איז ספּאַנאַטאָן אויסגעוואַקסן פון די טיפּסטע קולטור-באַדערפּענישן פון אונדזער פּאָלק און ספּאַנאַטאָן האָט זיך געבויט זיין אָרגאַניזאַציע, וואָס געמט שוין אַרום ביים היינטיקן טאָג 17 לענדער. אונדזער היינטיקע קאַנפּערענץ איז דער ערשטער צוזאַמענקום פון די מועד און פריינד פון ייוואָ, פּדי פעסטער אויסצובויען אונדזער אָרגאַניזאַציע, ריפּער מאַכן זי פאַר די גרויסע אויפגאַבן, וואָס זי זי איז געקומען צו פאַר-ווירקלעכן. אין נאָמען פון דעם אָרגאַניזיר-קאָמיטעט פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט דאַנק איד די אַלע, וואָס האָבן צוגעלייגט אַ האַנט צו דעם גרויסן זיך בויענדיקן בנין. איד באַגריס אַלע פאַר-זאַמלע דעלעגאַטן און געסט און ערקלער די ערשטע אַלגעמלעכע קאָנפּערענץ פון דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט פאַר געעפנט.

ז. רייזען גיט איבער אין נאָמען פון אָרגאַניזיר-קאָמיטעט דעם פאַרזיין טעגאַטאָר ד"ר צ. שאַבאַד.

ד"ר צ. שאַבאַד :

הויכגעשעצטע געסט! חשובע אַסיפה!

איד בין גליקלעך, וואָס אויף מיר איז אַרויפגעלייגט דער כבוד צו פירן די ערשטע זיצונג פון דער ערשטער קאָנפּערענץ פון וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט, וואָס קומט פאַר אין אונדזער אַלטער ליבער ווילגע. אין נאָ-מען פון אונדזער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט באַגריס איד די געערטע געסט, די באַדייטנדיקע פאַרשטייער פון דער יידישער וויסנשאַפּט און פון דער יידישער געזעלשאַפּטלעכקייט, וואָס זיינען געקומען אַהער אין אַזאַ גרויס-סער צאָל פון אַלע לענדער, וואו ס'שלאָגט דער דופק פון דעם יידישן לעבן — פון די אַמעריקאַנער פאַראייניקטע שטאַטן, פון דייטשלאַנד, לעמלאַנד, עסטלאַנד, ליטע, רומעניע, און פון פיל שמעט פון דער פּוילישער שער רעפּובליק — פון דער הויפטשטאָט וואַרשע, קראָקע, ביאַליסטאָק אַצו'וואו. איד באַגריס די פאַרשטייער פון דער מאַכט און זעלבסטפאַרוואַל-טונג, וואָס זיינען אַהער געקומען, די פאַרשטייער פון דער פּוילישער, ווייס-רוסישער און ליטווישער געזעלשאַפּט. איד באַגריס די אַלע פאַרשטייער פון די יידישע אַרבעטנדיקע שייכטן, וואָס זיינען מאַסגווייז געקומען אין דעם זאַל. אָמאָ די אַלע פריינד פון וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט זאָגן איד אַ האַרציקן ברוך-הבא!

דער רעדנער ווענדט זיך דערנאָך אויף פּויליש צו די ניט-יידישע געסט :

הער מאַרשאַלעק! געערמע הערן און געערמע דאַמען! איד בין גליקלעך, וואָס איד האָב דעם כבוד צו זיין דער פאַרזיצער אויף דער

ערשטער זיצונג פון דער ערשטער קאָנפֿערענץ פון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, פון דער קאָנפֿערענץ, וואָס האָט זיך צוגעפֿעקליבן אין אונז-זער אַלמער שמאַט, אין דער ליבער ווילנע.

אין נאָמען פון אָרגאַניזיר-קאָמיטעט באַגרים איך די חשובֿע געס, די אָנגעזעענע פֿאַרשטייער פון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט, וואָס זיינען געקומען צו אַנדז אין אַ באַדייטנדיגער צאָל כמעט פון אַלע לענדער, וואו עס קלאַפט דער רופֿט פון ייִדישן לעבן, — פון די פֿאַראַייניקטע שמאַטן פון צפֿון-אַמעריקע, פון לעמלאַנד, פון רומעניע, ליטע, עסטלאַנד, און פון אַ סך שמעט פון דער פּוילישער רעפּובליק — פון דער הויפט-שמאַט וואַרשע, פון קראָקע, לאָדזש, פּיאָליסמאַק און אַנדערע.

איך באַגרים די פֿאַרשטייער פון דער מאַכט און שמאַטפֿאַרואַלמונג. איך באַגרים די פֿאַרשטייער פון דער פּוילישער, וויסרוסישער און ליטווישער געזעלשאַפֿט, די פֿאַרשטייער פון דער ייִדישער אינטעליגענץ און פון די ייִדישע ברייטע אַרבעטנדיקע מאַסן, וואָס האָבן זיך אַזוי צאָלרייך צו-נויפֿגעקליבן דאָ אין זאַל. צו אַלע די דאָזיקע פּריינט פון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט איז געווענדט אונזער ייִדישע באַגריסונג: ברוכים הבאים!

דער קומענדיקער רעדנער, ה' י. משערניכאָוו, וועט אין אַ פּוילישער רעדע אָנצייכענען די אויפֿגאַבן פון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, איך אָבער וועל ווייטער פירן מיין רעדע אין ייִדיש.

חשובֿע פּריינד! די אַרבעט אַרום דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט איז אַ באַוועגונג, אַ פֿאַלקס-באַוועגונג. דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט איז אַנטשטאַנדען — וואָלט איך זאָגן — סטיכיש. די פֿאַרבאַרגענע פֿאַמעניציאַלע פּוהות זיינען שוין לאַנג געווען גרייט צו אַקטיוויטעט און האָבן נאָר געוואַרט אויף אַ שמוים פון וועלכער ס'איז זייט אויף צו פֿאַרוואַנדלען זיך אין אַ גרויסער, אַקטיווער ענערגיע. די אַרבעט איז אָנגעהויבן געוואָרן אָן שום מאַטעריעלע מיטלען, אָן אַ גראַשן געלט. ס'איז נאָר געווען אַ שמאַרקער ווילן, אַן אַלגעמיינער באַווסט-זיין פון דער נייטיקייט, פון דער וויכטיקייט פון דער גרויסער זאַך — צו פֿאַראַייניקן אַלע פּוהות און זאַמלען און ווייטער פֿאַרשן די אַלע אוצרות פון דער ייִדישער קולטור, פון דער ייִדישער שפּראַך, פון דער ייִדישער שאַפֿונג. דאָס איז געווען — זאָג איך — אַ פֿאַלקס-באַוועגונג; וואָרים אין דער אַרבעט אַרום דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט האָבן זיך פֿאַראַייניקט מענטשן פון די פֿאַרשיידנסטע ריכטונגען און אָנשווינגען, מענטשן פון פֿאַרשיידענע שמעט און לענדער. אַלעמען האָט באַהערשט נאָר איין געדאַנק, איין געפיל — ליבע צום ייִדישן פֿאַלק, צו זיין שפּראַך און קולטור.

אין דעם פרט איז דער יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט אן אלגעמיינע, פולקום אויסערפארטייגשע יידישע נאציאנאלע אייגענשאפט. ער געפינט זיך נאך אין די וויקעלער, ער שמעלט נאך די ערשטע טריט. אָבער אין משך פון די עטלעכע יאָר פון זיין עקסיסטענץ האָט ער שוין זייער פיל אויפגעטאָן מיט זיינע וויסנשאפטלעכע אויסגעצייכענע, מיט דעם קאָלאָסאַלן רויען מאַטעריאַל, וואָס וואַרט נאָך צו ווערן באַאַרבעט, — אַ מאַטעריאַל, וואָס איז געקליבן און צוגעשיקט געוואָרן מאַרבע פיגות העולם, פון די טויזנטער קאַרעספּאַנדענטן, על-פי רוב פון די אַרבעטנדיקע מאַסן.

אָבער איינס מוזן מיר זאָגן און אונטערשרייבן. דער יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט — וואָס זיין אַרבעט שטראַכט פון רייזעס קוואַל פון יידישן לעבן — איז ענג פאַרבונדן מיט דער יידישער שפּראַך, מיט דער יידישער קולטור און דער יידישער ליטעראַטור. און אַן אויסדרוק פון דעם אלעמען איז דאָך די מאָדערנע יידישע שול. דאָס זיינען אַלץ רינגען פון איינער און דער זעלבער גאַלדענער קייט, וואָס פאַרבינדט דאָס היינטיקע יידישע לעבן מיט דעם עבר און דאַרף פירן צו אַ בעסערן, ליכטיקן עתיד. אַזוי ווי די יידישע שול קען גיט עקסיסטירן אַן דער יידישער קולטור, שפּראַך און ליטעראַטור, אַזוי האָבן גיט קיין קיום די דאָזיקע דריי עלעמענטן אַן דער יידישער שול. דעריבער מוזן מיר קאָנסטאַטירן מיט דער גאַנצער באַשטימטקייט, אַז יעדער אָנפאַל אויף דער יידישער שול איז מבזה און גראַבט אונטער די עצם עקסיסטענץ פון דער יידישער קולטור.

דער ייוואָ דאַרף ווערן דער קולטורעלער אַוויזער און די העכסטע אינסטאַנץ אין אַלע פּראַגן פון דער יידישער וויסנשאַפּט.

פּדי אָבער ער זאָל קענען פאַרנעמען דעם געהעריקן אַרמ אין יידישן לעבן, מוז ער ווערן שמאַרקער און וואָס ווייטער און טיפּער זיך פאַרשפּרייטן. ס'איז נאָך מער-גיט ווי געלויבט אַן אָנהייב. ס'שטייט נאָך פאַר אַ קאָלאָסאַלע אַרבעט. דערצו זיינען גייטיק אַלע אַקטיווע כוחות, וויסנשאַפטלעכע און אַראַנזאַציאָנעלע. אָט פּדי צו באַטראַכטן און אַרומטירן די אַלע מעגלעכקייטן און יסודות פון דער ווייטערדיקער אַרבעט איז צו זאַמענגערופן געוואָרן די היינטיקע קאָנפּערענץ. איד בין זיכער, אַז די פּריינד פון וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט, וואָס האָבן געלאָזט אַן אַ זייט זייערע פּטרזענלעכע אַהטערעסן און זיינען געקומען אַהער, געשמויסן פון אינעווייניקסטן דראַנג צו בויען און צו שאַפן, וועלן מיט זייער וויסן, ער-פאַרונג און התמדה אויפקלערן אַלע פּראַגן, וואָס שטייען אויפן סדר-היום, און אַוועקשטעלן דעם וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט אויף פעסטע און זיכערע פיס. איד ווינטש אַיך מזל און ברכה אין אייער אַרבעט!

נאך איידער מיר וועלן צוטראגן צו דעם עצם זיצונג מוזן מיר דער-
מאָנען די, וואָס זיינען אַזעק פון אונדז. מיר מוזן דערמאָנען די קרבנות
פון די לעצמע בלוטיקע געשעענישן אין ארץ-ישראל. איר בעט באַערן
זייער אַנדענק מיט אויפשמייין.

(אַלע פאַרזאַמלע הייבן זיך אויף פון זייערע ערשער און הערן אויס
דעם ווייטערדיקן טייל פון דער רעדע שטייענדיק)

מיר מוזן אָפּגעבן כבוד יענע קעמפער און פאַרשער, די העלדן פון
געדאַנק, פון וואָרט און פון דער פען, וואָס האָבן געלייגט דעם גרונטשטיין
פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט דורך זייער גאַנצער לעבנס-
אַרבעט און זיינען אַזעק פון דער וועלט, נאָך איידער זיי האָבן זוכה געווען
צו דערזען זייער טרוים פאַרווירקלעכט אָדער ביי די ערשטע טרוים פון
אונדזער אינסטיטוט.

ערע דעם אַנדענק פון יצחק-לייבוש פּריץ!

ערע דעם אַנדענק פון יהושע-מרדכי ליפשיץ, דעם גרויסן יידישן
לעקסיקאָגראַף, איינעם פון די ערשטע קעמפער פאַר דער עמאַניפּאַציע
פון די יידישע פּאָלקס-מאַסן, געשטאַרבן ג' אָב 1878 אין בערדיטשעוו!
ערע דעם אַנדענק פון ד"ר פּיליפּ מאַנש, דעם ערשטן מאָדערנעם

פאַרשער פון יידיש, געשטאַרבן דעם 7 אָווגוסט 1890 אין לעמבערג!

ערע דעם אַנדענק פון פּער נאַראַכאַוו, דעם בויער פון דער יידישער
פּילאָלאָגיע, געשטאַרבן דעם 4טן מערץ 1917 אין קיעוו!

ערע דעם אַנדענק פון שלמה-זיינוול ראַפּאַפּאָרט-אַנסקי, דעם גרויסן
פּיאָנער פון דער יידישער עמאַנאַפּיע, געשטאַרבן דעם 8טן נאָוועמבער
1920 אין וואַרשע!

ערע דעם אַנדענק פון פּריץ-מרדכי קויפּמאַן, דעם שטאַלצן מליץ
פון דער יידישער שפּראַך און קולטור אין מערב-איייראָפּע, געשטאַרבן
דעם 2טן מערץ 1921 אין בערלין!

ערע דעם אַנדענק פון פּאַוועל ראָזענמאַל-אַנמאַן, איינעם פון די
וועג-אויסערעמער פאַר וויסנשאַפּטלעכער ליטעראַטור אין יידיש, גע-
שטאַרבן דעם 28סטן פעברואַר 1924 אין ווילנע!

ערע דעם אַנדענק פון יהואש, דעם דיכטער און וויסנשאַפּטס-מאַן,
געשטאַרבן דעם 10טן יאַנואַר 1927 אין ניו-יאָרק!

ערע דעם אַנדענק פון ד"ר חיים ספּיוואַק, דעם פּרייסיקן לעקסיקאָ-
גראַף, געשטאַרבן דעם 16טן אָקטאָבער 1927 אין דענווער!

ערע דעם אַנדענק פון הערש-דוד נאַמבערג, דעם געמיינען פּריינד
פון יוואָ, געשטאַרבן דעם 21סטן נאָוועמבער 1927 אין וואַרשע!

ערע דעם אַנדענק פון אַברהם פאַרנעם, דעם איבערגעגענעם זעלנער
פון דער יידישער שפּראַכוויסנשאַפּט אין פון דעם יוואָ, געשטאַרבן דעם
29סטן דעצעמבער 1927 אין קאַלאַמיי!

ערע דעם אַנדענק פון ביינוש מיכאלעוויטש, דעם טוער פארן יוואָ פון זיינע ערשמע טרים אָן, געשטאַרבן דעם 30סטן אָקטאָבער 1928 אין וואַרשע!

ערע דעם אַנדענק פון ד"ר שמואל ווייסענבערג, דעם באַוווּסן עמנאַגראַף, געשטאַרבן דעם 31סטן אָקטאָבער 1928 אין זינאוויעווסק!

ערע דעם אַנדענק פון מרדכי וויינגער, דעם יונגן האַפּענונגס-פולן פאַרשער פון דער יידישער שפּראַך, געשטאַרבן דעם 4טן פעברואַר 1929 אין מינסק!

מיר באַערן מיט אויפשמיין זייער אַלעמענס אַנדענק.

דאָס וואָרט באַקומט דער מיטגליד פון דער פאַרוואַלטונג פון ווילנער געזעלשאַפט פריינד פון יוואָ, אַדוואָקאַט יוסף שערניכאָו, וואָס רעדט פּויליש, געווענדט צו די נומ-יידישע געסם:

זייער גערטע דאַמען און הערן!

די היינטיקע קאָנפּערענץ, די קאָנפּערענץ פון דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט אין ווילנע, איז אַ וויכטיקע סטאַדיע אין לעבן פון דער דאָזיקער אינסטיטוציע, און מיר דערלויבן זיך צו האַפּן: אין דעם קולטור-לעבן פון דעם יידישן פּאָלק.

דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט איז געקומען צום לעבן אַדאַנק דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער געזעלשאַפט, ווי זי האַט זיך אויסגעבילדעט אין דער לעצטער תקופה אין מזרח-איייראָפּע.

להיפּוך צו דער ערשמער יידישער עמאַנסאַפּיע-באַוועגונג אין מערב-איייראָפּע סוף 18טן און מיטן 19טן יאָרהונדערט, האָבן די קאַמפּאַקטע מיליאָנען-מאַסן פון דעם יידישן פּאָלק אין מזרח אויסגעקליבן אַן אַנדער וועג פון געשיכטלעכער אַנטוויקלונג.

אין פּראַצעס פון קאַמף פאַר מענטשלעכע רעכט, ווי אַ רעזולטאַט פון דער דעמאָקראַטיזירונג פון די יידישע פּאָלקסמאַסן, פון זייער שטרע-בונג צו סאָציאַלער און פּאָליטישער פּרייהייט, האַט די יידישע שפּראַך דערגרייכט צו אַ הויכער מדרגה. דער „זשאַרגאָן“, וואָס די יידן פון מערב האָבן זיך באַצויגן צו אים מיט אַזאַ פּיפּל, איז אין דער איצטיקער תקופה געוואָרן דער וויכטיקסטער פּאַקטאָר און אויסדרוק פון דער אַל-וועלטלעכקייט פון דעם יידישן פּאָלק.

עס האַט קורם-פּל גורם געווען דערצו די יידישע ליטעראַטור, וועלכע האַט שוין באַוווּן צו פאַרנעמען איר אָרט אין דער וועלט.

דורך דעם שאַפן פון אונדזער ערשטן קלאַסיקער מענדעלע מוכר-ספרים, דורך דעם לעבנסלוסטיקן, האַרציקן געלעכטער פון אונדזער גרויסן

שלום-עליכם און דער איידעלער ראַמאַנטיק פון יצחק-לייבוש פּרין, דורך דער אַרבעט פון דעם וויימערדיקן דור יידישע שרייבער און שעפער, וואָס פון זיי האָבן מיר היינט דעם פאַרגעניגן צו זען אין אונדזער סביבה דאָ פּרין הירשפייגען — מוט די יידישע ליטעראַטור שאַפן נאַציאָנאַלע און אַלמענטשליכע ווערטן און איז איינער פון די וויכטיקסטע גרונטשטיינער פאַר דעם יידישן רענעסאַנס, פאַר דער אויספילדונג פון דעם נייעם היינטיגן וועלטליקן יידישן פּאָלק.

איז משך פון די לעצטע צוויי צענדליק יאָר איז אין לעבן פון אונדזער פּאָלק אַנטשטאַנען אַ נייע ערשיינונג, וואָס גיט אונדז צו מוט און גלויבן אין אונדזער נאַציאָנאַלער צוקונפט.

די מאָדערנע וועלטליכע יידישע שול אין דער שפּראַך פון פּאָלק, וועלכע איז אויסגעוואַקסן ביי אונדז אין מזרח, הייבט זיך אָן צו פאַר-שפּרייטן אין דער גאַנצער וועלט, — אין די אַמעריקאַנער פאַראייניקטע שטאַטן, קאַנאַדע, בראַזיל, דרום-אַפריקע, פאַרין — אומעטום, וווּ עס לעבן און קעמפן די יידישע מאַסן פאַר אַ בעסערער, שענערער מענטש-לעכער און נאַציאָנאַלער צוקונפט.

און הגם גיט אימעטום האָבן מיר פאַר אונדזער שול די אָנערקענונג פון דער מלוכה, הגם אין טייל לענדער, ווי ביי אונדז אין פּוילן, באַגע-געען מיר אַנשטאַט הילף, וואָס מיר האָבן דערויף אַלע רעכט, נאָר שמע-רונגען אויף אונדזער שווערן וועג; הגם די יידישע רעאַקציע מאַביליזירט אירע פּוחות אין קאַמף מיט אונדזער וועלטליכער שול, זייגען מיר פּויל מיט גלויבן אין דעם נצחון פון דעם יידישן שולוועזן.

דער פּאָלק, וואָס שוין אַ גאַנצע ריי מלוכות (ראַטנרוסלאַנד, לעט-לאַנד, ליטע, עסטלאַנד), האָבן אויפן שולגעביט אָנערקענט אונדזערע גע-רעכטע פאַדערונגען, שאַפט ביי אונדז די איבערצייגונג, אַז אויך אין אַנ-רערע לענדער וועלן מיר קומען צום נצחון אין אונדזערע עלעמענטאַרע, גערעכטע פאַדערונגען לגבי דער מלוכה.

דער גלויבן אין די פּוחות פון דער יידישער דעמאָקראַטיע, דעם יידישן אַרבעטער און דעם יידישן פּאָלק-מענטש, שטאַרקט אונדזער מוט אין קאַמף מיט דער רעאַקציע.

די יידישע שפּראַך, די יידישע קולטור און די יידישע שול האָבן צוגעגעבן אַ נייעם פּרצוף דעם לעבן פון דעם יידישן פּאָלק און האָבן אַרויסגערופן די גייטיקייט פון דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט, וואָס דאַרף קרויגען און אָנפירן דאָס קולטור-לעבן פון אונדזער פּאָלק. ער זאַמלט און פאַרשט די אוצרות פון דער יידישער שפּראַך און פּאָלק-שאַפונג, שטודירט די געשיכטע פון אונדזער אַלטער ליטעראַטור, שטרעבט אויסצובילדן אַ צענטער אויך פאַר דער פאַרשונג פון נייער ליטעראַטור.

דער ייוואָ האָט אָבער נאָך אַנדערע וויכטיקע אויפגאַבעס.
דאָס יידישע פּאָלק לעבט איבער אַ שווערן סאָציאַל-עקאָנאָמישן
קריזיס און שטייט פאַר אַ געשיכטלעכן הכרח איבערצובויען די יסודות
פון זיין ווירטשאַפּטלעכן לעבן. דאָס יידישע פּאָלק, וואָס איז דורך די היים-
טאָרישע אומשאַפּטאָרן מגולגל געוואָרן אין אַ קיבוץ פון אַ רוב פאַרמיט-
לער, שטרעבט צו ווערן אַן אַרבעטס-פּאָלק, אַרויסצוגיין ניט נאָר פון
גייסטיקן געמאָ, נייערטי אויך פון עקאָנאָמישן.

דאָס אויספאַרשן די מענדענצן פון יידישן עקאָנאָמישן לעבן איז
פאַר אונדז אין דער איצטיקער תקופה ניט נאָר אַ וויסנשאַפּטלעכער ענין
אַליין, עס האָט אויך די וויכטיקסטע באַדייטונג פאַר דער פאַרבעסערונג
פון אונדזער ווירטשאַפּטלעכן מעמד.

דער ערשטער באַנד שריפטן פון דער עקאָנאָמיש-סאָציאַליסטישער
סעקציע פון ייוואָ, וואָס דעם פירער פון איר און רעדאַקטאָר פון די
שריפטן, יעקב לעשמיטשניסקי, באַגרייבן מיר דאָ מיט פאַרגעניגן אין
אונדזער מסיבה, איז אַן אָנהייב פון אַ דויערנדיקער וויסנשאַפּטלעכער
אַרבעט אויפן כמעט פוסמן פעלד פון פאַרשן די יידישע עקאָנאָמיק. דער
יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט מוז דאָס דאָזיקע פעלד אויפאַקערן
און פרוכטפירן מאַכן.

עס איז אויך די אויפגאַבע פון ייוואָ צו באַשאַפן די יסודות און
מעטאָדן פון אַ נייער יידישער היסטאָריאָגראַפיע.
דאָס רוב, וואָס מיר האָבן אויף דעם געביט באַקומען בירושה פון די
מערב-אייראָפּעישע יידן, פאַרמאָגט וויער אַ סך מעלות, עס איז אָבער באַ-
שאַפן געוואָרן, ווען אַפילו טיילמאָל אומבאַוואַסזיניק, צוליב צילן פון פאַר-
טיידיקונג, פון אַפּאָלאָגיקע.

אונדזער דור, אין זיין וויסנשאַפּטלעכן שטרעבן, אין זיין וועלן באַ-
נעמען די פּראָבלעמען פון יידישן פּאָלק אין זיין פאַרגאַנגענהייט און אין
זיין היינט, שטרעבט צו וויסנשאַפּטלעכער עכטיקייט, צו באַשאַפן אַ באמת
אַביעקטיווע יידישע געשיכטע.

דער ערשטער באַנד פון די „היסטאָרישע שריפטן“, וואָס זיין רע-
דאַקטאָר, דעם פירער פון דער היסטאָרישער סעקציע פון ייוואָ, אליהו
משעריקאָווער, האָבן איר דעם פּכוד אַייד דאָ פאַרצושטעלן, איז באַגעגנט
געוואָרן מיט אָנערקענונג פון וויסנשאַפּטלעכע קרייזן ווי אַ חשובער אויפמו-
אין דער יידישער היסטאָריאָגראַפיע; ער באַדייט אַ וויכטיקן שריט פאַרויס
אין דער אַרבעט פון ייוואָ.

דער ייוואָ איז ניט די איינציקע אינסטיטוציע ביי היינטיקן טאָג,
וואָס שמעלט זיך די דאָזיקע אויפגאַבע צו שאַפן אַ מאָדערנע יידישע וויסנ-
שאַפּט. אויף יענער זייט גרענעץ, אין ראַמנפאַרבאַנד, זיינען פאַר די לעצטע

יָאָרן באַשאַפֿן געוואָרן ייִדישע וויסנשאַפֿטלעכע צענטערס אין מינסק, קיעוו, מאַסקווע, אַדעס. עס ווערט דאָרט געמאַן אַ גרונטיקע פֿאַרש-אַרבעט אויפֿן געביט פֿון ייִדישער פֿילאָלאָגיע און געשיכטע. פֿונקט ווי די נאַנצע קולטור-אַרבעט, ווערט אויך די וויסנשאַפֿטלעכע ייִדישע אַרבעט דאָרט גע- פֿירט אויפֿן יסוד פֿון פֿאַקטישער גלייכפֿאַרעכטיקונג, אין מלוכה-אינסטי- מוציעס, אויפֿן השׁבון פֿון דער מלוכה. אַדאַנק אָבער דער ספּעציפֿישער לאַגע פֿון ראַטנפֿאַרבאַנד איז די דאָרטיקע וויסנשאַפֿטלעכע ייִדישע אַרבעט קאַנצענטרירט און פֿאַגרענעצט אין די ראַמען פֿון דעם איין לאַנד.

אונדז פֿעלט די שטיצע פֿון דער מלוכה. פֿונקט ווי אונדזער שול- וועזן, אַזוי ווערט אויך דערווייַל אונדזער וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט געפֿירט אָן דער הילף פֿון דער מלוכה. דערווייַל זיינען נאָר די שמאַמ-פֿאַרוואַלטונגען פֿון פּוילן, וווּ מיר פֿאַרמאָגן אין אַ סך ערטער גומע פֿריינד, געקומען צו הילף דעם ייוואָ. ניט געקוקט אָבער אויף אַלע שוועריקייטן, איז דער ייוואָ פֿאַר דער קורצער צייט פֿון זיין עקסיסטענץ געוואָרן פֿאַמט אַ וויסנשאַפֿט- לעכער צענטער פֿאַר יידן פֿון נאָר דער וועלט.

אין איצטיקן מאָמענט פֿאַרמאָגט שוין דער ייוואָ אָפּטיילונגען אין 17 לענדער: פּוילן, פֿאַראייניקטע שטאַטן פֿון אַמעריקע, אַרנענטינע, בעלגיע, דייטשלאַנד, ליטע, לעטלאַנד, עסטלאַנד, עסטרייך, פֿראַנקרייך, רומעניע, ענגלאַנד, טשעכאָסלאָוואַקיע, פּאַלעסטינע, דרום אַפֿריקע, קאַנאַדע, בראַזיל. קאַרעספּאַנדענטן פֿון ייוואָ געפינען זיך בפּועל ממש אויף דער גאַנצער וועלט.

און אומעטום, זיך שטיצנדיק אויף דער אַרבעט פֿון פֿריינד און אָר- טיקע וויסנשאַפֿטלער, איז דער ייוואָ דער צענטער פֿון דער סימפּאָטיע פֿון די ייִדישע פֿאַלקסמאַסן. הונדערטער זאַמלער, פּשוטע פֿאַלקס-מענטשן, טוען אין שמעט און שמעטלעך זייער אַרבעט פֿאַרן אינסטיטוט מיט ריר- דער איבערגעגעבנהייט, מאַקע זאַמט „באהבה“.

פּסד-הפּל מיט 5 יאָר צוריק איז דער אינסטיטוט געווען אַ חלום פֿון אייניקע פריומער. און אויב איצט ציען זיך צום ייוואָ סימפּאָטיעס און הילף פֿון אַלע טיילן פֿון דער וועלט, איז דאָס דער בעסער באַווייז פֿאַר דער לעבנס-פעיקייט פֿון דער אַלגעמלעכער ייִדישער נאַציע, וועלכע האָט סאַנקציאָנירט, אַז דער וויסנשאַפֿטלעכער צענטער פֿון אַלגעמלעכען יידנטום זאָל געגרינדעט ווערן אין אונדזער אַלטער, שטענדיק יונגער ווילנע.

מיר האָבן דאָ פֿאַרשטייער פֿון אַלע פעלקער, וואָס ווײַנען און אַר- בעטן צוזאַמען אין משׁך פֿון דורות אויפֿן היסטאָרישן פּאַדן פֿון ווילנע. מיר פֿאַגריסן אונדזערע פּוילישע, ליטווישע און וויסרוסישע נעמט, וואָס זיינען געקומען נעמען אַן אָנטייל אין אונדזער שמחה.

זאָל באמת דער יוואָ ווערן איינער פון די פאקטאָרן, וואָס פאראייניקן
פעלקער און לענדער אין דעם קאמף פאר אַ בעסערער, שענקער און
ליכטיקערער צוקונפט.

דער פאָרזיצער פארבעט אין פרעזידיום פון דער פייערלעך
כער זיצונג פאָלגנדע פּערזאָנען: ג. אייזנער — פאָרשטייער פון דער
אַמטריקאנער סעקציע, בן-אָדיר — בערלין, פּרין הירשביין — פאָרשטייער
פון יידישן אַלגעמיינע פּען-קלוב, ב. פּהן-וויגילי — ווילנע, וו. לאַצקאָ-
פּערמאַלדי — ריגע, יעקב לעשטשינסקי — בערלין, ה. עסקין — ריגע,
ז. פּרינציפּי — וואַרשע, ש. ל. צימראָן — סעניאָר פון די יידישע ליטע-
דאָמ אין ווילנע, מ. שאַלימ — פאָרזיצער פון דער יידישער היסטאָריש-
עמנאָראַפּישער געזעלשאַפט אויפן נאָמען פון ש. אַנסקי אין ווילנע,
ד"ר יצחק שיפּער — וואַרשע.

די פארבעטענע פאָרנעמען די ערטער אין פרעזידיום.

ספּאַראַסמע וו. איש אַר אַ (רעדט פּויליש):

אין נאָמען פון דעם ה' וואַיעוואָדע און אין מיין אייגענעם נאָמען,
אַלס פאָרשטייער פון דער רעגירונג אויף דעם שטח פון דער שטאַט ווילנע,
האַב איך דעם פּבּוּר צו פּאַגריסן דעם צוזאַמענפּאַר און צו ווינטשן אים
פּרוכפּערדיקע אַרבעט אויפן פעלד פון דער יידישער וויסנשאַפט.

ה' י פּאַלעיוו סקי, ווילנער שטאַט-פּרעזידענט (אין פּויליש):
איך באַגרייס די פּאַהזאַמלע שוער פון דער יידישער וויסנשאַפט און ווינטש
זיי פּרוכפּערדיקע אַרבעט. די שטאַט ווילנע געמט אויף מיט פּאַרגעניגן אירע
געסט. ביי אונדז אין שטאַט הערשן קולטורעלע באַציונגען און שלום צווישן
די פאָרשטייער פון די פאָרשיידענע נאַציעס, וואָס וווינען אין איר. איך
ווינטש אַיך, אַז די יידישע וויסנשאַפט זאָל העלפּן אַרויסציען די יידישע
פּאַלקסמאַסן פון די העשטלעך פון מיטלאַטערלעכע געמאַ, וואָס זיי שמעקן
נאָך צום מייסל דערין, און אַרויספירן זיי אויפן ברייטן וועג פון קולטורע-
לער אַנטוויקלונג אינאיינעם מיט אַלע ציוויליזירטע פעלקער.

א. זיידשנור (וויצעפאָרזיצער פון דער ווילנער קהילה): אין
נאָמען פון ווילנער קהילה-ראַט באַגרייס איך די קאָנפּערענץ פון יידישן
וויסנשאַפטלעכע אינסטיטוט. מיר פאָרשטייען דעם אינסטיטוט, ווי אַן אומ-
פּאַרטייִשע וויסנשאַפטלעכע אינסטיטוציע, וואָס מאַכט ניט קיין אונטער-
שייד צווישן שפּראַכן.

מ. שיקשניס (פאָרז). פון דער ליטווישער וויסנשאַפט. געז. אין
ווילנע, רעדט ליטוויש): געערטע הערן און דאַמען! עס זיינען שוין פאַר-
ביי היפּש יאָרהונדערטער, זינט אַ מייסל פון יידישן פּאַלקס, וואָס איז אָנגע-
קומען קיין ליטע, וווינט צווישן ליטווינער, נעמט אַן אָנגעוודיקן אָנשייט
אין הייבן דעם האַנדל און אינדוסטריע פון אונדזער קאַנט. די מושלים
פון ליטע, אירע גרויספירשטן, וואָס האָבן גוט פּאַרשטאַנען דעם באַדייט

פון די יידנס אַרבעטמאָמקייט, האָבן זיי באַשאַנקען מיט אמתע פּריווילע-
 געס, און יידן, וואָס האָבן רוזק און פּריי געלעבט צווישן ליטווינער, האָבן
 זיך אין גאַנצן צונויפגעלעבט מיט אונדזער לאַנד, אַזוי ווייט, אַז די הויפט-
 שטאָט פון ליטע ווילנע רופן זיי אָן ירושלים דלימא; און אין דער אמתן,
 ווי דאָ איז שוין געוואָרן היינט ניט איין מאָל אָנגעוויזן, גייען איצט אַרום
 פון ווילנע ביז צו די ווייססטע ווינקעלעך פון פּרור הארץ די שטראַלן פון
 יידישן פּאַלקס-באַווויסטיין און וויסנשאַפט.

די ליטווישע וויסנשאַפטלעכע געזעלשאַפט פּאַרנעמט זיך מיט אויס-
 פּאַרשן דעם דאָזיקן קאַנט פון פּאַרשיידענע וויימן (די קולטור, געשיכטע,
 פּאַלקלאָר אַזו"וו); נאָך די ליטווינער גופא קענען ניט צוקומען אויסצו-
 פּאַרשן דאָס לעבן פון יידן, וואָס זיינען אַ חשובער אינסעגראַלער טייל פון
 די אַיינוווינער פונם דאָזיקן קאַנט; מיט דער דאָזיקער אויספּאַרשונג פּאַר-
 געמט זיך, ווי מיר ווייסן, דער יידישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט;
 דערפאַר איז די אַרבעט פון דאָזיקן אינסטיטוט פאַר די ליטווינער באַזונ-
 דערס אָנגעלייגט, און אין גאַמען פון דער ליטווישער בילדונגס-געזעלשאַפט
 באַגריס איך וואַרעם די גרינדונג פונם דאָזיקן אינסטיטוט, און ווינמט אום,
 און אויך דער היינטיקער קאָנפּערענץ, פיל הצלחה אין זייער געהויבענער
 אַרבעט.

יוסף לעשמינסקי — וואַרשע (פּאַרשמייער פון דער ישאָ).
 איך ברענג דער קאָנפּערענץ גרוסן פון דער ברודער-אַרגאַניזאַציע, פון
 דער ישאָ, וואָס נעמט אַרום 200 אַנשטאַלמן, מיט 1000 לערער, מיט
 צענדליקער טויזנטער שילער. מיר פילן שטאַרק אינדזער קרובהשאַפט
 מיטן יוואָ. מיר זיינען אַיינוווינער פון איין קולטור-הויז, מער ניט, וואָס
 מיר זיינען אין אונטערשטן גאַרן, בעת דער אינסטיטוט פּאַרנעמט דעם
 אויבערשטן גאַרן. אויב דער אינסטיטוט האָט די מעלה, וואָס זיינע אַר-
 זאָנמן זיינען פּרייטער, זיינען מיר אָפּער געענטער צו דער מאַמע-ערד,
 שפּירן מיר בעסער דעם דופק פון דער מאַסע, וואָס האָט אינהן און אַיך
 אַרויסגעבראַכט. די נייע יידישע קולטור שטיצט זיך נאָך אויף די אַרבעטס-
 דיקע מאַסן, זי אַנטוויקלט זיך אין אַ פּראָצעס פון שווערן קאַמף צוזאַמען
 מיט די מאַסן. דאָס גרונט-קעמערל פון דער יידישער קולטור, — די שול,
 איז דערווייל נאָך רעכטלאָז, לא-די וואָס זי ווערט ניט אויסגעהאַלטן פון
 דער מלוכה-מאַכט, נאָך זי ווערט אויך גערודפּט. די לעצטע צייט האָט זי
 אויך אויסצושטיין אַ באַזונדערס שאַרפע אַטאַקע מצד יידישע רעאַקציאָ-
 גערע קרייזן. מיר האָבן ניט געזען, אַז עמעצער פון ציוניסטישן לאַגער
 זאָל רעאַגירן אויף די אָנפאַלן אויף דער יידישער שול. די ישאָ וואַרט, אַז
 די קאָנפּערענץ פון יוואָ זאָל זאָגן איר וואַגיק וואַרט מכוּח די דאָזיקע
 ברוטאַלע אָנפאַלן. מיר האָבן, אַז די קאָנפּערענץ וועט מאַכן אַ טראַפּ

נענטמער צו דער ישאָ. דערפון וועט געווינען סיי די יידישע שול און סיי דער יוואָ.

פּרעזירשפּיינ באַגרייט אין נאָמען פון אַלגעמיינע יידישן פּעזיקלוב: איד ווייס נישט ווי איד זאָל מיך דאָ אויסדרוקן אינג דאָזיקן פּלוצימדיקן אָונט. איד קאָן איצט פאַר מיינע געפילן און פאַר מיינע ווער-מער קיין גרענעצן ניט שמעלן. איד בין ניט דער איינציקער יידישער שריי-בער, וואָס האָט אין די לעצטע עטלעכע חדשים אַ סך ווייטאָג איבערגע-לעבט. איד בין אַ וועלט-רייזגער, אָבער איד פיל זיך ווי אַ וועלט-ייד, אַ וואָגלער. ווער נאָך ווי איד קאָן וויסן, ווי גרויס מיר זיינען אין נאָך דער וועלט, און ווי גידעריק מיר זיינען אָפט. איד האָב אַרומגערייזט אַ וועלט, און ווי איד בין נאָך געווען, האָט מען אין מיין געגנוואַרט ברוטאל גע-ריסן די פּעדים, וואָס פאַרבינדן אונדז אין אַלע ווינקלעך — אונדזער יידישע שפּראַך האָט מען מיר פון מויל געריסן. איד האָב געהאַט אויס-צושטיין אָנפאַלן פאַר מיין ליבע צו דער יידישער קולטור מצד מאוסע מענטשן. אָבער דאָס שרעקט ניט אָפּ. איד די אָנפאַלן אויף דער יידישער שול זיינען ניט שרעקלעך, פונקט ווי עם זיינען ניט שרעקלעך בכלל די אָנפאַלן אויף די יידישע מאַסן, וואָס שמרעבן צו אַ לויטערן וועלטלעכן לעבן. אין יעדער ווינקל פון דער ערד האָב איד געקענט זיך איבערצייגן, אַז דער פאַרעם, וואָס פאַרבינדט די יידישע פאַלקסמאַסן אין אַלע וועלט-טיילן, איז די יידישע שפּראַך, אונדזער לעבעדיקע צונג. יידיש איז אונדז-זער וונדער. אומעטום האָב איד זיך אָנגעמראַפן אויפן אויפקום און פונאַנדערוואַקס פון יידיש אין נייע ישובים. איד האָב אמונה אין דעם שאַפּנדיקן בוח פון אונדזער דור. דאָס לעבן אַליין געפינט איצט וועגן און אויסוועגן. אויב דער וואַקס פון יידיש זאָל אָפּגעשטעלט ווערן, וואָלטן מיר שטום געוואָרן. אויב יידיש זאָל אונטערניין אויף נאָך דער וועלט, וועט אונדז העברעיש ניט העלפן. דער יוואָ איז אַן אָנהייב, אַ באַשיידענער אָנהייב, אָבער דער יוואָ האָט אונטערגעלייגט אונטער דער יידישער שאַ-פונג אַ פונדאַמענט, ער גידערט אַראָפּ צו די וואַרצלען, צו די געזונטע וואַרצלען, וואָס דורך זיי דערנערן מיר זיך אַלע, און צו דער וועלטיקער צייט איז ער פאַר אונדז אַ טורעם, וואָס פון זיין שפיץ קענען מיר אַריינקוקן אין דער פרייט פון אַלגעמיינעכקייט.

איד באַגרייט דעם אינסטיטוט צו זיין ערשטער קאָנפּערענץ. וואָל זי זיין אַן אָנהייב פון אַ ריי קאָנפּערענצן אין נאָך דער וועלט און אין די דורות אַריין.

גח פּרילוצקי, אין נאָמען פון דער געזעלשאַפט פריינד פון יוואָ, וואַרשע: געערמע פאַרזאַמלונג! ווען מען איז ערלעך מויל זיך אַליין, מוז מען זיך מודה זיין, אַז מיר יידן אין פּוילן זיינען שטאַרק הינטער-

שמעליק למבי דעם, ווי מיר זיינען געווען מיט א יאָר צען צוריק. עפעס זיינען פאַרשווונדן געוואָרן אַלע וויכטיקע פּראָגן פון אונדזער לעבן. די פּרעסע, וואָס דאַרף דאָך זיין אַן אָפּשפּיגלונג פון געזעלשאַפּטלעכע לעבן, האָט אַזוי ווי פּאַרגעסן, אַז קיין איינע פון אונדזערע גערעכטע פּאָדערונגען איז נאָך נישט באַפּרידיקט געוואָרן. ווען מען לייענט די איצטיקע יידישע פּרעסע, קאָן מען מיינען, אַז מיר פּאָדערן נאָרנישט קיין אייגענע שול, קיין רעכט פאַר דער יידישער שפּראַך, און ווער שמועסט נאָך נאַציאָנאַל־פּער־סאָנאַלע אַוטאָנאָמיע. אויב מיט 10 יאָר צוריק האָבן די מאַכט־אַרגאַנען געקענט זען אַ קאַמף פאַר די דאָזיקע אַלע פּאָדערונגען מצד יידן, הערשט היינט כּמעט אַ פּאַראַליזירטקייט. נאָך מיט אַ פינף יאָר צוריק איז נאָך נישט מעגלעך געווען אַזאַ עזותדיקער אָנפאַל אויף די יידישע שול, ווי דאָס איז לעצטנס געשען מצד געוויסע פּרעסע־אַרגאַנען. אויב יידישע פּאַרשטייער איז מאַניסטראַטן פלעגן אַמאָל שטאַמלען, ווען עס איז געגאַנגען די רייד כּפות יידיש, פּרעפּט שוין איצט, אַז מען פּרעמט אַרויס אָפּן קעגן יידיש. עס איז שוין צייט, אַז צו אונדזער שמיילשווייגעניש זאָל קומען אַ סוף. די קאָנפּערענץ זאָל ווערן אַן אָנהייב פון אַ נייער אויפֿלעב־בונג. מען זאָגט אונדז: וויסנשאַפּטלעך זיינען נישט קיין פּאָליטיקער, מיר ווילן בלייבן אין גאַנצן אָן אַ זייט פון דער פּאָליטיק. מיינע הערן, היינטיקע צייטן און ביי אונדזער לאַגע איז וויסנשאַפּט ענג פאַרבונדן מיט פּאָליטיק. דער יוואָך, אויף צו קענען עקסיסטירן, מוז האָבן אַ באַשטימטע געזעל־שאַפּטלעכע אַטמאָספּער אַרום זיך. און אויב אונדזער יסוד שטייט אין סכּנה, קענען מיר דעם קאַמף נישט אויסמירן: אין איין האַנט מוזן מיר האַלטן די פען, אין דער צווייטער די שווערד צו פּאַרטיידיקן די יידישע קולטור.

איך מיין, אַז איד וועל אויסדריקן דעם ווונטש פון אַלע מיטגלידער פון דער וואַרשעווער געזעלשאַפּט פּריינד פון יוואָך, ווען איד וועל ווינטשן דער קאָנפּערענץ, זי זאָל מיטן גאַנצן ערנסט דורכפירן איר אַרבעט. איד ווייס, אַז פון אַלע זייטן וואַרט מען פון איר גרויסע אויפֿטוען.

ד"ר מ. וויינרייך: פון אַלע זייטן זיינען אָנגעקומען דעפעשן און בריוו מיט באַגריסונגען צו דער קאָנפּערענץ, מיט יעדער שעה קומען צו אַלץ נייע באַגריסונגען. נישט די מעגלעכקייט זיי אַלע דאָ איבערצו־לייענען, אַפילו נישט אָנצורופן אַלע נעמען פון די באַגריסער. איד כאַפּ אַרויס אייניקע באַגריסונגען פון דער גרויסער מאַסע. אַלע איבעריקין וועלן ווערן שפּעטער פּאַרעפּנטלעכט. (לייענט איבער באַגריסונגען) *

מ. שאַליט באַגריסט אין נאָמען פון ייקא־היאָס־עמיגדירעקט: איד האָב דעם כּבוד צו באַגריסן די קאָנפּערענץ פון יוואָך, וואָס וויל ווערן

* די באַגריסונגען זיינען אָפּגעדרוקט ווי אַ חוספה צום באַריכט.

אַז אַלעמלעכע ייִדישע אינסטיטוציע, אין נאָמען פון אַ צווייטער אָל-
וועלטלעכער ייִדישער אָרגאַניזאַציע. מיר ווייסן צו שאַצן דעם ווערט פון
דער ייִדישער וויסנשאַפט און פון דער נייער ייִדישער קולטור. עס איז
געקיימט די צייט צו באַגרינדן וויסנשאַפטלעך די מעטיקייט פון אונדזערע
געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, צו ווייזן ווייער היסטאָרישן אויספון
אין דער ייִדישער וועלט. מיר לייגן די האַפענונג אויפן וויסנשאַפטלעכן
אינסטיטוט, מיר ווינטשן אים, ער זאָל ווייטער גיין אויף דעם וועג, וואָס
ער האָט אָנגעהויבן.

איך האָב אויך דעם פּבור צו באַגריסן די קאָנפּערענץ אין נאָמען
פון צוויי ווילנער אינסטיטוציעס. די ערשטע איז די היסטאָריש-
עטנאָגראַפישע געזעלשאַפט אויפן נאָמען פון ש. אַנסקי.
דאָס איז אַ שוועסטער-אינסטיטוציע פון יוואָ. זייער אַרבעטס-געביט איז
דער גלייכער. ווי עס האָט זיך אָנגעהויבן די אַרבעט פון יוואָ, האָט די
אַנסקי-געזעלשאַפט איר אַרבעט אָפּגעשמעלט. אָבער מיר זיינען גיט
מקנא דער יינגערער שוועסטער-אינסטיטוציע. ביי אונדז איז זייער אַקטועל
די פּראַגע וועגן פּאַראייניקן זיך מיטן יוואָ. ווי נאָר עס וועט זיין פּאַרטיק
דער בנין פון יוואָ, וועט זיין נייטיק אַרביבערצוטראַגן אַהין אַלע זאַמלונגען
פון אונדזער געזעלשאַפט. מיר ווינטשן אויך, אַז אויך די שטראַשן-
ביבליאָמעק זאָל קענען געפינען אַ אַרט אין בנין פון יוואָ, אַזוי אַרום
וועט קאָנצענטרירט ווערן אין איין אַרט אַ נואַלדיקער אוצר פון ייִדישער
גייסטיקער ענערגיע, וואָס וועט זיין אָפּן פאַר איםלעכן פּאַרשער, פאַר
איימלעכן שאַפּער.

די צווייטע ווילנער אינסטיטוציע, וואָס איך האָב דעם פּבור צו פאַר-
טרעפּן, איז דער ווילנער פאַראייניגטן פון ליטעראַטור און
זשורנאַליסטן. די ייִדישע ליטעראַטור פילן גוט זייער צונויפּבונד
מיטן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט. זיין אַרבעט איז די אַרבעט פאַר דער
ייִדישער ליטעראַטור. אַז אַ וויסנשאַפטלעכער קולטור קען קיין ליטעראַטור
גיט עקסמיירן.

ב. קאַרליניוס פּאַגריסט אין נאָמען פון וואַרשעווער פּאַראייין
פון ליטעראַטור און זשורנאַליסטן: אונדזער פּאַראייין איז די לעצטע צייט
געוואָרן אַ צייל-פונקט פאַר אַ פּאַרביסענער העצע. די זעלביקע העצע איז
בעצם געווענדט אויך קעגן אייך. אָבער איר מוט זיך אייער זאך מיט דער
זעלביקער געטריישאַפט און ליבע, גיט אָפּגעווענדט אַז זייט. מען רעדט
וועגן איבערבראַכן און שינויים אין ייִדישן לעבן. דער גרעסטער איבער-
בראַך איז דער איבערבראַך אין באַווסטזיין. און דאָס באַווייזט צום מיינסטן
וויילנע. ווילנע—די אַלמע פּאַטריציער-שמאַם—האָט אַ גרעסער באַווסטזיין
ווי וואַרשע. ווילנע איז אויך אַ שמאַם פון מעשים. מיר האָבן שוין היינט

געזען אַ גרויסן בנין, וווּ עס איז צוגנויפגעקליבן דער אוצר פון אַלע וויג-
קעלעך פון יידישן גייסטיקן לעבן. איד באַגרייבן די אויפטוער פון דער
גרויסער אַרבעט, די בויער פונם פרעכטיקן בנין, וואָס איר האָט געשאַפן.
ד"ר י. ש. י. פ. ע. ר. וואַרשע. איד בין לכתחילה באַשטימט געווען צו
באַגרייבן די קאָנפערענץ אין נאָמען פון „טאַג“, דער וואַרשעווער געזעל-
שאַפט פאַר פּאָלקס-געזונט, וואָס איז ספּעציעל פאַראינמערעסירט אין
דער אַרבעט פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט, ווייל זי האָפט, אַז ער
וועט העלפן אויסאַרבעטן אַ מעדיצינישע מעהמינאַלאָגיע אין יידיש און
פירט אַז אַרבעט פון פּסיכאָלאָגישע און פּעדאַלאָגישע פאַרשונגען. די באַ-
גריסונג פון „טאַג“ איז אַיבערגעגעבן געוואָרן שרייפמאַלד. איד וויל איצט
ריירן אין אַייגענעם נאָמען. ווען איד שטייט דאָ איצטער, וויל איד ניט באַ-
האַלטן, אַז איד שטייט פאַר אַיך אַלס ציוניסט. איד בין צוגלייך אַז אויפ-
ריכטיקער פריינט פון יוואָ. געוויס זיינען פאַראַן חילוקי דעות ביי אונדז,
און אַימלעכער באַדאַרף קעמפן אין פּאָלק פאַר ווייניג אמת. אָבער דער
קריג דאַרף געפירט ווערן צוליב שלום, צוליב צעמענטירן דאָס פּאָלק.
וועלן מיר אָבער פאַרשאַרפן דעם קאַמף, האָב איד מורא, אַז מיר וועלן
אויפרייסן דאָס, וואָס מוז זיין איין גאַנצס, אין צוויי טיילן. דער היסטאָרי-
שער וועג פון העברעיש און יידיש איז ענג פאַרבונדן. מיר האָבן געבויט
קולטור סיי אין העברעיש און סיי אין יידיש, און עס איז ניט געווען קיין
קריג. וואָס וואָלט געווינען יידיש אָן העברעיש און פאַרקערט? לאָמיר
דריקן צום האַרצן די ווירקלעכקייט ווי זי איז, צוויי שפראַכן פאַרמאָגן מיר,
וואָס אין זיי ביידע לעבט זיך אויס דער יידישער גייסט. און דאָ אין וויסנ-
שאַפטלעכן אינסטיטוט מוט זיך אַז אַרבעט, וואָס קען פאַרנעמען אַלעמען.
די זאַך שטייט העכער פאַר פּערזענלעכע רייפונגען. קיין זאַך קען מיר ניט
שמערן מיטצוהעלפן דאַרט, וווּ עס מוט זיך יידישע זאַפטיקע אַרבעט. נאָר
אַיינס דאַרפן מיר געדענקען: מיר דאַרפן שמעלן דעם טראַפּ אויפן אַייגע-
נעם נאָמען: יידישע וויסנשאַפט.

ג. אַייזנער (ניו-יאָרק). איד ברענג אַיך גרויסן פון יענער זייט
ים, פון דער אַמעריקאַנער סעקציע פון יוואָ. איד וויל ניט פאַרנעמען מיט
פיל רייד די צייט פון דער קאָנפערענץ, וואָס דאַרף טאַן פּראַקטישע אַר-
בעט. מיר אין אַמעריקע קוקן אויס אויף דער איניציאַטיווע פון ווילנער
צענטער. אין אַמעריקע ווערט דער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט רעספּעקט-
טירט. מיר האָפן, אַז נאָך דער קאָנפערענץ וועט די אַרבעט זיך פאַרשטאַרקן.
יודל מאַרק (ריגע). אין נאָמען פון דער לעמלענדישער ישיב"א,
איז נאָמען פון לעמלענדישן עלטערן-פאַרבאַנד, אין נאָמען פון די לערער
און שילער, איז נאָמען פון דער ביבליאָג-געזעלשאַפט אין ליטע, אין
נאָמען פון דער ווילקאָמירער יידישער גימנאַזיע, אין נאָמען פון די יידישע

שולן אין לימע האָב איד דעם גרויסן פּבור צו באַגריסן די ערשטע קאַנ-
פּערעניץ פון יוואָ. יוואָ איז די קרוין פון אונדזערע אַלע אויפּטוען. די
פּרייד, וואָס מיר האָבן נאָך איר אַזוי גענאַרט. די קאַנפּערעניץ איז אונדזער
יום-טוב. ווען מיר קומען אַהער, טוען מיר זיך אויס פון אַלע טאַגטעג-
לעכע ליידנשאַפטן, פון דעם פאַרטייען-קאַמף. מיר קומען אַהער מיט דער
נשמה יתרה. זאָל אַ פּלאַטער טאָן איבער אונדז דער גייסט פון דער
ידישער געשיכטע. מיר גייען בויען אַ גייע יבנה. בשעת גייע טיטוסן
צעשמערן די גייע ירושלים, אין דער צייט האָבן מיר אַ שטיק אין יוואָ.
מיר קומען צו דער קאַנפּערעניץ דערהויפּט מיט אַ געפיל פון דרך-אריז :
דאָס איז דער ווינקל, וווּ עס קען זיין פאַראייניקט דאָס גאַנצע יידישע פּאָלק.
מיר מוזן דאָ דערמאָנען דעם געטרייען, קרישמאַל-קלאָרן אידעאָליסט, וואָס
האַט אין זיין גייסט אויסגעטראָגן די אידעע פון אינסטיטוט, מיר מוזן
דאָ דערמאָנען מיט הויכאַכטונג און ליבע גחום שמופּן, מיר מוזן
דאָ מיט דאָגמא דערמאָנען דעם זאַמלער אין שמעל — וואָס זיין נאָמען
איז לעניאָן. אין מאָמענטן פון יאוש האָבן מיר איצט אַ טרייסט — דאָס
איז יוואָ. לעבן זאָל אונדזער טרייסט! לעבן זאָל יוואָ!

ד"ר י. פּאַיענסאָן (דערפּעט) באַגרייסט אין נאָמען פון די
עסמלענדישע פּדייגט פון יוואָ : איד קום פון אַ קליינעם לאַנד מיט נאָר
אַ קליינעם יידישן קיבוץ: סך-הכל פאַרמאָגן מיר 5000 יידישע נפשות.
אויף אונדזער קליינעם יידישן קיבוץ איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אַ גרויסע
היסטאָרישע אַחריות. מיר עסמלענדער יידן זיינען דערווייך די איינציגע,
וואָס האָבן אַ פון געזעץ פאַשמעטיקמע קולטורעלע אַליינפאַרוואַלונג,
וואָס גרויסע יידישע קיבוצים שמרעבן ערשט צו איר. אָבער מיר ווייסן
ווייך, אַז ביי אונדז איז דאָס נאָר אַ פאַרם. די אמתע קולטור-אויסמאָנאָמיע,
איר פולער אינהאַלט איז אָט דאָ. און דאָ, וווּ עס האָבן זיך צוגויפגעקליבן
די פאַרשטייער פון יידן פון אַ סך לענדער, לאָזט מיר אויסריידן מיין
האַרץ. איד בין אַ געטרייער ציוניסט, איד בין צוגלייך אַן איבערצייגטער
יידישיסט. אין אונדזערע קליינע פאַרעהעלמענישן קומט אָפּמאָל אויס
נאָך צו דערווייזן די עלעמענטאַרסטע זאַכן, ווי דאָס, אַז יידיש קען זיין
די שפּראַך פון קולטור. און אָט קומט דער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט
מיט זיין עקסיסטענץ און מיט זיין אַרבעט און מיט וויינע אויסגאַבן און
באַווייזט דאָס אַלעמען בחוש. פאַר דער באַזונדערער אונטערשיצונג, וואָס
מיר, דער קליינער יידישער קיבוץ, האָבן פון יוואָ, ערלויבט מיר אים
באַזונדער צו דאַנקען און צו באַגריסן. זאָל ער לאַנג לעבן און ווייטער טאָן
זיין אַרבעט.

Vivat, crescat, floreat in aeternum דער יידישער וויסנשאַפטלעכ-
כער אינסטיטוט.

מ. וויינר יוד מעלדעט, אז רער אָנגעמערקטער רעפּראַז
זיינער „די יידישע וויסנשאַפֿט — אירע אויפֿגאַבן און פּערספּעקטיוו“
פאַלמ אַרויס מחמת דער שפּעטער צייט. די געשעפטלעכע זיצונג הויבט
זיך אָן מאָרגן דאָס 11, און היינט 9 אין אַוונט קומט פּאַר אַ וויסנשאַפֿט=
לעכע זיצונג אונטערן פּאַרזיץ פון א. טשעריקאָווער.

מ. גראַטוב (וואַרשע). אין נאָמען פונם אַנסקי-זאַמלער-קרייז
האַב איך דעם פּבור צו באַגריסן די קאָנפּערענץ. אויב די קאָנפּערענץ איז
אַ יום-טוב פאַר די פריינד פון יידיש און פון דער מאָדערנער יידישער
קולטור, איז זי פאַר אונדז זאַמלער אַ טאַפּעלער יום-טוב. אַ גרויסער טייל
פון דעם אוצר, וואָס דער ייוואַ פאַרמאָגט, באַשטייט פון די מאַטעריאַלן,
וואָס די זאַמלער האָבן אַריינגעבראַכט. אַלע אָנערקענען, אז דער גרעסטער
פאַרדינסט פון ייוואַ איז דאָס, וואָס ער האָט אַריינגעטראַגן אַ באַזונדער
גשמה אין דער וויסנשאַפֿט, ער האָט פון איר געמאַכט אָנשאַפֿט אַ זאך
פאַר יחידים אַן ענין פאַר אַ מאַסע. אַט דאָס איז דער פאַרדינסט פון די
אַרבעטער-זאַמלער. מיר פאַדערן ניט קיין דאַנק דערפאַר, דאָס האָבן מיר
געמאַן פאַר זיך. קיין ציוניסט קען ציט האָבן צום אינסטיטוט אַזאַ באַ-
ציונג, ווי מיר אַרבעטער. מיר זיינען פאַר יידיש, ווייל יידיש איז אונדזער
שפּראַך. דער אינסטיטוט מוז זיך שטיצן אויף די ברייטע מאַסן. ער מוז
אויך געבן דער מאַסע, ער מוז פּאַן פאַר דער יידישער שול, שאַפֿן אַ גראַ-
מאַטיק, לערנביכער. אין נאָמען פון די הונדערטער זאַמלער, און דווקא
אַרבעטער, ווייל איך באַגריסן דעם אינסטיטוט. מיר וועלן ווייטער אַרבעטן
פאַר אים און קעמפן דערפאַר, אַז ער זאָל זיך אַנטוויקלען אין אונדזער
גייסט.

וו. לאַצקי = בערמאַל די (ריגע). אין נאָמען פון ריגער בוי-
קאָמיטעט פאַרן ייוואַ באַגריסן איך די קאָנפּערענץ פון יידישן וויסנשאַפֿט=
לעבן אינסטיטוט אין דער שטאָט ווילנע. ווילנע איז פאַר אונדז ניט סתם
אַ שטאָט, ווי איז אַ שטאָט אַ אידעע. אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט
זיינען פאַראַן אַ ריי אַזעלכע שמעט, וואָס פאַרקערפּערן אידעען: פאַרזי,
הויס, ירושלים... ווילנע איז אויך אַזאַ אידעע. ווילנע איז דער צענטער
פון צעזייטן יידישן גייסט. מיר וועען דאָ טאַקע היינט אַן אידענשן קיבוץ
גליוט. דאָס איז געוואָרן אַ דאַנק דעם ייוואַ. און מיר ווינטשן דעם ייוואַ,
ער זאָל ווערן דער אָרט פון דער פרייער יידישער וויסנשאַפֿט. וואָרום
פרייהייט איז ניט קיין איין מאָל פאַר אַלע מאָל איינגעשטעלטער פאַרגלי-
ווערטער באַגריף. צו פרייהייט דערגייט מען דורך מדרגות, דורך פחינות.
וואָס היינט איז פריי, קען מאָרגן זיין ניט פריי. מען האָט אַמאָל געזאָגט,
אַז פרייהייט איז וועלטלעכקייט. אָבער אויך וועלטלעכקייט קען ווערן פאַר-
קעכטונג, ווען עס ווערט פאַרשטיינערט צו אַ דאָנמע.

לְאָמיר בלייבן ביי דער אמתער פרייהייט. לְאָמיר זיך לערנען ביי פּרצן: ער איז געווען דער אמתער פרייגייטס. זייענדיק פריי, איז ער קיינמאָל נישט געווען קיין אַפיקורס. האָט ער פאַר אונדז דאָך געעפנט די קוואַל פון חסידות.

איד ווינטשט, אַז יוואָך זאָל ווערן דער מיטלפונקט פון פרייען גייסט, און ווילנע זאָל אַזוי אַרום בלייבן ווערט דעם נאָמען ירושלים דליטא.

ג. גערנעל (בערלין): איד באַגרייס די קאָנפערענץ אין נאָמען פון דער בערלינער געזעלשאַפט פריינד פון יוואָך. פאַר מיר איז די דאָך-זקע קאָנפערענץ פון יוואָך באַמת אַ קולטור-קאָנגרעס פון יידישיסטן, פון די, וואָס קעמפן פאַר דער יידישער קולטור. איד בין אַליין אַ סאָציאַליסט, אָבער איד בין מודה, אַז יידיש איז אַ ברייטערער באַגריף. מיט 21 יאָר צוריק איז געווען די ערשטע יידישיסטישע קאָנפערענץ אין טשערנאָוויץ. זי איז געווען נאָך האַלב שטאַמלעריש. זי האָט זיך קוים דערוועגט צו פּראַקטאָמירן, אַז יידיש איז אַ נאַציאָנאַלע שפּראַך. איצט וועט זיך שוין קיינער נישט באַנוגענען מיט דער דאָזיקער פאַרמולירונג. איצער איז נאָך מעגלעך איין פאַרמולירונג: יידיש איז די נאַציאָנאַלע שפּראַך. דאָס וואָס דער יוואָך האָט אויפגעטאָן פּאַווייזט, אַז יידיש איז די נאַציאָנאַלע שפּראַך. אָבער נישט די דאָזיקע דעפּלאַראַציע איז אונדזער עוברא. מיר דאַרפן איצט אַרויסגיין צום פּאַלק מיט אַ נייעם לאָזונג: מיר ווילן און האָפּן צו זען ביי דעם אינסטיטוט אַ יידישן אוניווערסיטעט. חברים, עס איז אַ סך גרינגער צו אַפּלאַדירן, ווי דעם אוניווערסיטעט צו שאַפן. עס זיינען פאַראַן דערביי אַ סך האַרבע פּראַג, אי פּאָליטישע, אי פינאַנציעלע, אי אָרנאָ-ניזאַציאָנאַלע. אָבער מיר מוזן דעם דאָזיקן ציל האָבן פאַר די אויגן. מיר האָבן נאָך ווייניק געטאָן אויף אויסצוקעמפן אונדזער נאַציאָנאַלע אַוואָך-נאַטיוע. מיר קענען זי דערגרייכן נאָך דורך מעשים, דורך פּאַקטן. איינער פון די דאָזיקע פּאַקטן דאַרף זיין דער יידישער אוניווערסיטעט. איד גלייב, אַז אויף דער נאַענטסטער קאָנפערענץ וועלן מיר זיך טרעפן. אויף דער עפענונג פון אוניווערסיטעט.

דער פאַרויצער שליסט די פייערלעכע עפענונג-זיצונג.

וויסנשאַפּטלעכע זיצונג

דאָנערשטאָג, דעם 24טן אָקטאָבער (9 אינאָונט).

די וויסנשאַפּטלעכע זיצונג פון דער קאָנפערענץ האָט זיך אָנגעהויבן ביי אַ פּול באַזעצמן זאָל אין מעאַטער „פּאַלאַס“ 9 אַזיינער אין אָונט. פאַרויצער איז א. טשעריקאָווער.

פאך די פאָרטראַגן באַגריסט דער פּאָהויצער דעם דעלעגאַט פון קאָוונער געזעלשאַפט פריינד פון י.ו.אָ, אַדוואָקאַט עזר פּינקלשטיין, וואָס איז מיט דער ספּעציעלער ערלויבעניש פון דער פּוילישער און ליטווישער רעגירונג אַריבערגעפאָרן די אַדמיניסטראַטיווע ליניע און האָט באַוווּזן צו קומען ערשט צו דער וויסנשאַפטלעכער זיצונג.

ביי דער נעשפּאַנמער אויפּמערקזאַמקייט פון דער אוידיאָפאָרע ווערן געהאַלטן די פּאָרטראַגן :

- נח פּרילוצקי — איבער יידישער דיאַלעקטאָלאָגיע.
- יעקב לעשטינסקי — עקאָנאָמישע עוואָלוציע פון די דייטשע יידן אין 19טן יאָרהונדערט.
- ד"ר יצחק שיפער — וועגן ועד ארבע והארצות.
- ד"ר היינעל בלום — יידן אין דער פּוילישער פרעסע סוף 18טן יאָרהונדערט.

דריטע זיצונג

(פרייטאָג, דעם 25טן אָקטאָבער האַלב 11 פּר.)

ד"ר מ. וויינרייך עפנט די זיצונג און לייגט פאָר אויסצוקלײַבן אין פרעזידיום פון דער קאָנפּערענץ: ד"ר י. בערגפּעלד — משערנאָוויץ, י. גיטערמאַן — וואַרשע, א. משעריקאָווער — בערלין, נ. מייזל — וואַרשע, ה. עמקין — ריגע, נ. פּרילוצקי — וואַרשע, ד"ר ה. קאָוואַר — סקיי — ווילנע, פּרוי אַננאָ ראָזענשטאַל — ווילנע, ד"ר י. שיפער — וואַרשע און ד"ר מ. וויינרייך — ווילנע. די פּאָרגעלייגטע ליסטע ווערט אָנגענומען אַן בלאַק. פאַרן סעקרעטאַר פון פרעזידיום ווערט אויסגעקליבן נ. מייזל. דעם פּאָרזיץ נעמט איבער נ. פּרילוצקי.

צום אַלגעמיינעם באַריכט פון אָרגאַניזיר=קאָמיטעט באַקומט דאָס וואָרט.

מ. וויינרייך (א. ק.): איד נעם אָן, אַז אין אַלגעמיין איז די מעטיקייט פון אינסטיטוט אַלע דעלעגאַטן באַקאַנט. איד וועל זיך דעריבער אין מיין באַריכט ניט אָפּשטעלן אויף קיין פרטים וועגן דער פּאָרגאַנגענער אַרבעט, נאָר דער עיקר באַטאָנען די פּאַקטן, וואָס זיינען שייך צו דער צוקונפט.

די הויפט=אויפּגאַבע פון דער קאָנפּערענץ איז צו שאַפן אַן אָרגאַניזיר=אויסשטאַטוס, וואָס זאָל פּאַסן צו אונדזער ברייט=פּאַרצוווייגטער מע=טיקייט. ביז איצט האָט אונדזער אָפּאַראַט ניט געקענט זיין אָרגאַניזירט ווי עס געהער צו זיין. אויב מיר האָבן אַן אַ קאָנסטיטוציע פונדעסמוועגן

ניט ווייניק אויפגעטאן אין משך פון די פארגאנגענע 4 יאָר, געפינ איד דערויף בלויה איין דערקלערונג: דאָס איז מעגלעך געוואָרן אַדאָנק דער וואַרעמקייט, וואָס האָט געהערשט אין די קעגנזייטיקע פאַצמנגען פון די מוער. מער ווי איין מאָל איז בערלין געווען אומצופרידן מיט ווילנע און פאַרקערט, מער ווי איין מאָל זיינען געווען טענות אַהין און צוריק — אָבער מיר האָבן דאָס אַלצדינג גרינג גוכר געווען, ווייל יעדערער פון אונדז איז גערן געווען ביי אַ סיכסוך צווישן פאַרם און עיקר צו פאַרבייגן די פאַרם צוליב דעם עיקר. לאָמיר זען, אַז די דאָזיקע וואַרעמקייט, וואָס האָט ביזן איצט געמאַכט די יוואָ-מוער פאַר איין משפּחה, זאָל אָנהאַלטן אויך ווייטער, בשעת מיר טהעטן אַרויס אויף אַ ברייטערן שלאַך.

מיר מעגן זיין זיכער, אַז די דאָזיקע וואַרעמקייט און דאָס דאָזיקע אַחריות-געפיל וועלן ביי אונדז בלייבן, וואָרום דער יוואָ איז דאָך ניט קיין קליין הייפל יחידים, נאָר ער ווערט געטראָגן פון אַ גרויסן שטרעם פאַלקס-ענערגיע. דער אויפמו און דאָס גליק פון דעם יוואָ באַשטייען אין דעם, וואָס ער האָט געמאַכט הונדערטער פאַר מיטבויער און טויזנטער פאַר סימפּאָטיקער. קיין שום אַנדער יידישע וויסנשאַפּטלעכע אָרגאַניזאַציע קען זיך אין דעם צו אונדז ניט גלייכן.

דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטי-טוט, וואָס איז געשאַפן געוואָרן אויף דער בערלינער פאַרבאַראַטונג אין אָוגוסט 1925, איז באַשאַטאַנען פון 4 מענטשן: משעריוקאווער, רייזען, שמיט, וויינרייך. ווען שמיט איז אין מאי 1926 אוועקגעפאַרן פון בערלין, איז קאָאָפּטירט געוואָרן אין אָרגאַניזיר-קאָמיטעט יעקב לעשטינסקי, וועלכער איז פון אַנדייב אָן געשאַטאַנען נאָענט צום יוואָ. אין 1926 האָט אין משך פון עטלעכע חדשים מיטגעאַרבעט אין אָרגאַניזיר-קאָמיטעט, צווייג ווילנע, אויפן סמך פון קאָאָפּטאַציע, מ. עריק. אַ קאָלעגיע פון 4 איז תחילת אפּשר געווען נענג, אָבער אין דער מאָס ווי די אַרבעט איז געוואַקסן האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער באַשאַטאַנד פון דער הנהגה מוז פאַרגרעסערט ווערן. אין דעם באַשלוס פון דער פאַרבאַראַטונג איז געווען פאַרויסגעזען, אַז אויב עס וועלן זיך שאַפן נייע לאַנד-אָרגאַניזאַ-ציעס, וועלן זיי קענען אַרײַנשיקן זייערע פאַרשטייער אין אָרגאַניזיר-קאָ-מיטעט. אין עטלעכע פּאַלן איז אויך גענאַנגען אַ קאָרעספּאָנדענץ וועגן דעם; אָבער צוליב דער איבערמאַס פון אַרבעט איז מען ניט געקומען צו דער רעאַליזירונג פון באַשלוס. אַ סוראָנאַט פון ברייטערער פאַטייליקונג איז געשאַפן געוואָרן דורך דעם, וואָס די פאַרוואַלטונגען פון דער ווילנער און בערלינער געזעלשאַפּטן, „פריינד“ האָבן זיך באַטייליקט אין די באַ-שלוסן וועגן אַלע וויכטיקערע פּראַגעס. אין אַ גאַנצער ריי פּאַלן איז אָנגע-גאַנגען אַ קאָרעספּאָנדענץ מיט דער אַמעריקאַנער סעקציע, שפּעטער אויך

מיט דער ווארשעווער געזעלשאפט „פריינד" אאז"וו. אבער די דאזיקע פארמען פון צוזאמענארבעט זיינען ניט געווען איינגעשמעלט סאמאט-מאריש, און מיטא זיינען זיי ניט געווען גענוג רעגלמעסיק און זיכער. די קאנפערענץ מוז אויסארבעטן אן ארגאניזיר-פלאן, וואס זאל צוועק-שמעלן אלע געהעריקע ארגאנען.

ניט גענוג פעסט ארגאניזירט איז אויך געווען פון איצט די וויסנשאפטלעכע ארבעט. די פארבאראמונג האט פראקלאמירט 4 סעקציעס און באשטימט פאר דריי פון זיי די סעקרעטארן: א. משערי-קאווערן פאר דער היסטארישער סעקציע, י. לעשמשינסקי פאר דער עקאנאמיש-סטאטיסטישער, מ. וויינרייך פאר דער פילאסאפישער. די פראגע וועגן דעם פארשטייער פון דער פסיכא-לאגיש-פעדאגאגישער סעקציע איז געבליבן אפן. אין נאמען פון די סעקציעס זיינען ארויסגעגאנגען די בענד שריפטן, אין זייער נא-מען איז אפגעטאן געווארן א היפטע וויסנשאפטלעכע ארבעט (למשל, די עמנאגראפישע ארבעט, די עקאנאמיש-סטאטיסטישע אויספארשונג אין פוילן 1927, די אנקעמעס פון דער פסיכאלאגיש-פעדאגאגישער סעקציע), אבער קיין איינהיימלעכע ארגאניזיר-פארם פון די סעקציעס איז ניטא ביז היינט. אין דער אפפירונג פון דער פילאסאפישער סעקציע האבן געארבעט איר סעקרעטאר און ז. רייזען — און א באשטימטער מיטגלידונג. די עקא-נאמיש-סטאטיסטישע סעקציע האט פ' לעשמשינסקי יא געפרוויט ארגא-ניזירן, און א פארזאמלונג אין בערלין האט אויסגעקליבן י. לעשמשינסקי סקין פארן פארהויצער פון דער סעקציע, י. קאראלניק פארן סעקרעטאר. פאר דער היסטארישער סעקציע האט פ' משעריקאווער געפרוויט שאפן א פלענום, וועלכער האט זיך אויפגעקליבן עטלעכע מאל אין בערלין, (א. משעריקאווער האט געהייסן „אנפירער פון דער סעקציע"). די פסיכאלאגיש-פעדאגאגישע סעקציע האט זיך ווידער ארגאניזירט אויף א באזונדער שטייגער: א פארזאמלונג אין ווילנע האט אויסגעקליבן א בירא (פארזיצער ד"ר ה. קאווארסקי, סעקרעטאר א. נאלאמב), און די רעדאקציע פון די שריפטן איז אנגעטרויט געווארן לייבוש לערערן אין גיויאקס.

איד גלייב, און עס וועט ניט זיין קיין פחיתת-הכבוד פאר קיינעם, אויב איד וועל זאגן, אז די ריכטיקע קאלעניאלע צוזאמענארבעט פון די סעק-ציעס דארף זיך נאך ערשט אנהייבן. עס איז שוין איצט צייט, אז די סעקציעס זאלן זיך אויף אן אמת קאנסטיטורירן. די ארבעט פון דעם אינ-סטוט איז שוין אויף אזוי פיל אויסגעוואקסן, אז דאס פאדערט זיך אומפאדינגט. אגב איז שוין דאס מעגלעך אויך, ווארים אין דער פון-איצטיקער צוגרייט-סטאדיע האבן מיר שוין קאנצעטרירט ארום דעם

אינסטימוט אַ שיינע צאָל מיטאַרבעטער פון די פאַרשיידענע וויסנשאַפֿט־
לעכע געביטן.

איר זע קלאָר, אַז סעפציעל די פראַגע וועגן קאָנסטיטוציע די סעק־
ציעס איז זייער אַן איידעלע און אַ האַרבע. עס וועט ניט גרינג זיין צו
באַשליסן, ווער עס קען זיין אַ ווירקלעכער מיטגליד פון אַ סעקציע. לויט
מיין מיינונג קען ניט יעדער מיטאַרבעטער פון די שריפטן eo ipso זיין
אַ מיטגליד אין דער סעקציע. מיר מוזן זען, אַז די קאָלעגיעס, וואָס מיר
שאַפן, וואָלן האָבן דעם געהעריקן וויסנשאַפֿטלעכן אַוואַרטימעט, און דער־
בער האַלט איר, אַז ווירקלעכע מיטגלידער פון דער סעקציע, פּוסקים וועגן
אייגענער און פּרעמדער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט, קענען זיין בלויז די,
וואָס האָבן אַליין ביז איצמער שוין געמאָן קוואַליפֿיצירטע וויסנשאַפֿט־
לעכע אַרבעט און זיינען גרייט מיטצואַרבעטן מיטן אינסטימוט אין דער
אַלגעמיינער ריכטונג פון זיין טעטיקייט.

מיין פאַרשלאָג איז, אַז אויף דער היינטיקער זיצונג זאָל די קאָנג־
פּרענץ אויסקלייבן אַ קאָמיטע פאַר אָרגאַניזירן פּראַגעס, וועלכע זאָל
ביז מאַרגן נאָכמיטאָג צושטעלן אַ פּרעמיוטדיקן פּראָיעקט וועגן אַלע
שייכותדיקע פּונקטן. אַהער וועט אַריינגיין די אָקאָרשט באַזירטע פּראַגע
וועגן די סעקציעס און דערנאָך — די אַלגעמיינע סכעמע פון אונדזער
אָרגאַניזאַציע.

ווי אזוי זאָל די דאָזיקע סכעמע אויסזען? מיר דאַרפן זי שוין
איצמער ניט צווישןאַמאַזירן. מיר האָבן אין 17 לענדער, אין אַלע לענד־
ער פון דעם יידישן מאַסן־יישוב, לאַנד־אָרגאַניזאַציעס, שטיצגרופּעס,
געזעלשאַפֿטן „פּריינד פון יוואָ“; מיר מוזן בלויז פאַראיינהייטלעכן און
אַקטיווירן דאָס, וואָס דאָס לעבן אַליין האָט געשאַפן. אויף אַ זיצונג אין
דער פאַרוואַלטונג פון דער וואַרשעווער געזעלשאַפֿט „פּריינד“, מיט אַ פאַר
וואַכן צוריק, האָט פֿ' לאַזאַר קאַהאַן זייער טרעפיק פאַרמולדן די אויפ־
גאַבע: עס מוז געשאַפן ווערן אַן אַלגעמלעכער פאַרבאַנד פון די געזעל־
שאַפֿטן „פּריינד פון יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטימוט“. דאָס וועט זיין
דער מאַטעריעלער פאַרזאָרגער פון יוואָ; די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט וועט
געמאָן ווערן דורך די פּלאַנמעסיק־קאָנסטרוירטע סעקציעס.

ווער קען זיין אַ מיטגליד אין דער געזעלשאַפֿט „פּריינד פון יוואָ“?
יעדער איינער ווער עס סימפּאַטוזירט מיט די צילן פון אינסטימוט. קיין
שום אַנדערע פאַרערונג דאַרפן מיר צו אַזאַ מיטגליד ניט שמעלן.
ווען איר קום צו יצו דעם פּונקט, מוז איר ניט ווילנדיק אָנרירן די
טעמעס, וואָס זיינען אַרויסגעשוואַמען געכטן, בעת דער פּייערלעכער זיצונג.
עס איז אַ פּאַקט, אַז צווישן די מענטשן וואָס שטיצן דעם אינסטיט־
טוט זיינען פאַראַן ניט נאָר אַזויגע, וואָס שטיצן ביי היינטיקן טאַג די
יידישע וועלטלעכע שול. און עס איז נימאָ קיין גרונד, אַז מיר זאָלן זיך

אָפּזאָגן פון זייער אונטערשטיצונג. אַדרבא. דאָס גופא, וואָס וויסנשאַפֿט־
לעבע אַרבעט אין ייִדיש ציט צו סימפּאַטיעס פון נייע קרייזן, איז אַ סימן,
ווי שטאַרק מיר זיינען שוין אויסגעוואַקסן.

ווען מיר זוכן דעם יחוס פון דער ייִדישער בילדונגס־אַרבעט פאַר
דעם לעצטן האַלבן יאָרהונדערט, שמויסן מיר זיך אָן אויף די אומלעגאַלע
אַרבעטער־קרייזלעך, וווּ מען האָט באַהאַלטענערהייט געלייגט דעם יסוד
פאַר אַ מאָדערן ייִדיש וויסן — ניט נאָר אין פּאַליטישער עקאָנאָמיע, נאָר
אויך אין נאַטורוויסנשאַפֿט, געאָגראַפיע און געשיכטע. די דאָזיקע קרייז־
לעך זיינען געווען אינגאַנצן איזאָלירט, די מיטגלידער זייערע זיינען גע־
ווען ענלעך צו אַ מין רעליגיעזן אָרדן. אַלע דרויסנדיקע זיינען געווען
פרעמד, דאָס רוב פיינדלעך.

ווען רעלאַטיווע פרייהייט האָט אונדז געגעבן די מעגלעכקייט צו
עפענען שולן מיט דער ייִדישער לערנשפּראַך, איז דאָס געווען אַ העכע־
רער שטאַפּל פון אונדזער אַנמיוויקלונג, מייַלן ווייט פון דעם ערשטן. די
שולן האָבן נאָר אויך שונאים, אָבער אין דער זעלבער צייט האָבן זיי שוין
אַרום זיך אַ פעסטן גראַטל פון מויוזמער פאַרטיידיקער.

צום ערשטן גאָרן, צו דער פּאַלקס־שול, איז צוגעקומען ביי אונדז
פאַמעלעך דער צווייטער — די גימנאַזיעס, די לערער־סעמינאַרן, און איצ־
מער זיינען מיר אַלע עדות, ווי עס ווערט געבויט נאָך אַ העכערער גאָרן,
דער ייִדישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט.

דער אינסטיטוט האָט נאָך ווייניקער געגנער איידער די ייִדישע עלע־
מענטאַרע שולן. און דאָס איז פאַרשטענדלעך. פּאַקטן ווירקן בעסער ווי
רייד. ניט אומזיסט האָבן מיר אין אַ שטאַמראַט געהאַט דעם סימן, אַז
נאָכדעם ווי אַ גרופּע פּוילישע ראַטמענער האָט געשימט פאַר אַן אַסיג־
נירונג לטובת דעם יוואָ, האָט זי מױט אַ קורצער צייט שפעטער געשימט
אויך פאַר סובסידירן די אַרטיקע ייִדישע שול: אויב אַ פּאַלק באַשאַפֿט
אין וויין שפּראַך אַ העכערע וויסנשאַפֿטלעכע אינסטיטוציע, פאַרוואָס זאָל
עס ניט קענען האָבן אין דער שפּראַך אַן עלעמענטאַרע שול.

ווער עס שטייט פאַר דער מאָדערנער ייִדישער שול, דער שטייט
געוויס פאַר דעם יוואָ, אומבאַדינגט, מיט אַלע זיינע הושים. אָבער די
פּראַקטיק האָט געוויזן, אַז דער יוואָ האָט אויך אַנדערע פריינד, אַט זאָגן
איינע, אַז פון ייִדישע שולן האַלטן זיי ניט, נאָר וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט
איז זיי ליב, אַפילו ווען זי ווערט געמאַן אין ייִדיש. אַט זאָגן אַנדערע, אַז
לױט זייער מיינונג וועט ייִדיש אונטערגיין, נאָר דווקא איבער דעם דאַרף
מען אויפהיטן און אויספאַרשן אַלצדינג, וואָס איז פאַרבוגדן מיט דער
ייִדיש־תּקופּה אין אונדזער געשיכטע, מיט די לעצטע מויוזמט יאָר.

צי זאָל דער אינסטיטוט זיך אָפּזאָגן פון אַזוינע „באַדינגטע“ פריינד?

מיר מוזן זאגן: יעדער טוער פון אינסטיטוט מעג מאָן וועלכע געזעלשאַפטלעכע אַרבעט ער וויל. אָבער דער אינסטיטוט, ווי אַן אינסטיטוט-מוזע, מוז שטיין אויסער דעם פּאָליטישן קאָמפּלעקס. דער וועג פון אינסטיטוט איז נאָך ממשותדיקע וויסנשאַפטלעכע אַרבעט.

אויב מען וויל קריטיקירן די ביז-איצטיקע מעטיקייט פון אינסטיטוט פאַר שלעכטע אַרטיקלען אין די „שריפטן“, פאַר ניט געלונגענע אַנקעמעס, איז דאָס אויפן פּלאַץ; אָבער ווער עס מאַנט רעזאָלוציעס, וואָס זיינען ניט אָנגענומען געוואָרן, דער רעדט ניט אויף דער טעמע. דעם בעסטן באַוווּיזן, אַז דאָס איז דער ריכטיקער וועג, זע איך אין דעם, וואָס די גרויסע מאַסע פריינד און זאַמלער האָט ניט קיין תביעות צום אינסטיטוט. יעדער איינער מ'ראַגט צו צום בנין דאָס בעסטע וואָס ער קען. און ווי אזוי וואָלט דען געקענט זיין אַנדערש? מיטשאַפער פון אינסטיטוט זיינען מענטשן פון פאַרשיידענע ריכטונגען און פאַרשיידענע שיכטן; אָבער געגריסער פון דער ווואָ-אַרבעט זיינען טאַקע צום ווייט-גרעסטן טייל די אַרבעטער און פּאָלקס-מאַסן, וואָס יודיש איז זייער שפּראַך, די שפּראַך פון זייער קאַפּ און זייער האַרץ.

מען קען אפשר צעקריגן אַ טייל פריינד און זאַמלער מיטן אינסטיטוט. אַויב מען וואָלט אַרויס מיט אַ לאַזונג, אַז דעם אינסטיטוט'ס ריכטונג טויג ניט, קען מען שאַפן ביי אַ טייל פריינד אַ קאָנפליקט צווישן זייער אוממיטלעכער געפיל און זייער געזעלשאַפטלעכע געוויסן. אָבער איך גלייב ניט, אַז דאָס וואָלט זיין פּראַזי און אַז עמעצער וואָלט קענען דערפון פּראַפּיטירן. אַלצדינג, וואָס איך האָב געזאָגט צו דער טעמע וועגן ריכטונג און באַזום, איז מיין אייגענע פאַרמולירונג. איך ווייס ניט, צי די אַנדערע מיטגלידער פון דעם אָרגאַניזיר-קאָמיטעט שטימען איין דערמיט, אָבער לויט די אַזויס פירן, וואָס דרינגען אַרויס פון מיינע רייד, האָט זיך גע-האַלטן דער גאַנצער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט פון ערשטן מאָגן אַן ביז היינט. איצטער נאָך בקיצור וועגן אונדזער אַמעריקאַנער קאָמפּאַניע היינטיקן פּרילינג און זומער. די אַמעריקאַנער סעקציע האָט אַריינגעשיקט אַ גאַנצן גענויען נאָמאַריעל באַשטעטיקטן פינאַנץ-באַריכט, וועלכער איז אָפן פאַר אַלע דעלעגאַטן, אזוי אַז איך פאַרשפּאַר זיך אָפּצושטעלן אויף פרטים און קען זיך באַזונגענען מיט ראַשי-פּרקוב, די קאָמפּאַניע האָט אַריינגעבראַכט ביי 14000 דאָלאַר, פון וועלכע עס איז נאָך געבליבן איינצוקאָסירן אַ 4000. קנאַ-פּע 3000 זיינען אַוועק אויף הוצאות, דערפון אַ 1700 דאָלער אויף מיין נסיעה און אויפהאַלט אין אַמעריקע אין משך פון פיר חדשים. דאָס מיינט, אַז ביי פאַרענדיקן די קאָמפּאַניע האָבן מיר געקענט דיספּאָנירן מיט אַ 7000-דאָלאַר. די סומעס זיינען געקומען פון הונדערטער מענטשן. אַ גרויסער טייל פון דעם געלט איז שוין אַוועק אויף דער בוי-אַרבעט.

אין די ערשטע וואָכן פון דער קאמפאניע האָט זיך געקענט דוכטן.
אַז דער מאַטעריעלער רעזולטאַט וועט זיין אַ גרעסערער, ווייל דער אָפּ-
קלאַנג אין דער גאַנצער יידישער פרעסע, סיי אין ניו-יאָרק און סיי אין
דער פראָווינץ, איז געווען אַן אויסערגעוויינלעך וואַרעמער. אָבער עס איז
געווען אַן אָפּמישער אָפּמאַר: פון צייטונגס-אַרטיקלען אַליין ווערט
קיין געלט נישט. די פריינדשאַפטלעכע פראָפּאַגאַנדע אין די צייטונגען איז
אָבער אַ נומעל זיינג, און שניידן וועלן מיר שפעטער, בשעת די אַרבעט
פון דער אַמעריקאַנער סעקציע וועט זיך פונאַנדערוויקלען.

דעם אויסגאַנג פון דער אַמעריקאַנער קאמפאניע מאַרן מיר בשום
אופן נישט שאַצן בלויז לויטן פינאַנציעלן רעזולטאַט. וויכטיקער איז די
פערספעקטיווע.

ביז דער קאמפאניע איז די אַמעריקאַנער סעקציע געווען אַ לפי-ערך
ענגער קרייז, אַן אָרגאַניזאַציע מיט אַ פאַר הונדערט מוטגלידער, וואָס
צאָלן צו צען זאָלאַר אַ יאָר. די אָרגאַניזאַציע האָט נישט געהאַט אין איר
רשות קיין שום טעכנישע הילפס-קרעפטן, די גאַנצע שווערע שוואַרצע
אַרבעט איז געמאַן געוואָרן דורך די מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע גופא,
אין דער ערשטער ריי דורך דעם סעקרעטאַר פון דער סעקציע ד"ר
י. שאַצקי.

אין דער קאמפאניע האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז מיר דאַרפן זיך אין
אַמעריקע רעכענען מיט דריי קאָנצענטרישע קרייזן. פריער גייען די ביז-
יאַצטיקע פריינד פון אינסטיטוט, וואָס זייגען גוט געווען באַקאַנט מיט
זיינע אויפמווען. אַרום זיי גייט דער צווייטער קרייז: מענטשן, וואָס האָבן
ביז איצט נאָר געהאַט געהערט וועגן דעם יוואָך מיט איין ברעג אויער און
זיינען ערשט דורך דער קאמפאניע געוואָרן מער באַהאוונט אין דער זאַך.
ענדלעך גייט דער דריטער, דער דרויסנדיקסטער קרייז — די מוויזנטער
מענטשן, וואָס זיינען דורך דער קאמפאניע צום ערשטן מאל געוואָרן גע-
וואָרן וועגן דעם עצם עקסיטענץ פון דעם אינסטיטוט.

אַז אַדעקוואַטע אונטערשיצונג, מאַראַליש און מאַטעריעל, האָבן
מיר געקענט באַקומען בלויז ביי דעם ערשטן קרייז. ער האָט דאָס מאַקע
געגעבן אין דער פולער מאָס. אין דער פערטער האָבן מיר בלויז גע-
קענט אָנקניפן פאַרבינדונגען אויף להבא. אידן בין זיכער, אַז בשעת די
אַמעריקאַנער סעקציע וועט פאַרברייטערן איר טעטיקייט, וועט זי פון די
דאָזיקע פאַרבינדונגען האָבן גרויס נוצן.

אויפן סמך פון דער פראַקטיק אין דער ערשטער אַמעריקאַנער קאַמ-
פאניע אונדזערער קום איד צום באַשלוס, אַז אַן אינטערעס און אַ „באַ-
דינגמע פריינדשאַפט“ פאַר דער יידישער וויסנשאַפט וועט זיך שאַפן מיט
דער צייט אַפילו אין די לאַנג-אַמעריקאַניזירטע (די אַזוי גערופענע
„אַהודישע“) קרייזן. דער ביטול צו יידיש איז שוין דאָרט איצט כמעט

זוי פארבריי. די סיבה איז אַ פשוטע: פאקטן אימפאָנירן ומער ווי אַלץ. פון דעם דאָזיקן אָפּשיי פאַר פאקטן נעמט זיך, למשל, די סימפּאָמיע פון די יאהודישע קרייזן צו דער יידישער קאָלאָניאַציע אין ראַמנפארבאַנד, וואָס האָט געבראַכט דערצו, אַז גיט נאָר האָט דער אַנגרעזשאַניג אינוועסטיאָרן מיט אַ פּאַר אַיבערוואַנדער-אַרבעט, נאָר אַפּילו אַ ספּע-ציעלע קאָלאָניע, „ראַזענוואַלד“ איז געגרינדעט געוואָרן אין אוקראַינע צווישן די נייע יידישע קאָלאָניעס, אויפן נאָמען פון דעם שיקאַנער מיט-יאַנגער דוּזשוליוס ראַזענוואַלד, וועלכער האָט מנדב געווען פינף מיליאָן דאָלאַר פאַר דער קאָלאָניאַציע. אידן בין זיכער, אַז אין אַ געוויסער מאָס וועט זיך דאָס איבערחזרן אויפן פעלד פון קולטור: וואָס מער עס וועט וואַקסן די יידישע קולטור-אַרבעט בכלל, די יידישע וויסנשאַפּטלעכע אַר-בעט בפרט, אַלץ מער וועט זיי אַרויסרופן צו זיך רעספּעקט און אַנער-קענונג.

צוליב דער פאַרנעמענער צייט וועל אידן גיט גיין אַנרופן דאָ די נעמען פון די צענדליקער מענטשן פון פאַרשיידענע שייכטן, וואָס האָבן ביי דער קאָמפּאָניע מיטגעהאַלפן און זיינען געבליבן וואַרעמע פריינד פון ייוואָ אויף ווייטער. איד וויל נאָר באַמערקן, אַז די פאַרזונגען וואָס מיר האָבן אָנגעקניפּט פאַרנעמענע זיך גיט בלוז מיט דער יידישער סביבה. עס איז אונדז גערקאָמן אַרויסצורופן אַן אינטערעס צו אונדזער אַרבעט אויך ביי זייער אָנגעזעענע גיט-יידישע געלערנטע, וואָס האָבן פאַרשטאַנען, אַז פון די פאַרזונגען אין דער ספּעציפישער יידישער סביבה קען מען אויך מאַכן אויסערגעוויינטלעך וויכטיקע אַלגעמיינע אויספירן אויפן פעלד פון סאַציאַלאָגיקע, עקאָנאָמיק, לינגוויסטיק אַזו"וו. די פאַקטנשאַפּט מיט די דאָזיקע קרייזן האָט באַשטעטיקט אונדזער ביז-איצטיקע פראַקטיק אין אייראָפּע, אַז ביי גיט-יידישע געלערנטע קענען מיר אַמאָל געפינען מער פאַרשטאַנד און סימפּאָמיע פאַר אונדזער זאך איידער ביי יידן, וואָס זיינען פאַרבלענדט פון פאַראורטיילן.

איד קען פאַרענדיקן דערמיט מיין רעפּעראַט, וואָרעם וועגן די אַרבעט-פלענער פון די איינציקע סעקציעס וועלן פאַריכטן פאַרזונדערע דעפּע-רענטן. איד וועל דעריבער מאַכן נאָר אַ פאַר פאַרשלאָגן, אַלע פריערדיקע צווייגן פון אונדזער אַרבעט מיין בלייבן, מיר מוזן זיי נאָר פאַרברייטערן און פאַרפּעסטיקן.

מיר מוזן אַרויספראַגן אַ באַשלוס וועגן אַן אייגענעם זשורנאַל; אַ גענויען פראַיעקט האָט פ' רייזען פובליקירט אין די „ליטעראַרישע בלעטער“.

מיר מוזן שאַפן די לינגוויסטישע קאָמיסיע, ווי אַ נאַרמאַטיווע אינסטיטוציע פאַר דעם יידישן שפראַך-באַגוי.

מיר מוזן נעמען אויף זיך צו שאַפן אַ סדר אין דער יידישער אַרמאָ-

גרעפיע — דעם נייטיקן אויטאָריטעט האָט שוין דער יוואָ. מיין פאַרשלאָג.
אין, אַז ס'פּוּת 1930, ביים הנובת=הבית פון אונדזער אייגענעם בנין, זאָל
פאַרקומען אין ווילנע און אַלגעמלעכע אָרטאָגראַפישע קאָנפּערענץ, און ביי
דעמאָלט זאָלן מיר אין אַ זאַמלבוך (אָדער עטלעכע זאַמלביכער) דורכ=
דיסקוטירן אַלע שמרייטיקע פּראָגעס.

מיר מוזן עפענען אַן אינסטרוקטאָרן=קורס, כדי צו סיסטעמאַטי=
זירן און פאַרטיפּערן די זאַמל=אַרבעט.
מיר מוזן שאַפן אַ פּרעסע=ביוראָ, כדי צו האַלטן די עפנטלעכע
מיינונג אין קורס פון אונדזער אַרבעט.

מיר מוזן אַרויסגעבן דעגלעמסיק אונדזערע „ידיעות“.
מיר מוזן פאַרשמאַרן אונדזער פּרעמדשפּראַכיקע פּראָפּאָגאַנדע.
קודם=בל מוזן מיר אַרויסגעבן אַ פּוילישע בראַשור וועגן אינסטיטוט, דער=
נאָך אַ פּראָנציוזישע.

מיר מוזן זען צו פּאַוואָרענען אונדזער בודזשעט. דאָס איז ניט
שווער צו דערגרייכן ביי דער געהעריקער אַרבעט, אַ ספּעציעלע אַכט מו:
געלייגט ווערן אויף דעם, און עפנטלעך=רעכטלעכע קערפּערשאַפטן,
רעגירונגען, שטאַט=פאַרוואַלטונגען און יידישע קהילות אין אַלע
לענדער פון יידישן מאַסן=יישוב וואָלן ערפילן זייער חוב לבני דער יידישער
באַפעלקערונג און שטיצן די צענטראַלע יידישע וויסנשאַפטלעכע אינ=
סטיטוציע.

די אינטערשטע שורה: מיר האָבן אויפגעטאָן פאַר די פיר יאָר צייט
מער איידער מיר האָבן וויד אַליין געריכט. לאָמיר זיך ווינמשן, אַז אין
דעם נאָענטסטן יאָר זאָל דער יוואָ אויפמאַן מער איידער אין די פיר פּרי=
ערדיקע.

באַריכט פון דער עקאָנאָמיש=סטאַטיסטישער סעקציע.

די עקאָנאָמיש=סטאַטיסטישע סעקציע פונם יוואָ איז געגרינדעט גע=
וואָרן אין בערלין פּרילינג 1926. אַלס אָנפירער פון דער סעקציע און רע=
דאַקטאָר פון די „שריפטן פאַר יידישער עקאָנאָמיק און סטאַטיסטיק“ איז
אויסגעקליבן געוואָרן יעקב לעשמשינסקי. די סעקציע האָט אירע אויפגאַבי
אַזוי פאַרמולירט:

(א) זאַמלען, באַאַרבעטן און פאַרעפנטלעכן די עקאָנאָמישע און סטאַ=
טיסטישע מאַטעריאַלן, וואָס זייגען צעזייט אין די מלוכישע, קאָמונאַלע,
געזעלשאַפטלעכע און אַנדערע אויסגאַבן;

(ב) אָרנאַניזירן אין די גרעסערע ערטער היף=גרופעס און אין די
קלענערע — קאָרעספּאַנדענטן, וועלכע זאָלן זאַמלען ידיעות וועגן יידישן
עקאָנאָמישן, קולטורעלן און געזעלשאַפטלעכן לעבן;

(ג) זיך שמעלן אין פאַרבינדונג מיט די יידישע קהילות, עקאָנאָ=
מישע, פּראָפּעסיאָנאַלע, געזעלשאַפטלעכע און פּילאַנטראָפישע אינסטיטו=
טן.

ציעם און ווירקן אויף זיי, אַז אין זייערע רעגיסטראַציעס, צעטלען, פאַר-
שרייבונגען וכדומה זאָל אַרײַנגעשמעלט ווערן אַ פאַשטיממער סכום אַל-
געמיינע פּראָגנ, פּדי ס'זאָלן מעגלעך ווערן פאַרגלייכונגען צווישן פאַר-
שיידענע שמעט און לענדער ;

(ד) אָרגאַניזירן אַ סטאַטיסטיש-אינפּאָרמאַטיוון אָפּטייל מיט פּאָלג-
דיקע פּונקציעס : 1. אויסאַרבעטן אַנקעטעס, פּרעגנבונגס וכדומה מאַ-
טעריאַלן פאַר געזעלשאַפטן און אינסטיטוציעס, וועלכע נעמען אונטער
אויספּאָרשונגען פון ייִדישן לעבן, זיי געבן די נייטיקע אָנווייזונגען און
אינסטרוקציעס ; 2. געבן ביבליאָגראַפישע אינפּאָרמאַציע געלערנטע און
שטודירנדיקע וועגן ייִדישע עקאָנאָמישע און סטאַטיסטישע פּראָגנ ; 3. געבן
סטאַטיסטישע ידועות אָרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס וועגן פאַרשיי-
דענע זייטן פונם ייִדישן לעבן ;

(ה) שאַפן אַ צענטראַלע עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע ביבליאָטעק און
אַרכיוו.

איינע פון די ערשטע גרעסערע אַרבעטן, וואָס די סעקציע האָט דורכ-
געפירט, איז געווען דאָס אויספּאָרשן די לאַגע פון דער ייִדישער באַפעל-
קערונג אין פּוילן. דער פירער פון דער סעקציע יעקב לעשטשינסקי האָט באַ-
זוכט ווילגע, וואַרשע און ביאַליסטאָק און האָט געזאַמלט אַ סך מאַטעריאַל.
אונטער זיין אָנפירונג זיינען אויסגעפּאָרשט געוואָרן אויך אייניקע קלענערע
פּונקטן. ס'איז אויך געזאַמלט געוואָרן אַ רייכע ליטעראַטור וועגן דער עקאָ-
נאָמישער לאַגע פון פּוילן בכלל און פון דער ייִדישער באַפעלקערונג בפּרט.
אויפן סמך פון די געזאַמלטע מאַטעריאַלן איז צוגרופּגעשמעלט געוואָרן
אַ ווערק — אַ 10—12 דרוקבוילן — וועגן דער לאַגע פון יידן אין פּוילן
נאָך דער מלחמה. אַ הויז דעם איז אויפן סמך פון אָט די געזאַמלטע מאַ-
טעריאַלן אינג זשורנאַל „ווירטשאַפט און לעבן“ פאַרעפנטלעכט געוואָרן
אַ גרעסערע אַרבעט וועגן דער עקאָנאָמישער לאַגע פון יידן אין ווילגע.
אינם אַרכיוו ליגן נאָך זייער וויכטיקע מאַטעריאַלן פון ביאַליסטאָק, וואַרשע,
ברעזשין און מעזעריש, וועלכע וועלן אינגיכן באַאַרבעט און פאַרעפנט-
לעכט ווערן.

אויפן געביט פון וויסנשאַפטלעכער אינפּאָרמאַציע האָט די סעקציע
פון צייט צו צייט צעשיקט קאָמוניקאַטן דער פּרעסע און צו ייִדישע פּאָלי-
טישע און געזעלשאַפטלעכע מועד (וועגן געמישטע חתונות אין אוקראַינע,
וועגן ייִדישע אַרבעטער אין אוקראַינע, וועגן יידן אין די סאָוועטן, וועגן
ייִדישע שולן אין רוסלאַנד, וועגן דער אַרבעטסלאָזיקייט אין ביאַליסטאָק
וכדומה). פאַרשיידענע אָרגאַניזאַציעס האָבן זיך געווענדט מיט אָנפּראָגן
און באַקומען אינפּאָרמאַציעס וועגן פאַרשיידענע זייטן פונם ייִדישן לעבן
אין אַלערליי לענדער. אַזווי האָט די סעקציע צוגרופּגעשמעלט פיר פּרעג-
בוינגס פאַר אַן אויספּאָרשונג פונם ייִדישן האַנטווערק אין לעטלאַנד. פאַרן

„אַרמ“ אין ריגע, פאַרן „אַרט“ אין ווילנע זיינען אויסגעאַרבעט געוואָרן זעקס פּרעגנבויגנס פאַר אַן אויספאַרשונג פון דער עקאָנאָמישער לאַגע פון יידן אין די שטעטלעך; פאַר „אַזע“ אין בערלין זיינען צונויפגעשטעלט געוואָרן טאַבעלעס וועגן פאַרשיידענע קראַנקייטן ביי יידן און וועגן דעם געזונט-צושטאַנד פון די יידישע רעקרומן אין אוקראַינע; דעם „הילפּס“ פּעראַיין דער דויטשען יודען“ אין בערלין איז געגעבן געוואָרן אינפאַר-מאַציע וועגן געמישטע חתונות און שמדן ביי יידן אין דייטשלאַנד פאַר אַ ריי יאָרן ביז 1925, וועגן דער צאָל יידישע סמודענמן אין די דייטשע אוניווערסיטעטן פאַר די לעצטע יאָרן; דעם געאַגראַפּישן אינסטיטוט ביים אוניווערסיטעט אין לידס (ענגלאַנד) זיינען געגעבן געוואָרן מאַטעריאַלן וועגן דער געאַגראַפּישער פאַרטיילונג פונם יידישן פּאָפּל, וועגן קאַנצענ-טראַציע-טענדענצן פון דער יידישער באַפעלקערונג אין פאַרשיידענע לענדער און וועגן דער אינעווייניקסער איבערוואַנדערונג אייף דער מערי-מאַריע פון געוועזענעם רוסיאַלאַנד אַלס רעזולטאַט פון דער מלחמה און פון די רעוואָלוציעס; און נאָך און נאָך. אויך פּרוואַט-פּערוואַנען, ווי געלערנטע און שטודירנדיקע האָבן זיך אָפּט געווענדט מיט אָנפראַגעס וועגן יידישע עקאָנאָמישע פּראָבלעמען פאַר זייערע וויסנשאַפטלעכע פאַרשונגען, דאָס-מאָר-אַרבעטן וכדומה.

האַרבסט 1928 איז דערשינען דער ערשטער באַנד פון די „שריפטן פאַר יידישער עקאָנאָמיק און סטאַטיסטיק“. די „שריפטן“ זיינען זייער וואַרעם אויפגענומען געוואָרן דורך דער יידישער עפּנטלעכקייט און געפונען זייער אַ וואַרעמען אָפּקלאַנג אין פאַרשיידענע פרעסע-אַרגאַנען. (גר. אַראַג-סאָן אין „ביכער-וועלט“, פּריץ ווערניק אין „מאַרגן-ושוורנאַל“ און אַ סך אַנד.). אויך די יידיש-דייטשע פרעסע האָט זיך מיט סימפּאַטיע אָפּגערופּן (למשל, „דאָס יידישע עכאָ“, צייטשריפט פיר יידישע וואַהלאַפּאַהרטס-פּלעגע“ א. אַנד.). און ניט נאָר אין דער יידישער, — אויך אין דער אַלגעמיינער וויסנשאַפטלעכער ליטעראַטור איז דער באַנד „שריפטן רעצענזירט געוואָרן. אזוי האָט ד״ר א. רופּין פאַרעפּנטלעכט אַ גרויסע רעצענזיע אינעם „אַלגעמיינעם סטאַטיסטישן אַרכיוו“.

די אַרבעט פון דער סעקציע איצט איז קאָנצענטרירט אויף צו-גרייטן דעם צווייטן באַנד „שריפטן“, פאַר וועלכן ס׳זיינען שוין פאַר-טיק אַרײ אַרבעטן אייף פאַרשיידענע געביטן. אזוי וועלן אינם צווייטן באַנד, וועלכער וועט אינגיכן געגעבן ווערן אין דרוק, צווישן אַנדערע פאַרעפּנטלעכט ווערן פּאָלגנדיקע גרעסערע אַרבעטן:

י. לעשטשינסקי. די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פונעם דייטשן יידנטום אינם לעצטן יאָרהונדערט. — דר. ד. בעקער. פּסיכישע קראַנקייטן ביי יידן אינם ליכט פון נייע פאַרשונגען. — י. באַרנשטיין. א) סטאַטיסטיק פון דער צאָל האַנטווערקער אין פּוילן. ב) דער בערשטער-פּאָפּל אין

פּוילן. ג) די יידישע קאָנפּעקציע=בראַנזשע אין פּוילן. — ב. ברילינג. די סטאַטיסטיק פון די יידן אין שלעזיע. — פּראָפּ. ב. ברוצקוס. די ווירט=שאַפּטלעכע און סאַציאַלע פּראָגנ פון דער יידישער קאָלאָניאַציע אין ארץ=ישׂראל. — דר. מ. גאַלאַנדסקי. א) צי קאָן זיך פאַרגרעסערן דער יידישער קיבוץ אין לעטלאַנד? ב) די יידן אין סקאַנדינאַוויע. — י. גרינ=בוים. די שטייער=עקספּלואַטאַציע פון די יידן אין פּוילן. — פּראָפּ'ל. הערש. די באַפעלקערונג=פּאַוועגונג ביי די פּוילישע יידן נאָך דער מלחמה. — י. קלינאוּו. יידן אין דער אַלגעמיינער פּרעסע און פּאָליטיק. — פּ. קאָן. א) יידישע בעלי=מלאכות אין ווילנע אין דער ערשטער העלפט פון 19טן יאָרהונדערט. ב) דער יידישער קאַמף פאַר רעכט אויף אַרבעט אינם שטעטל מיר. — דר. ה. לאַנדוי. א) דער אָנטייל פון יידן אין דער רוסישער נאַפּט=פּראָדוקציע און האַנדל. ב) יידן אינם באַקוועזן. — דר. י. ליפּאוּוסקי. די סך=הפּלען פון דער דזשיניט=אַנקעטע אין פּוילן. — דר. ר. מאַהלער. די יידן אין דער קראַקעווער וואַיעוואָדשאַפּט אין יאָר 1764/5. — מ. נעמיראַווסקי. דער יידישער שטאַטישער אַרבעטער=קלאַס אין ארץ=ישׂראל. — דר. ע. רינגעלבלום. די תקנות פון דער „חברה חייטים“ אין פּלאָצק אין יאָר 1798. — דר. צ. שאַבאַד. די שטאַרבלעכקייט ביי ווילנער יידן פון טובערקולאָז און פון ראַק פאַר די לעצטע 18 יאָר. — דר. י. שיפּער. דער בודזשעט פון דער אַלטער פּוילישער קהלה אויפן סכך פונם דראַביטשער פּנקס. — דר. ק. פּאַרנ=בערג. די טעטיקייט און אַנטוויקלונג פון יידישע צדקה=אינסטיטוציעס אין אַמעריקע. — דר. נ. גערגעל. די יידישע שול אין סאַוועט=רום לאַנד. — י. קאַראַליניק. די יידן אין אונגאַרן לויט דער לעצטער ציילונג. — דר. י. שאַצקי. די עקאָנאָמישע לאַגע פון די יידן אין פּוילן פאַרן אויפּשטאַנד פון 1863. — א. מענעס. די פרוי אין יידישן עקאָ=נאָמישן לעבן.

אויסערדעם וועט אינם פאַנד פאַרענפּטלעכט ווערן אַ סך מאַטער=יאַל אין פּאַרם פון כּראַניק און נאָטיצן, ביבליאָגראַפיע אַאָז'וו.
 ס'איז שוין אויך געלייגט געוואָרן דער פונדאַמענט צו אַן עקאָנאָ=מיש=סטאַטיסטישער ביבליאָטעק און אַרכיוו. די סעקציע האָט איבעגע=נומען דעם אַרכיוו פון די „בלעטער פאַר דער יידישער דעמאָגראַפיע, סטאַטיסטיק און עקאָנאָמיק“, וועלכער איז באַשטאַנען פון עטלעכע הונדערט עקזעמפּלאַרן פון די „בלעטער“ און פון אַ גאַנצער ריי מאַטער=יאַלן און מאַנוסקריפּטן, למשל: די ציילונג פון די יידישע קהלות אין לעטלאַנד אין 1921, די אינדוסטריעלע ציילונג אין ריגע אין 1925 א. אַנד. אין דער לעצטער צייט זענען צוגעקומען די אַגקעטע פון דער יידישער אַרבעטער=יוגנט אַרגאַניזאַציע „צוקונפּט“ אין פּוילן, די מאַטער=יאַלן איבער דער עקאָנאָמישער לאַגע פון יידן אין פּוילן, חורבן ווילנע

א. אַנד. די סעקציע זוכט אַרויס און שרייבט אָפּ סיסטעמאַטיש אַלע יידישע ציפערן פון די אַלגעמיינע סטאַטיסטישע אויסגאַבן, און אזוי אַרום איז געבילדעט געוואָרן אַ רייכע קאַרטאַטעק מיט סטאַטיסטישע מאַטעריאַלן וועגן דער יידישער באַפֿעלקערונג אין דייטשלאַנד, עסטרייך, רוסלאַנד, לעטלאַנד, ליטע, פּוילנאַרע, רומעניע, שווייץ, פּוילן און אַסך אַנדערע, וועלכע נעמען אַרום פאַרשידענע זייטן פונעם יידישן לעבן. די סעקציע פאַרמאָגט אַ גאַנצע רייע אויסגאַבעס, למשל, די גאַנצע פּוילישע ציילונג פון 1921, 17 בענד, פון דער רוסישער ציילונג אין 1926, כמעט אַלע אויסגאַבן פונם אוקראַינישן סטאַטיסטישן אַמט, סטאַטיסטישע יאָרבוכער פון לעטלאַנד, ליטע, רומעניע א. אַנד. אַ וואָרט צום באַריכט פון דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער סעקציע

באַקומט

י. ל. ע. ש. ש. י. נ. ס. ק. י. (א. ק.). פון קיין סעקציע פאָדערט מען ניט אין אַזאַ מאָס קיין ענטפער אויף מאָנטעגלעכע פראַגעס פון יידישן לעבן, ווי פון דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער. עס איז טאַקע איר דירעקטע אויפֿ-גאַבע צו באַלייכטן וויסנשאַפטלעך דאָס יידישע מאָס־לעבן. אונדזער סעקציע האָט דאָס ביז אַהער ניט געקענט מאָן אין פּוילן פאַרנעם. די סיבות זיינען קלאַר. ראַשיט, ווייל דער צענטראַלער אָרט פון אונדזער סעקציע איז בערלין, און ניט קיין אָרט פון אַ קאָמפּאַקטן יידישן ישוב. והשנית, בכדי צו אָרגאַניזירן די אויספאַרש-אַרבעט, אָדער אַפילו אויסנוצן און באַאַרבעטן סטאַטיסטישן מאַטעריאַל פון אַלגעמיינע ציילונגען, באַאַרשט מען האָבן גרויסע געלט-פאַנדן, און דאָס האָבן מיר ביז אַהער ניט געהאַט. און איצט, אויב מיר ווילן אַוועקשמעלן ווי עס געהער צו זיין די אַרבעט פון דער ע.ק.סטאַט. סעקציע, באַדאַרפן מיר שראַכטן קורם-בל, ווי אַזוי צו שאַפן די נייטיקע געלט-מיטלען. אויף אויסצופירן די דאָזיקע אַרבעט דאַרפן אָרגאַניזירט ווערן מעטיקע צענטראַלע לאַנד-קאָמיסיעס אין פּוילן, רומעניע, לעטלאַנד, ליטע, וואָס זאָלן אַוועקשמעלן די אַרבעט אויף די ער-טער. זיי מוזן זיך פאַרבינדן מיט די יידישע געזעלשאַפטלעכע און ווירט-שאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיי זיינען אין זייער פראַקטישער אַרבעט פאַראַינטערעסירט מיט די רעזולטאַטן פון אונדזערע וויסנשאַפטלעכע אויספאַרשונגען. די אָנגערופענע אָרגאַניזאַציעס קענען אויך זיכערן דעם בורזשעט פון דער סעקציע. די לאַנד-קאָמיסיעס קענען מאַכן סטאַטיסטישע אויספאַרשונגען אין איין צווייג פון ווירטשאַפטס-לעבן פון זייער לאַנד, אָדער איבער דעם ווירטשאַפטס-לעבן פון אַ געוויסער געגנט אָדער פון מיפישע פונקטן: אַ גרויסע שמאַט, אַ מיטעלע שמאַט, אַ קליין שמעטל. צוליב די דאָזיקע פאַרשונגען איז ניט אַלע מאָל נייטיק אַן אייגענע ציילונג. אוצרות מאַטעריאַל קען מען איצט געפינען אין די אַלגעמיינע סטאַטיסטישע אַמטן פון דער מלוכה, פון דער שטאַט-פאַרוואַלטונג, פון

די קראַנקען-קאַסעס אאז"וו. די אַפציעלע סטאַטיסטישע אַממן זיינען שטענדיק גרויט צו לאָזן אויסנוצן זייער מאַטעריאַל. לויט דער אינציאָטיווע פון דער סעקציע האָט די „אָקאָדעמי פיר די וויסנשאַפט דעם יודענטומס“ אין בערלין גענומען אויף זיך צו באַאַרבעטן דעם יידישן מאַטעריאַל פון די פּאַלקס-צייטונגען אין דייטשלאַנד. בכלל, זאָלן נאָך זיין די געלט-מיטל-לען, וועט מען קענען אַ סך אויפמאַן פאַר דער באַלויכטונג פון דער עקאָ-נאָמישער קאַגע פון די יידישע מאַסן, און ממיילא אויך פאַר דער באַשטי-מונג פון די מיטלען, ווי אזוי זיי אויפצובעסערן.

באַריכט פון דער היסטאָרישער סעקציע.

די היסטאָרישע סעקציע האָט זיך געגרינדעט דעם 31טן אָקטאָבער 1925 אין בערלין, אויף אַ זיצונג אונטער דעם פּאַרזיץ פון פּראָפ' ש. דוב-נאָו, מיטן אָנטייל פון ד"ר מ. ווישניצער, יעקב לעשמינגסקי, א. טשערי-קאָווער, ב. ז. פז, א. מענעס און נ. שטיף. דער אַרבעטס-פּלאַן, וואָס איז אָנגעצייכנט געוואָרן אויף דער זיצונג דורך דעם באַריכט-אָפּגעבער א. טשעריקאָווער, האָט אַרומגענומען פּאַלגנדיקע פּראָגראַם פון דער אַר-בעי אויף דער נאָענטסטער צייט: 1) באַשרייפונג פון אַרכיוון, 2) היסטאָ-רישע ביבליאָגראַפיע, 3) היסטאָרישע פּאַרשונגס-אַרבעטן, 4) רעפעראַטן אויף היסטאָרישע מעמעס, 5) צוגרייטן דעם ערשטן באַנד פון די היסטאָ-רישע שריפטן. אַלס פּאַראַנטוואָרטלעכער סעקרעטאַר פון דער סעקציע איז באַשטעטיקט געוואָרן א. טשעריקאָווער, ערן-פּאַרזייער פון דער סעקציע איז אויסגעוויילט געוואָרן ש. דובנאָו.

אין דער ערשטער העלפט פון יאָר 1926 זיינען איינגעאַרדנט געוואָרן אין בערלין צוויי רעפעראַטן אויף היסטאָרישע מעמעס („היסטאָרישע מיטטיילונגען“). ג. שטיף האָט רעפערירט אויף דער טעמע: „אַ פרוו פון אַ יידישן מעאַטער אין באַרדיטשעוו און זשימאַמיר אין יאָר 1854 (דער יידישער מעאַטער פאַר גאָלדפּאַדענען)“ און א. טשעריקאָווער האָט מיטגע-טיילט וועגן אַ ריי ניט-פאַרעפנטלעכע אַרכיוון-דאָקומענטן. עס איז אויך פאַרענקומען אַ וויסנשאַפטלעכער דיספּוס צווישן ג. שטיפן אין א. טשע-ריקאָווער אויף דער טעמע: „די ומשפּילים, די רוסישע רעגירונג און די יידישע מאַסע“.

די הויפט-אַרבעט פון דער סעקציע האָט זיך קאַנצענטרירט אַרום דער צוגרייטונג פון דעם באַנד „היסטאָרישע שריפטן“, וועלכע האָט אָפּ-גענומען איבער צוויי יאָר צייט. אַדאַנג דעם באַנד איז אויך געלונגען אַריינ-צובאַקומען אַ ריי היסטאָרישע דאָקומענטן, וואָס זיינען געווען פאַרבונדן מיט די אַרטיקלען.

בזו סוף דעצעמבער האָט די סעקציע — אויסער דער אַרבעט אַרום דעם באַנד — פאַקטיש ניט עקסיסטירט. אין דעצעמבער 1928 איז צוגנופֿ גערופן געוואָרן אַ זיצונג מיטן צוועק צו בילדן אַ גרופע אַרום דער סעקציע. פאַלגנדיקע פּערזאָנען נעמען איצט אַן אָנטייל אין דער אַרבעט פון דער סעקציע: ד"ר י. ברוצקוס, ד"ר היים באַראַדיאַנסקי, ד"ר י. גראַדזענסקי, א. טשעריקאָווער, י. לעשמשינסקי, א. מענעס, ה' סיסמער, פרל' ד"ר פּאַץ; אַלס נאָסט האָט אָנטייל גענומען אויך זלמן רובאַשאָוו. עס ווערן אויך צו געצויגן אַ ריי יונגע היסטאָריקער פון דער שמודינדזיקער יוגנט.

די אַרבעט פון דער באַנייטער סעקציע איז געפירט געוואָרן אין צוויי ריכטונגען.

1) עס ווערן איינגעאָרדנט וויסנשאַפֿטלעכע מיטטיילונגען פון דער סעקציע. אַזעלכע מיטטיילונגען זיינען ביז אָנהייב מערץ 1929 פאַרגעקומען (דריי: 1) א. טשעריקאָווערס מיטטיילונג וועגן אייניקע דאָקומענטן פון די רוסישע אַרכיוון; 2) דעם זעלביקנס פאַרטראַג „העברעיש און יידיש אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג מיט 50 יאָר צוריק (ליבערמאַן און זיין עפאָכע)“; 2) פרל' ד"ר פּאַץ — „צו דער געשיכטע פון דער אוקראַינישער נאַציאָנאַלער אידעאָלאָגיע און איר באַציונג צום יידישן פראָבלעם“. די מיטטיילונגען האָבן אַרויסגערופן אַ לעבהאַפֿטן אינטערעס; צו פרל' פּאַצס פאַרטראַג זיינען געקומען אייניקע אוקראַינער, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין דער דיסקוסיע.

2) עס ווערן איצט דורכגעפירט פאַלגנדיקע אַרבעטן: (א) ביז פֿאַר אַ גראַפֿיע פונם מאַטעריאַל צו דער געשיכטע פון די יידן אין רוסיש לאַנד, וואָס געפינט זיך אין דער דייטש-יידישער פרעסע, אָנגעהויפֿן פון די 30סטע יאָרן פון 19טן יאָרהונדערט. דערוויילע זיינען אויספירלעך באַאַרבעט געוואָרן עמלעכע יאָר פון דער „אַלגמיינער צייטונג דעם יודענטומס“. די ביבליאָגראַפֿיע ווערט אַריבערגעמערקט אַויף ספעציעלע קאַרפּאלעך, מיט גענויע אָנווייזונגען פון כאַראַקטער פון אַרטיקל (אַדער נאָטיץ) און דער גרייס. די דאָזיקע נאָטיצן און ידיעות וועלן אויך בהדרגה אַיבערגעשריבן ווערן, אַזוי אַז עס וועט זיך אָנזאַמלען אַ ווערט-פולער מאַטעריאַל צו דער געשיכטע פון די רוסישע יידן. פּדי צו באַווייזן, ווי גרויס ס'איז דער מין מאַטעריאַל ווילן מיר דאָ באַמערקן, אַז נאָר פאַר די יאָרן 1841—1842 האָבן מיר נאָמירט 6600 שורות מאַטעריאַל.

ב) ביבליאָגראַפֿיע פון דער ליטעראַטור אין דייטש און אַנדערע אַייראָפּעיִשע שפּראַכן פון אָנהייב 19טן יאָרהונדערט (ביכער, פּראָשורן) וועגן די יידן אין רוסלאַנד און פּוילן.

ג) אַרויסגעפינען און באַארבעטן דעם מאַמעריאַל פון דער לימע-
 ראַטור און פון די אַרכיוון וועגן געוויסע תקופות, וואָס האָבן אַ שייכות
 צו דער געשיכטע פון מזרח-יידן, צום ביישפּיל: וועגן דער דייטשער אַקו-
 פּאַציע פון צפון-פוילן אין 1795—1808, וועגן דער טראַנסמיגראַציע פון
 די רוסישע יידן דורך דייטשלאַנד נאָך די פּאָגראַמען פון די 80ער יאָרן,
 ליבערמאַנס פּראָצעס אין בערלין אין אַפּריל 1879 און אַנד. די סעקציע
 האָט אַסיגנירט קליינע סכומים אויף די נייטיקע הוצאות ביי אַזעלכע אויס-
 פּאַרשונגען.

ד) די סעקציע האָט אויך אָנגעהויבן אַליין זאָמלען היסטאָ-
 רישע מאַטעריאַל. עס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן אַ ספעציעלער
 אויפּרוף צו די דייטשע יידן וועגן צושיקן דאָקומענטן און אַלמן פּאַמיליען-
 מאַמעריאַל, דערוויילע האָבן מיר שוין אַריינבאַקומען פּאַר דער סעקציע
 אַ ריי אינטערעסאַנטע מאַמעריאַלן. עס איז געשאַפן געוואָרן אין בערלין
 אַ ספעציעלע זאַמל-קאָמיטע.

די סעקציע האָט אויך באַשלאָסן צו באַוועגן די יידישע סאָ-
 דענמן, אַז ביי די דאָקטאָר-אַרבעטן זאָלן גענומען ווערן יידישע
 טעמעס, אין אויסהעלפן מיט די נייטיקע אָנווייזונגען און מאַמעריאַלן.
 די סעקציע האָט אָנגעמערקט די צוגרייטונג פון אַ צווייטן
 באַנד היסטאָרישע שריפטן און אויך פון אַ ריי היסטאָרישע
 מאַנאָגראַפיעס, וואָס די סעקציע האַלט פאַר באַזונדערס וויכטיק.

*

נאָך מערץ 1929 האָט די סעקציע געהאַט עטלעכע זיצונגען.
 אויף איינער האָט ד"ר י. ברוצקוס געמאַכט אַ וויסנשאַפטלעכע
 מיטטיילונג, „די יידן בימי וויטאָזאָ אין לימע (ענדע 14טן יאָרהונדערט)“,
 אויפן סמך פון נייע מאַמעריאַלן.

עס איז אויפגעקומען דער געדאַנק וועגן שאַפן אַ סובסעקציע פאַר
 אַלמע-געשיכטע און עס איז אָנגענומען געוואָרן אַ באַשלוס צוליב
 דוהק אין קרעפטן די פּראָגע אַפּלייגן. א. מענעס האָט איבערגענומען
 צוצושמעלן אַ פּראָיעקט וועגן אַרויסלאָזן אַ ספעציעלן באַנד וועגן דער
 אַלמע-יידישער געשיכטע (ביבלישע תקופה און פּרוער מיטלעלער).

עס איז אויך געקומען אַ פּאַרשלאָג וועגן גרינדן אַ סובסעקציע פאַר
 געשיכטע-פּילאָזאָפּישע פּראָגן. אָבער היות ווי עס האָט זיך
 אַרויסגעשטעלט אויך אויף דעם געביט אַ דוהק אין קרעפטן, איז באַ-
 שלאָסן געוואָרן איצט אַזאָ סובסעקציע ניט גרינדן.

פּר' פּאַץ איז באַאויפּטראַגט געוואָרן אויפצוגעפינען אין די בער-
 לינער אַרכיוון מאַמעריאַל וועגן דעם פּראָצעס פון אַהרן ליבערמאַן אין

בערלין אין 1879. ליידער האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז באַקומען אַ צו-
טריט צו די מאַטעריאַלן אין אַרכיוו איז זייער שווער.

עס איז פאַרגעוועזט געוואָרן די היסטאָריש-ביבליאָגראַפישע אַרבעט.
עס איז אויך באַשלאָסן געוואָרן צו אַקצעפּטירן דעם פאַרשלאָגן, וואָס
פּראָפּ. באַלאַבאָן האָט געמאַכט, וועגן אַרויסלאָזן זיין היסטאָרישע בוך-
ליאָגראַפיע פאַר די לעצטע 25 יאָר.

די סעקציע האָט אויך באַקומען פון ת. לונסקי פון ווילנע אַ פאַר-
שלאָגן אָפּקאַפּירן אַ ריי פּנקסים פון הברות (אין ווילנע). ער האָט צוגע-
שיקט אַ מוסטער פון אַזעלכע אָפּקאַפּירטע פּנקסים.

די סעקציע האָט אויך באַקומען אַ בריוו פון אַ גרופע סטודענטן אין
פּראָג, וואָס אינמערערסירן זיך מיט געשיכטע און זיינען גרייט צו זאַמלען
מאַטעריאַל פאַר דער סעקציע.

די סעקציע האָט אויך באַקומען פון אַ גרופע אַקאַדעמיקער אין גענט,
בעלגיע, אַ באַזאָרבעטן מאַטעריאַל צו דער געשיכטע פון יידן אין גענט
אין די יאָרן 1792—1830.

אַ ריי סטודענטן און יונגע געלערנטע פון פאַרשיידענע פּונקטן האָבן
זיך געווענדט צו דער סעקציע וועגן אָנווייזונגען. די אָנווייזונגען זיינען
געגעבן געוואָרן פון פאַרשיידענע מיטגלידער פון דער סעקציע.

די סעקציע האָט אַריינגעבאַקומען פון דער אַלמנה פון ד"ר ברענדער
דעם אַרכיוו פון סאָנדרנאווישן הילפס-קאָמיטעט פאַר די געליטענע פון
מלחמה און פּאַגראַמען (קאָפּענהאַגען) — זייער אַ רייכער מאַטעריאַל וועגן
דער יידישער קאָגע און הילפס-טעטיקייט אין צייט פון מלחמה און פּאַג-
ראַמען. דער אַרכיוו ווערט איצט געבראַכט אין אָרדענונג. די דרוקזאַכן,
וואָס זיינען געפונען געוואָרן אין אַרכיוו, זיינען איצט אַריבערגעשיקט גע-
וואָרן קיין ווילנע.

די נאַנצע אַרבעט פון דער סעקציע האָט ניט געמאַגן קיין סימטע-
מאַטישן כאַראַקטער, ווייל די סעקציע האָט ניט קיין סעקרעטאַר, וואָס
זאָל אויספירן די אַרבעט, און האָט אויך ניט געהאַט קיין מיטלען.

פאַרן צווייטן באַנד היסטאָרישע שריפטן האָבן זיך שוין באַקומען
טילעכע אַרטיקלען אין אַ ריי פאַרשלאָגן, דער צווייטער באַנד ווערט פּראָ-
יעקטירט אַלס „דובנאָוו-באַנד“ געווירמעט דובנאָוו צו זיין 70 יאָריקן
יובל. די פּראָגע וועגן דעם, ווען דער באַנד וועט דערשיינען, קען נאָך אָבער
איצט ניט באַשלאָסן ווערן ענדגילטיק.

די סעקציע פּרעט קאָנקרעט צו צו דער „געשיכטע פון חסידים“
פון ש. דובנאָוו, וועלכע דערשיינט גלייכצייטיק אין יידיש, העברעיש און
דייטש. דאָס ווערק וועט האַלטן 40—50 דרוקבויגן (2 אָדער 3 בענד).

אויסער דער צענטראלער היסטארישער סעקציע (בערלין) האָבן זיך געבילדעט היסטארישע קאָמיסיעס אין ווילנע און וואָרשע.

די קאָמיסיע אין ווילנע האָט אָנהייב 1927 אויסגעארבעט און פאַרעפנטלעכט אַן אַנקעטע צו די יידישע קהלות און אויך אָנזוייזונגען ווי אזוי צו קאָפירן פּנקסים און אַלטע דאָקומענטן. צו דער ווילנער קאָמיסיע האָבן געהערט: י. טשערניכאָוו, ע. רינגעלבלום, פ. קאָן און אַנד. די קאָמיסיע האָט אָבער לאַנג ניט עקסיסטירט. עס האָט נאָר געארבעט אַ סוף־קאָמיסיע, וואָס האָט אויסגעארבעט אַ זייער אויספירלעכע אַנקעטע וועגן דער געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג. די אַנקעטע איז שוין איצט פאַרטיק. די סובקאָמיסיע איז באַשטאַנען פון: מ. יעוועראָוו, ש. באַסטאַמסקי, אַ. קרעמער, ד. אירעלסאָן, אַנגאַ ראָזענ־טאַל און י. פּלודערמאַכער.

די היסטארישע קאָמיסיע אין וואָרשע האָט זיך געגרינדעט ערשט סוף 1928. אין דער קאָמיסיע זיינען אַרײַן די מיטגלידער פון סעמײַ נאָר פאַר יידישער געשיכטע ביי דעם ייד. אַקאַדעמישן היים. די קאָמיסיע האָט אָפּגעהאַלטן עטלעכע וויסנשאַפטלעכע זיצונגען, אײַנגעאַרדנט אַ פּייערלעכע אַקאַדעמיע מיט דער באַטייליקונג פון א. טשעריקאָווער, ד״ר שיפּער, ד״ר רינגעלבלום און ל. צאַמבער. די קאָמיסיע האָט אויך אויסגעארבעט אַ פּראָיעקט פון איר טעמיקייט: (1) אויפן געביט פון ביבליאָגראַפיע פאַר דער געשיכטע פון יידן אין פּוילן (2) פון אַרויסגעבן די היסטארישע זאַמלביכער פון דער היסטארישער קאָמיסיע.

צוזאַמען מיט: (1) דער געזעלשאַפט צו פאַרשפּרייטן קונסט ביי יידן, (2) יידישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדווײסנשאַפט, (3) צענטראַלע פון די אַקאַדעמישע לאַנדקעגמשאַפט־קרייזן און דעם צ״ק פון די אַקאַד. פאַראייניגען איז געשאַפן געוואָרן אַ צענטראַלע קאָמיסיע פאַר אויס־צופאַרשן די יידישע אַלמערטימלעכקייטן אין פּוילן. די קאָמיסיע האָט אײַנגעאַרדנט (1) אַ חודשדיקן קורס פאַר קאַנסערוואַטאָרן און אַרכיוויסטן; לעקטאָרן זיינען געווען: ד״ר שיפּער, פּראָפ. באַלאַבאַן, ש. זאַימשיק, ת. הערשטיין און י. מ. ניימאַן. דעם קורס האָבן באַזוכט 25 פּערזאָנען (אַקאַדעמיקער, זאַמלער, מיטגלידער פון דער לאַנדווײסנשאַפטלעכער געזעלשאַפט); (2) אָפּגעהאַלטן צוויי וויסנשאַפט־לעכע זיצונגען וועגן אַלמערטימלעכקייטן אין אַ ריי אַלטע יידישע שמעט אין פּוילן; (3) די קאָמיסיע גרייט איצט צו אַן עקספּעדיציע אויף אויסצו־פאַרשן די יידישע אַלמערטימלעכקייטן פון לובלינער קאַנט.

צום באַריכט פון דער היסטארישער סעקציע באַקומט דאָס וואָרט א. טשעריקאָווער (א. ק.) די היסטארישע סעקציע פון ייזאַ אונטערשיידט זיך אין איר אַרבעט פון אַנדערע אינסטיטוציעס, וואָס פאַר־

נעמען זיך מיט פאָרשן די יידישע געשיכטע, ניט נאָר לויט איר שפראַך; אויך דער היקף און די מעטאָדע פון דער אַרבעט מוזן זיין ביי איר אייגענע. קודם־כל: פון וואָסער תקופה הויבן מיר אָן פאָרשן? פאָרשמיט זיך, אָן די יידישע געשיכטע איז איין גאַנצהייט און מען קען ניט פאַרנעמען זיך נאָר מיט דער נייערער צייט. מיר וועלן אַרומנעמען אַלע תקופות. מיר קענען זיך ניט וואַגן, אָן די אַלטע געשיכטע, אַ שטייגער, ווערט שוין באַזאָרגט פון אַנדערע. די מעשה דערפון איז, וואָס אין די פריערדיקע פעריאָדן פון דער יידישער געשיכטע־פאָרשונג איז די יידישע געשיכטע אַרויסגעקומען אַן אַרומגעשאַרענע, און דערפאַר אַן איינזייטיקע. זי דער־צייט נאָר וועגן רבנים און ספרים און פּורעניות — זי שילדערט ניט דאָס פאָלקס־לעבן. מוזן דערפֿער אַלע ביז איצטיקע געשיכטעס־ווערק רע־ווידירט ווערן לויט דער נייער געשיכטלעכער מעטאָדע. אויך די ביבל־פאָרשונג דאַרפן מיר אַריינגעמען אין קרייז פון אונדזער אַרבעט.

אַבער אין דער נאָענטסטער צייט שמעלט זיך אַן ענגערע אויפנאַכע, וואָס מיר זיינען צו איר בעסער צוגעגרייט, און מיר קענען אין איר ביי היינטיקן טאָג אויפמאַן מער, ווי עמעצער אַנדערש. דאָס איז די לעצטע תקופה פון דער געשיכטע פון די יידן אין מזרח־אייראָפּע, וויערע פרנסות, זייער קאַמף פאַר רעכט, זייער קולטור־אַנטוויקלונג. דאָ שטייען מיר צום נאָענטסטן צו די קוואַלן פון דער דאָזיקער געשיכטע, מיר אַליין, טראָגן נאָך אויף זיך אירע לעבעדיקע רעזולטאַטן, מיר קענען בעסער ווי אַנדערע צוקומען צו די מאַטעריאַלן. אויך האָבן מיר אין אונדזערע רייען פאָרשער, ווי דובנאָוו און שיפער, וואָס האָבן די ערשמע אויפגעהויבן דעם שליער פון דער דאָזיקער תקופה.

קאַנצענטרירן מיר דערווייך די אַרבעט פון דער היסטאָרישער סעקע־ציע: אויסצופאָרשן דאָס לעבן פון יידישן פאָלק אין מזרח־ און מיטל־אייראָפּע פון מיטל־אַלטער ביזן 19טן יאָרהונדערט. די אַרבעט פון זאַמלען מאַטעריאַל דאַרף גיין מיטן זעלביקן וועג, ווי די אַרבעט פון דער עטנאָ־גראַפישער קאָמיסיע. מען באַדאַרף זיך ווענדן צו זאַמלער, זיי זאָלן צו־שיקן מאַטעריאַלן, וואָס האָבן אַ היסטאָרישן ווערט. מיט 30 יאָר צוריק האָט דובנאָוו זיך געווענדט צום עולם מיט אַן אויפרוף אים צוצושמעלן היסטאָרישע מאַטעריאַלן, און ער האָט אויפגעקליבן אַ ווערטפולן אַרכיוו, וואָס איז אַיינער אין דער וועלט. מיר קענען נאָך איצט אויפווייזן אויף די רעזולטאַטן פון דער וועלט־מלחמה, וואָס האָט צעגישטעוועט אַן אַ שיעור היסטאָרישן מאַטעריאַל. אין ייוואַ וועלן אַלע די דאָזיקע מאַטעריאַלן אָפּגעהיט ווערן. עס דאַרף צוגויפגעשמעלט ווערן אַ רשימה פון פּנקסים; מען דאַרף איבערשרייבן די פּנקסים, ווי ווייט מען קען די אַרי־גינאַלן ניט קריגן; עס דאַרף צוגויפגעשמעלט ווערן אַ רשימה פון דער רבנישער ליטעראַטור, ספּעציעל שאַלות ותשובות, אויף אַרויסצוגעמען

דעם היסטאָרישן מאַטעריאַל, אויסשרייבן די געהעריקע ערטער. ווייטער איז פאָרצן אַ קאָלאָסאַלע אַרבעט פון אָפּשרייבן דעם ייִדישן מאַטעריאַל פון די אַלגעמיינע מלוכישע און שטאַמישע אַרכיוון. צוליב די נוצן פון די ברייטע מאַסן, פאַר שול און זעלבסטבילדונג, לייגט די סעקציע פאַר, לויט דער איניציאַטיווע פון דובנאַוו, אַרויסצוגעבן אַ כרעסטאַמאַטיע פון היסטאָרישע מקורים אין ייִדיש. די כרעסטאַמאַטיע דאַרף באַשטיין פון 4 טיילן: I — די ביבלישע תקופה און די העלעניסטיש־רוימישע, II — מימלעלמער — ביזן 16טן יאָרהונדערט, III — ביז דער פראַנצויז־זישער רעוואָלוציע; IV — ביז דער נייסטער צייט. אַ ווייטערער שריט פון דער היסטאָרישער סעקציע איז אַרויסצוגעבן מאַנאָגראַפיעס פון דער ייִדישער געשיכטע. פאַר דער ערשטער אַרבעט פון דעם מין איז אַקצעפּט: מירט דובנאַוו, „געשיכטע פון הסידות“, וואָס ער גרייט איצט צו איינ־טעגסיוו צום דרוק.

באריכט פון דער פילאָלאָגישער סעקציע.

איז דער פאַרמולירונג פון די צילן און וועגן פון ייִדישן וויסנשאַפֿט־לעכן אינסטיטוט איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז „דער ייִדישער וויסנ־שאַפֿטלעכער אינסטיטוט דאַרף זיין דער צענטער פון דער וויסנשאַפֿטלע־כער אַרבעט אין ייִדיש, און אין דער ערשטער ריי — די צענטראַלע אינ־סטאַנץ פאַר דער פאַרשונג און אַנטוויקלונג פון דער ייִדישער שפראַך און לײטעראַטור“. איז דאָך די עצם אידעע פון דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אויפגעקומען קודם־כל אַדאַנק דעם דראַג צו אַרנאַניזירן די פאַרשונגס־אַרבעט אויפן געביט פון דער ייִדישער פילאָלאָגיע, אַז אַרבעט, וועלכע איז אין משך פון די לעצטע יאָרן ביזן אינסטיטוט געמאָן געוואָרן פון אַ ריי פאַרשער אין וויסנשאַפֿטלער מיט גאַנץ ממשותדיקע רעזול־טאַטן, אָבער אַן דעם געהעריקן קאָנטאַקט צווישן אַנאַנד. די אַרבעט אויף דעם געביט פון דער ייִדישער פילאָלאָגיע איז דעריבער געשטאַנען ווי אַ צענטראַלע אויפנאַבע זינט דער גרינדונג פון יוואָ.

די פאַרבאָראַטונג וועגן דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אין בערלין פון 7—12 אויגוסט 1925, וועלכע האָט אָנגענומען דעם אַרבעטס־פלאַן פאַרן יוואָ, האָט צוגלייך מיט אַלע אַנדערע סעקציעס אויך געשאַפן די פילאָלאָגישע און אַלס סעקרעטאַר פון דער סעקציע אויסגעוויילט ד״ר מ. זוינרייך; זי האָט אויך באַשלאָסן צו בילדן ביי דער פילאָלאָגיש־שער סעקציע אַ קאָמיסיע פאַר דער רעגיסטראַציע פון דער ייִדישער בוך־פראַדוקציע, אַ קאָמיסיע פאַר אויסלייגן און אַ צענטראַל־פּינקט פאַר זאַמלען דעם ייִדישן פּאָלקאָריסטישן מאַטעריאַל. די אַרבעט פון דער קאָמיסיע פאַר ביבליאָגראַפיע (ביבליאָגראַפישע צענטראַלע) און פון דער

עמנאָנראַפישער קאָמיסיע אין זיך אַזוי צעוואַקסן, אַז ווי האָט אַבסאָר-
בירט די גאַנצע אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דער סעקציע, ביז ווי האָבן גע-
מוזט אויסגעטיילט ווערן ווי באַזונדערע, זעלבשטענדיקע און גאָר וויכ-
טיקע צווייגן פֿון דער יוואָ-טעמיקייט, פֿלויז אין אַ לויזן קאָנטאַקט מיט
דער פּילאָלאָגישער סעקציע. אַזוי-אַרום אין פֿאַר דער סעקציע נופֿא גע-
פֿליבן אַן ענגערער טעמיקייטס-געפֿיט, אָבער אויך אַ גענוג ברייטער און
וויכטיקער: רעגולירן די ייִדישע אויסלייגונג, שאַפֿן אַ לינגוויסטישע קאָ-
מיסיע, אַרבעטן אויפֿן געביט פֿון דער ייִדישער טערמינאָלאָגיע, אַרויס-
געבן די שריפטן פֿון דער סעקציע.

ליידער אין אויף די אַקטיווע טוער פֿון דער פּילאָלאָגישער סעקציע
געפֿאַלן די הויפּט-לאַסט פֿון דער אַרגאַניזיר-אַרבעט פֿאַרן יוואָ און דע-
ריבער האָט די סעקציע ניט געקאַנט אַנטוויקלען אַ סיסטעמאַטישע אַר-
בעט צו רעאָליזירן אירע אָנגעמערקטע פּלענער.

אויפֿן אַרויסגעבערישן געביט רעפרעזענטירט זיך די אַרבעט פֿון
דער סעקציע דורך די דריי בענד „פּילאָלאָגישע שריפטן“ (איבער 105
דראַקטינגן). אין די 3 בענד זיינען אָפּגעדראַקט 122 אַרטיקלען און נאָטיצן
אויף די געביטן פֿון ליטעראַטור-געשיכטע, פּאַלאָלאָג, לעקסיקאָלאָגיע און
עטימאָלאָגיע, דיאַלעקטאָלאָגיע, וואָרטבילדונג און סינאַקסיס, פּאַנעמיק.
געשיכטע פֿון דער ייִדישער פּילאָלאָגיע, ביבליאָגראַפֿיע — פֿון 64 מחברים.
ד"ה פֿמעט פֿון אַלע ייִדיש-פּילאָלאָגן, סיי פֿון די וואָס שרייבן אין ייִדיש,
סיי פֿון די, וואָס באַשעפֿטיקן זיך מיט ייִדישיסטיק אויף פרעמדע שפּראַכן.
אייניקע פֿון דער לעצטער קאַטעגאָריע האָבן אין די „שריפטן“ אויך אַליין
אָנגעהויבן צו שרייבן אין ייִדיש. אייניקע יענע פּאַרשער האָבן אין די
„שריפטן“ געהאַט זייער דעביוט.

די „פּילאָלאָגישע שריפטן“ זיינען אַרויס אונטער דער רעדאַקציע פֿון
ד"ר מ. וויינרייך און ז. רייזען, טיילווייז אויך פֿון נח פּרילוצקי.

דורך די „פּילאָלאָגישע שריפטן“ זיינען בכלל צוגעצויגן געוואָרן צו
דער מיטאַרבעט פֿון יוואָ אַזוינע וויסנשאַפֿטלער, וואָס זיינען ביז-אַהער
געשטאַנען ווייט פֿון אונדזער קולטור-ספּערע. אויב אין דעם דאָזיקן פּאַקט
איז געקומען צום אויסדרוק די נאַטירלעכע ערשיינגונג, וואָס צוזאַמען מיטן
קולטורעלן אויפשטייג פֿון מזרח-ייִדנטום טראָגט זיך דער שיערפֿונקט פֿון
דער ייִדיש-פּאַרשונג אַריבער אין דער ייִדישער שפּראַך, אין אָבער דער
דירעקטער גורם פֿון דעם פּאַקט געווען די פּילאָלאָגישע סעקציע, ווי דער
יוואָ בכלל. און די דאָזיקע אויפֿגאַבע — צו זאַמלען אַרום דעם יוואָ
אַלע פּוהות, וואָס קומען אין באַטראַכט פֿאַר אונדזער וויסנשאַפֿטלעכער
אַרבעט, האָט טיילמאַל געמוזט אַוועקרוקן אויפֿן צווייטן פּלאַץ די פּראַגע
פֿון סיסטעמאַטישקייט אין דעם מאַטעריאַל-באַשטאַנד פֿון די „שריפטן“.
אויף וויפּיל פֿון אַזאַ סיסטעמאַטישקייט קען בכלל זיין אַ רייד אין אַזעלכע

מיני אויסגאבן. מ'דארף אויך נעמען אין אַכט, אַז די צייט, ווען די ערשטע
 3 בענד, פילאָלאָגישע שריפטן זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן, איז געווען
 אַ צוגריימונגס-בערייטער, און ערשט איצט, ווען אונזערע וויסנשאַפטלעכע
 פּוּבליקאציעס מער-ווייניקער קאָנסאָלידירט אַרום דער פילאָלאָגישער סעקציע
 פון יווא, וועלן די „שריפטן“ קענען רעאָרגאַניזירט און פאַרברייטערט
 ווערן, צווישן אַנדערן — דורך אַיינפירן אַרמיקלען און איבערבליקן וועגן
 אַלגעמיינ-פילאָלאָגישע פּראָבלעמען, ווי אויך דורך אַיינפירן אַן אָפּטיי-
 לונג פון רעצענזיעס — ווידעראַמאָל גיט דווקא אויף מעמעס פון יידישטיק.
 די „פילאָלאָגישע שריפטן“ זיינען וואָרעס אויפגענומען געוואָרן גיט
 נאָר פון דעם ערנסטן יידישן לייגענער, נאָר זיי זיינען אויך אַריינגעדונגען אין
 אַזעלכע קרייזן פון מערב-אײראָפּעאישע און אַמעריקאַנער געלערנטע, וואו
 מ'האָט זיך קיינמאָל גיט גערעכנט מיט דער עקסיסטענץ פון אַ וויסנשאַפט-
 לעך יידיש וואָרט. זיי זיינען אויך לפי ערך וויער נומ פאַרשפרייט געוואָרן,
 אזוי אַז דער ערשטער פאַנד (דאָס „לאַנדווײב“), אַרויסגעגעבן זומער
 1926, האָט שוין אין יאָר 1928 געמוזט איבערגעדרוקט ווערן, און אויך
 די אַנדערע צוויי בענד האָלטן קרוב רערביי.

נאָך אײדער עס איז אַרויס דער ערשטער פאַנד פון די „פילאָלאָגישע
 שריפטן“, האָט דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט אַרויסגעגעבן דאָס לעצטע העפט
 פון ושרנאָל „יידישע פילאָלאָגיע“ אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר מאַקס
 וויינרייך, נח פּרילוצקי און ז. רייזען.

ביי דעם אַקטיוון אָנטייל פון די מוער פון דער פילאָלאָגישער סעקציע
 איז אויך פון דער אַמעריקאַנער סעקציע פון דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן
 אינסטיטוט, ביי דער נאָענטער מיטאַרבעטערשאַפט פון ד"ר מ. וויינרייך,
 יודא א. יאַפע, י. ס. כהן, ש. ניגער, יצחק ריבקינד און ד"ר יעקב שאַצקי,
 אַרויסגעגעבן געוואָרן אַ פערמיליאַריקער זשורנאַל פאַר יידישער ליטע-
 ראַטורגעשיכטע, שפּראַכפּאַרשונג, פּאָלקלאָר און ביבליאָגראַפיע „פּנסק“.
 אין די 4 העפטן פון דעם פאַנד I „פּנסק“ (1927—1928, 25 דרוקבוין,
 גרויס-אַקטאַוו) זיינען פאַרעפנטלעכט 64 אַרמיקלען, גאַנצן, רעצענזיעס,
 זכרונות און בריוו — מיט זייער אַ ווערמפולן אינהאַלט.

אַלס פּעריאָדישע אויסגאַבע איז אויך געפלאַנט „דער אַרכיוו פאַר
 דער געשיכטע פון דעם יידישן מעאַטער און דראַמע“, וואָס ערשיינט אונ-
 טער דער רעדאַקציע פון ד"ר יעקב שאַצקי. דער ערשטער פאַנד — פון
 30 דרוקבוין גרויס-אַקטאַוו, — איז שוין באַלד פאַרטיק און וועט אַרויס-
 גיין פון דרוק אין משך פון די נאָענטסטע פאַר חדשים מיט זייער אַ רייכן
 און וויכטיקן מאַטעריאַל, צווישן אַנדערן:

ש. ערנסט: מעקסטן און קוועלן צו דער געשיכטע פון מעאַטער, פאַר-
 ווילונגען און מאַסקאַראַדן ביי יידן. — י. ליפשיץ: ברחנים און לעים ביי
 יידן. — משה שמאַרקמאַן: מאַטעריאַלן צו אַברהם גאַלדפּאַדענס ביאָגראַפּי-

פיט. — ה. נ. פישערמאן: גאלדפאדען אין ליכט פון זכרונות. — ב. וויינע
 שמיין: די ערשטע יארן פון יידישן מעצמער אין אדעס און אין ניו-יאָרק —
 מ. ש"ס ראָמאַן: דער רעפערמואַר פון יידישן מעצמער אין בוקארעשט
 אין 1877. — ד"ר יעקב שאַצקי: גאלדפאדענס אַ סמאָוט פאַר אַ יידישער
 דראַמאַטישער שול אין ניו-יאָרק, אין 1888. — י. ש.: דער יידישער מעצמער
 אין לעמבערג אין 1890 און אין 1897. — מ. אָשעראַוויטש: דוד קעסלער. —
 ד"ר מאיר בן אברהם הלוי: די „גרויסע שול" אין בוקארעשט אין דער גע-
 שיכטע פונם יידישן מעצמער. — ד"ר יעקב שאַצקי: וועגן אַהרן האַללע
 וואָלפסזאָהנס פיעסעס. — ד"ר יעקב שאַצקי: צו דער ביאָגראַפיע פון דעם
 יידישן „האַנס-וואורסט" יעקב בן מרדכי ריז. — ד"ר יעקב שאַצקי: אַן
 אַחשוּרוש-שפיל אין פראַג מיט 100 יאָר צוריק. — ד"ר א. מוקדוני:
 זכרונות פון אַ יידישן מעצמער-קריטיקער. — ד"ר יהושע בלאָך: גאלד-
 פאַדענס העברעישע דראַמע. — ד"ר יעקב שאַצקי: די יידישע אויסנאַבעס
 פון דער דראַמע „מלחמה בשלום". — שלום פערלמוטער: דער ערשטער
 סטאַטוט פאַרן יידישן מעצמער אין אַמעריקע און זיין פאַרפאַסער משה
 פינקלע. — פאַנני שאַפיראָ: דער מעצמער-מוזיי אויפן גאַמען פון אַסתר-
 רחל קאַמינסקי ביים יוואָך. — ד"ר מ. ווינרייך: פיר אומבאַקאַנטע בראָ-
 דער יידישע קאַמעדיעס פון מיטן XIX יר"ה. — ז. רייזען: דער אַמסטרע-
 דאַמער מאַנסקריפט פון איציק אייכלס קאַמעדיע „ר' הענאָך". — מאַטער-
 יאַן צו דער געשיכטע פון יידישן מעצמער. — רעצענזיעס. — בריוו.

אויפן פאַרלעגענערישן געביט האָט די סעקציע אויך אָנגעמערקט אַ ריי
 אויסגאַבן אין דער סעריע „ביבליאָמעק פון דעם יידישן ווינסשאַפּטלעכן
 אינסטיטוט", אייניקע פון זיי זיינען שוין פולשטענדיק פאַרטיק צום
 דרוק, ווי:

יוסף פערלס יידישע פתבים — צום ערשטן מאל פאַר-
 עפנטלעכט פון מאַנסקריפט פון ישראל ווינלעז (לעמבערג), וועלכער האָט
 די דאָזיקע פתבים אַנמערקט אין אַ פראַווינציאַלער ביבליאָמעק אין גאַ-
 ליציע, צווישן זיי אויך אַן אַריגינאַל-יידישן מעקסט פון דעם באַרימטן
 „מגלה סמירין". צו דעם בוך, וואָס וועט האַלטן אַ 20 דרוקבויגן, קומט
 אויך אַן אויספירלעכע מאַנאָגראַפיע איבער דעם דאָזיקן באַרימטן פירער
 פון דער השכלה, געשריבן פון ישראל ווינלעז: אויפן גרונד פון נאָך ניט
 אויסגענוצטע אַרכיוו-מאַטעריאַלן.

מענדל לעפינס „קהלת" אין אַ פאַקסימילירטער אויס-
 גאַבע, לייט דעם אַריגינאַל-פתביר, וואָס ווינלעז האָט געפונען צווישן די
 אוצרות פון דער אַקאַרשט געראַכטער מזרח-גאַליציאַנער ביבליאָמעק.
 דער פתביר פון לעפינס „קהלת", וואָס איז אָפּגעדרוקט געוואָרן ערשט 1873,
 העכער 50 יאָר נאָך דעם איבערזעצערס טויט, איז ווונדערשיין געשריבן,
 אויף איין זייט דער העברעישער טעקסט, אויף דער אַנטקעגנדיקער — די

יידישע איבערזעצונג. מיט דעם דערלויב פון דער ביבליאָטעק האָט דער ייוואָ אָפגעפאָמאָגראַפירט דעם כתב־יד און גיט אַרויס אַ געמרייע רעפראָ= דוקציע פון דעם ספר, וואָס האַלט 23 בלעטער (46 זייטן).

די יידישע שפראַך= קאָנפערענץ אין טשערנאָ= וויזן. דאָס וועט זיין דער ערשטער פולער באַריכט פון דער קאָנפערענץ, וועלכע האָט געהאַט אַזאַ גרויסע באַדייטונג פאַר דער יידישער קולטור=באַ= ווענונג. דער באַריכט פון די זיצונגען פון דער קאָנפערענץ איז צונויפגע= שמעלט אויפן סמך פון די באַריכטן און נאָטיצן אין דער יעמאַלטיקער יידישער פרעסע און אויך אַנדערוישפראַכיקע אָרגאַנען פון אייראָפּע און אַמעריקע, עס ווערן אויך געפראַכט פרעסע=שטימען וועגן דער קאָנפערענץ און זכרונות אין בילדער פון די אָנטיילנעמער. דאָס בוך וועט האַלטן אַרום 15 דרוקבוין.

*

די סעקציע האָט אויך געמאַכט די ערשטע שריט צו דער רעגולירונג פון דעם געברויך פון דעם גראַממאַטישן מיז אין יידיש.

זומער 1928 איז אָפגעדרוקט און צעשיקט געוואָרן אין אַ ריי פונקטן די ערשטע אָנקעטע פון דער לינגוויסטישער קאָמוסיע: „דער מיז פון סוב= סטאַנציוו“. ביז היינט זיינען שוין אָנגעקומען אויבער 200 תשובות פון די פאַרשיידענע געגנטן אין היינטיקן פּוילן, פון לימע, לעמלאַנד, ווייסרוסלאַנד, אוקראַינע, רומעניע, ארץ=ישׂראֵל א״צ. פון אַ ריי ערפער, סיי אין פּוילן און סיי אין אַנדערע לענדער, מיט וועלכע די קאָמיסיע האָט זיך פאַרבונדן, ווערן דערוואַרט נאָך אַ גרעסערע צאָל ענטפערס. אין לעמלאַנד, אַ שטייגער, האָט די צענטראַלע יידישע שול=אָרגאַניזאַציע גענומען אויף זיך צו פאַזאַרן תשובות פון דעם דאָרטיקן אַלמגעזעסענעם יידישן ישוב אין אַמנאַציע (די דאָזיקע אַרבעט פירט אָן פריינד יודל מאַרק). אַן ענלעכע אַרבעט וויל אויך דורכפירן די געזעלשאַפט „פריינד“ אין קראָקע — פאַר מערב= גאַליציע, אַזוי אַז די אָנקעטע האָט געמוזט אַרויסגעגעבן ווערן אין אַ צוויי= טער אויפלאַגע. שוין די ביז=איצט אויפגעקליבענע תשובות אויף דער אַנ= קעמע גיבן פיל שטאָף פאַר אינטערעסאַנטע אויספירונגען בנוגע דער פראַגע וועגן גראַממאַטישן מיז. די סעקציע רעכנט בקרוב צו פאַרבעטן און פוב= ליקירן דעם אָנגעוואַמלטן מאַמעריאַל.

עס איז אויך צו פאַרצייכענען, אַז אויף דער ווענדונג פון דעם פּוילישן מיניסטעריום פאַר פּאָלקסבילדונג צום ייוואָ האָט די פּילאָלאָגישע סעקציע אויסגעאַרבעט אַ פראַיעקט פון אַ טראַנסקריפציע פון יידיש. דאָס מיניס= טעריום האָט מיט דאָג אָנגענומען דעם פראַיעקט פון דער פאַרגעלייגטער טראַנסקריפציע, און זי ווערט זינט אָנהייב 1928 באַנוצט ביים קאמאַלאַגירן די יידישע דרוקזאַכן, וואָס באַקומען זיך אין דער „נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“ פון דער פּוילישער רעפובליק.

ביי דער סעקציע איז אויך געווען מעטיק א ספעציעלע מערמינאָלאָגישע קאָמיסיע. די מערמינאָלאָגישע קאָמיסיע איז ניט געווען פאָרויסגע-
זען אין דעם פאָשלוס פון דער פאָרבאָראַטונג; זי איז געשאַפן געוואָרן לויט
דער איניציאַטיווע פון אַ קרעמער-ווילנע און האָט באַוווּזן אויפצוקלייבן
אַ שפּאַר ביסל מאַטעריאַל לויט די אָנווייזונגען, וואָס זיינען געדרוקט גע-
וואָרן אין די „ידיעות“ נומ' 7 און אין סעפּאַראַטע אָפּצוגן. איבער 200
טערמינאָלאָגישע פון איבער 60 פּאַכן, דערין אַ סך ווערטיקע, זיינען ביי-
איצט אויפגעקליבן געוואָרן.

די קאָמיסיע האָט זיך געשטעלט דריי אויפגאַבעס:

- (א) אויפקלייבן די „פאָכווערטער“, וואָס גייען אום אַין פּאַלק;
- (ב) צונויפנעמען און סיסטעמאַטזירן די וויסנשאַפּטלעכע טערמינאָ-
לאָגיע פון די יידישע פּאַלקס, מיטל-און פּראָפּעסיאָנעלע שולן אין פּאַר-
שיידענע מקומות;
- (ג) אויסאַרבעטן טערמינאָלאָגישע פּאַר אַזוינע צווייגן, וואָס פאַר זיי
פעלן נאָך אין יידיש די געהעריקע באַצייכענונגען.

אויסאַרבעטן טערמינאָלאָגישע האָט די קאָמיסיע ניט געהאַט
פּמעט קיין מעגלעכקייט, בלויז איין סובקאָמיסיע, פאַר גימנאַסטיק,
האַט געאַרבעט ענערגיש, לויט דער איניציאַטיווע פון פּראָפּאָזיטער, וועלכע
האַבן אַלליין גענומען אַ מיכטיקן אָנטייל אין דער אַרבעט. די רעזולטאַטן
פון איר אַרבעט זיינען פאַרעפנטלעכט געוואָרן אין דעם האַנטבוך פאַר גימ-
נאַסטיק פון ח. גליאַט און מ. סאַלאַווי, אַרויסגעגעבן פון דער געזעלשאַפּט
„מאָז“ (וואַרשע, 1928).

אַ היפּשער טייל טערמינען איז שוין אַריבערגעטראָגן געוואָרן אויף
ספעציעלע קאַרטלעך; נאָך דערנאָך איז אויסגעקומען איבערצורייסן די אַר-
בעט צוליב דוּחק אין געלט-מיטלען. די זאַמלאַרבעט פון דער קאָמיסיע גייט
אַבער ווייטער; לעצטנס איז די קאָמיסיע צוגעטראָטן צו פאַרעפנטלעכן אַנ-
קעמעס לויטן מוסטער פון די עמנאַגראַפישע; די ערשטע איז געווען וועגן
קצבות. די צווייטע וועט אַרומנעמען די יידישע געאַגראַפישע נעמען און
וועט ליווערן שמאַף פאַר דעם געאַגראַפישן אינדעקס.
די צאַל ווערטער, וואָס די טערמינאָלאָגישע קאָמיסיע פאַרמאַגט,
דערנרייכט פערד 6000.

ביי דער וואַרשעווער געזעלשאַפּט „פריינד פון יוואָז“ האָט נח פּרילוצקי
זומער 1929 געפירט אַ פּילאָלאָגישן סעמינאַר.

צום באַריכט פון דער פּילאָלאָגישער סעקציע פאַקומט דאָס וואַרט

ז. רייזען (א. ק.) די פּילאָלאָגישע סעקציע האָט ביי אַיצט מיט
איר דירעקטער אַרבעט ווייניק זיך געקאַנט פאַרנעמען. גראָד זיינען די מוער
פון דער פּילאָלאָגישער סעקציע, ד"ר וויינרייך און דער באַריכט-אַפּגעבער,

געווען פארנומען מיט דער אָרגאַניזיר-אַרבעט פון אינסטיטוט און זיינען צו זייער וויכטיגע פּאַסלעכער אַרבעט ווינציק צוגעקומען. דערצו נאָך האָבן זיי גיט געקאָנט נעמען אויף זיך די גאַנצע אַחריות פאַר דער אַרבעט, וויפאַלד די קאָלעגיע פון דער סעקציע איז נאָך גיט געווען אָרגאַניזירט. די איצ-טיקע קאָנפערענץ וועט קאָנסטרױרן די פּילאָאָגישע סעקציע און וועט פאַ-דאַרפן שאַפן די געהעריקע תנאים פאַר איר אַרבעט. די פּאַקטישע אויפמוען פון דער פּילאָאָגישער סעקציע זיינען אָבער אויך גיט קיין קליינע: צו איר געהערן דאָך אויך די עטנאָגראַפּישע קאָמיסיע און די ביבליאָגראַפּישע צענטראַלע. אויך די אַרויסגאַבע פון די „שריפטן“ דאַרף פאַררעכנט ווערן פאַר אַ וויכטיקן אויפמו: פּאַמער זיינען פאַראַן געוויסע חסרונות אין דער רעדאַקטירונג פון די „שריפטן“, שאַמען זיי צום גרעסטן טייל פון דוּחק אין מיפּלען. מיר האָבן גיט געצאָלט קיין האָנאָראַר, דעריבער האָבן מיר גיט אַלע מאָל געקאָנט פאַשמעלן אַרטיקלען, איבערויכטן, רעצענזיעס. מיר האָבן זיך נעמוזט פאַנגעגען מיט דעם, וואָס עס איז געווען ביי די מהברים פאַרטיק.

די סעקציע וועט האָבן איצט צו רעאָליזירן אַ גאַנצע ריי אויפגאַבן. ערשטנס: רעגולירן די יידישע אַרמאָגראַפיע. די סעקציע האָט געפרוּווט עפעס אָנהייבן טאָן אין דעם פרט, אָבער איצט וועט די דאָזיקע אַרבעט צוּוּטקענעשטעלט ווערן סיסטעמאַטיש. מיר מוזן פריער די זאַך אויפקלערן אין אַ ברייטערער דיסקוסיע, אין אַ פאַזונדער זאַמלבוך אָדער זאַמליכער, און דערנאָך צוגויפרופן אַן אַרמאָגראַפּישע קאָנפערענץ. די פאַשלוסן אירע מוזן זיין אָבליאָגאַטאָרישע. מיר וועלן אויך די ציימונגס-אַרויסגעבער פאַ-וועגן זיך אונטערצוגעבן, מיר וועלן ווירקן דורך די ליטעראַטור און זשורנאַל-ליסטן-פאַראיינען און דורך די דרוקער-פאַראיינען. מען וועט אויך מוזן אַרויסגעבן אַן אַרמאָגראַפּיש ווערמערבוך פאַר דעם פאַנז פון ברייטערע קרייזן. אַ פּראַקטישע אויפגאַבע איז אויך רעגולירן דעם גראַמאַטישן מין אין יידיש. מיר האָבן שוין געמאַכט אַן אָנהייב מיט דער אַנקעמע וועגן גראַמאַטישן מין. די דאָזיקע אַרבעט דאַרף ווייטער געפירט ווערן, און אַלס רעזולטאַט פאַרדאַרף אַרויסגעגעבן ווערן אַ ווערמערבוך פון גראַמאַטישן מין. אויך אַ ווערמערבוך פון העברעזישע שפּייט אויפן סדר-היום. ספּיוואַק-יהואשם שיעפּט גיט אויס אינגאַנצן — עס האָט גאָר ביז 6000 ווערמער, בישעט אין קיעו האָט א. ש. ראַבינאָוויטש צוגויבנעקליבן אין מיטש פון 25 יאָר ביז 20.000 ווערמער. אויך לאָזט די אָפּטייטשונג ביי יהואשם-ספּיוואַק איבער אַ סך צו ווינטשן. נאָך אַן אויפגאַבע שפּייט פאַר דער פּילאָאָגישער סעקציע. ב. פאַראַכאָוו האָט אין ווילנער „פּנקס“ 1913 אָפּגעדרוקט זיין גרונדליינגדיקע אַרבעט „די ביבליאָמעק פון יידישן פּילאָאָג“, אַ ביבליאָ-גראַפּיש הילפּסבוך, וואָס קיין יידיש-פאַרשער קען זיך אָן דעם גיט פאַגיי. דאָס ווערק איז אָבער געפליבן אין מיטש, עס זיינען אויך צו דעם פאַראַן

איצט א סך מילואים און תיקונים — די פילאָלאָגישע סעקציע פון יוויאָ
באָדאָרף אַרויסלאָזן אַ צווייטע פאַרבעסערטע און פאַרפּולקומטע אויסגאַבע
פון באָראַכאָווס „ביבליאָמעק“. ד"ר יעקב שאַצקו האָט שוין פאַרמירט אַ פּוֹל־
קומע ביבליאָגראַפיע פון דער גאַנצער ייִדישער ליטעראַטור ביז 1860. מען
דאַרף די דאָזיקע וויכטיקע אַרבעט וואָס גיכער פאַרעפּנטלעכן און זי אויך
ווייטער פירן ביזן יאָר 1926 (זינט ווען די רעגיסטראַציע פון דער ייִדישער
דוקפּראָדוקציע ווערט געפירט פון אונדזער ביבליאָגראַפישער צענטראַלע).
אַ דערגאַנצנדיקע אויפגאַבע איז אויך די שאַפונג פון אַ ביבליאָגראַפיע פון
דער ייִדישער בעלעטריסטיק און וויסנשאַפט פון צייטונגען און פּרעס פון
זשורנאַלן און זאַמליכער — אויך ביז דער דערמאָנטער דאַמע 1926.

פאַר דער ביבליאָמעק פון יוויאָ וואָלט בעצם געפּאַסט צו האָבן אַלע
ווערק פון דער ייִדישער ליטעראַטור, וואָס זיינען ווען עס איז געדרוקט גע-
ווען. דערגרייכן דעם דאָזיקן אידעאַל וועלן מיר קיינמאַל ניט. מיר מוזן
אַבער זוכן צו קריגן די ייִדישע יקר-המציאותן, און אַ סך קען מען נאָך
אין דעם פרעס אויפמאַן. אָט האָט אונדזער פּריינד א. זיינפּעלד פון קראָקע,
צווישן אַנדערע זאַכן, אונטערגעטראָגן אונדז אַ געשאַנק: חייקל הורוויצעס
„צפנת פענח“, אַ ווערק אָן אוניקום, וואָס איז העכסט וויכטיק פאַר דער
ייִדיש-פאַרשונג. פּר' זיינפּעלד האָט צוגעזאָגט צו זוכן פאַר אונדז נאָך
זעלמענע ייִדישע ביכער און כתב-ידן. אויך מ'ל פעמשעניקן האָבן מיר צו
פאַרזאַנקען צוזאַ זעלמן בוך ווי מענדל לעפינס „משלי“. הלוואי זאָלן אַלע
אונדזערע פּריינד נאָכמון זייער ביישפּיל. פון די ביכער און כתב-ידן, וואָס
מיר קענען אָבער ניט קריגן אין אַריינזאַל, וועלן מיר מוזן זען צו קריגן
פאַטאָגראַפיעס פון די עקזעמפּלאַרן, וואָס געפינען זיך אין אַנדערע ביבליאָ-
טעקן. בכדי צו פאַרשן די אַלט-ייִדישע ליטעראַטור מוז מען האָבן אין האַנט
די סעקססן, און זעלמן ווען אַ פאַרשער איז אין שמאַנד צו מאַכן די
נסיעות צו יענע אַלע ווייטע ביבליאָטעקן אין מערב-אײראָפּע און אַמעריקע,
וואוהין ייִדישע כתבים און דרוקווערק האָבן אָנגעשפּאַרט דורך דער שפּיל
פון דעם צופאַל. עס מוז דעריבער געשאַפן ווערן ביי דער סעקציע אַ קאָ-
לעקציע פון פאַטאָגראַפירטע אַלט-ייִדישע ווערק.

די פילאָלאָגישע סעקציע מוז זיך נאָך פאַרפּולקומען מיט איין צוויי,
וואָס זיין פעלן איז זייער גיכער. עס מוז געשאַפן ווערן אַ ליטעראַרישע
קאָמיסיע, וואָס איר אַרבעטס-פעלד וועט זיין די נייע ייִדישע ליטעראַטור.
ביאָ-און ביבליאָגראַפיע, סטיל-פאַרשונג אאז"וו.

די פילאָלאָגישע סעקציע וועט מוזן אויך נעמען זיך פאַרן ענין פון
ייִדישן ווערטערבוך. איינציקע פאַרשער אַרבעטן אימלעכער פאַר זיך און
האָבן צונויפגעקליבן זאַמלונגען, ווי אַ שטייגער ד"ר א. לאַנדוי, ד"ר מ. וויינ-
רייך און אַנד. די פילאָלאָגישע סעקציע וועט מוזן צונויפנעמען אַלע די באַ-
זונדערע התחלות און שאַפן דאָס גרויסע ווערטערבוך. אויך אין דעם ענין

פון דער יידישער דיאלעקטאלאגיע וועט די פאראייניקונג פון פריינד ג. פריז
לוצקים ערפארונג מיט אונדזער אפארטאט שאפן די געוואונטשענע שלמות.
וואָס פאַר אַ באַדייטונג האָט וועט האָבן אויך פאַר דער אָפּפרישונג פון אונד
זער ליטעראַרישן שאַפן, האָבן מיר זיך אַלע געקאָנט איבערצייגן פון דעם
גלעזנצנדן פאַרטראַג פון פ' פּרילוצקי אויף דער געכטיקער וויסנשאַפטלעכע
כער זיצונג אין דער ערשטער ריי וועט די שול געניסן פון דער פּרוכט פון
די דאָזיקע אַרבעטן.

פאַר דער שול אין אויך העכסט וויכטיק די מערמינאַלאַגיע פון פאַר-
שיידענע פּאָכן און לימודים. די סעקציע פאַרמאָגט שוין היפש זאַמלונגען
פון פאַרשיידענע מערמינאַלאַגיעס, וואָס זיינען אַריינגעשקט געוואָרן דורך
יחידים און אַנשאַמאַלטן לויט דער הויפּפּאָדערונג פון דער סעקציע. עס האָט
אַ שטיקל צייט געאַרבעט אַ מערמינאַלאַגישע קאָמיסיע. איצט דאַרף די
דאָזיקע אַרבעט באַגייט ווערן אין אַ גרעסערן פּאַרנעם: די מערמינאַלאַגיעס
דאַרפן ווערן געאַרדנט און אַרויסגעגעבן צום נוצן פון די שולן.

אַ באַזונדער אָרט אין דער מערמינאַלאַגיע פאַרנעמען די געאַגראַפישע
נעמען. אין די מקומות, וואו יידן זיצן אין גרויסע קיבוצים, האָבן זיי אָפּט
געביטן די נעמען פון די ישובים און פון די טייכן, טיימאָל אָפילו אַליין
געשאַפן אייגענע געאַגראַפישע נעמען. דאָס דאָזיקע געביט איז נאָך הוינציק
אויסגעפאַרשט. ס'איז דערפאַר אַ וויכטיקע אויפגאַבע צונויפצושטעלן דעם
„יידישן געאַגראַפישן אינדעקס“ דער ייוואָ פאַרמאָגט שוין אויף דעם גע-
ביט אַ פאַר אַרבעטן פון ד"ר י. מאַגליכט, שמואל ווינטער (אין די „פּוּלָאָ-
לאַגישע שריפטן“), שאול היות א"א.

צולעצט דאַרף דערמאָנט ווערן די נייטיקייט אַוועקצושטעלן ווי גע-
העריק די לינגוויסטישע קאָמיסיע פון ייוואָ, אַלס אינסטאַנץ,
וואָס זאָל קענען (פאַרויסגעזען דעם נייטיקן מאַקס) פסקענען שאַלות פון
גראַמאַטיק, ווערמער-אויסקלייב און סטיל. די פּאָדערונג אויף אַזאַ אָרנאַן
איז גרויס אין אַלע קרייזן פון דער יידישער קולטור-באַוועגונג, און די קאָ-
סטיטונרמע קאַלעניע פון דער פּוּלָאָלאַגישער סעקציע וועט זיך קענען נעמען
די דרייטקייט פון אַ פּוסק מיט אַ גרויסער האַפּענונג אויף אַיערקענונג.
ביזאָהער האָט עס די פּוּלָאָלאַגישע סעקציע געקענט מאַכן נאָך פון פּאַל
צו פּאַל. אַזאַ שפּראַך-אינסטאַנץ קען האָבן ווייער אַ גרויסע באַדייטונג פאַר
דער אַנטוויקלונג און נאָרמאַליזירונג פון דעם יידישן סטיל, פאַר אָפּרייניקן
אים פון פּרעמדאַרטיקע עלעמענטן, וואָס זשאַרגאַניזירן די שפּראַך אַזאַוו.
דער פּאַרזיצער מעלדעט, אַז די זיצונג ווערט איצט איבערגעריסן.
די קאַנפּערענץ איז פאַרבעטן צו דער פייערלעכער גרונדשטיין-לייגונג פאַרן
בנין פון ייוואָ אויפן אייגענעם פּלאַץ (ויוואַלסקי גאָס 18). די נאָכמיטאָג-
זיצונג הייבט זיך אָן 5 אַזיינער מיטן סדר-הויים: המשך פון די באַריכטן און
אַלגעמיינע דעבאַטן.

די בוי-פייערונג.

(פרייטאָג, 26טן אָקטאָבער, 2 אַזייגער בייטאָג)

צו דער פייערלעכער גרונדשטיין-לייגונג פארן בנין פון יוואָ אויפן אייגענעם פלאַץ פון יוואָ (וויוולסקי גאָס 18) זיינען געקומען אלע דעלע-גאָטן און געסט פון דער קאָנפערענץ. עס האָט זיך צונויפגעקליבן אַ גרויסער עולם פון פויזנטער מענטשן. עס זיינען געקומען די יידישע שולן מיט זייערע אָרקעסטערס און פאָנעס, די יידישע פאָלקס-שול פון ניי-וויליקע איז געקומען ספעציעל צו פאָרן. די פייערונג עפנט

ס ענאָטאָר ד"ר צ. שאַ באַד :

טייערע פריינד פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט!

אין די פאָר זיצונגען, וואָס מיר האָבן שוין די טעג געהאַט, איז קלאָר געוואָרן פאָר אלעמען, אַז דער געדאַנק פון דער וויכטיקייט פון אַ יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט האָט דורכגעדראַנגען די פריימסטע שיכטן פון יידישן פאָלק. אָבער היינטיקן טאָג הערט אויף דער דאָזיקער געדאַנק צו זיין בלוין אַ אידעע. ער ווערט פאַרקערפערט אין מעשים, אין אַ יש, וואָס באַ-קומט שוין וויין אויסדרוק אין אַ בנין, אין פיזישע פאַרמען, וואָס יעדערער קען דאָס זען מיט זיינע אייגענע אויגן.

מיר ליין היינט דעם גרונדשטיין צו אַ בנין, וואָס דאַרף וואַקסן און זיך אַנטוויקלען, וואָס דאַרף דינען דער יידישער וויסנשאַפט אין אלע צווייגן פון דעם יידישן קולטור-לעבן. היינטיקער טאָג איז נאָר אַן אָנהייב פון דער גרויסער זאָך, וואָס באַגייסטערט אונדז אלעמען.

איר זעט דאָ דאָס באַשיידענע הילצערנע, פאַרלאָזענע הויז, וואָס דאַרף פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ בנין פון דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט. אָבער אונטער אים טיף אין דער ערד ווערט אַרונטערגעלייגט אַ שטאַרקער מויערנער פונדאַמענט, געבויט פון בעטאָן און פון אַייזן. אונטער דעם דאָ-זיקן שוואַכן הויז ווערט געבויט אַ שטאַרקע פעסטונג, געשיצט פון פייער און פון וואַסער, וואו ס'וועלן ווערן געזאַמלט און באַוואַרנט אלע אוצרות פון יידישן גייסט, פון יידישן שאַפן.

און אַט אויף דער דאָזיקער אויבן שטאַרקער פעסטונג וועט ווערן וואָס ווייטער געבויט דער בנין פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט. מיר ווילן בויען אַ פאַלאַץ, אַ מעמפּל, אַ מורעם, וואָס וועט לייכטן ווייט, ווייט אַרום אים, אומעטום, וואו ס'זיינען נאָר פאַראַן יידישע ישובים, יידישע פאָלקס-מאַסן, וואָס ריידן און פילן אויף יידיש.

דאָס וועט זיין אַ מורעם, אָבער ניט דער מורעם בכלל, וואָס זאָל צע-טיילן די מענטשן אויף הונדערטער שפראַכן, אַז זיי זאָלן ניט פאַרשטיין איינער דעם אַנדערן. אונדזער מורעם וועט האָבן איין שפראַך, אונדזער

נאציאנאלע שפראך — יידיש! דער דאָזיקער מורעם, דער דאָזיקער מעמפל
וועט זיין דאָס האַרץ און דער מאַרד פון יידישן פּאָלק. צו אים וועלן זיך
ציען מוזינגער גערוון און אָדערן פון דער גאַנצער וועלט. דורך די אָדערן
וועלן פליסן מיליאָנען בלוט-קערפערלעך, דורך די גערוון וועלן שמראָמען
גייסטיקע זאַפּטן פון פּאָלק צום צענטער און פון צענטער צוריק צום פּאָלק.

טייערע פריינד! מיר אַלע דאָ זיינען שמערבפּלעך, מיר זיינען מערניש
ווי מעגליש, און קיינער ווייס גיט, וואָס וועט מיט אים זיין מאָרגן. אָבער
אַז די דאָזיקע געמויערטע וואַנט, דער בנין, וואָס מיר בויען דאָ, וועט אינדז
אַלעמען איבערלעבן און בלייבן אַ זכר לדורות. צו אייך, יידישע שול-יונגט,
וואָס האָט זיך דאָ אויפן פּלאַץ פאַרוואַמלט אין די מוזינגער, ווענד איך
זיך אין דעם היינטיקן היסטאָרישן מאָמענט מיט אַ רוף: העלפּט אונדז בויען
דעם מורעם, שמיצט אונדזער יידישע קולטור, פירט ווייטער די אַרבעט פון
יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט, ווען מיר, די אַלמע שוער, וועלן שוואַך
זוערן און אַוועקגיין פון אייך!

טיפּ אין באַרן איז אַרײַנגעלייגט דער גרונדשטיין פון אונדזער בנין.
טיפּ אין פּאָלק זיצן די וואַרצלען פון דער אידעע פון יידישן וויסנשאַפּט-
לעבן אינסטיטוט. און איך בין שטאַלץ מיט מיין ווילגע, וואָס גראַד דאָ אין
דער פאַראַרעמטער ווילגע ווערט געשאַפּן אַזאַ הערלעכער אינסטיטוט, וואָס
וועט באַשיינען און באַפּרוכפּערן דאָס יידישע לעבן פון דער נאָרער וועלט.
לעבן זאָל דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט! זאָל ער בליען
און וואַקסן!

מ. ווינר יוד לייענט פאַר דעם גרונדשטיין-אַקט:

„פרייטאָג דעם 26טן אָקטאָבער 1929 — כ"א תשרי תר"ץ — אין
פינפטן יאָר זינט עס איז געגרינדעט געוואָרן דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט
פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט — ווערט פאַרלייגט דער ווינקל-
שטיין פון דעם אייגענעם בנין פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט.
דער דאָזיקער מאָג, ווען מען טרעט צו צו בויען אַן אייגענע היים פאַר
דער יידישער וויסנשאַפּט, איז אַ יום-טוב פאַר די יידישע פּאָלקס-מאַסן אין
דער גאַנצער וועלט, וואָס האָבן געפונען אין דעם אינסטיטוט דעם צענטער
אין אַן אָנשאַפּונקט אין קאַמף פאַר זייער קולטורלעך עמאַנסיאַפּיאַציע
און פאַר העכערע פאַרמען פון מענטשלעכן זיין.

די דאָזיקע פייערונג פאַלט אויס אין די טעג, ווען עס האָט זיך אויפ-
געקליבן אין ווילגע די ערשמע קאָנפּערענץ פאַר דעם יידישן וויסנשאַפּט-
לעבן אינסטיטוט, באַזוכט פון פאַרמערטער פון פּוילן, לעמלאַנד, עסטלאַנד,
לימע, רומעניע, דייטשלאַנד און די פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון-אַמעריקע
און באַגריסט מיט די פרייד-פולע ברכות פון די ברייטשמע יידישע פּאָלקס-
מאַסן אין אַלע לענדער.

די קאנפערענץ און דער בוי-קאָמיטעט קאָנסטאַטירן מיט האַרציקער באַפֿרידקונג, אַז דער בנין, וואָס מיר גייען איצטער בויען, איז ניט קיין זאַך פֿון יחידים בלויז, נאָר ער ווערט אויפגעשטעלט, פֿונקט ווי דער גאַנצער יוואָך, מיט דער באַטייליקונג פֿון טויזנטער פֿריינד אויף ביידע זייטן אַטלאַנטיק.

זאָל שטיין אויף אייביקער צייט די היים פֿאַר דער ייִדישער וויסנשאַפֿט אין דער אַלטער און תּמיד יונגער ייִדישער ווילנע!"

אַלע מיטגלידער פֿון בוי-קאָמיטעט און דעלעגאַטן פֿון דער קאָנפֿע-רענץ חתמען זיך אויף דעם אַקט, וואָס ווערט אַריינגעלייגט אין אַ מעטאָ-לענער פּושקע צוזאַמען מיט די ווילנער ייִדישע און פּוילישע צייטונגען פֿון דעם מאָג, וואָס אין זיי זיינען געווען באַריכטן פֿון דער קאָנפֿערענץ, מיט דער מאָג-אַרדענונג פֿון דער קאָנפֿערענץ און מיט דעם ספּעציעל אַויסגעגראַ-ווירטן וועשטאָן. דאָס קעסטל ווערט פֿאַרחתמעט מיטן וויגל פֿון יוואָך, און דער פֿאַרזיצער פֿון בוי-קאָמיטעט מ. ב. ג. מ. א. ו. י. ט. ש פֿאַרמויערט דאָס קעסטל אין פֿונדאַמענט פֿון בנין.

פֿרץ הירשפּייץ: מיט 5 יאָר צוריק, פֿאַר מיין אָפּפֿאַרן פֿון אַמעריקע, האָב איך אויך געהאַט די זכיה בייזחווין ביי דער גרונדשטיין-לייגונג פֿאַר אַ בנין, דאָס איז געווען אַ בנין פֿון אַ ייִדישער שול אין ניו-יאָרק. אין דער גרויסער שמאַט אין די פֿייערונג געווען באַשיידענער און דער בנין פֿאַשיידענער, אָבער עס איז געווען אַ בוי-אַרבעט. און אויך היינט, ביים געזעגענען זיך מיטן ייִדישן קיבוץ אין פּוילן, שטיי איך ביים אָנהייב פֿון אַ בוי-אַקציע. דאָס איז אַ גוטער סימן. מיר זיינען די לעצטע צייט אַזוי פּיל צוגעוויינט צו צעשמערונג, אַז אימלעך בויען קומט אויס אין אונדזערע אויגן ווי אַ גס. אויך די נאַמור ווייס ניט נאָר פֿון בויען, נאָר אויך פֿון צעשטע-רונג. אָבער זי צעשמערט צוליבן בויען פֿון דאָס ניי. ביי אונדז איז נאָר שוואַך די מחשבה פֿון בויען. און בויען מיר שוין יאָ עפעס אויף, ווערט דאָס פֿאַרשריבן אויף אַ פרעמדן חשבון. אָבער דאָ איז ווילנע שפּירט זיך דאָס ייִדישע לעבן נאָר אַנדערש. אָט דער איצטמאָקער בנין איז אַ סימבאָל פֿון גייעם אויפבוין, וואָרום ער שטייט אין צוזאַמענהאַנג מיט אַ גאַנצער קייט מעשים פֿון אויפֿלעבונג, ער איז פֿאַרבונדן מיט אַ נאַטירלעכן וואַקס, ער איז דער פּויליש-יוצא פֿון דעם אויפֿבלי פֿון דער ייִדישער שפּראַך און קולטור. דאָס האַרץ איז אַזוי פּיל ביי דעם היינטיקן יום-טובּ, און עס איז שווער אויסצורדיקן די געפּילן, וואָס פֿאַשטורעמען. דער היינטיקער אָנהייב קומט דאָך אַרויס אין אַ ווייטער צוקונפֿט. איך גלויב אין אונדזער קיום. ביי אונדזער נאָרער צעווייטקייט און צעשפּרייטקייט זיינען מיר איינס. איך ווינשט דעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן איגסטימום, עס זאָל קומען די צייט פֿון בויען דעם בנין פֿון ייִדישן אוניווערסיטעט, אַז פֿון שטיין, וואָס מיר זעען איצט

צ'ריון, זאָל אויסוואַקסן דער גרויסער בנין פון דער יידישער וויסנשאַפט.
לעבן זאָל דער אָנהייב פון דער גרויסער אַרבעט!

מ. וויינרייך: די שולן האָבן געבראַכט אַרעסן צום גרונד-
שמיינלייגן פון יוואָ. היות ווי די צייט ערלויבט ניט אויסצוהערן אַלע, וועט
באַקומען דאָס וואָרט אין נאָמען פון דער גאַנצער ווילנער יידישער שילער-
שאַפט דער פאַרשמייער פון דעם העכסטן לערן-אַנשאַמאַלט, וואָס מיר פאַר-
מאָגן רעדווייל, פונם לערער-סעמינאַר.

פ. טאַבאָק (לייענט):

„היינט, פרייטאָג, דעם פינף און צוואַנציקסטן טאָג אין חודש אָקטאָ-
בער פון מווינזט ניין הונדערט ניין און צוואַנציק לויט דער ציילונג פון
איראַפּע, און הושענאַ-רבה פון יאָר תר"ן, אויפן אַכט און פערציקסטן
יאָר נאָך דער דערשיינונג פון דער „פאַלקסביבליאָטעק“, צום איין און
צוואַנציקסטן יאָר נאָך דער יידישער קאַנפערענץ אין משערנאָוויץ און דער
גרינדונג פון דער ערשטער נאַרמאַלער יידישער פאַלקס-שול, צום אַכטן
יאָר פון דער יידישער שול-אַרגאַניזאַציע און דעם יידישן לערער-סעמינאַר
אין ווילנע און אופן פערטן יאָר פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט,
זיינען מיר, די תלמידים און לערער פון יידישן לערער-סעמינאַר א. ג. פון
וול. מעדעם, געקומען אַהער צו זיין עדות ביים אָנהייבן פויען דעם היכל
פון אונדזער וויסנשאַפט.

ניט קיין מויטן טעמפל, ניט קיין הייליקן אָרט פויט מען דאָ.
אומעמום, וואו עס לעבן יידישע מאַסן, גייט מיט זיי מיט דער משפּן
פון דער יידישער קולטור. דער אינסטיטוט איז דער גרויסער זאַמלער פון
דער קולטור-ענערגיע פון די יידישע מאַסן, פון אַלע קוואַלן פון זייער שאַפן.
מיר, דער יידישער לערער-סעמינאַר, זיינען ביז איצט דער העכסטער
שמאַפּל פון יידישן שול-בנין, מיר וועלן זיך אָבער מיט שמחה און התלהבות
אַרונטערשמעלן אַלס פונדאַמענט פאַר דעם העכסטן נאָרן — פאַר דער
יידישער הויכשול.

זאָל דאָס לייגן דעם דאָזיקן גרונדשמיינ זיין דערפון די התחלה.

די לערער און תלמידים פון יידישן לערער-
סעמינאַר א"נ פון וול. מעדעם אין ווילנע.

דערמיט איז די בוי-פוייערונג פאַרענדיקט.

פערטע זיצונג.

(פרייטאָג, 26טן אָקטאָבער, 5 אַזויגער נאַכמיטאָג)

פאַרזיצער: י. גיטערמאַן, ג. פּרילוצקי.
אויפן סדר-היום: פאַריכטן און אַלגעמיינע דעבאַטן.

באַריכט פון דער פּסיכאָלאָגיש-פּעדאַגאָגישער סעקציע.

די פּסיכאָלאָגיש-פּעדאַגאָגישע סעקציע האָט אַלס אָביעקטן פון איר אַרבעט דאָס יידיש קינד און די יידישע דערצווונג — אַ געביט מיט אַזאַ רייכן פאַקטישן מאַטעריאַל, וואָס קיין שום אַנדער סעקציע קאָן זיך אַפּשר אין דעם גיט פאַרגלייכן. איז אָבער דער דאָזיקער געביט דווקא דער סאַמע פאַרוואַרפֿטער, דער צום ווייניקסטן באַאַרבעטער. סיבות זיינען דאָ אַ סך:

(א) אַפילו אונדזער אינמעליגענץ באַציט זיך מיט אַ שטיקל גוט-מוטיקן ביטורל צום גאַנצן ענין פון פּעדאַגאָגיק און דערצווונג, בעת ליטע-דאַרישע פּראָבלעמען האָבן אַ ברייטן אָפהילך אין אונדזער געזעלשאַפט, האַלט מען פּעדאַגאָגישע פּראָבלעמען פאַר ספּעציעלע און אַ ביסל מינער-ווערטיקע.

(ב) דער פּראַקטישער טוער אויף דעם געביט, דער יידישער פּאַלקס-לערער, איז אין זיינע מאַסן, ווי אומעטום אויף דער גאַרער וועלט, טויט זיין אויספירונג גיט באַרופן צו טאָן ריין-וויסנשאַפטלעכע אַרבעט. ער איז ווידער אַזוי פאַרוואַרפֿן מיט טאַג-מעגלעכע אַרבעט און זאָרגן, אַז עס בלייבט אים בפּועל ממש קיין צייט גיט צו באַמראַכטן די דאָזיקע אַרבעט גופא, גיט נאָך די אַלגעמיינע אויספירן פון איר. גענוג צו זאָגן, אַז דער לערער איז איינציטיק דער לערער, דער אָרגאַניזאַטאָר, דער געזעלשאַפט-לעכער טוער און דער קעמפּער פאַר דער שול און צו דעם אַלעס איז זיין לאַגע אַזאַ, וואָס מען דאַרף באַווונדערן גיט וואָס ער טוט גיט מער, נאָך וואָס ער טוט אַזוי פיל.

(ג) די אַרבעט פון דער פּסיכאָלאָגיש-פּעדאַגאָגישער סעקציע קען איבערהויפּט געטאָן ווערן דאַרפֿן, וואו עס איז קאָנצענטרירט די יידישע דערצווונג-אַרבעט, אָבער די דאָזיקע שטעט זיינען גיט בכוח צוצוציען און צו קאָנצענטרירן די פּעדאַגאָגן, וואָס זיינען מסוגל זיך אָפּצוגעבן מיט דער וויסנשאַפטלעכער פאַרשונג-אַרבעט אויף דעם געביט.

אַט די אַלע מאַמענטן האָבן געווירקט און ווירקן אויף דעם לאַנגזאַם-מען מעמפ פון דער אַרבעט אין אונדזער סעקציע. גיט געקומט אָבער אויף דעם, ווערט אונזער אַרבעט געטאָן.

בנוגע צום ערשטן אָביעקט האָבן מיר זיך געשמעלט פֿאַר אַ ציל אויסצואַרבעטן די מעמאָרן פֿון קינדער-פֿאַרשונג, וואָס זאָל זיין צום בעסטן צוגעפֿאַסט צו אונדזערע פֿאַדיגונגען. דערצו האָט מען געדאַרפט געמען פֿאַראַנענע סיסטעמעס, צופֿאַסן, קאָמבינירן און אויספֿרווון. אונדזער סעקציע פֿאַרמאָגט ביי היינטיקן טאָג אייניקע סיסטעמעס און מאַמעריאַל פֿון דורכגעפֿירטער פֿאַרשונג איבער עמלעכע הונדערט קינדער אין אייניקע שטעט. די סעקציע שטרעבט צו ווערן דער צענטער, וואו עס זאָל זיך צו-גויפֿזאַמלען דער גאַנצער פֿאַרש-מאַמעריאַל אויף דעם פעלד.

די סעקציע פֿאַמט זיך אַרײַנצוציען אין דער דאָזיקער אַרבעט די לערער און די קינדער פֿון די שולן. צו דעם צוועק פֿאַרטיקן מיר אויס אינסטרוקציעס.

ניט געקומט אויף די אויפֿגאַנגעמערקטע פֿאַדיגונגען איז דאָך שוין ביז איצט אונדז געלונגען אויף אַט דעם אופן צונויפֿצוזאַמלען היפֿשן מאַמעריאַל.

פֿרי מיר זאָלן זיך קענען תמיד דירעקט ווערן מיט אונדזערע איג-סמרוקציעס צו די שולן און צו די לערער, האָבן מיר זיך פֿאַרגומען מיטן שאַפֿן אַ קאַרטאָמעק פֿון דעם געזעלשאַפֿטלעכן שול-וועזן ביי יידן אין אַלע לענדער. ניט אַלע שול-צענטראַלעס האָבן געפֿונען פֿאַר מעגלעך אונדז צו געבן די רשימות פֿון זייערע שולן. מיט אייניקע פֿון זיי פֿירן מיר נאָך אונ-טערהאַנדלונגען.

וואָס עס איז שייך צו דעם דערצוונגס-וועזן ביי יידן, גייט אונדזער אַרבעט אין עמלעכע ריכטונגען. ערשטנס ווילן מיר צונויפֿזאַמלען אַן אַר-כיוו פֿון קוועלן, דאָ האָט אונדז פֿמעט על-פי נס אָפֿגעגליקט צו באַקומען אַ גרויסן אַרכיוו, אַן אוצר, וואָס געמט אַרום די יאָרן 1847—1914, אַלזאַ קנאַפֿע 80 יאָר ייִדישע בילדונג אין רוסלאַנד. וויסנשאַפֿטלעך וועלן האָבן צו אַרבעטן אויף דעם אַרכיוו אין משרד פֿון יאָרן. מיר האָבן, אַז שוין אַיג, דעם נאָענטסטן ווינטער וועט מען צומערטן דעם אַרכיוו צו פֿאַאַרבעטן. אויסער דעם דאָזיקן גרויסן אַרכיוו האָבן מיר אויך פֿאַרשיידענע אַנדערע קלענערע און ווערטפֿולע אַרכיוו-מאַמעריאַלן.

מיר האָבן זיך פֿאַרגומען מיט זאַמלען מאַמעריאַלן וועגן דערצוונג-וועזן דורך אַנקעטעס. אַזויגע אַנקעטעס — וועגן חדר — זיינען איצט פֿאַר-עפֿנטלעכט צוויי, און עס גרייטן זיך ווייטערדיקע (וועגן חומש-הדר, גמרא-חדר און ישיבה). די סעקציע פֿאַרמאָגט אַ גרעסערע צאָל וויכטיקע ענט-פערס.

צום באַריכט פֿון דער פֿסיכאָלאָגיש-פֿעדאַגאָגישער סעקציע באַקומט דאָס וואָרט

א. ג. אַ ל. אַ מ. ב. (ווילנע). די פֿסיכאָלאָגיש-פֿעדאַגאָגישע סעקציע האָט אין איר אַרבעט זיך געמײט צו פֿאַרבינדן זיך מיט די לערער פֿון די שולן, וואו

עם לערנען יידישע קינדער. די סעקציע באַמײט זײַד צו שאַפן אַ קאַנטאַקט מיטן גאַנצן ייִדישן שול־וועזן פון אַלע שײַפן און מײַגים. זײ אײנסטרונירן די לערער, ווי אַזױ זײ זאָלן זאַמלען די פּאַרשיידענע מאַטעריאַלן פאַר דער קינדער־פּאַרשונג, ווי קינדער־פּאַלקלאָר, קינדער־שפּראַך, צײכענונגען, שפּילן; אַאַזױ. אױך פאַרן צױיטן געבײט פון אונזער פּאַרשונג — פאַר דער גע־שיכטע פון ייִדישן דערצױנגס־וועזן האָט די סעקציע געקליבן מאַטעריאַלן אױפן זעלביקן וועג. דורך אײנסטרוקציעס, אַנקעמעס זוכן מײר צו אַקטױוירן ווי ווייט מעגלעך די שול־טוער. מײר האָבן שױן אָנגעקליבן אַ גאַנץ הױפּשן מאַטעריאַל, וואָס די ווירטשאַפּטלעך וועלן קאָנען באַאַרבעטן, און מײר וועלן אױך ווייטער גײן אײן זעלביקן וועג.

די סעקציע פאַרמאָגט בײַ הײַנטיקן טאָג אַ צאָל אײנדיווידועלע שילער־בױנגס. עס זײנען דורכגעמאַכט אַ גאַנצע רײ פּאַרשונגען ווי כאַראַטעריס־טיקעס פון קינדער פון פּאַרשול־עלמער, אַ פּאַרשונג פון אַ 500 קינדער פון די ערשטע קלאַסן אײן די ווילנער ייִדישע שולן פון אַלערלײ ריכטונגען לױט דער בײנע־מעמאָרע; אײצט ווערט זײ באַאַרבעט. עס זײנען צוגעגרייט אײניקע נייע אױספּאַרשונגען (קאָלירן־חױש, צײכערישע באַנאַבטיקייט, אַן אַנקעמע וועגן לערער־באַשטאַנד בײַ יידן), וואָס וועלן אײן גיבן געלאָזט ווערן אײן גאַנג.

פאַר דער נאָענטסטער צײט זײנען אָנגעמערקט אַזעלכע אױפגאַבעס :

- 1) זאַמלען מאַטעריאַלן וועגן ייִדישע שולן פון אַלע ריכטונגען (סטאַ־טיסטיק, שול־אַרבעטן, מעמאָרן, פּראָגראַמעס אַאַזױ).
- 2) זאַמלען ווייטער מאַטעריאַלן וועגן דערצױנגס־וועזן פאַרן אַרכױו, (3) פירן אַ סיסטעמאַטישע אױספּאַרשונג פון פיזישן און פּסיכישן צושטאַנד פון ייִדישן קינד,
- 4) אַרױסגעבן דעם ערשטן באַנד שריפטן פון דער פּסיכאָלאָגיש־פּעדאַגאָג־נישער סעקציע, (5) אױף צו קאָנצענטרירן און סיסטעמאַטיזירן די פּאַרש־אַרבעט, אײן נײטיק: א) אױסבילדן פּאַבלייט דורך וויסנשאַפּטלעכע קאָמאַנ־דירונגען, ב) אַרײנציען אײן דער אַרבעט יונגע ייִדישע אַקאַדעמיקער פון די געהעריקע פּאַקולטעטן, ג) שאַפן אַ וויסנשאַפּטלעכע פּאַד־ביבליאָטעק.

די אָרגאַניזאַציע פון דער סעקציע דאַרף זײן אײנגעשטעלט אַזױ, אַז די אָנפירונג זאָל זײד געפײנען אײן פּוילן, און דאָס אױספיר־בױראָ אײן ווילנע. בײַ די לאַנד־אָרגאַניזאַציעס ווערן געגרינדעט אַרטיקע קאָמיסיעס.

באַריכט פון דער עטנאָגראַפישער קאָמיסיע.

אױף דער ערשטער פּלעגאַרער זיצונג, וואָס אײן פּאַרגעקומען דעם 27טן אָקטאָבער 1927, פונקט מיט פיר יאָר צוריק, אײן צום ערשטן מאל פּאַרמולירט געוואָרן די אַרבעט פון דער עטנאָגראַפישער קאָמיסיע: קלײבן ווי ווייט מעגלעך סיסטעמאַטיש מאַטעריאַלן פונם ייִדישן פּאַלקסעאַפן אײן

אלע יידישע ישובים פון נאָר דער וועלט און זיי צוגריימן פאַר די קומענדיקע
פאַרשער.

צום ערשטן מאָל איז געמאַכט געוואָרן אַ פרוו פון אַן אָרגאַניזירטער
זאַמלאַרבעט אין אַ ברייטן פאַרנעם. אין מיר קענען היינט זאָגן מיט זיכער-
קייט, אַז דער פרוו האָט זיך אונדז אײנגעגעבן. פאַרשטייט זיך, אַז פעלערן
זײנען געווען, מיר האָבן דאָך אָנגעהויבן די אַרבעט אָן קיין שום געניטקייט,
דערצו איז נאָך אויסגעקומען צו אַרבעטן אין די באַדינגונגען פון אַ פּריוואַ-
טער אינסטיטוציע, אָן וואַסערע עם איז פּאָנרן און אָן אַ זשורנאַל, וואָס איז
גײטיק צו אַזאַ מין אַרבעט.

דער געזעלשאַפטלעכער שיכט, וואָס אויף אים האָבן מיר זיך געדאַרפט
אַריינמיין, איז די גרויסע מאַסע פשוטע פּאַלקסמענטשן און די אַזוי-
גערופענע פּאַלקס-אינטעליגענץ. זיי האָבן פאַקטיש באַשטימט דעם אײגן-
אַרטיקן וועג און אופן פון אונדזער אַרבעט. צום בעסטן אילוסטרירט דעם
צוואַמענשמעל פון אונדזער זאַמלאַרשאַפט די אַנקעמע, וואָס מיר האָבן דורכ-
געפירט וועגן זייערע פּראָפעסיעס. פון 136 זאַמלאַר, וואָס האָבן אויף אונדז-
זער אַנקעמע געענטפערט, זײנען:

43 פיזישע אַרבעטער (שניידער, וועבער, זעצער, שויםער, בעקער,

פּריווירער, מרענער, שלאַסער, סמאָלער);

27 אָנגעשמעלטע;

18 שילער,

15 לערער,

8 סוחרים,

7 זשורנאַליסטן,

2 ישיבה-בּחורים,

2 שמוביקע.

אין אַלגעמיין זײנען מיר געשמאַנען אין פאַרבינדונג אין משך פון
די פיר יאָר מיט 500 זאַמלאַר פון: פּוילן, ליטע, לעטלאַנד, רומעניע, ארץ-
ישראל א"צ.

אַזוי ווי די יידישע עפּאָגראַפישע אַרבעט האָט ביז דעם יוואָ אַרום-
גענומען צום גרעסטן טייל פּאַלקסלידער און שפּריכווערטער, האָבן מיר באַ-
שלאָסן אין דער ערשטער ריי זיך צו פאַרנעמען גראַד מיט אַנדערע געביטן.
אונדזער ערשטע אַנקעמע איז געווען וועגן יידישע לענדערעס. ס'איז
געווען אַ נייע און האָט פאַראינטערעסירט די נייע זאַמלאַר. גלייכצייטיק זײנען
אַרויסגעגעבן געוואָרן פּללים פאַר זאַמלאַר און אַן אויפּרוף צו זאַמלען און
אויפהיימן די אוצרות פון דער יידישער פּאַלקסשאַפונג.

פון וואָנען האָבן מיר גענומען זאַמלאַר? די אַנקעמעס, פּללים, אויפ-
רוּפן פלעגן מיר צעשיקן אין אַלע יידישע צייטונגען פון נאָר דער וועלט,
און אַ גרויסער טייל אויסגאַבעס פלעגט דאָס אָפּדרוקן. אַ סך פּרײנד זײנען

צו אונדז געקומען דורך ליינען אינהוערע אויפרופן צי אַנקעמעס אין דער צייטונגען. אַ חוץ דעם האָבן מיר באַקומען אַררעסן פון קאַרעספּאַנדענטן פון דער „ייד. פּילאָלאָגיע“, פון לערער און שולן, וואָס מיר האָבן באַקומען פון דער ייִשׁ"ץ פון וואַרשע.

כדי צו פאַרפּעסטיקן דעם קאַנטאַקט מיט די נייע זאַמלער, האָבן מיר געמוזט אין אנהוערע בריוו זיי ענטפערן אויף אַלע זייערע פּראַגן און ספּיקות, אַזווייזן זיי די וויכטיקייט פון די פאַרשיידענע געביטן, אויפֿ-מערקזאַם מאַכן אויף פאַרשיידענע ערשיינונגען, דערקלערן זיי די עלעמענטאַרע באַגריפּן אין דער פּאָלקסקענעמיש אַצו"וו. אַזוי למשל: אַ זאַמלער שיקט צו אַ לידער-זאַמלונג, ווייזן מיר אים אָן, אָן אַ ליד אָן אַ ניגון פאַר-לירט דעם ווערט, אַז מען מוז אומבאַדינגט אויסזוכן אַ נאָמן-שרייבער און אים צוציען צו פאַרשרייבן ניגונים צו די געזאַמלטע לידער; האַבנדיק שוין די דערפאַרונג פון אַנדערע שמעט, ווייזן מיר אָן, ווי אַזוי צו אָרגאַניזירן זאַמלער-קרייזן; די זאַמלער האַלטן זיך אין קלאַנגן אויף זייערע ערשטע דורכפאַלן: דאָ האָט מען אים אָפּגעזאָגט, דאָ אויסגעלאַכט, דער זייל-אָן נעלט ניט דערצײלן; אַדער דער זאַמלער זייל וויסן, ווי אַזוי דערקענט מען אמתע פּאָלקסשאַפּונג פון אַ נאָכגעמאַכטער נאָך ליטעראַטור, וואָס טוט מען מיט די „גראַפּע זאַכן“, וואָס עס איז אַ חרפה איבערן מויל צו ברענגען אַצו"וו, אַצו"וו.

אין משך פון די ערשטע צוויי יאָר האָט די קאָמיסיע אַדורכגעפירט אַן אויספאַרשונג פון יידישע יומטובֿ-מנהגים. ס'זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן אַנקעמעס וועגן אַלע ימים-טובֿים; זיי זיינען אַרויס ערב. דעם גענעבענעם יומטובֿ, כדי די זאַמלער זאָלן אַזויערנאָך קענען גוט אָפּסערווירן די אַלע מנהגים און פירונגען און זיי שפעטער פאַשרייבן.

ס'האָט זיך צונויפגעקליבן אַן אומגעהייער אינטערעסאַנטער מאַטעריאַל פון די פאַרשיידנסטע געגנטן. ס'זיינען אויפגעדעקט געוואָרן אַלע מנהגים, ווי למשל, דאָס הייצן די אויוונס צו די סדר-געכט, אַדער דאָס גיין מיט אַ שמאַטע-פיגור אַחרון של פּסח.

אַ ספעציעל רייכן און פאַרשיידנאַרטיקן מאַטעריאַל האָט אַריינגע-בראַכט די פורים-אַנקעמע: פלערליי מינים גראַנערים, המן-קלאַפּערס, מאַס-קעס, לידער, פאַרשרייבונגען, פורים-שפּילן א"א. ביי היינטיקן מאָג פאַרמאָגן מיר שוין 61 פורים-שפּילן.

פאַראַיאָרן האָבן מיר אויפֿן סמך פון דעם צונויפגעזאַמלטן מאַטעריאַל איבערנעאַרבעט אנהוערע יומטובֿ-אַנקעמעס און זיי אַרויסגעגעבן אַלע צו-זאַמען אַלס די ערשטע פּראָשור פון דער עטנאָגראַפּישער קאָמיסיע. די קאָמיסיע האָט אויך אַרויסגעגעבן אַן אַנקעמע וועגן קינדער-שאַפּונג, חברה-קדישאַ און אירע מנהגים און אַ גרויסע אַנקעמע וועגן יידישע

פאלקס-מעשיות. ס'זיינען אויך דורכגעפירט געוואָרן קלענערע פּאַרשונגען פון באַזונדערע מנהגים ווי: „אַפּשערעניש“, נוסחאות פון קלאַנערדיגען גאַסן מױט א״א.

דעצעמבער 1928 איז אויסגעשריבן געוואָרן אַ קאָנקורס אויף די בעסטע עפּנאַגראַפישע מאַטעריאַלן. צום קאָנקורס האָבן זיך געמאַלט אַ סך נייע מיכטיקע זאַמלער פון געגנטן, וואו מיר האָבן פריער נישט געהאַט קיין קאַרעספּאָנדענטן, ווי בעסאַראַביע, מזרח-גאַליציע א״א. די אַרבעט פון די פריערדיקע זאַמלער איז אויך געוואָרן איינגענסיווער און האָט אַריינגע-בראַכט גאָר אַ היפּשן מאַטעריאַל.

פּעברואַר 1929 איז אַרויס די צווייטע בראַשור פון דער עפּנאַגראַפ-פישער קאָמיסיע:

„וואָס איז אַזוינס יידישע עפּנאַגראַפיע? (האַנטביכל פאַר זאַמלער)“— אַ ביכל, וואָס אויף דעם האָבן אונדזערע זאַמלער שוין לאַנגן שטאַרק אַרויס-געקוקט און וואָס וועט זיי בלויס-ספּק ברענגען אַ סך נוצן אין נייער זאַמלע-רישער אַרבעט. צום ערשטן מאָל איז דאָרט געמאַכט געוואָרן דער פּרוּוו צונויפצושטעלן אַן עפּנאַגראַפישע טערמינאָלאָגיע און צו באַשטימען די אַלע באַגריפן, וואָס גייען אַרײן אין געביט פון עפּנאַגראַפיע.

ס'איז אויך אויסגעאַרבעט געוואָרן אַ פּראָיעקט פון אַ פּאָנעמישער טראַנסקריפציע. מײל זאַמלער און זאַמלער-קרייזן פאַרשריבן שוין די זאַמלונגען אין דער דאָזיקער טראַנסקריפציע.

איבער 50.000 נומערן פון דעם צונויפגעזאַמלטן מאַטעריאַל זיינען שוין ביי היינטיקן טאָג אינווענטאַריזירט. דער גאַנצער מאַטעריאַל איז פונאַנדערגעשטילט אויף גרויסע געביטן ווי: לעגענדעס, מעשיות, לידער, אַנעקדאָטן, ווערטלעך, פּאָלקס-מעדיצין, ימים-טובים א״א. יעדע אָפּטיילונג האָט נאָך אונטעראַפטיילונגען, וואָס ווערן באַשטימט לויט די באַזונדערע מאַטיוון, אָביעקטן אַא״וו.

צום 1טן יאַנואַר 1929 האָבן מיר געהאַט: שפּריכווערטער און ווערט-לעך 27.374; קינדער-שפּילן, — לידער, — ווערטלעך א״א 4.163; זאַבאָ-באַנעס און פּאָלקס-מעדיצין 3.764; לידער 3.031; אַנטעקאָסטן 2.319; מעשיות און לעגענדעס 1.727; מנהגים 726; פורים-שפּילן 61; ניגונים 523. סעקרעטאַר פון דער קאָמיסיע איז די גאַנצע צייט געווען ח. כאַיעס.

צום באַריכט פון דער עפּנאַגראַפישער קאָמיסיע באַקומט דאָס וואָרט ג. ווייניג (ווייניג). דער באַריכט וועגן דער בױ-איציקער מע-מיקייט פון אונדזער קאָמיסיע איז אויף אַזוי פיל אויספירלעך, אַז איר קען באַלד אַריבער צו דער פּראַגע, וואָס מיר קלערן צו טאָן ווייטער.

1. קודם-כל פירן מיר ווייטער אונדזער פאָרש-אַרבעט אויף דעם זעלביקן אופן ווי ביזן איצט: דורך אַנקעטעס. אויפן ערשטן פלאַן גייט די צונויפזאַמלונג פון זאַפּאַבאַנעס און די אויס-פאָרשונג פון דער יידישער פאָלקס-מעדיצין. אין אונדזערע נאָענטסטע אַקנעטעס וועלן מיר זיך פאַקע פאַרגעמען מיט די דאָזיקע געבימון.

2. פאַראַלעל מיט דער דאָזיקער אַרבעט פּרעפּן מיר צו צונויפצו-שמעלן קאַטאַלאָגן פון אונדזערע זאַמלונגען. אַלס ער-שטער וועט צונויפגעשמעלט ווערן אַ קאַטאַלאָג פון יידישע מעשיות לויט דער סיסטעם, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן פון דער פאָלקלאָריסטן-פּעדעראַציע (F. F.). דער דאָזיקער קאַטאַלאָג וועט אַרומנע-מען סיי די פון אונדז געזאַמלטע, סיי אַלע ווען און וואו עס איז געדרוקטע יידישע פאָלקס-מעשיות.

3. ס'זיינען שוין אָנגעהויבן געוואָרן די אַר-בעטן פאַר אַ ביבליאָגראַפיע פון דער יידישער עט-נאָגראַפיע. ווי אָרעס ס'איז ניט די יידישע עטנאָגראַפישע וויכנשאַפּט, זיינען פונדעסטוועגן אין צענדליקער צייטונגען, זשורנאַלן און ביכער אין פאַרשיידענע שפראַכן צעוואָרפן אומגעהייער וויכטיקע מאַטעריאַלן, וואָס וואָלטן געקענט בלי-ספּק ברענגען אַ גרויסן נוצן די היינטיקע פאַרשער און וואָס מיר האָבן פון זיי אַפילו קיין השגה ניט. מען מוז איין מאָל פאַר אַלע מאָל צונויפנעמען דעם דאָזיקן מאַטעריאַל. מיר הייבן אָן די אַרבעט פון צונויפנעמען די עטנאָגראַפישע ליטעראַטור אין יידיש.

4. די פּראָגע וועגן עקספּעדיציעס איז איינע פון די האַרבע פּראַגעס, וואָס מאַטערן אונדז פון אָנהייב אָן. ווי גוט ס'זיינען ניט די זאַמלונגען פון אונדזערע קאָרעספּאָנדענטן, ווערן זיי דאָך פאַרשריבן פון מענטשן ניט קיין געשולטע, וואָס נאָך זייער וואַרעמע פאַציונג צו דער יידישער קולטור האָט זיי געבראַכט צו אונדז. און אַ הויז אַליי: פאַראַן נאָך היינט געגנטן אין מזרח-גאַליציע, וואָס לויט קאַרפּאָט-רום-לאַנד, וואו ס'גליווערט נאָך דאָס ריינע פאַרצייטיקע יידישע לעבן. ס'איז אַן אומגעהייער רייכער קוואַל פאַר דער יידישער עטנאָגראַפיע. דאָס זיינען פאַרוואָרפּענע געגנטן, שמעטלעך און דערפלעך, וואָס אונדזער רוף דערגייעט ניט אַהין. מען מוז וויד צוואַיילן, ווייל מיט יעדער יאָר גייען פאַרלאָרן אוצרות יידיש פאָלקסשאַפּט. מיר מאַרן ניט וואַרען, ביז וואַגען ס'וועט עמיז פון דאָרטן אונדז קומען צו הילף, ווייל ס'קען אַמאָל זיין שוין צו שפעט.

אויף פאַראַיאָרן ווינטער איז געווען געפלאַנט אַ פּילאָלאָגיש-עטנאָ-גראַפישע עקספּעדיציע קיין בורגנלאַנד. מחמת פאַרשיידענע סיבות און דער עיקר מחמת פעלן פון געלט, איז די עקספּעדיציע ניט צו שטאַנד גע-קומען.

און וועלן מיר האָבן שוין אַ שטיקל פאָנד אויף אונדזערע עקספעדי- ציעס, קאָנען מיר גאָרנישט ניט אָנהייבן, פּל-זמן מיר האָבן ניט אין אונד- זער רשות אַ פּאָנאָגראַף, פּרי אויפצונעמען ניגונים און דיאַלעקטישע ניואַנסן. אונדזערע לאַנדאָנער פּריינד האָבן זיך אַמאָל געהאַט אונטערנע- נומע אַזאַ אַפּאַראַט פאַר אונדז צו פּאַזאַרגן, אָבער זיי זיינען לעת-עתה גע- בליבן ביים צוזאַג. מוזן מיר וואַרטן, אפשר וועלן זיך נאָך געפינען פּריינד, וואָס וועלן אויף זיך נעמען די דאָזיקע הוצאה, וואָס באַטרעפט סך-הכל אַ וואַסערע 200—250 דייטשע מאַרק.

5. שוין ביים אָנהייב פון אונדזער אַרבעט האָט זיך געפילט אַ נויטוועג- דיקייט פון אַן עטנאָגראַפישער האַנט-בײַ-בליאַטעק. מיר האָבן זיך שוין אין אונדזערע ערשטע ידיעות געווענדט צו אַלע וויסנשאַפֿט- לער, מחברים, זיי זאָלן אונדז אַרײַנשיקן ביכער פאַר אונדזער ביבליאָמעק. צום באַדויערן האָבן זיך נאָר אַ צוויי-דריי פּריינד אָפּגערופּן. מיר האָבן זיך אָבער פאַרט אַיינגעשאַפּט, דורך אויסבייט און אַ ביסל אויך פאַר געלט, אַ האַנט-ביבליאָמעק פון 360 ביכער, וואָס צווישן זיי געפינען זיך אַזעלכע, ווי: ליליענקראַנס דייטשע היסטאָרישע פּאָלקסלידער (4 בענד), ערק און בעמע, דייטשער לידערקאַרט (3 בענד), ביגלאַייזנס עטנאָלאָגישע שטודיעס, אַפּאַנאַסיעו, גרים, שעפּטלאָוויץ, אַוועלאַלעמאַן און אַנדערע.

מיר ווענדן זיך ביי דער געלעגנהייט צו אַלע פּריינד מיט דער הייסער פּקשה צוצושיקן אונדז פאַר אונדזער ביבליאָמעק אַלץ, וואָס האָט נאָר אַ שייכות צו עטנאָגראַפיע, סיי יידישער, סיי אַלגעמיינער.

6. מיר ווילן, אַז אונדזער קאָמיסיע זאָל ווערן אַ צענטראַלער פונקט, וואו יעדער פאַרשער פון יידישער עטנאָגראַפיע זאָל קענען באַקומען ידיעות וועגן אַלע פאַראַגענע זאַמלונגען, וואָס געפינען זיך ביי אונדז, אָדער ביי אַיינצלנע פאַרשער פּריוואַט. אַזאַ מין אינסטיטוציע איז אַמאָל געווען די F. F. די אינמערנאַציאָנאַלע פּאָלקלאָריסמ-פּעדעראַציע. אויך מיר מוזן זען צו שאַפּן אַזאַ פּעדעראַציע פון אַלע פאַרשער פון דער יידישער עטנאָ- גראַפיע.

7. עס איז נייטיק אַיינצואַרדענען חורשידיקע קורסן פאַר זאַמלער, פּרי אויסצובילדן טוער פון דער עטנאָגראַפישער קאָמיסיע אויף די ערטער.

8. עס איז נייטיק וואָס צום גיכסטן אַרויסצולאָזן אַ באַנד פאַר פּאָלק- לאָר פון די זאַמלונגען פון דער עטנאָגראַפישער קאָמיסיע פון יוואָ.

9. מען דאַרף צוטרעטן צונויפצושמעלן אַ מעזאָרום פון די יידישע שפּריכווערטער.

אויב מיר וואָלטן פאַר אונדזער קאָמיסיע געהאַט אַ בודזשעט פון אַ 150—200 דאָלער אַ חודש, וואָלטן מיר געקאָנט אַלע אויפנאַבעס באַ- זאָרגן.

צולעצט וויל איד נאך מאכן א פארשלאג פון מיין זייט, אז די עטנא-
גראפישע קאמיסיע זאל מחמת איר חשיבות רעארגאניזירט ווערן אין
א זעלבשטענדיקער עמגראפיייער סעקציע.

פאריכט פון דעם ארכיוו פון דעם יווא.

די רעגיסטראציע אין דעם ארכיוו פון יווא האט זיך אָנגעהויבן דעם
1טן נאוועמבער 1926. ביז היינט (15טער אקטאבער 1929) זיינען
אינעם אינווענטאר-בוך אריינגעפירט געוואָרן 10960 נומערן פון פּעריאָד-
דישער פרעסע און אנדערע מאטעריאלן, דערביי ווערט א גאנצער יאָרנאָנג
פון א פּעריאָדישער אויסגאבע גערעכנט פאַר איין נומער. אַלע פּעריאָדישע
אויסגאבעס זיינען אויסגעטיילט אין א פּאַזונדער אָפּטיילונג: „צענטראַלער
אַרכיוו פון דער יידישער פרעסע“, אין וועלכער עס זיינען ביז איצט פאַר-
רעגיסטרירט געוואָרן ביז איבער 3700 יאָרגענג.

ווען מ'זאל באַטראַכטן די צאָל נומערן, וואָס זיינען אַריינגעפירט
געוואָרן אין יעדן יאָר פּאַזונדער, באַקומט מען אַזאַ בילד:
פון 1טן נאוועמבער 1926 ביז 1טן נאוועמבער 1927 זיינען פאַר-
רעגיסטרירט געוואָרן 7900 נומערן, צווישן זיי אַן ערד 1700 יאָרגענג פון
דער פּעריאָדישער פרעסע.

פון 1טן נאוועמבער 1927 ביז 1טן נאוועמבער 1928 זיינען פאַר-
רעגיסטרירט געוואָרן 1390 נומערן, צווישן זיי אַן ערד 300 יאָרגענג פון
דער פּעריאָדישער פרעסע. די לפי-ערד קליינע צאָל נומערן דערקלערט זיך
דערמיט, וואָס דער אַרכיוו האָט פון דעצעמבער 1927 (ווען ח' ב. לעווין
האַט אויפגעהערט צו אַרבעטן) ביז 1טן אָקטאָבער 1928 (ווען ד"ר יעקב
נאָרדאָן האָט אָנגעהויבן צו אַרבעטן) ניט געהאַט קיין שמענדיקן מיטאַר-
בעמער; עס פלעגט בלויז אינווענטאַריזירן פון צייט צו צייט ח' מ. אירעל-
סאָן, וואָס אַרבעט מיט אין אַרכיוו פון דעם ערשטן מאָג אָן און ביז היינט.
פון 1טן נאוועמבער 1928 ביז 15טן אָקטאָבער 1929 זיינען פאַר-
רעגיסטרירט געוואָרן 1670 נומערן — אויסשליסלעך פּעריאָדישע אויס-
גאבעס.

די צאָל נאָך ניט אינווענטאַריזירטע מאטעריאַלן איז צום ווייניקסטן
מאָפּל אַזוי גרויס.

די מאטעריאַלן, וועלכע געהערן ניט צו דער פּעריאָדישער פרעסע,
זיינען קלאַסיפּיצירט לויט די פּאַלנדיקע אָפּטיילונגען (די קלאַסיפּיקאַציע
איז אַ פּליסיקע, פון צייט צו צייט ווערט דער מאטעריאַל איבערגרופּירט):
„אַזע“ און „מאַז“ — איינגאַבלעמער. — אַלגעמיינע דרוקזאַכן. —
אַפּישן וועגן פּאַרלעזונגען. — אַפּישן און פּראָגראַמען פון אַוונטן. — אַקאַ-
דעמישע אָרגאַניזאַציעס. — אַרבעטער-עמיגראַציע. — אַרבעטער-קאָאָפּע-

דאציע. — „ארט" דרוק-מאטעריאלן. — ארטאדאקסישע ארגאניזאציעס. — ארץ-ישראל.

„בונד". — ביבליאטעק-מאטעריאלן. — „ברייטבארדיאנא".
דראמאטישע שולן און קורסן. — דרום-אמעריקאנישע לענדער:
בראזיל, ארגענטינע א"אנד.

האנטווערקער-ארגאניזאציעס. — היילפס-ארבעט בעת דער דייטשער
אָפּאָרציע אין ווילנע (1915—1918). — היסטאָריש-עטנאָגראַפישע גע-
זעלשאַפטן. — העברעישער אוניווערסיטעט.

וואַל-מאטעריאלן: צום אַלרוםלענדישן יידישן צוזאמענפאַר
(1917). — צו דער גרינדונגס-פאַרזאַמלונג אין הוסלאַנד. — צו דער 4טער
„דומע". — צו די שטאַטראַטן אין רוסלאַנד. — צום סיים אין לעמלאַנד. —
צו די קהילות אין לעמלאַנד. — צו די שטאַטראַטן אין לעמלאַנד. — צום
גרינדונגס-סיים אין פּוילן אינעם יאָר 1919 און צו די שפעטערדיקע
סיימען. — צו די קהילות אין פּוילן. — צו די קראַנקן-קאסעס אין פּוילן. —
צו די שטאַטראַטן אין פּוילן.

מעטאָער-אַפישן און פּראָגראַמען.

יונגט-זשורנאַלן. — יידישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי אין
גאַליציע און בוקאווינע. — יידישער נאַציאָנאַל-ראַט אין פּוילן.

לידער, קופּלעטן. — ליטעראַטור און זשורנאַליסטיש-פּאַרטיינען.

מאטעריאלן פון דער אוקראַינישער הערשאַפט אין מזרח-גאַליציע
(1918—1919). — מאטעריאלן וועגן די פּאַרזאַמען אין רוסלאַנד (1905—
1906). — מאטעריאלן וועגן דער פּאָלקסצייילונג אין עסטרייך 1910. —
מודעות פון דער דייטשער אָפּאָרציע-מאַכט. — מודעות פון יידישע
קהילות אין פּוילן.

סאַץ' דעמ' פּאַרטיי פון קיניגרייך פּוילן און ליטע. — סוחרים און
קליינהענדלער-אָרגאַניזאַציעס. — ס"ס. — ספּאָרט-באַוועגונג אין פּוילן.
עמיגראַציע-געזעלשאַפטן. — ענגלאַנד.

פּוילי-ציון. — פּראָפּעסיאָנעלע באַוועגונג. — פּראָפּעסיאָנעלע שולן. —
פריוואַטע מודעות. — פרעסע: פּראָספעקטן, מעלדונגען.
פּאָלקס-פּאַרטיי. — פּאַראַייניקטע (ס"ס און י"ס). — פּרויען-באַ-
וועגונג.

צדקה-חברות: (1) אַלגעמיינע, (2) מעריצינישע און מושב-זקנים,
(3) געזעלשאַפטן פאַר יתומים און קינדער-פאַרזאָרגונג. — ציוניסטיש-
סאַציאַליסטישע פּאַרטייען. — ציוניסטישע באַוועגונג: (1) אַלגעמיינע;
(2) קרן-היסוד; (3) קרן קימת לישראל; (4) החלוץ, השומר און יונגמלעכע
אָרגאַניזאַציעס; (5) ציוניסטישע קאָנגרעסן. — צענטראַלע היילפס-אָרגאַ-
ניזאַציעס.

קאָמ' מאַטעריאַלן. — קולטור = און ביבליאָגראַפֿישע געזעלשאַפֿטן. —
 קונסט-אויסשטעלונגען. — קונסט-געזעלשאַפֿטן.
 רומעניע. — רעליגיעזע ענינים (מודעות פון רבנים, וועגן רעליגיעזע
 דינים, מנהגים וכו').
 שול-וועזן: יידיש-וועלטלעכער, רעליגיעזער, העברעישער, פריוואַ-
 מער. — שילער-זשורנאַלן.

באַריכט פון דער ביבליאָגראַפֿישער צענטראַלע.

די ביבליאָגראַפֿישע צענטראַלע האָט אָנגעהויבן פונקציאָנירן דעם
 1טן יאָנואַר 1926 מיטן צוועק צו רעגיסטרירן די גאַנצע לויפיקע בוך-פּראָ-
 דוקציע. פון יאָר צו יאָר איז די טעטיקייט פון דער צענטראַלע געשטיגן,
 ווי דאָס איז צו זען פון אַזוינע ציפערן: אין משך פון 1926 זיינען אָנגעקו-
 מען 150 צייטשריפטן, אין 1928 — 329. אין אַן ענלעכער פּראָפּאָרציע איז
 אויך געוואָקסן די צאָל ביכער, וואָס-מחברים און פאַרלעגער שיקן אַרײַן אין
 דער צענטראַלע צום רעגיסטרירן.

די צאָל קאַרטלעך אין דער רעגיסטראַציע האָט זיך אויך מער ווי
 פאַרמאָפּלט: אין 1926 זיינען פאַרצייכנט געוואָרן ביי 10.000 קאַרטלעך,
 1927 — 16.000 און 1928 ביי 22.000.

אין גאַנצומבער 1928 איז אַרויס פון דרוק דער ערשטער באַנד „ביב-
 ליאָגראַפֿישע יאָרביכער פון יוואָ״. ער גיט רשימות פון: א) די יידישע
 פּעריאָדישע אויסגאַבעס און איינמאַנ-בלעטער אין 1926, ב) אַלע ביכער,
 וואָס זיינען אַרויס אין 1926, ג) אַרמיקלען פון צייטשריפטן און צייטונגען
 פאַר 1926 וועגן וויסנשאַפֿט, ליטעראַטור און קונסט, ד) אַלע ביכער, וואָס
 זיינען אַרויס אין 1927. צוזאַמען האַלט דער באַנד (ביי 30 דרוק-בויגן
 פעטיג-זאַץ) העכער 10.000 ביבליאָגראַפֿישע איינסן, קלאַסיפֿיצירט לויט
 דער דעצימאַלער סיסטעם.

דאָס ביבליאָגראַפֿישע יאָרבוך איז דער אָנהייב פון אַ סיסטעמאַטיש
 געפירטער יידישער ביבליאָגראַפֿיע, און אין דעם זינען איז די אויסגאַבע
 מאַקע באַגריסט געוואָרן פון דער קריטיק מיט פיל סימפּאָטיע.

דער כתב-יד פון דעם צווייטן באַנד „ביבליאָגראַפֿישע יאָרביכער פון
 יוואָ״ איז שוין זינט חדשים פאַרטיק צום דרוק; דעם מאַטעריאַל פאַר 1928
 וואַלט מען אויך גאַנץ גיך געקענט מאַכן דרוקפאַרטיק. ליידער האָט זיך
 דאָס אַרויסגעבן פאַרהאַלטן צוליב מאַטעריעלע טעמים. ערשט איצטער
 זיינען די מניעות מיליאָווי באַזייטיקט געוואָרן, און אין דער נאָענטסטער
 צייט טרעט מען צו צו זעצן דעם צווייטן באַנד.

אין משך פון די ערשטע יאָרן האָט די צענטראַלע געהאַט גרויסע
 שוועריקייטן צוליב דעם, וואָס אַ געוויסער טייל פון דער אויסלענדישער

יידישער דרוק-פראָדוקציע ווערט ניט אַריינגעלאָזן אין פּוילן. ערשט סאַמע סוף 1928 האָט דאָס אינערן-מיניסטעריום דורך דער פאַרלאָרענונג נומ. A. A. 1755/2 – 28 געגעבן דעם ויוואָ, ווי אַ וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוציע דאָס רעכט צו פאַקומען אַלע דרוק-זאַכן פון אַ יידישן אינהאַלט אומאַפהענגיק פון דעם, צי זיי ווערן פּרוד פּלל אַריינגעלאָזט אין לאַנד אָדער ניט. אַ דאַנק דעם איז די רעגיסטראַציע פון דער צענטראַלע געוואָרן אַ סך פּולקומער. די ביבליאָגראַפישע צענטראַלע שטייט אין פאַרבינדונג מיט אַ גאַנצער ריי אינסטיטוציעס, וועלכע העלפן איר אויס אויפן באַזיס פון קעגנזייטיקייט.

*

לויט איר געדאַנק און אירע פּללס דאַרף די ביבליאָגראַפישע צענטראַלע רעגיסטרירן די דרוק-פראָדוקציע ניט פּלוז אין יידיש, נאָר אויך אין העברעיש און אַנדערע שפּראַכן, אויף וויפּיל האָס איז שייך צו יידישע וויסנשאַפֿט, ליטעראַטור און קונסט. ליידער זיינען מיר אין דעם פּרט נאָך זייער ווייט פון אונדזער ציל, ווייל ניט געקומט אויף די פּילמאָליקע וועג דונגען צו די צייטשריפטן און ביכער-פאַרלאַנג, וואָס דרוקן ניט אין יידיש, פאַקומען מיר דערוויילע פּלוז אַ קליינעם טייל פון די געבעטענע אויסגאַבעס. ממילא קען אויך די רעגיסטראַציע ניט זיין קיין פּולע. פאַר 1926 איז די צאָל ביבליאָגראַפישע אייגן אין די שפּראַכן אויסער יידיש געווען אַזוי קליין, אַז עס האָט קיין זינען ניט געהאַט אַריינצונעמען זיי אין דעם יאָר-בוך. אין 1927 האָט זיך די סיטואַציע ניט קיין סך געהאַט געבעסערט. אין דעם יאָרבוך פאַר 1928 וועט שוין אפשר יאָ מעגלעך וויין אָפּצודרוקן אויך מאַטעריאַל ניט אין יידיש, ווייל עס איז אַ האָפענונג, אַז דער סכום פאַר-צייכענונגען, וואָס איז ביי אונדז פאַראַן, קען שוין האָבן אַ ווערט פאַר דעם פאַנוצער פון די יאָרביכער.

פאַזונדערם גרויסע שוועריקייטן האָבן מיר ביים פאַקומען די העברעישע פרעסע פון ארץ-ישראל, הגם מיר האָבן אונדזערע ווענדונגען וועגן עקזעמפּלאַרן איבערנעחזרט אַ סך מאָל. די העברעישע פאַרלאַנג פון ארץ-ישראל האָבן אונדז נאָך ביז איצטער גאָרניט צוגעשיקט. די רשימה פון 329 צייטשריפטן, וואָס זיינען אָנגעקומען אין 1928, זעט אויס לויט די שפּראַכן אַזוי: יידיש 260, פּויליש 20, דייטש 18; העב-רעיש 16, ענגליש 6, שפּאַניש 3, פּראַנצויזיש 2, רומעניש 1, רוסיש 1, אונגאַריש 1, האַלענדיש 1.

דורך דעם דאָזיקן עפּנמאַלעכן באַריכט ווענדן מיר זיך ווידער אַמאָל צו אַלע אַרויסגעבער פון ביכער, צייטשריפטן און צייטונגען איבער דער גאַנצער וועלט מיט דער בקשה צוצושיקן אונדז צו איין עקזעמפּלאַר פון זייערע פּובליקאַציעס.

דער עקזעמפלאַר, וואָס זיי שיקן אונדז, איז ניט קיין פאַרפאַלענער.
דער אינהאַלט ווערט פאַרצייכנט אויף קאַרטלעך און גייט אַרײַן אין די
ביבליאָגראַפישע יאָרביכער — קריגט אויף אַזאַ אופן די זאַך אַ ברייטן און
דויערנדיקן פירסום; און די אויסגאַבעס גופא פלייבן דערנאַכדעם לדרורת
אין דעם אַרכיוו (פּעריאָדיקאַ) אָדער אין דער ביבליאָמעק (ביכער) פון יווא, צומרישעלעך פאַר יעטווידן פאַרשער.

אויך די פריינד זאַמלער פון יוואָ דאַרפן כסדר האָבן אין זיגען די
ביבליאָגראַפישע צענטראַלע. פאַרלאָזט זיך ניט אויף דעם, אַז די אַרויס-
געבער וועלן שוין סיי ווי אַריינשיקן וויערע פּובליקאַציעס; דערצו איז נאָך
פאַראַן אַ היפשע צאָל דרוק-זאַכן (באַריכטן, אויפּרופּן אַאז"וו), וואָס ווערן
אין דער פרעסע ניט אַנגאַסירט און וואָס מיר ווייסן אַפילו ניט אַיינצומאַנען.
איבערהויפּט דאַרפן אינגפאַרמירן וועגן גייע אויסגאַבעס (אָדער נאָך בעסער,
באַלד עס צושיקן) יענע זאַמלער, וואָס זיצן אין פונקטן, וואו קיין שטענדיקע
ידישע פאַרלעגערישע מעמיקייט איז גימאַ.

זאָלן אונדז העלפן — עס ליגט אויך אין זייער אייגענעם אינטערעס —
די אַרויסגעבער, זאָלן אונדז העלפן אונחזערע פריינד און זאַמלער, וועט
יעמאַלט די ביבליאָגראַפישע צענטראַלע קעגען באמת ערקליין איר אױפֿ-
גאַבע צו געבן אַ פּולשמענדיקע רעגיסטראַציע פון דער יידישער דרוק-
פּראָדוקציע.

באַריכט פון טעאַטער-מוזיי א״נ פון אסתר-רחל קאַמינסקי.

דער טעאַטער-מוזיי אויפן נאָמען פון אסתר-רחל קאַמינסקי ביים
יוואָ איז געגרינדעט געוואָרן אָנהייב 1925 פון זיגמונט און אידע טורקאוו —
דעם איידעם און דער מאַכטער פון דער פאַרשמאַהבענער קינסמלערין. אַ חוץ
דעם אייגענעם רייכן אַרכיוו פון דער פאַמיליע קאַמינסקי, זיינען אין דעם
מוזיי אויסגעשטעלט געוואָרן זאַכן, וואָס זיגמונט טורקאוו האָט באַקומען
פון אַנדערע ידישע אַרטיסטן. די דאָזיקע מאַטעריאַלן מאַכן נאָך עד-היום
אויס דעם קערן פון דעם מוזיי, וועלכער איז אין 1927 אַריבערגעגאַנגען צום
יוואָ. דאָ זיינען צוגעקומען די גרעסערע זאַמלונגען פון יידישן אַרטיסטן-
פאַראיין אין וואַרשע, פון נחום ליפּאַווסקי און די ראַפּעלס און די קלע-
נערע — פון איסר בעזמאַן, יצחק פּערקאָוו, ק. עבעל, טאַרמשינער; 5. זיל-
בערצווייג, א. קאַלאָדני אַאז"וו. אַחוּצדעם ווערן די זאַמלונגען פּונם מוזיי
שטענדיק דערנאַנט דורך שיקונגען פון יידישן אַרטיסטן-פאַראיין אין וואַר-
שע א״צ. עד-היום זיינען פּולשמענדיק געאַרדנט און אינוועסטאַריזירט איבער
1300 אינוועסטאַר-נומערן. אויסגעשטעלט אין מוזיי זיינען בערך 400. די
איבעריקע געפינען זיך אין אַרכיוו פון מוזיי.

איבער 100 פאָטאָגראַפֿיעס געפינען זיך אין דעם קאָמינסקי־אַרכיוו.
זיי זענען שטעלן כמעט אויסשליסלעך פאַר אסתר־רחל קאָמינסקי אָדער
מיטגלידער פון איר משפּחה.

צווישן די דרוקזאַכן פון קאָמינסקי־אַרכיוו איז צום וויכטיקסטן
די אַפֿישע פון ערשטן אויפטרײַט אסתר־רחלס אויף דער בינע — נאָך אונז
מער איר מיידלשן נאָמען היילפערן — אַלס מרים אין נאָלד־פּאַדענס „בישופֿ־
מאַכערין“ אין וואַרשע, דעם 2טן (14טן) נאָוועמבער 1892. אַחוץ דער דאָז־
זיקער אַפֿישע איז פאַראַן אין מוזײ אַ רײ פּראָגראַמען צו פּאַרשטעלונגען
מיט דעם אָנטייל פון אסתר־רחל. אַ טײל פון די פּראָגראַמען איז געדרוקט
נאָר אין רוסיש.

עס געפינען זיך אין אַרכיוו פון מוזײ 80 בריוו פון אסתר־רחל קאָ־
מינסקי.

אין דעם אַרכיוו פון דעם מוזײ געפינט זיך אויך אַ מאַנוסקריפט פון
זכרונות, וואָס א. ר. קאָמינסקי האָט געשריבן, קענטיק, לויט דער אויפֿ־
מונטערונג פון דעם „פּאַרווערטס“ אין נײַ־יאָרק. ער פּאַשטייט פון 36
גרויסע בויגנס און 7 פּערטל בויגנס פּאַפּיר, געדיכט פּאַשריבן מיט אסתר־
רחלס כאַראַקטעריסטישער האַנמשריפט.

וויכטיק איז אויך די רײ דערלויבענישן צו שפּילן ייִדישן אָדער
„דייטשן“ טעאַטער, אַרויסגעגעבן א. י. קאָמינסקי פון דער רוסישער מאַכט,
וואָס געפינען זיך אין א. ר. קאָמינסקי־אַרכיוו. פאַראַן אויך היפּש רעצענז־
זיעס איבער א. ר. קאָמינסקיס שפּילן.

דער מוזײ פאַרמאָגט אויך פּאַנריסונגען און צײַטונגס־אויסשניטן פון
אַרטיקלען לכּבוד דעם 20יאָריקן יובּילײ פון א. ר., וואָס איז געפֿייערט גע־
וואָרן 1913—1914, און דעם 30יאָריקן יובּילײ, וואָס עס האָט אָרגאַניזירט
דער ייִדישער אַרטיסט־פּאַראַיין אין וואַרשע אין יאָר 1923.

אַ רײ אינמערעסאַנטע אַרטיקלען און זכרונות וועגן דער קינסטלעריִן
געפינט זיך אין דעם ספּעציעל לכּבוד דעם יובּילײ אַרויסגעגעבענעם נומער
פון „טעאַטער און קונסט“. אין מוזײ איז פאַראַן אײן עקזעמפּלאַר פון
דעם דאָזיקן זשורנאַל, געדרוקט מיט זילבערנע אותיות ספּעציעל פאַר דער
יובּילאָרין.

צו דעם טײל פון אסתר־רחל קאָמינסקי (זי איז געשטאַרבן דעם 27טן
דעצעמבער 1925, אין וואַרשע) געפינט זיך אין מוזײ אַן אומגעהײערע
צאָל מיטגעפֿיל־מעלעגראַמען, בריוו, אַנאָנסן, געקראַלאַגן, בענדער און
שאַרפּן פון קרעני, צײַטשריפטן, אינגאַנצן געווידמעט דער פּאַרשטאַרבע־
נער, פּאָטאָגראַפֿיעס פון איר לוויה אאָז״ו.

די איבעריקע זאַמלונגען פון טעאַטער־מוזײ זײנען געאָרדנט אין כּראָ־
נאָלאַגישן סדר.

פון גאָלד פאָדען אַליין, דעם גרינדער פון דעם יידישן מעאַמער, פאַזיצט דער מוזײ: אַ ביור, צוזאַמענגעשטעלט פון 37.404 ווערטער פון „שולמית“, אַרויסגעגעבן פון ל. ראָטבלאַט און גאָרשמידט, לאַנדאָן; אַ רוסישע אַפיש פון קאַמערינגעסלאָוו פון 23טן יאַנואַר 1880 (די עלטסטע— אין מוזײ), אַ קליינע אַפיש צו אַ פאַרשטעלונג פון „רבי יאַזעלמאַן“ אין זשינגיער מעאַמער אין בוקאַרעשט אונטער דער אָנפירונג פון גאָלדפאַדען, דעם 15טן יולי 1892, אַ ריי פאַטאַגראַפיעס פון גאָלדפאַדען, בריוו אאז״וו. פון דער גאָלדפאַדען-תּקופה פון יידישן מעאַמער (1876—1890) פאַר- מאַגט דער מוזײ אַ ריי פאַטאַגראַפיעס פון אַרטיסטן. די פאַטאַגראַפיעס זיינען אַן אויסגעצייכנטע אילוסטראַציע צו דער געשיכטע פון יידישן מעאַ- מער אין די ערשטע יאָרן פון זיין אויפקום. טייל פאַטאַגראַפיעס זיינען גע- מאַכט געוואָרן אין: קאַנסטאַנטינאָפּאָל, קאַזאַק, פּרעמישלאַע, טאַרנע א. אַנד. מחמת דעם פאַרבאָט פון דעם יידישן מעאַמער אין די גאַבקומענע- דיקע תקופה (1890—1905) געווען אַ צייט פון ירידה פון יידישן מעאַמער אין אייראָפּע און פון זיין אויפבלי אין אַמעריקע. ליידער פאַרמאָגט דער מוזײ גאַרניט אָדער כּמעט גאַרניט קיין מאַטעריאַל צו דער געשיכטע פון דעם יידישן מעאַמער אין אַמעריקע אין די 80ער און 90ער יאָרן. פון יידישן מעאַמער אין אייראָפּע, דערהויפּט אין גאַליציע, פאַרמאָגט דער מוזײ היפש פאַטאַגראַפיעס פון אַרטיסטן.

אָנגעהויבן פון 1905 האָט די רוסישע מאַכט ווידער גענומען אַרויס- געבן דערלויבענישן צו שפּילן אויף יידיש. דער מוזײ פאַרמאָגט איינע פון אַזעלכע דערלויבענישן, וועלכע איז אַרויסגעגעבן געוואָרן דעם פאַרשטאַרבּע- נעם נ. ליפּאַווסקי פון דעם ווילנער, גראַדנער, קאָוונער נ. נובערנאַמאָר צו אַראַנזשירן אַ ריי פאַרשטעלונגען אויסדריקלעך אויף יידיש. די דערלוי- ביש איז דאַמירט 1908.

פון דער דאָזיקער תקופה זיינען פאַראַן אין מוזײ די פאַטאַגראַפיעס פון דאָס רוב יידישע אַרטיסטן און אַרטיסטיןס, באַרימטע און ווייניקער באַרימטע, אין ביידע וועלט-טיילן.

פון די גרויסע מאָדערנע טרופּעס זיינען אין מוזײ פאַרגעשטעלט: „די ווילנער טרופּע“, „וויקמ“ (, וואַרשעווער יידישער קונסט-מעאַמער“), מאָריס שוואַרצט יידישער קונסט-מעאַמער, מאַסקווער קאַמער-מעאַמער (גראַנאָוו- סקיס „גאַסעט“). אַחוץ אַ ריי אַפישן, פּלאַקאַטן, פּראָגראַמען, פאַטאַגראַ- פיעס פון דער „ווילנער טרופּע“, פאַרמאָגט דער מוזײ 7 אַקוואַרעל-עסקיזן פון פּריץ קליינמאַן, לעמבערג, און קאַסטיומען פון „דעם זינגער פון זיין טרויער“ פון אָסיפּ דימאָוו, געשפּילט פון די „ווילנער“ אין לעמבערג, 1928. פון אונדזערע מאַטעריאַלן וועגן דעם „וויקמ“, וועלכע באַשטייען פון אַפישן, פּלאַקאַטן, פּראָגראַמען, גרופּנבילדער און בילדער פון איינצלענע אַקטאָרן, וועלן מיר דאָ דערמאָנען די פאַטאַגראַפיעס צו די אינסצענירונג-

גען פון ראָמען ראָלאַנס, „די וועלף“, יעקב פאַטס, „אין גאַלדן לאַנד“ און דוד פינכקיס, „דער אוצר“. אַ מאַקעט פון דעקאָראַציעס פון אַן אַנדער אינסענירונג פון „וויקט“ — „לאַ תּחמוד“ — געפינט זיך אויך אין מוזיי.

גאָר ווייניק מאַטעריאַלן פאַרמאָגט ליידער דער מוזיי פון דעם מאָס=קווער יידישן מלוכישן קאַמער=מעאַטער (גראַנאַווסקיס), בלוין עטלעכע פראַגראַמען און פּלאַקאַטן.

סוף 1928 האָט דער מוזיי באַקומען דעם אַרכיוו פון דעם פּאַקאַטן מעאַטער=טוער און מנעמאַניקער, דעם גרינדער פון „יידישן פּאַליטישעאַטער“ אין ווילנע, נחום ליפּאָווסקי (געשטאַרבן סוף 1928).

פון דעם אַרכיוו זיינען באַזונדערס אינטערעסאַנט די „צענזורקעס“ פון יידישע פּיעסן, אַטעסטאַטן, קאָנטראַקטן מיט אַרטיסטן, געשטעמפּליכער, אַ ריי דאָקומענטן, וואָס וואַרפן אַ שייַן אויף דער אינעווייניקסטן מצב פון ג. ליפּאָווסקיס טרופּע. זייער וויכטיק זיינען די מעקסטן פון די אָפּמאַכן וועגן אויפּפירונגס=רעכט צווישן ג. ליפּאָווסקי און אַ ריי יידישע אָפּערעטן=מוזיי=קער. לויט די דאָזיקע אָפּמאַכן לאָזט זיך פּעסטישטעלן, ווער עס האָט גע=שריבן די מוזיק צו זייער אַ גרויסן טייל טעאַטער=שטיק פון פּאָפּולערן יידישן רעפּערטואַר.

די זאַמלונגען פון אַפּישן און פראַגראַמען פון דעם מוזיי זיינען זייער גרויס, די עלטסטע אַפּישן שטאַמען פון קאַמינסקיס אַרכיוו. די מאַדערנע זיינען צום טייל צוגעשיקט פון דעם אַרטיסטן=פאַראייניגן, צום טייל פון די אייגענע זאַמלער פון אינסטיטוט.

די זאַמלונג קאָסטימען פונם מוזיי פאַשטייט דערווייל פון קאָסטימען פון אסתר=רחל קאַמינסקי אין „מירעלע אפרת“ און „דער אומבאַקאַנטער“ (קאַמינסקי=זאַמלונג).

דער ראַפּעל=אַרכיוו פאַשטייט גרעסטנטיילס פון פאַרטי=טורן און אַרקעסטרירונגען פון אָפּערעטעס (בערך 80) און אַ ביבליאָטעק פון פּיעסן פון יידישן רעפּערטואַר, צום טייל האַנטגעשריבן, עטלעכע פון זיי — צענזורירטע עקזעמפּלאַרן.

פון ד״ר יעקב שאַצקי, גוי'אַרק, האָט דער טעאַטער=מוזיי אין דער גאָר לעצטער צייט באַקומען אַ ריי וויכטיקע מתנות: פּאַטאַגראַפּיעס פון אַרטיסטן און פּאַטאַגראַפּישע אויפנאַמעס פון אויפּפירונגען אין קאַ=מער=טעאַטער און אַ סך אַנדערע מאַטעריאַלן.

אַ גרויסער אינטערעס שטיעלט פאַר אויך די זאַמלונג פון ג. נאָזשיק. אַהויז די שוין פריער דערמאָנטע, האָבן די פּאַלגדיקע פּערזאָנען גע=געבן דעם טעאַטער=מוזיי גרעסערע אַדער קלענערע מתנות: נח פּרילוצקי — צ״א — אויסשניטן פון אַמעריקאַנער צייטונגען אין שייכות מיט אסתר=

רחל קאמינסקיס גאטשטפילן אין אמעריקע אין 1909; ד"ר מ. וויכערט — צ"א אינטערעסאנטע מאטעריאלן — אן אפיש פון א פאָרשטעלונג פון גאלדפארעגס, צויבערין" אויף, „דייטש" אין וואַרשע; יוסף ווינגארדאָוו, דער אָפּערנזינגער און איינער פון די אָרגאַניזאַטאָרן פֿון דער ייִדישער אָפּערע אין לאַנדאָן — אַ טייל פון ווײַן אַרכיוו פון צײַמונגס-אויסשניטן, אויטאָגראַפֿן, פּאָטאָגראַפֿיעס אַזױ"וו (ה' ווינגארדאָוו האָט אויך צוגעזאָגט איבערצוגעבן דעם טעאָמער-מוזײ אויך די איבעריקע מאַטעריאַלן פון ווײַן רײַכן אַרכיוו); ש. פּערלמוטער — אַ רײ אינטערעסאַנטע דאָקומענטן; ק. עבעל — אַ רײ אינטערעסאַנטע דאָקומענטן און פּאָטאָגראַפֿיעס, וויכטיק פאַר דער געשיכטע פון ייִדישן טעאָמער אין גאַלײציע, פּוקאָזײנע, רומעניע; י. פּערקאָף — אַ רײ בילדער פון וויכטיקע ייִדישע אַרטיסטן, קינסטלער, מוזיקער; י. זאַנדבערג — פּאָטאָגראַפֿיעס, אַפֿישן, דאָקומענטן, „צענזור-קעס"; די נױ-יאָרקער אַרטיסטן ווינשטאַק און מעפּליצקי? — אַ רײ אינג-טערעסאַנטע אָפּיעקטן; זלמן זילבערצױיג — אַ גרויסע צאָל פּאָטאָגראַפֿיעס, אַפֿישן, פּראָגראַמען; פ. רינדלער — אַ גרויסע צאָל אַפֿישן וועגן דער טע-טויקייט פון דראַמאַטישן פּאַראַיזן, „יובל" אין פּרעמשייע; סימי ווינשטאַק — אַפֿישן און פּראָגראַמען, דערהויפּט פון דעם רומענישן טורנע פון דער „ווינגער טרופּע"; דוד לעדערמאַן — אַפֿישן, פּאָטאָגראַפֿיעס אַזױ"וו; ה. אַמאַסיע — מאַנוסקריפֿטן, זכּרונות, פּאָטאָגראַפֿיעס אַזױ"וו; אַ. יאַב-לאַנאָאָסקי — פּאָטאָגראַפֿיעס פון דעם טעאָמער-דירעקטאָר קאַפּסאַי אין ווילנע; אַנסקי-זאַמלער-קרייז, וואַרשע — טעאָמער-אַפֿישן; ד. אַלמשיין — פּאָטאָגראַפֿישע אויפנאַמעס און אײן אַפֿיש פון פּאָרשטעלונגען אין ריגער ייִדישן טעאָמער (1927—1928); ש. מאָראָוויטש — אַפֿישן און עמלעכע „צענזורקעס"; א. שוּחט — א. וויסהאָף; 5. שוואַרצבערג; זאַמלערײַ פאַר דעם יוּוּאָ (פּאַרשטשאַוו); י. שוואַרץ; מ. אַקאַס; זאַמלערקרייז ביים סקיף (ווילנע); י. פּאַטאַשינסקי; איגוז. מ. אַנדעלסאָן, משה לעדער, י. גרינג-הויז און אַ סך אַנדערע.

די רעגיסטראַציע אין דעם מוזײ האָט זיך אָנגעהײבן דעם 30טן מאַי 1928. ביז צום 22טן יוני 1928 איז זי געפירט פון חנה שקל א.ר. דעם 19טן סעפטעמבער 1928 האָט די אַרבעט אויפגענומען פּרומע אַל קע-ניצקי און פירט זי עד-היום. עס אַרבעטן אין מוזײ אַחוץ איר ליזע קאַטמאַר אָוויטש און פאַנגי שאַפּיר אָ. אויסערדעם ווערט אַ גרויסער טייל פון דער אַרבעט אויסגעפירט פון דער שול-יונגט.

די אויסגעשטעלמע אָפּיעקטן ווערן, אין פאַל פון פּאָטאָגראַפֿיעס, בילדער, צײַמונגס-אויסשניטן אַזױ"וו, אײַנגערעמלט; די אָיבעריקע אויסגעשטעלמע אָפּיעקטן (מאַנוסקריפֿטן, בריוו, קרעניץ אַזױ"וו) ווערן ווי ווייט מעגלעך געשיצט אונטער גלעזערנע וויטרינעס; די ניט-אויסגעשטעלמע אָפּיעקטן ווערן, אין פאַל פון בריוו, צײַמונגס-אויסשניטן, אַפֿישן, פּראָ-

גראַמען אַזױױ, געקלעפט אויף טאַױלען, פאַרביקן פאַפיר (יעדער גרעסערע זאַמלונג האָט אַ באַזונדער קאָליר; די אסתר-רחל קאַמינסקי-זאַמלונג איז פונאַהערנעמייילט לויט באַצױמימטע עפאַכעס אין לעבן פון דער קינסמלערין; דאָקומענטן פון פאַרשיידענע עפאַכעס װערן געקלעפט אויף פאַרשיידן גע- פאַרבוטן פאַפיר) און אויפגעהיט אין ספּעציעלע מעקעס. אין פאַל פון „צענז- זורקעס“, פאַרמיטורן, אָרקעסטרירונגען אַזױױ, װערט יעדע דאָקומענט אויפגעהיט אין אַ באַזונדער מעקע, אויך לויט דעם פרינציפּ, אַז יעדער זאַמלונג באַקומט איר אייגענעם קאָליר (צום ביישפּיל די „צענזורקעס“ פון דאַפּעל-אַרכיוו װערן אויפגעהיט אין גרינע מעקעס, פון ליפּאַװסקים — אין ליזאַ); גרויסע ביילדער, װי װײַט ניט אויסגעשטעלט, װערן אַרײַנגע- שטעלט צװישן צװײ מאָױלען האַרטן קאַהטאַן. די איבעריקע אָביעקטן װערן אויפגעהיט אין ספּעציעלע, פעסט-פאַרשלאָסענע אַלמערס.

באַריכט פון דער ביבליאָטעק.

די ביבליאָטעק איז איינע פון די יינגסטע אָפּטײלונגען פון יױזאַ. מיט קנאַפּע צװײ יאָר האָט זי נאָך אַפּילו ניט פאַרמאָגט קײן װײַנקל אין די צימערן פון יױזאַ. די ביכער זײַנען געװען אין קאַסטנס, אין אַלמערס אין פאַרשיי- דענע צימערן, װאו ס'איז נאָר געװען פריי אָרט. אין די אַלמערס זײַנען די ביכער געשטאַנען אויף איטלעכער פּאַליצע צו עלעכע רײען, אַזױ, אַז ס'איז שװער געװען צוצוקומען צו זײ אין מען האָט ניט געקאָגט אַפּילו װײַסן, װאָס פאַר אַ ביכער דער אינסטיטוט פאַרמאָגט שװײן. ערשט שפּעטער האָט די ביבליאָטעק באַקומען אַ שטענדיקן אָרט — אַ װאַנט אין צימער, װאו ס'האָבן זיך צו יענער צײט געפונען די עטנאָגראַפישע קאָמיסיע און די פעדאַנאָגישע סעקציע. דערנאָך איז צוגעקומען דער ערשטער גרונטיקער געשאַטק פאַר דער ביבליאָטעק פון יױזאַ — די ביבליאָטעק אויפן נאַמען פון פאַרשטאַרבנעם ד"ר פ. ראָזענמאַל-אַנמאַן, מיט אַ 3000 בענד. ס'האַט זיך אָנגעהויבן די אינוועסטאַרירונג און קאַטאַלאָגירונג פון די ביכער. דער קאַרטן-קאַטאַלאָג װערט געשריבן מיט אַ באַזונדער שריפט, ענלעך צו דער געדרוקטער, בכדי עס זאָל זײן איינהײטלעך און דײַמלעך. איצט קאָן מען זיך שװײן אַרײַענטירן אינם צוזאַמענשטעל פון דער ביבליאָטעק. אמת, זי איז נאָך אָרעם לגבי די צװעקן פון אַ װײַטגעפּאַלטעבן מוסד. זי איז אָפּער צװײפּ- געשטעלט אַן ספּעציעלע אסיגנירונגען אויף איינקויפן ביכער, זי באַשטייט פון מתנות, צוגעשיקט פון יחידים, פון זאַמלער-קרייזן און פון די ביכער, װאָס װערן צוגעשיקט פון די פאַרלאַגן פאַר דער ביבליאָגראַפישער צענז- מראַלע. אין דעם פרט איז די ביבליאָטעק איינע אין איר מױן. יעדער בוך, יעדער שיקונג איז אַ גרוס פון אַ װײַנקל, װאו ס'איז פאַראַן אינטערעס פאַרן יױזאַ. אַזױ אַרום איז די ביבליאָטעק אַן איבעריקער באַװײַז פאַר די פּערעם

פון סימפאטיע, וואָס ציען זיך צום ייוואָ פון אַלע עקן וועלט. ביי היינטיקן
מאָג פאַרנעמט די ביבליאָמעק אָן אייגענעם צימער, פאַרמאָגט ביי 15.000
ביכערן, וואָס פון זיי זיינען 7000 אינווענטאַריזירט.

אויב די ביבליאָמעק איז אַרעם אין כּמות, איז זי אָבער אינמערעסאַנט
אין איר איכות. זי פאַרמאָגט אַ סך זעלטענע אָביעקטן, וואָס זיינען איצט
שוין גיט פּנמצא אויפן ביכער-מאַרק און אויך עטלעכע אוניקומס. זומער
1928 האָט די ביבליאָמעק באַקומען עטלעכע הונדערט ביכער, אַמעריקאַ-
גער אויסגאַבן, געזאַמלט דורך דער אַמעריקאַנער סעקציע. געלערנטע און
שריפטשטעלער שיקן אַרײַן זייערע ווערק, פאַרשיידענע געזעלשאַפטן און
אינסטיטוציעס שיקן צו זייערע באַריכטן. לעצמנס איז שוין, קענטיק, גע-
וואָרן אַ מנהג פאַר אַ סך פאַרלעגער אַרײַנצושיקן אין ייוואָ אַלע אַרויסגע-
גאַנגענע ווערק. און דעריבער פאַרמאָגט שוין די ביבליאָמעק כּמעט אַלץ,
וואָס האָט דערשיינט אין יידיש און וועגן יידן אין פּוילן אין 1928 יאָר —
און דאָס זעלבע וועט מען שוין זיכער קאָנען זאָגן אָנהייב 1930 וועגן דער
יידישער בוך-פּראָדוקציע פון יאָר 1929.

אין דער נאָענטסטער צײַט ווערט געפּלאַנט אַ פאַרשטאַרקטע זאַמל-
אַקציע אויף צו קאָמפּלעקטירן די ביבליאָמעק. די אַקציע פירט אָן
פּריינד פּאַלק האַלפּערן. די אַרבעט פון אָרדענען און קאַמפּאַלאַגירן די פינ-
ליאָמעק פירט פון ערשטן מאָג אָן פּרל' הנה גרעטשאַנסקי.

צו דער אַלגעמײנער דיסקוסיע באַקומט דאָס וואָרמי

ג. מ. י. ז. י. (וואַרשע). עס איז אַ פעלער, וואָס מען האָט צוגיפּגעבונדן
די פּראָגן פון אַלגעמײנעם כאַראַקטער מיט דער אייגנטלעכער וויסנשאַפט-
לעכער אַרבעט. מען באַדאַרף זיי אין דער דיסקוסיע פּונאַנדערמיילן. איך וועל
דירן וועגן דער אַרבעט פון ייוואָ בכלל.

מיר זיינען איצטער צעשפּרייט איבער 18 לענדער, און אין אַ האַלב
יאָר אַרום קענען מיר זיין אין 24 לענדער. און מיר האָבן נאָך גיט באַשטימט
קיין שאַרפע גרענעצן פאַר דער אַרבעט אין פאַרשיידענע לענדער. עס שטייט
די פּראָגע: צי אַרבעטן מיר אַלע פאַר דעם אינסטיטוט אין ווילנע אָדער פאַר
דעם אַלגעמלעכען יידישן אינסטיטוט. צי זיינען מיר אַלע חובבים פון דעם
ייוואָ אין ווילנע, צי דאַרפן אַלע יידן אין גלות טאַקע אַרבעטן פאַר ירושלים
דלוימא? עס קען אַמאָל שטיין די פּראָגע: צי זאָל אַ מײל פון אינסטיטוט גיט
געשאַפן ווערן אין וואַרשע? בערלין קאָן זיין דער זײַ-אַרט פון סעקציעס —
פאַרוואָס מאָך דאָס גיט זיין וואַרשע? צוליב וואָס זאָל גאַנץ פּוילן מיט איר
גאַנצער אָרגאַניזאַציע שיקן מאַטעריאַלן צו י. לעשמשינסקיין קיין בערלין?
איך בין לעצמנס אַ וואַרשעווער פאַטריאָט, איך האַלט, אַז אין וואַרשע קען
מען אַ סך אויפטון. אָט איז, למשל, דער געדאַנק פון אַ פּרײַ-אַרכיוו. דאָס איז

דאָך אזוי נאָטורלעך, אַז ער באַדאַרף זיין אין וואַרשע, וואו פּרין האָט געלעבט און געווירקט און וואו אַלץ איז נאָך פול מיט זיין אָמעם.

מען דאַרף דעריבער באַמראַכטן דעם כאַראַקטער און די גרענעצן פון אינסטימוט. די צווייטע זאָך: ווער זיינען די טרעגער פון אינסטימוט? וועלכע עלעמענטן באַדאַרף מען צוציען? צי באַדאַרף מען זיך אָנשפּאַרן אויף דער שמאַלער באַזע פון די פּראַקטישע שיכטן, צי צוציען פּרייטערע קרייזן? אינדהער אינסטימוט וועט שטענדיק לעבן מיט די מאַסן, ער מוז טראָגן דעם כאַראַקטער פון אַ פּרייטער קולטור-געזעלשאַפּט. אויב מען זאָל אַרויסגיין פון שמאַנדהפונקט פון פ' גראַמב, אויב דער אינסטימוט וועט זיך אזוי באַגרענעצן, וועלן מיר זיך מוזן אָפּזאָגן פון דער מיטאַרבעט פון דובנאַוו, פון שיערן און נאָך אַנדערע. דאָס טאָר ניט זיין. לאַמיר נעמען אַ ביישפּיל פון דער קולטור-ליגע, וואָס דרוקט די ווערק פון די דאָזיקע געלערנטע און מאַגט ניט קיין פּראַקטישן שטעמפל.

ווען איר זאָגן פאַרברייטערן די באַזע, האָב איר פון דער אַנדער זייט אין זינען אויך דעם ראַטן-פאַרבאַנד. איר ווייס, אַז דערווייץ איז דער יידישער קיבוץ אין ראַטן-פאַרבאַנד אויסגעשלאָסן פון דער מיטאַרבעט מיט אינדי. אָבער מיר מוזן דאָך פרוּוו אָנקניפן באַצונגען מיט די קאָטעדערעס אין מינסק און אין קיעוו.

די אַרמאַנאָפּישע קאָנפערענץ איז, לויט מיין מיינונג, נאָך צו פּרין. מיר פּאַרן זיך ניט אַיילן. מען מוז ערשט צוגרייפן פּראַקטישן. מען מוז זיך אויך צוגרייפן מיטן ראַטן-פאַרבאַנד, פּרין צו שאַפן אַן איינהייטלעכע יידישע אַרמאַנאָפּיע אויף גאָר דער וועלט.

נערגעל (צו דער געשעפטס-אַרדענונג). איר לייג פאַר ניט צו דער-לאָזן ווייטער קיין דעבאַטע איבער אַרגאָניזאַציאָנעלע פּראָגן, ווייל עס וועט דאָך זיין וועגן דעם אַ ספּעציעלער באַריכט.

ד"ר ע. רינגלבלום (וואַרשע). עס איז ניט אויפגעטאָן געוואָרן אין ענין פּראַפּאָגאַנדע אַלץ, וואָס האָט געקאָנט ווערן אויפגעטאָן. מען האָט זיך באַגרענעצט אין די אַמנות פון דער יידישער וועלט. פאַרשלאָגן וועגן סובסידיעס זיינען געשמעלט געוואָרן צופעליק אין איינציקע שמאָמראַמן און קהילות. עס איז ניט געווען קיין סימעמאַטישע אַקציע, מען האָט ניט אויס-גענוצט די סייב-טריבונע. די נייע צענטראַלע פאַרוואַלטונג דאַרף אויף דעם אַכט לייגן, מען דאַרף זיך צוגרייפן מיט די נאַציאָנאַלע מיעוטים. עס דאַרף אויך נעפירט ווערן אַ פּראַפּאָגאַנדע אין דער איבעריקער וועלט, אַלע אינסטיטוציעס פון יוואָ דאַרפן אַריינגיין אין פאַרבינדונג מיט די געהע-ריקע אינטערנאַציאָנאַלע אינסטיטוציעס.

מפּח דער היסטאָרישער סעקציע. ביבליאָגראַפּיע איז דער וויכטיקסטער טייל פון דער היסטאָרישער פאַרשונגס-אַרבעט. מען מוז ניט אַנדערש שאַפן

א ביבליאָגראַפיע פון דער יידישער געשיכטשרייבונג. עס דאַרף זאלע יאָרן אַרויסגיין אַ יאָרבוך פון דער ביבליאָגראַפיע פון דער יידישער געשוכטע, מען קאָן דאָס אויך פאַרברייטערן אויף דער עקאָנאָמיק פון די יידן אין מזרח-אייראָפּע.

איך בין ניט מספּים מיט נ. מייזל, אַז דער יוואָך דאַרף זיין אַ בלל-ישראל אינסטיטוציע. איך וועל זיך אָבער דערויף ניט אָפּשמעלן און וועל ריידן מבוח פּראַקטישע פּאַרשלאָגן. און איינער איז: שאַפן אַ ספּעציעלן אָפּטייל פאַר דער געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער-פּאַווענונג. עס זיינען פאַראַן אייניקע ווערק אין דעם געביט, אָבער זיי זיינען איינזייטיקע, פאַרטייגשע. מיר קאָנען אָנזאַמלען דורך אַנקעטעס אַ רייכן מאַטעריאַל, דער יוואָך וועט נאַראַגמירן די אָפּגעקומענע פון דער וויסנשאַפּטלעכער אַרבעט.

פּונדע דער עקאָנאָמישער סעקציע בין איך מספּים מיט ח' יעקב לעשמיטשינסקי, אַז מיר דאַרפן אין אונדזער סמאַטיסטישער פּאַרשונג זיך פאַרבינדן מיט יידישע עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס, ווי די פאַראייגען פון אַרבעטער, האַנטווערקער, קליינהענדלער און סוחרים.

איך בין געוויס פאַר וויסנשאַפּטלעכע פּאַציונגען מיט די ראַטנפאַר-באַנדישע אינסטיטוציעס, אָבער אויב מען שמעלט זיך אויף נ. מייזל'ס שטאַנדפּונקט, קאָן מען זיך ניט ריכטן, אַז דאָס זאָל קאָנען געמאַלט זיין. מיר מוזן זיך שמעלן אויף דער פּראַקטישער פּאַזע. וויסנשאַפּט איז קאַמף. אונדז אינטיערעסירט מער די געשיכטע פון דער איצטיקער צייט. ניט דער קוצו של יוד פון דער פאַרגאַנגענהייט. מיט אונדזער פּראַקטישער אַרבעט וועלן מיר דערווייזן די נויטווענדיקייט פון אינסטיטוט אַלס פּראַקטישע וויסנשאַפּטלעכע אינסטיטוציע. מיר זיינען איבערצייגט, אַז וואָס מער די יידישע אַרבעטערשאַפּט וועט אָנטייל נעמען אין דער בויונג פון יוואָך, אַזוי גיכער וועט דער יוואָך מוזן אָננעמען אַ קלאַרן פּראַקטישן פּרצוף.

מ. וויינרייך. אַדוואַקאַט ע. פינקלשטיין פון קאָוונע האָט מיט-געבראַכט אַ פּאַנל סונג פון דעם אויך אין ווילנע באַקאַנטן ליטווישן גע-לערנטן פּראָפּעסאָר מיכאַל בירזשישקאָ. ער באַגרייבט די קאָנפּעדיענץ אין נאַמען פון דער געזעלשאַפּט פאַר ליטוויש-יידישער פאַרשמענדיקונג אין קאָוונע און אויך אין זיין אייגענעם נאַמען. פ' פינקלשטיין האָט אויך מיט-געבראַכט אַ באַגרייס-בריוו פון רעדאַקטאָר פון קאָוונער „יידישער שטימע" ר. רובינשטיין.

בן אַדיר (בערלין). נעמענדיק אין אַכט די קורצע צייט און די מיטלען, און בכלל די פּאַדינגונגען, וואָס אין זיי קומט דעם יוואָך אויס צו אַרבעטן, מוזן מען זאָגן, אַז די דערגרייכונגען זיינען גוואַלדיקע. איך בין

מיין קאָפּ פאַר דעם דאָזיקן אויפמו, אָבער דאָס שטערט מיר ניט אַנצוווויזן
 אויף די געמאַכטע פעלערן. עס האָט, קודם-כל, געדאַרפט זיין אַ באַשטימטע
 פּראָפּאָרציע אין דער אַרבעט פון אַלע סעקציעס. עס האָט באַדאַרפט זיין
 מער אָפּגעגעבן אַרט פאַר דער סטאַטיסטיש-עקאָנאָמישער סעקציע, זי האָט
 באַדאַרפט זיין דער צענטער, ווייל זי איז צום ענגסטן פאַרבונדן מיטן פּראָקט-
 טישן לעבן. 90 פּראָצענט פון אַלע אויפמוען פון יוואָ זיינען די זאַמלונגען,
 און אין דעם זיינען בלייבט פאַר דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער סעקציע
 נאָך אַ סך צו מאַכן. די היסטאָרישע סעקציע פון יוואָ דאַרף טראָגן אַ באַזונ-
 דערן באַדאַרפֿטער, וואָס שייַט זי אָפּ ראַדיקאַל פון אַלע ביז-איצטיקע אינ-
 סטיטוציעס פאַר יידישער געשיכטע. עס פעלט נאָך אַ געשיכטע פונם
 יידישן סאָציאַל-עקאָנאָמישן לעבן. די היסטאָרישע סעקציע פון יוואָ דאַרף
 דאָס באַשאַפֿן, און אַזוי אַרום ממלא זיין פאַרן עבר האָס, וואָס די עקאָ-
 נאָמישע סעקציע טוט פאַרן הייַנט. ביידע סעקציעס וועלן אין זייער אַרבעט
 שטיצן איינע די אַנדערע. עס דאַרפן צוגעצויגן ווערן צו דער אַרבעט הונ-
 דערטער, אפשר טויזנטער זאַמלער פאַר דער עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישער
 אַרבעט. אויך די היסטאָרישע פּאָרשונג קאָן ווערן אַ קאָלעקטיווע אַרבעט.
 דאָס איז דאָך דער באַדאַרפֿטער סטישער סטיש פון אינסטיטוט. מיט דער
 מעטאָדע האָט געדאַרבעט די פּילאָלאָגישע סעקציע, און דאָס איז אַ גוואַלדיק-
 וויכטיקער אויפמו, וואָס זי האָט געקאָנט געווינען פאַר איר אַרבעט אַזוי
 פיל זאַמלער צווישן די פרייע מאַסן. דער וועג איז דער פּאַסיקסטער צוצו-
 ציען די מאַסן צו אַקטיווער אַרבעט. אמת, אויף דעם געביט פון עטנאָ-
 גראַפיע איז די זאַמל-אַרבעט גרינגער. אָבער די סטאַטיסטיש-עקאָנאָמישע
 סעקציע קאָן שאַפֿן קורסן פאַר זאַמלער פון סטאַטיסטישע מאַטעריאַלן און
 דורך דעם זיך אויספירן קאַרערן פון מיטאַרבעטער.

ד"ר י. ש. פ. ע. (וואַרשע). וועלכער דאַרף זיין דער באַדאַקטער פון
 אינסטיטוט? מיר שטייען נאָך ביים אָנהייב און מוזן זיין פאַרזיכטיק. קודם-
 כל ניט זוכן קיין אַריענטאַציעס. פריער דאַרף מען בויען. ביז איצט האָבן
 אין די היסטאָרישע שריפטן פון יוואָ, למשל, געדאַרבעט לעבן אַנאַנד מענטשן
 פון נאָך פאַרשיידענע ריכטונגען. אויב יידיש איז טייער, דאַרף דאָס קיינער
 ניט וועלן מאַגאַפּאָליזירן. מען דאַרף ניט וועלן מאַכן פון יידישער וויסנשאַפט
 יידישיסטישע וויסנשאַפט. עס קאָן נאָך אַ מאַץ חלילה ווערן אַ תהום צווישן
 yiddisch און jüdisch בנוגע צו רינגעלפֿומס באַמערקונגען, וואָס זיינען
 אויסן צוצוגעבן דעם אינסטיטוט אַ פאַרטייטשן באַדאַקטער, ווי איד זאָגן:
 איטלעכע פאַרטיי איז פאַר מיר אַ פּלי-זיין, ניט קיין צוועק פאַר זיך. איד
 שטייט ניט אויפן פאַרטיי-שטאַנדפונקט, נאָך אויפן „מלוכישן“ שטאַנד-
 פונקט. אויך דער אינסטיטוט דאַרף זיך שמעלן אויפן „יידיש-מלוכישן“
 שטאַנדפונקט. אויב דער יוואָ וועט זיך איינשאַפֿען אין דער צי אין יענער
 פאַרטיי, וועט ער ניט האָבן דעם געהעריקן רעזאָנאַנס. דער אינסטיטוט

האָט זיין פּראָגראַם: דאָס, וואָס איז זיין אַרבעט באַמיייליקן זיך מענטשן פון פאַרשיידענע ריכטונגען, און געניסן פון זיין אַרבעט דאַרפן אַלע ריכטונג גען — דאָס איז שוין אַ פּראָגראַם.

מיר מוזן זיך דאָ אָפּנהאַרציק צונויפריידן נישט ווי פאַרטיי־מענטשן, נאָר ווי מענטשן, וואָס זיי איז טייער די אידעע פון וויסנשאַפּטלעכן אינ־סמיטוט.

י. נישט ער מאַן (וואַרשע). גערעכט איז זיך אַהער געווען נישט פּראָפּאַרצייאָנעל פאַרטיילט. פון די סעקציעס איז ביז אַהער געווען נישט פּראָפּאַרצייאָנעל פאַרטיילט. למשל, די פּעדאַגאָגישע סעקציע האָט צו ווינציק אױפגעמאַן לגבי איר גרויסן באַטייט פאַרן ייִדישן לעבן. די וויסנשאַפּטלעכע שריפטן זיינען גע־ווען צופּעליקע אַרבעטן פון יחידים. זייער שטאַרק איז אַנטוויקלט די עטנאָ־גראַפישע קאָמיסיע — און די סיבה איז אויפנאָווייז: דאָרט וואו מען האָט זיך צונויפגעטראַפן מיט דער מאַסע, דאָרט האָט מען דערגרייכט צו גרויסע רעזולטאַטן. די זעלביקע מעטאָדע דאַרפן אָנווענדן אויך די איבע־ריקע סעקציעס. דער אינסטיטוט דאַרף זיך שטעלן אויפן שטאַנדפונקט פון קאָלעקטיווער אַרבעט. עס דאַרפן פאַרגעבן זוערן עפנטלעך מעמעס פאַר מאַנאַגראַפיעס, וואָס די בעסטע פון זיי דאַרף מען דרוקן. דער אינסטיטוט דאַרף באַשטימען קאָמיסיעס, וואָס זאָלן פירן די אַרױנבילדונג פון שטעמלשע יונגעלייט, אָנווייזן זיי מקורים און הילפס־ביכער. מיר האָבן נאָך ווייניק געמאַן פאַר דער אויספאַרשונג פון דער עקאָנאָמישער לאַגע פון די יידן אין פּוילן. עס קומט דאָ פאַר בלױס־ספק אַ פּראָצעס פון עקאָנאָמישער איבער־שיכטונג. אַזוי איז באַוווּסט פון די ידיעות פון די פינאַנץ־אַמטן, אַז אַלע יאָר ווערט אַלץ קלענער די צאָל האַנדלס־פאַמענטן, וואָס יידן געמען אַרויס־הייסט דאָס, אַז די געוועזענע הענדלער געמען זיך צו אַנדערע פּראָפעסיעס — וואו קומען זיי אַהין? דער אינסטיטוט מוז אויף דער דאָזיקער פּראַגע באַ־זונדערס לייגן אַכט. דורך דער פאַרבינדונג מיט די ייִדישע ווירטשאַפּט־לעכע אָרגאַניזאַציעס וועט דער קאָנען אויפטון אַ פאַרש־אַרבעט, וואָס וועט האָבן אַ קאָטאַסאַלן ווערט פאַרן אויפבויע פון ייִדישן קיבוץ אין פּוילן.

ד״ר מאַהלער (וואַרשע). דער אינסטיטוט באַדאַרף נישט זיין פאַרטייִניש, אָבער ער מוז טראַגן אַ קלאַסן־כאַראַקטער. דער אינסטיטוט וועט זיך האָבן פאַרנעמען מיט אַקטועלע פּראָבלעמעס, און ער מוז נעמען אַ באַשטימטע שטעלונג צו זיי. און דאָ מוז ער שטיין אויף אַ שטאַנדפונקט, אָדער אַ פּראָלעמאַרישן אָדער אַ בורזשואַזן. אויב דער אינסטיטוט וועט ווערן קלױנבירגערלעך, וועלן מיר מוזן פון אים זיך אָפּגרענעצן. אויך וויסנ־שאַפּטלעכע אַרבעט ווערט געמאַן פון אַ קלאַסן־שטאַנדפונקט. אָדער נעמען מיר פּעדאַגאָגיק. עס איז נישטאָ קיין סתם פּעדאַגאָגיק איצט, נאָר סאָציאַלע

פּעדאָגאָגיק. מיר פּאַרלאַנגען, דער אינסטיטוט זאָל אַרויסווייזן זיין פּראָלע־
טאָרישן כאַראַקטער.

יוסף לעשמיטשינסקי (וואַרשע). פאַרוואָס האָט זיך געשאַפן
אַרום יוואָך כּמעט ווי אַ געזעלשאַפּטלעכע באַוועגונג? ביי אַנדערע פעלקער
אַרבעטן אויך וויסנשאַפּטלעך איבער אַרמאָגראַפיע און סמאָסימיק — צי
וועקט דאָס אויך אויף אַזוי פיל באַגייסטערונג און לייַדנשאַפט, ווי ביי
אונדז דער יוואָך? וואָס האָט געבראַכט אַהער די פּאַליטיקער און קולטור־
מוער? וואָס איז דער קוואַל, וואָס באַלעבט אונדז אַלע דאָ, פון פּאַרטיי־
מוער ביז די טרוקנסטע פּאַד־לייַט? דאָס איז די אויפֿוואַכונג פון די ייִדישע
מאַסן, דער דראַנג פון די ייִדישע מאַסן צו קולטורעלער אויסלייזונג. ווער
זיינען די כּוחות, וואָס שמרעבן צו דער קולטור־אויסלייזונג? דאָס זיינען
דאָך די זעלביקע, וואָס פירן דעם עקאָנאָמישן און פּאַליטישן קאַמף פון
די ייִדישע אַרבעטנדיקע מאַסן. אויב מען מיינט, אַז מיר מאַנאָפּאָליזירן
ייִדיש און ייִדישע שולן, האָט מען אונדז די דאָזיקע מאַנאָפּאָל אָנגעוואָרפן.
אויף די קאַנפּערענצן פון צישאַ זיינען געווען אויך דעמאָקראַטן, טייל האָבן
די שולאַרבעט פּאַרלאַזן, טייל דעמאָקראַטן אַרבעטן נאָך איצט מיט אונדז.
די מוער פון וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט דאַרפן געדענקען, אַז אויב זיי
וויילן ניט, דער אינסטיטוט זאָל זיין אַן אַרט פון אַייִוואַקאַלער, טויטער
וואַרט־וויסנשאַפט, מוז ער זיך אַייִנגלידערן אין קייט פון די אַלע אינסטי־
טוציעס, וואָס קעמפן פאַר דער קולטור פון די ייִדישע מאַסן. דער וויסנ־
שאַפּטלעכער אינסטיטוט דאַרף זיך אַריענטירן ניט אויף אַ פּאַרטיי, נאָר
אויף די ייִדישע מאַסן. ער דאַרף האַלפּן די לעבעדיקע פּאַרטייִדונג מיט די
אַרבעטער־מאַסן, וואָס צוליב זיי זיינען מיר דאָ אַלע, פּאַרטיי־מוער און
וויסנשאַפּטלעך, זיך צונויפקומען. מיר פּאַרן ניט פּאַרלייקענען דעם אַייגע־
נעם יחוס. אויב אונדזער יום־טוב איז אַרויסגעקומען אַזוי פּייערלעך, איז
דאָס נאָר אַדאָגמא דעם ייִדישן אַרבעטער.

נ. פּרילצקי (וואַרשע). ס'איז ניט גרינג צו דעפינירן פּינקלעך
דעם כאַראַקטער פון יוואָך. אָבער איינס איז קלאָר: דער אינסטיטוט קאָן
ניט זיין קיין פּאַרטיי־אינסטיטוציע. עס זיינען אָבער פאַראַן צוויי אַלגע־
מיינע יסודות, וואָס זיינען אָבליגאַטאָריש פאַר אַלעמען, וואָס וויילן מיטאַר־
בעטן אין אינסטיטוט: איינס איז ייִדיש ווי די שפּראַך פון יוואָך און צוויי —
וועלמלעכקייט. ייִדיש איז ביי אונדז ניט קיין פעמיש, נאָר אַ פּאַקט. מיר
בוינען דאָס ייִדישע לעבן אויף וועלמלעכע יסודות, צוליב דעם מוזן מיר
האַבן די וויסנשאַפט. און די אַרבעט פון אינסטיטוט גופא איז בעצם וויכ־
טיקער פון יעדער דעפיניציע. די ביז־איצטיקע אַרבעט דאַרפן מיר אָפֿ־
שאַצן. איד מראָג אַריין אַזאַ רעזאָלוציע:

„אויסגעהערט דעם באַוויכט פון אַרגאַניזיר=קאַמיטעט, דריקט די קאַנפערענץ פון יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט אויס די וואַרעמסטע אַנגערקענונג זיינע אַנפירער און מיטאַרבעטער פאַר זייער אַרבעט, וואָס האָט געמאַכט מעגלעך די איצטיקע קאַנפערענץ“.

דער ייוואָ האָט אַרויסגערופן אַ באַוועגונג. ס'איז וממש ניט צו גלויבן. ער האָט אַרויסגערופן ביי דער יוגנט הייליקע געפילן. צו מיר איז איין מאָל געקומען אַ בחור, געבראַכט עפעס פאַרן ייוואָ, אַ מויט=בלאַסער, צוויי טעג ניט געהאַט געגעסן. מען דאַרף אָבער ניט פאַרלייקענען פעלערן. דער דרי=טער פאַנד „פּראָלאָגישע שרופּין“ איז שוין צו פיל אָפּגעריסן פון לעבן. עס מוזן זיין מער לעקסיקאָלישע אַרבעטן, וואָס זיינען וויכטיק פאַר דער שול, אויך יידישע פּאָלקס=מעשיות, מערמינאַלאָגישע. קודם=בל דאַרף מען זען באַפרידיקן די באַדערפענישן פון יידישן לעבן.

ג. גערגעל (בערלין). איד האַלט, אַז די דיסקוסיע וועגן דער באַזע איז שוין אויסגעשעפּט. די פאַרוואַרפן וועגן דער קליינפירגערלעכקייט פון ייוואָ זיינען ניט אויפן אָרט. די איצטיקע קאַנפערענץ איז מער אַ קולטור=געזעלשאַפֿטלעכע, עס מוזן איצט קומען אַ ריי וויסנשאַפֿטלעכע פאַר=קאַנפּערענצן, ניט נאָר פאַר אַרמאַגאָאָפיע. עס דאַרף שטיין די פראַגע פון אַ יידישער הויכשול איז ניט קיין ווייטער צוקונפט. מען דאַרף קודם=בל שאַפן אַ פאַקולטעט פאַר הומאַניטאַרע וויסנשאַפֿטן. אויב דער העברעישער אונג=ווערסיטעט איז נאָך ניט אויסגעבויט, איז דאָס דערפאַר, זוייל מען האָטן גע=וואָלט בויען אַלע פאַקולטעטן מיט אַ מאָל. מיר האָבן אַ דירעקטע פּראַקטישע אויפגאַבע פאַרן הומאַניטאַרן פאַקולטעט: אויסבילדן אַ קאָדער באַזאַמטע פאַר פאַרשיידענע יידישע געזעלשאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס: קאָאָפּעראַציע=מיוון, פּאָלקסבענק, פּראָדוציר=קאָאָפּעראַטיוון; אין די דאָזיקע אַלע אינע=סטיטוציעס מוז מען האָבן מענטשן מיט הויכע קוואַליפיקאַציעס. אַ צוויי=טער פּראַקטישער ציל איז די אויסבילדונג פון יידישע לערער. די יידישע מיטלשול גענויטיקט זיך אין קוואַליפיקאַציע לערער. יאָט די באַדערפע=ניש דאַרף באַפרידיקן די יידישע הויכשול. דער ייוואָ איז פיל איצט געווען נאָר אַ פאַרש=אינסטיטוציע. די קאַנפערענץ דאַרף פּראַקלאַמירן, אַז דער ייוואָ שאַפט אויך אַ לערן=אַנשאַפֿט. צו אָרעס אין פּוהות זיינען מיר, אַז מיר זאָלן די הויכשול אָפּטיילן ווי אַ באַזונדער אינסטיטוציע. אָבער מיר דאַרפן זיך ניט באַנוגענען מיט דער דעקלאַראַציע אַליין. אויף דער צענטראַלער פאַרוואַלטונג, וואָס וועט אויסגעקליבן ווערן דאָ, דאַרף אַרויפ=געלייגט ווערן דער יחוב צו זוכן די מיטלען, ווי אַזוי צו גרינדן די הויכשול. זייער גרינג קאַנען שוין איצט געגרינדעט ווערן אין די גרויסע אוניווער=סיטעט=שטעט פאַזונדערע סעמינאַרן, וואו די סטודענטן זאָלן קאַנען זיך אויסבילדן אין דער יידישער וויסנשאַפֿט אונטער דער פירונג פון אונדזערע

זויסנשאפטלעכע סעקציעס. אין עמלעכע שמעט, ווי ווילנע, ווארשע, ריגע, קאנען געגרינדעט ווערן פרייע יידישע הויכשולן פאר יידישע דיסציפלינען, וואָס קאָנען ווערן אַ שטאַפּל פאַרן קומענדיקן אונטערמיטעט. דאָס וועט זיין די בעסטע און לעבעדיקסטע פראָפּאָגאַנדע פאַרן אינסטיטוט.

מ. ווינרייך (א. ק.). דער געדאַנק וועגן אַ יידישער הויכשול אין נים קיין נייס אין פראַנגראַם פון יוואָ. שוין אין דער ערשטער פאַרמולירונג פון די אויפגאַבן פון יוואָ (געדרוקט עמלעכע מאַל, אָנגעהויבן פון דער בראַשור 2, יאָר אַרבעט) שטייט, אַז דער יוואָ, „שאַפט אַ צוגרייטשאַג-שטאַלמ פאַר יונגע וויסנשאַפטלעך אין די אַרבעטס-צווייגן פון אינסטיטוט, פאַר קומענדיקע לערער פון די יידישע מיטלשולן און סעמינאַרן אַפּז'וו". ח' גערנעל האָט צוגעגעבן נאָך אַ צווייג: צוגרייטן סאַציאַלע אַרבעטער. פאַר די טוער פון יוואָ איז, בכּו, קיין ספּק נים, אַז עס איז נייטיק צו שאַרעפּן צו אַ יידישער הויכשול. אָבער מיר דאַרפן נים זיין איבעראַיילט. מען קאָן זיך גרינג קאָמפּראַמעיירן, אויב מיר וועלן אָנשאַטאַט אַ הויכשול גרינדן אַ פּאָלקס-אונטערמיטעט. עס מוז נאָך אַוועק אַ צייט, ביז מיר וועלן זיין מסוגל צו ריידן פראַקטיש וועגן אַ הויכשול. אויב וויסנשאַפטלעך זיינען מיר גרייט, זיינען מיר מאַטעריעל און אָרגאַניזאַציאָנעל לחלוטין נים גרייט. וואָס איז שייך די אַלגעמיינע יסודות פון דעם יוואָ, זיינען זיי שוין בעסטגעשטעלט פון אָנהייב אָן און זיי גענויטיקן זיך נים אין קיין אויב-ענדערונג. אונדזער פּרינציפּ-דערקלערונג לייענט זיך אַזוי: „דער יידישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט קומט צו דינען די יידישע מאַסן אין דעם קאַמף פאַר זייער קולטורעלער עמאַנסיפּאַציע. ער קומט אַרויס אויף דער טעטיקער אונטערשיצונג פון אַלע אָרגאַניזאַציעס און יחידים, וואָס ווילן מיטווערפּן דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער קולטור". די גאַנצע דיסקוסיע מבוּח דעם, ווער זיינען מיר, איז הויכע סכאָלאַסטיק. יעדער איינער, וואָס וויל מיטאַרבעטן אין די ראַמען פון אינסטיטוט, איז אָנגעלייגט. קיין בע-סערע סימואַציע פאַרן אינסטיטוט אין פרט פון געזעלשאַפטלעכער אָנער-קענונג באַדאַרפן מיר זיך גאָרניט ווינטשן. די פראַלעמאַרישע אינסטיטוט-ציעס שמיצן אים, ווייל ער איז אַן אינסטיטוט פאַר די פּאָלקס-מאַסן, די אַנדערע שמיצן אים דערפאַר, ווייל ער מוט יידישע אַרבעט. די דאָ-זיקע פּאַצינג קאָן זיך נים ענדערן, ווייל דער אינסטיטוט איז אַ וויסנשאַפט-לעכער, ד"ה אַן אָביעקטיווער פּאַקט. פאַר די פּאָלקסמאַסן איז דער אינסטי-טוט אַ זאַר, וואָס זיי קאָנען זיך נים פאַרגינען אים אַוועקצווואַרפּן. דער יוואָ שטאַמט פון די מאַסן און עקסימירט פון זייערמוזענן. מיר וועלן נאָר דינען די מאַסן דורך דעם, וואָס מיר וועלן צום אינסטיטוט צוציען ווי ווייט מעגלעך מאַטעריעלע און אינטעלעקטועלע כּוחות פון אַלע לאַנערן. דורך דעם אינסטיטוט וועלן מיר העכסט קוואַליפּיצירטע וויסנשאַפטלעכע כּוחות

שמעלן אין דינסט פון פאלק. זאל מען ניט שמעלן קיין איבעריקע מניעות.
דורך איינזייטיקע פארמולירונגען.

ד"ר בערנפעלד (משערנאווין). אין רומעניע שטייען פאר יידיש
נאך די פראלעטארישע שיכטן. די מימלשיכטן זיינען אסימילירט. ערשט
אדאנק דעם יוואך האט זיך אנגעהויבן א שטיקל באוועגונג פאר יידישער
וויסנשאפט. די „שריפמן" האבן געמאכט א גרויסן רושם. זיי זיינען אבער
צו טייער פאר ברייטע מאסן און קענען דעריבער ניט געפינען קיין קונה
צווישן די, וואס קאנען זיין זייערע לייענער. אונדזער פארשלאג איז, אנטשאפט
ארויסצוגעבן אזא טייערע אויסנאכע ווי מענדל לעפנים, „קהלת" גלייכער
ארויסצוגעבן אן אנטשאפטיגע פון דער אלטער יידישער ליטעראטור.

יעקב לעשטינסקי (א.ק.). איד בין מסכים, אז דער יוואך
איז ניט קיין קאמפאניאציע און קעמפט קעגן קיינעם ניט. אבער לכל
גבול. אויב מען פאלט אן אויפן פונדאמענט פון אינסטיטוט, מוז ער פרא-
טעסמירן. עס קאן געמאלט זיין, אז דער צווייטער צד וועט וועלן מלחמה,
און מיר וועלן ניט זיין צוגעגרייט. מיר דארפן זען ניט אפשווערן זיך פון די,
וואס זיינען אויף 99 פראצענט מיט אונדז. מיר מוזן דאך שאפן א געזעל-
שאפטלעכע באוועגונג ארום יוואך. — צו באאדירן פארשלאג באדארף מען
צוגיין זייער פארזיכטיק. עקאנאמיש-סאמיסטישע אויספארשינג איז ניט
גלייך צו עטנאגראפישער זאמלונג. די מיטארבעטער מוזן ביי אונדז זיין
מער געשולט.

ג. וויגיג (וילגע). מיר זיינען דא אלע אייניק אין דער פראגע
מפוח דעם אידעישן אינהאלט פון יוואך. יידיש איז פאר אונדז א פאקט,
און דאס שייט אונדז אפ פון יענע, וואס מאכן פון דעם א פראגע. יידיש
איז די באזע פון אינסטיטוט. מפוח א הויכשול איז נאך פרי צו ריידן, באמת.
אקטועל איז די פראגע וועגן אויסבילדן יידיש-לערער. אן עיקר-פראבלעם איז
לעבן פון יוואך איז דער זשורנאל. מיר מוזן אים האבן, כדי אינענסיווער
צו מאכן די ארבעט.

א. קאלענבערג (ווארשע). אין ווארשע עקסיסטירט א סעמינאר
פאר יידיש-פארשינג אונטער דער אגפירונג פון ג. פרילוצקי, וואס ארבעט
זייער גוט. די אנטוויקלעמער זיינען שטארק פאראינטערעסירט. עס זיינען
על-פי רוב מענטשן פארנומענע ביימאגן. דער ווארשעווער סעמינאר איז
א באווייז, אז מען קאן געפינען וויסנשאפטלעכע ארבעטער אין די פראלע-
טארישע שיכטן.

מ. גראמב (ווארשע). דער אינסטיטוט מוז וויסן, אויף וועמען ער
אריענטירט זיך. מען קאן ניט געפעלן אלעמען, ווי ד"ר וויגרייך וויל. דעם
זשורנאל באדארף מען ארויסגעבן.

ק. הַצָּעוֹן (פֿלֶצֶצק). מען טאָר נישט בויען קיין פֿאַרטייטשע אינסטיטוטן, מען דאַרף זיך ווענדן אייך צום אומפֿאַרטייטשן. די וויסנשאַפֿט־לעכע גרונט־אַרבעט פֿון יוואָך איז די אַרבעט אין די אַרכיוון. דערצו איז די פֿאַרטייטשע צוגריימונג נישט גוטיק.

ש. ווי גוט ער (וואָלצאַוועק). איד האָב געמאַכט וועגן אָפֿטע קאַנפֿערענצן, וואו מען זאָל ריידן זאַכלעך וועגן וויסנשאַפֿטֿלעכע פֿראַגן. ביי אַזעלכע דעבאַטן ווי די היינטיקע, קאָן די אַרבעט פֿון יוואָך נישט וואַקסן. איד לייג פֿאַר באַלד איבערצורייסן די אַלגעמיינע דעבאַטן און צומערטן צו באַטראַכטן פֿראַקטישע פֿראַגן בנגוגע צו דעם ווייטערדיקן אויסבוי פֿון אינסטיטוטן.

ד"ר נ. גענש (דערפֿעט). דער אָנהייב פֿון דער אַרבעט פֿון יוואָך זאָגט צו גרויסע זאַכן. עס זיינען אָבער פֿאַראַן גרונד־פֿראַגן פֿון ייִדישן לעבן, וואָס דער אינסטיטוט מוז זיך אויף זיי באַזונדערס אָפֿשטעלן בפרוטרוש. למשל, פֿאַרוואָס איז די ייִדישע קאָלעגיאַזאַציע אין אַרגענטינע געוואָרן צו נישט? דאָס איז אַ פֿראַגע פֿון דער געשיכטע. אָבער פֿון איר אויפֿקלערונג וואָלטן מיר אַ סך געקאָנט אָפֿלערנען פֿאַרן היינט און פֿאַר דער צוקונפֿט. — עס איז נישט פֿראַג צו צוגעבן דעם אינסטיטוט אַ באַשטימטע פֿאַרב, דאָס וועט בלוין אָפֿשטויסן גוציקע מענטשן.

ד"ר פֿאַיענסאָן (דערפֿעט). צו די, וואָס ווילן אַרויפֿלייגן אויפֿן יוואָך דעם פֿראַקטישן שטעמפל, וויל איד שטעלן אַ פֿראַגע: ביי אונדז איז עסמאָל אַנד זיינען נישטאָ קיין ייִדישע אַרבעטער־אַרגאַניזאַציעס, צי מעגן מיר צולייגן אַ האַנט צו בויען דעם אינסטיטוט? דער יוואָך מוז זיין אַ ריין אַקאַדעמישע אינסטיטוציע, און ערשט דעמאָלט וועט ער קאָנען דערגרייכן זיינע צילן. דורך דעם וועט ער אויך סוף־בל־סוף צווינגען צו אָנערקענען די ייִדישע נאַציאָנאַלע שפּראַך.

ז. ר. ב. ב. (וואַרשע). איד האָב אין דער קורצער צייט, וואָס איד בין דאָ, געזען דעם פֿאַרנעם און דעם ערנסט פֿון דער אַרבעט פֿון יוואָך. דעלע־נאַטן האָבן זיך געבעטן נישט צו שמערן דער אַרבעט און לאָזן וואַקסן דעם אינסטיטוט. מיר מוזן אָבער וויסן, איז וואַסערע באַדינגונגען ער וועט וואַקסן. עס מוז זיין אַ קלאַרע פֿאַלימישע ליגנע, אַ שטעלונג אין דעם געזעל־שאַפֿטֿלעכן קאָמפֿ, כדי נישט צו ווערן געשלעפֿט יעדער וויילע אין אַן אַנדערע זייט.

י. גימערמאַן (וואַרשע). מען האָט שוין אַזוי אויך אַרויפֿגעלייגט אויפֿן יוואָך אַ סך שווערע אויפֿגאַבעס, אָבער איד קאָן זיך נישט אָפֿזאָגן פֿון אָנצווייזן אויף נאָך איינער אַ העכסט וויכטיקער אויפֿגאַבע. איד לייג פֿאַר אָנצונעמען אַ החלטה, אַז דער יוואָך מוז נעמען אויף זיך צו שאַפֿן אַ ייִדישע ענציקלאָפֿעדיע. דאָס איז אַ גרונד־באַדערפֿעניש פֿאַרן ייִדישן מאַסן־מענטש,

וואָס לעכצט נאָך יידישער און אַלגעמיינער בילדונג, און דער יוואָ איז
מחוייב צו באַפרידיקן די דאָזיקע באַדערפעניש.

עס ווערן אויסגעקליבן צוויי קאָמיסיעס: אַ פינאַנץ-קאָמיסיע און
אַרגאַניזאַציע-קאָמיסיע, וואָס דאַרפן מאַרנן פאַרמיטאַג אַרבעטן און צו-
שמעלן דער קאָנפערענץ אַ פּלאַן פון דער פינאַנציעלער אַרבעט פאַרן יוואָ
און אַ פּלאַן פון דער אַרגאַניזאַציע. צו דער אַרגאַניזאַציע-קאָמיסיע גייען
אויך אַריבער אַלע פאַרשלאָגן און רעזאָלוציעס, וואָס זיינען אַריינגעטראַגן
צו דער קאָנפערענץ.

איז דער פינאַנץ-קאָמיסיע גייען אַרײַן: בערנפּעלד, האַלברײד, וויינרײד,
בהן-ווינגלי, פּאַינסאָן, קלעצקין, רײזען, שאַפּיראַ.

איז דער אַרגאַניזאַציע-קאָמיסיע: בן-אַדיר, י. גוטערמאַן, נ. גערנעל,
מ. וויינרײד, א. משעריקאָווער, יעקב לעשטינאָסקי, י. מאַרק, ג. מײזל,
ז. קאַלמאַנאָוויטש, ז. רײזען, מ. שור.

פינאַנץ זיצונג

(שבת דעם 26טן אָקטאָבער)

איז דער פּרי האַפּן געאַרבעט די פּרײטאָג אויסגעקליבענע קאָמיסיעס.
די זיצונג פונם פּלענום הויבט זיך אָן 5 אַזויגער נאַכמיטאָג. פאַרזיצער:
גיטערמאַן, וויינרײד.

צום באַריכט וועגן דער אַרבעט פון דער פינאַנץ-קאָמיסיע נעמט דאָס
וואָרט

ד"ר י. פּאַיענסאָן (דערפּעט). פּרי צו זיכערן די אַרבעט פון אינ-
סטיטוט, אַז זי זאָל גיין כּסדר לויט דעם אָנגעמערקטן פּלאַן, האַלט די פינאַנץ-
קאָמיסיע, אַז עס מוז ווערן אָנגענומען אַ געזיכערטער יעדלעכער בודזשעט.
פּרי דאָס צו דערגרייכן, לייגט די קאָמיסיע פאַר אָמ וואָס.

1. די קאָנפערענץ דאַרף אויסקלייבן אַ צענטראַלן פינאַנץ-אַרגאַן, וואָס
זיין עוברא איז אָנצופירן אַלע ענינים פון דער הכנסה-זייט פון בודזשעט. אין
דעם צענטראַלן פינאַנץ-אַרגאַן גייען אַרײַן גיט ווייניקער ווי צו איין פאַר-
שטייער פון יעדער אַגוד, וואו עס עקסימירן געזעלשאַפטן אַדער שטייף-
גרופּעס פון יוואָ.

2. די הכנסה-זייט פונם אַרדנמלעכן בודזשעט, וואָס באַשטייט פון
66.000 דאָלאַר, ווערט צוגויפגעשמעלט אויף אַזאַ אופּן, אַז יעדער קאָנד
נעמט אויף זיך די התחייבות אויף אַ באַשטימטן אָנטייל אין בודזשעט.

3. די עקסימירנדיקע געזעלשאַפטן פּרײנד פון יוואָ און די שטייף-
גרופּעס ווערן אויפגעפאַדערט צו אַן אַקטיווער אַרבעט מיט דער הייל פון
דעם צענטראַלן אַרגאַן; דאָרט וואו עס עקסימירן נאָך גיט אַזויגע געזעל-

שאַפּמן צי שטייג-גרופעס, דאַרפן זיי געגרינדעט ווערן — ווי ווייט מעגלעך אויף אַ ברייטן באַזיס.

4. פאַר די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפּט ווערט באַשטימט אַ גע-וויסער מינימאַלער אָפּצאָל — חודש-געלט אָדער יאָרגעלט. די גרייס פון אָפּצאָל ווערט באַשטימט פון יעדער געזעלשאַפּט אויפן אָרט. די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפּט, וואָס צאָלן נישט ווינציקער פון 10 דאָלער אַ יאָר, האָבן דאָס רעכט צו באַקומען די שריפטן פון אינסטיטוט מיט אַ הנחה פון 50 פּראָצענט.

5. דער צענטראַלער פינאַנץ-אָרגאַן דאַרף זיך שטעלן אין פאַרבינדונג, סיי דורך די געזעלשאַפּטן אויף די ערטער, סיי דירעקט, מיט גרופעס, וואָס זיינען נישט אָרגאַניזירט אין די געזעלשאַפּטן, פּדי צו באַקומען פון זיי מאַטעריעלע אונטערשטיצונג אין אַ פעריאָדישער און אויך אין אַ נישט-פעריאָדישער פאָרם.

6. דער צענטראַלער פינאַנץ-אָרגאַן דאַרף זיך ווענדן צו אַלע עקסיס-מירנדיקע געזעלשאַפּטן, פאַראיינען, קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציעס אַאָז'וו מיט דער אויפפאַרערונג זיך צו באַשטייערן מיט אַ געוויסן פּראָצענט פון זייערע יערלעכע הכנסות, און אויך באַשטימען איינמאָליקע סובסידיעס פאַרן יוואָך.

7. חוץ די פאַרויסגעזעענע סומעס פון דער הכנסה, זאָל גלויבצייטיק אין דער נאָענמכטער צייט דורכגעפירט ווערן אַ ברייטע אַקציע לטובת דעם בנין-פאָנד.

8. די פינאַנץ-קאָמיסיע האַלט, אַז פּדי צו פאַרגרינגערן די אַקציע און פּדי דער בודזשעט זאָל אויסגעפירט ווערן, איז נייטיק, די פּרעסע זאָל ברייט אינפאָרמירן וועגן אינסטיטוט און פאַפּולאַריזירן זיין טעטיקייט.

9. די סומעס, וואָס דאַרפן דאָס יאָר צונויפגעבראַכט ווערן אין איטלעכן לאַנד, זיינען אַזוינע: פּוילן 10.000 דאָלער, סקאַנדינאַווישע לענדער — 5000 ד. און 5000 ד. פאַרן בוי-פאָנד, עסטלאַנד 500 ד. און 500 ד. פאַרן בוי-פאָנד, לעטלאַנד 1500 און 1000 פאַרן ב"פ, רומעניע 1500 ד. און 1000 ד., דייטשלאַנד 4000 ד., פּראַנקרייך 6000 ד., עסטרייך 1000 ד., האַלאַנד 2000 ד., בעלגיע 1000 ד., דרום-אַפריקע 1000 ד., אַרגענטינע 3000 ד., קאַנאַדע 1000 ד., ארץ ישראל 100 ד., ענגלאַנד 3000 ד. פּראַזיליע 1000 ד., ליטע 1000 ד., און 1000 ד. פאַרן בוי-פאָנד. פאַרא. שטאַטן 24.000 דאָלאַר. ס"ה 66600 ד. פאַר דער לויפיקער אַרבעט און 8500 ד. פאַרן בוי-פאָנד.

10. מבוה דעם פאַרלייג פון פ' ה. עמקין, ריגע, אַז עס זאָל געשאַפּן ווערן אַן אומבאַזירלעכער פאָנד פון דער יידישער וויסנשאַפּט, וואָס די צינן פון אים זאָלן דערגרייכן ביז 12000 דאָלער אַ יאָר, לייגט די פינאַנץ-קאָמיסיע פאָר: (א) די קאָנבערענין זאָל דעם פאַרלייג אין פּרינציפּ אָננעמען;

ב) נאָכדעם ווי עס וועט פאַרטיק ווערן דער בנין פון אינסטיטוט, זאָל די צענ-
טראַלע פאַרוואַלטונג צומערען צו באַטראַכטן, ווי אזוי צו פאַרווירקלעכן
דעם פּראָיעקט.

דער באַריכט פון דער קאָמיסיע אויף אויסצואַרבעטן דעם סטאַטוט פון
דער אָרגאַניזאַציע פון יוואָ גימ אָפּ

א. מ ש ע ר י ק אָ ו ו ע ר (א. ק.), די אָרגאַניזיר-פּראָגע פון יוואָ אין
זייער אַ האַרבע און פאַרפּלאַנטערטע. ביז איצט איז קיין פעסמע אָרגאַני-
זאַציע גיט געווען. דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט איז באַשטאַנען פון יחידים,
וואָס האָבן אויף זיך גענומען די איניציאַטיווע צו גרינדן דעם יוואָ. דאָס קאָן
אַזוי ווייטער נישט בלייבן. די הויפּט-אויפגאַבע פון אונדזער קאָנפּערענץ
איז דאָך צו שאַפן די פעסמע אָרגאַניזאַציעלע פאַרמען, וואָס אין זיי זאָל
אויף ווייטער זיך אויסגיסן די אַרבעט פון יוואָ.

קודם-בֿל גייט די פונדנדערטיילונג פון דער אָרגאַניזאַציעלע אַרבעט
און דער וויסנשאַפטלעכער אַרבעט. מען קאָן ריידן וועגן פונדנדער-
טיילונג, אָבער גיט וועגן צעטיילונג און אָפּטיילונג אין דער אָנפירנדיקער
אַרבעט. פאַרקערט, עס דאַרף דערקלערט ווערן ווי אַ פּרינציפּ פון דער
אָרגאַניזאַציע, אַז עס באַטייליקן זיך גלייך אויף גלייך די וויסנשאַפטלעכע
מועד און די געזעלשאַפטלעכע מועד, די וויסנשאַפטלעכע אָרגאַנען צוגלייך
מיט די פינאַנסירנדיקע און אָרגאַניזירנדיקע. די דאָזיקע אַרבעטן זיינען אין
לעבן געקניפט און געבונדן. מער גיט וואָס די פונקציעס פון די איינציקע
אָרגאַנען דאַרפן ווערן גענויער באַשטימט, בכדי אימלעכער פון זיי זאָל קאָנען
פריי באַוועגן זיך און נאָרמאַל פונקציאָנירן אין זיין אַרבעטס-געביט.

צוליב דער נאָרמאַלער עקסיסטענץ פון יוואָ מערקן מיר אַן דריי קער-
פערשאַפטן: א) די אָנפירנדיקע אָרגאַנען, ב) דאָס קוראַטאָריום — דאָס אין,
לויטן מוסטער פון אַנדערע וויסנשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, אַ קערפּער-
שאַפט פון רעפּרעזענטאַטיווע פּערזאָנען, וואָס זייער אָנטייל קאָן געווינען
פאַרן יוואָ די אונטערשיצונג פון פאַרשיידענע געזעלשאַפטלעכע קרייזן;
ג) די סעקציעס פאַר דער וויסנשאַפטלעכער אַרבעט.

א) די אָנפירנדיקע אָרגאַנען פון יוואָ זיינען: 1. דער צוזאַמענפאַר-
ער ווערט אָפּגעהאַלטן גיט זעלמענער ווי איין מאָל אין דריי יאָר; אין אים
זיינען פאַרמאָרטן די געזעלשאַפטן פריינד פון יוואָ, די צענטראַלע פאַרוואַלט-
טונג און די וויסנשאַפטלעכע סעקציעס; ער שמעלט איין די פּרינציפּן פון
דער אַרבעט, בייט דעם סטאַטוט אין געוויסע ראַמען, ער איז בכלל די
לעצטע אינסטאַנץ פאַר אַלע פּראָגן. 2. דער ראַט פון יוואָ. ער באַשטייט
פון 40 פּערזאָן און ווערט צונויפגעשטעלט פון צוויי גלייכע גרופּעס; איין
העלפּט מיטגלידער ווערט געקליבן פון די אַרטיקע געזעלשאַפטן און איין
העלפּט פון די וויסנשאַפטלעכע סעקציעס.

די מיטגלידער פון דער צענטראלער פארוואלטונג גייען אריין אין ראט מיט באשטימערעכט, דער ראט דארף זיך צוגנויפקלייבן ניט זעלבטענער ווי איין מאָל אין יאָר. דעם פערזענלעכן באשטאנד פון ראט קאָנען מיר דאָ איצט ניט באשטימען. מיר קאָנען נאָר באשטימען דעם שליסל, וואָס לויט אים זאָל די צאָל 20 איינגעטיילט ווערן צווישן די געהעריקע לענדער און פריי לאַזן ערטער פאַר די לענדער, וואָס פעלן נאָך. די קאָמפּעסעניץ פון ראט איז אָנצוטייענען די אָלגעמיינע ריכט-ליניעס פון דער אַרבעט און באשטימען דעם בודזשעט פון יוואָ, וואָס צוליב דעם מוז ער נאָמירלעך האָבן אַ פּוֹל און קלאָר בילד פון זיין גאַנצער אַרבעט. 3. די גאַנצע אַרבעט ווערט גע-פירט דורך דער צענטראַלער פאַררוואַלטונג. זי באשטייט פון 11 מיטגלידער, וואָס 4 פון זיי זיצן שמענדיק אין ווילנע, די איבעריקע קאָ-גען זיין פון אַנדערע לענדער. אין דער צ"פ מוזן אַריינגיין די וויסנשאַפּט-לעכע סעקרעטאַרן פון די סעקציעס. די צענטראַלע פאַרוואַלטונג האָט פון צייט צו צייט באַראַפּונגען. די ווילנער 4 מיטגלידער פון דער צ"פ בילדן האָס אויספיר-ביראָ פון דער צ"פ, זיי, צוזאַמען מיט די וויסנשאַפּטלעכע סעקרעטאַרן פון די סעקציעס, פירן אויס די לויפיקע אַרבעט.

(ב) דאָס קוראַטאָריום. מיר באשטימען דאָ דערווייף 15 פּער-זאָן. עס וואַלט געווען וויכטיק אַריינצוציען וואָס מער מענטשן. דאָס דאַרפן זיין אַלץ מענטשן מיט אַ גרויסן נאָמען, וואָס די אַרבעט פון אינ-סכּיטום איז זיי נאָענט; זיי קאָנען רעפּרעזענטירן דעם אינסטיטוט פּלפּי חוץ, געווינען פאַר אים סימפּאטיעס און אונטערשיצונג.

(ג) די סעקציעס. ביז איצט האָבן שוין פונקציאָנירע 4 סעקציעס, די עקאָנאָמיש-סטאַטיסטישע, די היסטאָרישע, די פּילאָלאָגישע, די פּסיכאָ-לאָגישע-פּעראַנאָגישע. אַלע האָבן זיי געאַרבעט, ווער מער קאָנטיק און ווער זוינציקער קאָנטיק. די סעקציעס מוזן אויך ווייטער בלייבן, זיי מוזן דאָ אויף דער קאָנפּערעניץ קריגן זייער סאַנקציע אין דעם אַראַנזשיר-סטאַטוס. אין דער אַרבעט פון די סעקציעס האָט זיך אַרויסגעוויזן די גאַנצע אייגנ-שימלעכקייט פון יוואָ. דער יוואָ קאָן ניט באַטראַכט ווערן ווי אַן אַרטיקער ווילנער אינסטיטוט. אויך די וואָס האָבן געאַרבעט אַנדערשוואו, האָבן ביי זיך געפילט, אַז זיי בויען דעם אינסטיטוט. אַודאוי איז ווילנע זיין צענטער, ער ווערט איצט נאָך באַזונדערס סימבאָליזירט דורכן בנין. אָבער אַט זיינען די צענטערס פון צוויי סעקציעס אין בערלין, און מען מוז האָס אָנגעמען ווי אַ פּאַקט און בויען דעם סטאַטוס אַזוי, אַז אַזאַ מין דעצענטראַליזירונג זאָל מעגלעך זיין אויף ווייטער.

אַט די אויסגעשפּרייטקייט פון אונדזער אַרבעט איז ניט קיין היסרון פאַר איר, נאָר אַ מעלה, זי באַווייזט, ווי אַזוי מיר לאָזן אומעמוס וואַרצלען. בכּו, וועגן אַר ט פון דער סעקציע קאָן קיין באשטימונג ניט זיין אין סטאַ-טוס. ער ווערט באשטימט נאָר דורכן פּאַקטישן צושטאַנד.

אנדערש איז אָבער דער פּערזענלעכער באַשטאַנד פון דער סעקציע. דאָס מוז באַשטימט ווערן. ביז אַהער איז דער פּאַראַנטוואָרלעכער סעקרעטאַר געווען די סעקציע (אין דער פּילאָלאָגישער סעקציע צוויי מענטשן, מ. וויינרייך און ז. רייזען). איצט מוז באַשטימט ווערן, פון וויפיל מיטגלידער באַשטייט יעדער סעקציע און ווער זיינען די מיטגלידער. די אָרגאַניזאַציע־קאָמיטע לייגט פּאָר אַזאַ פּאַרס: עס זיינען פּאַראַן אָרדנמלעכע (גע־וויינטלעכע) מיטגלידער פון דער סעקציע און מיטגלידער קאַרעספּאָנדענטן; די ערשטע זיינען די, וואָס אַרבעטן אַדער קאַנען אַרבעטן שטענדיק מיט דער סעקציע, וואָס שטייען אינגאַנצן פאַר דער פּרינציפּ־דערקלערונג; פון ייוואָך; די צווייטע זיינען אַזעלכע וויסנשאַפטלער, וואָס אַרבעטן נאָר פון צייט צו צייט מיט. די צאָל געוויינטלעכע מיטגלידער אין יעדער סעקציע שטייגט נישט אַרבער צוואַנציג, די צאָל קאַרעספּאָנדירנדיקע — נישט אַרבער 40. אין גבול פון איר אַרבעט און אין די ראַמען פון איר פּודזשעט איז די סעקציע אַוטאָנאָם. פּדי צו קאָנסטרואַירן די סעקציעס, קלייבט די קאָנפּערענץ אויס איצט צו 5 מיטגלידער פון אַיטלעכער סעקציע, און די פינף קלייבן שוין אויס די ווייטערדיקע מיטגלידער.

אַ האַרבע שאַלה איז, ווי אַזוי זאָלן איינגעשטעלט ווערן די קעגנזייטיקע באַצויגנען צווישן דער צענטראַלער פּאַרוואַלסונג און די אַרטיקע אָרעגאַנען. די אָרגאַניזיר־קאָמיטע האָט איצט נישט געקאָנט קיין סך באַהאַנדלען די פּראַגע. ווי האָט דאָס געמוזט לאָזן דער צענטראַלער פּאַרוואַלסונג אויס־צואַרבעטן דעם געהעריקן צייטווייליקן רעגלאַמענט. דאָס לעבן פּאַרין וועט ווייזן די פּאַרמען, ווי אַזוי וועלן זיך אויסגיין די קעגנזייטיקע באַצויגנען פון אונדזערע אָרגאַנען. קיין מוסטערן פאַר זיך האָבן מיר נישט, און געזעצ־געבערן גלאַט אין דער וועלט אַרײַן האָט קיין זינען נישט. נאָר אין פּרינציפּ קאָן מען פעסמשטעלן: עס איז פּאַראַן איין צענטראַלע קאַסע און אַ צענטראַלע בוכפירונג. און נאַטירלעך די אַרטיקע געזעלשאַפטן אַרבעטן אין קאָנסטאַקט מיט און אונטער דער קאָנטראַלע פון דער צענטראַלער פּאַר־וואַלסונג.

אויך די וויסנשאַפטלעכע סעקציעס קאַנען האָבן אָפּצווייגן אין פּאַר־שיידענע לעגדער. אַזוי איז אין וואַרשע פּאַראַן אַ היסטאָרישע קאָמיטע, וואָס דאַרף זיין אַ צווייג פון דער היסטאָרישער סעקציע. ביז אַהער איז דער קאָנסטאַקט נישט געווען קיין פעסטער. איצט דאַרף דאָס אַזוי רעגולירט ווערן, און די אַרטיקע קאָמיטעס אַרבעטן אין ענגן קאָנסטאַקט מיטן צענטער פון דער סעקציע. דער אַרבעטס־פּלאַן, דער בודזשעט און אַלע אַנדערע פּראַגנן ווערן באַשטימט צוזאַמען מיטן צענטער. עס קאַנען אויך געמאַלט זיין קאָ־מיטעס (צי סובקאָמיטעס), וואָס גיבן זיך אָפּ מיט איין ספעציעלן געביט פון דער אַרבעט. אַזוי, למשל, איז אין ווילנע פּאַראַן אַזאַ סובקאָמיטע, וואָס פאַרנעמט זיך מיט דער געשיכטע פון דער יודישער אַרבעטער־באַוועגונג.

אויך זי דארף שמיין אין שטענדיקן קאנטראקט מיטן צענטער פון דער סעקציע.

צום פארטראג איבער דער ארבעט פון בוי-קאמיטעט באקומט דאס ווארט

י. ש. פירא (וויצע). דער בוי-קאמיטעט איז געגרינדעט געווארן דעמאלט, ווען עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז די דירה פון אינסטיטוט איז צו ענג, אז עס איז גימט קיין ארט נישט פאר די זאמלונגען, נישט פאר דער ארבעט. עס איז קלאר געווען פאר אלע פריינד פון יוואך, אז פון דעם בנין איז אפהענגיק דער עצם קיום פון אינסטיטוט. אָנגעהויבן איז אַ צימער אין מ. וויינרייכס פּריוואַטער דירה, האָט דער יוואַך פּסח'ר געהאַלטן אין איין וואַקסן. די געלט-מיטלען האָבן קיין מאָל נישט געקלעקט אויף צו באַזאָרגן אים מיט אַ פּאַסיקער דירה. היות ווי דירה-געלט פאַר אַ חירה, וואָס זאָל קאָנען דעקן די באַדערפּענישן פון יוואַך, אַפילו ווען מען זאָל עס קאָנען צוגויפּנעמען, וואָלט געווען אַ צו גרויסע סומע, און פּכלל האָט דער פּרעס-סמוזש און די ארבעט פון יוואך פארלאנגט, ער זאל ווערן אַ בעל-הבית פאר זיך, — דערדיבער איז באַשלאָסן געוואָרן צו קויפּן אַ הויז. אַ פּאַרטיק הויז איז שווער געווען צו קריגן לויטן וואונטש, דערצו נאָך וואָלט מען באַדאַרפּן תּיכּף האָבן אַזאַ סומע, וואָס מען האָט נישט געקאָנט האָבן צוגויפּצוקלויבן אַזוי גיך. האָט זיך געגרינדעט אַ בוי-קאָמיטעט, וואָס זיין עובדה איז געווען אויפצוזוכן אַ פּאַסיקן פּלאַץ און אויסצופּויען אַן אייגן הויז פאַרן יוואַך. אין בוי-קאָמיטעט זיינען אַריין: מ. פּונימאַוויטש, מ. וויינרייך, ד"ר ה. קאָוואַר-סקי, ב. קלעצקין, ז. רייזען, סענ. ד"ר שאַפּאַר, י. שאַפּיראָ, אַלץ ווילנער. מען האָט נאָך היפּש אַרומזוכן געפונען אַ פּלאַץ אין גלייכן געלט מיט בנינים, וואָס מען וואָלט זיי נאָך אַ קאַפיטאַלן רעמאָנט געקאָנט אויסנוצן, מען האָט געגעבן האַנט-געלט און מען האָט זיך אַוועקגעלאָזט אויפצוזוכן געלט-מיטלען. דער רוף, געווענרט צו די פּריינד פון יוואַך אין פּוילן און אין אַייס-לאַנד, האָט געפונען אַן אָפּקלאַנג. דער עצם פּאַקט, וואָס דער יוואַך בויט פאַר זיך אַ הויז, האָט שוין געהויבן זיין פּרעסטיזש אויך אין די אויגן פון מענטשן, וואָס זיינען געשמאַנען ווייט ביז איצט, ער האָט באַוויזן זיין אינע-ווייניקסטן פּוח, זיין גייטיקייט און זיין היכערקייט. עס זיינען אַראַנגזשירט געוואָרן עטלעכע גסיעות פון די מיטגלידער פון בוי-קאָמיטעט (ד"ר מ. וויינ-רייך, ז. רייזען, סענ. ד"ר צ. שאַפּאַר) קיין דייטשלאַנד, לעטלאַנד, רומעניע, צולעצט די נסיעה פון ד"ר וויינרייך קיין אַמעריקע. מיט דער היף פון אונד-זערע פריינד איז פּערלין, פּרעס פון פּראָפ. ש. דובנאַוו, און פון י. עפרויקין, פּאַרזי, האָבן מיר געקראָגן אויפן בוי-פּאַנד 2000 דאָלער פון דער פּאַ-מוליע דאָפּרי, פּאַרזי, און 1000 דאָלער פון אַ פּריינד פון יוואַך אין פּערלין. אויך פון לעטלאַנד, ליטע און עסטלאַנד זיינען איינגעגאַנגען סומעס פאַרן

בוי-פאָנד, און ד"ר מ. ווינגרייכס נסיעה קיין אמעריקע האָט אויך אַיינגע-
 טראָגן אַ חלק פאַר דעם צוועק. מיט אַז דעם געלט זיינען מיר געווען ביכולת
 צום סוף זומער אויסצוקויפן דעם גאַנצן פּלאַץ, און עס זיינען נאָך געבליבן
 ביז 4000 דאָלער פאַר בוי-צוועקן. עס וואָלט געדאַרפט זיך אָנהויבן איצמער
 אַ גרויסע וואַמל-אַקציע, בכרי צו שאַפן געלט פאַרן גרויסן בנין פון יוואָ, וואָס
 דאַרף אַוועקגעשטעלט ווערן אויפן פּלאַץ. ס'איז אָבער, ווי איר אַלע
 פאַרשטייט, אַז ענין אויף לאַנג. דערווייל איז אָבער שוין פאַראַן אַ מעגלעכ-
 קייט דורך אַ קאָפיטאַל רעמאָנט צוצופאַסן דעם איצטיקן בנין, וואָס איר
 האָט געזען געבטן אויף דער בוי-פייערונג, צו די נויטפאַדערפֿענישן פון
 אינסטיטוט. ס'איז אויסגעארבעט געוואָרן דורך פּאָד-לייט אַ פּלאַן פון אַ פייער-
 זיכערן אונטערשטן גאַרן, וואָס ווערט אונטערגעבויט אונטער דעם איצטיקן
 בנין; אין דאָזיקן רוים וועלן אַוועקגעשטעלט ווערן אַלע וואַמלונגען פון יוואָ,
 וואָס זיינען פאַראַן און וואָס וועלן נאָך צוקומען. אויך די אייבערשטע גאַרנס
 וועלן ווערן גרינטלעך אויסרעמאָנטירט און צוגעפאַסט פאַר די אַרבעט-
 צימערן און ביוראָען פון אינסטיטוט, פאַר אוידיטאָריעס און שטודיר-
 צימערן.

מיטן געכטיקן אַוועקלייגן דעם גרונט-שטיין האָט זיך די דאָזיקע בוי-
 אַרבעט אָנגעהויבן. מיר האָבן זי אָנגעהויבן, הגם מיר האָבן נאָך ווייט ניט
 די גאַנצע סומע, וואָס דער בנין באַדאַרף קאָסטן. מיר האָבן די אַרבעט אָ-
 געהויבן מיט דער האַפֿענונג, אַז אַלע פריינד פון יוואָ וועלן אונדז אונטער-
 האַלטן און ניט לאָזן פאַלן די אַרבעט אין מיטן. וועט געשאַפן ווערן אין
 די קומענדיקע 8—10 וואָכן די נאָך פעלנדיקע סומע פון 4000 דאָלער, וועלן
 מיר פאַר דער צייט באַווייזן דעם בנין אויסצורעמאָנטירן, און דער יוואָ
 וועט זיך קאָנען אַריבערקלייבן אין זיין נייער דירה. מאַמער ניט... נאָך איר
 וויל אַזאַ מעגלעכקייט ניט דערלאָזן, וואָרים האָט וועט הייסן פלייבן אין מיטן
 דער אַרבעט. און איר אַלע פאַרשטייט דאָך, וואָס עס באַמייט לאָזן אַ ניט
 פאַרענדיקטן בנין שטיין דורך אַ ווינטער. דער בוי-קאָמיטעט ווענדט זיך
 דעריבער צו אַלע דעלעגאַטן פון דער קאָנפֿערענץ מיט דער הייסער בקשה,
 זיי זאָלן קורס-כֿל, ווען זיי וועלן קומען אַהיים, דערמאָנען זיך אָן בוי-פּאָנד,
 זאָרגן דערפאַר, אַז מיר זאָלן צו דער גייטיקער צייט קריגן די אויבן אָנגע-
 זוינענע סומע. דעמאָלט וועלן מיר קאָנען ענדיקן אונדזער בנין, איידער עס
 וועלן פאַלן די פרעסט, און מיט שמחה פייערן דעם חנופת-הבית.

ג. מייזליץ (וואַרשע). איר לייג פאַר דער קאָנפֿערענץ אַנצוגעמען
 פאַלגנדיקע רעזאָלוציע:

,אויסגעהערט דעם באַריכט פון דעם בוי-קאָמיטעט פאַרן יוואָ אין
 ווילנע, דריקט די קאָנפֿערענץ אויס איר טיפן דאַנק דעם בוי-קאָמיטעט פאַר
 זיין פרוכטבאַרער אַרבעט, וואָס ער האָט איינגעשאַפט אַן אייגענעם פּלאַץ

אין ווילנע און געבראכט צו דער נעכטיקער גרויסער פייערונג פון לייגן דעם גרונט-שטיין פון דעם אייגענעם בנין פון ייוואָ.

פּו פּאָ (לידע). אויף צו פארפעסטיקן דעם מאַטעריעלן קיום פון ייוואָ, דאַרף מען געווינען פאַר צאָלער און שטיצער מאַגיסטראַטן, קאָאָפּעראַטיוון, בענק און אַנדערע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס.

5. קאַהאַן (וואַרשע). ערשט היינט קומען מיר צו דער אמתער אַרבעט פון דער קאָנפערענץ. ליידער האָט די קאָמיסיע פאַר אָרגאַניזירן-פראַגן קיין סך ניט אויפגעטאָן: מיר זיינען איצט ניט ווייט צוועק פונם ערשטן פּראָיעקט פון דעם אָרגאַניזירן-קאָמיטעט. עס איז געבליבן דער אַלמער אויסגעמישט פון די ריין וויסנשאַפטלעכע מיט די אָרגאַניזאַציאָנעלע און געשעפטלעכע ענינים. דאָס איז אָבער אַ פעלער פון דער אָרגאַניזאַציע פון ייוואָ, וואָס לאָזט ניט אויסוואַקסן די אַרבעט, וואָס צוליב איר איז ער געשאַפן, די וויסנשאַפטלעכע פאַרשונג. מען מוז איין מאָל פאַר אַלע מאָל באַפרייען די וויסנשאַפטלעך פון די זאָרגן פאַר די פינאַנצן פון אינסטיטוט. מיט זוכן געלט-מיטלען מוזן זיך פאַרגעמען באַזונדערע מענטשן, צוליב דעם צוועק דאַרפן געגרינדעט ווערן געזעלשאַפטן פריינד פון ייוואָ אין אַלע עקן וועלט. און איצט באַדאַרפן מיר ריידן דער עיקר גאָר וועגן אָרגאַניזירן די דאָזיקע געזעלשאַפטן און וויער צענטראַלע פאַרוואַלטונג און ראַט. דער עצם אינעם סיימוט איז אַן אָרגאַניזאַציע פאַר זיך מיט זיין אייגענעם ספּאַציום און מיט זיין אייגענער פאַרוואַלטונג. אויף צו שאַפן די נייטיקע סומע פאַרן בוי פאַרן דאַרף מען פּראָקלאַמירן די חנוכה-וואָך פאַר אַ וואָך פון ייוואָ. די צענטראַלע פאַרוואַלטונג דאַרף נעמען אויף זיך די איניציאַטיווע און געבן דעם אימפּולס פאַר די געזעלשאַפטן אויף די ערטער. די פּראָקלאַמירטע אָרגאַניזאַציעס באַדאַרפן איצט אָנהייבן אַן ענערגישע זאַמל-אַקציע.

מ. וויינרייך (א. ק.). עס איז שווער אַרומצוגעמען אַלע אַרבעטן, וואָס זיינען שוין צום ייוואָ, די אַרבעט איז שטאַרק פאַרצווייגט. אָרגאַניזירן אַזאַ אַרבעט איז ניט פון די גרינגע זאַכן. עס איז געשאַטען די פּראָיעקט: וואָס איז דער ייוואָ, אַ ווילנער אינסטיטוציע אָדער אַן אַלגעמיינלעכע. אויב אַן אַלגעמיינלעכע, אין ווילנע די צענטראַלע, דאַרף ווילנע באַקומען די געהערדיגע פּולמאָסטן, וואָס זאָלן זיין פאַשטימט דורך דעם אָרגאַניזירן-ספּאַציום. ווען מיר טיילן אָפּ די אָרגאַניזירן-אַרבעט פון דער וויסנשאַפטלעכער, קומען מיר צו אַ געוויסער לייזונג. דער אינסטיטוט איז אַ וועלט-אָרגאַניזאַציע, און דער צענטער פון דער אָרגאַניזירן-אַרבעט פאַרן אינסטיטוט איז ווילנע — דאָס איז דער פאַסיקסטער אָרט פאַר אים. וואָס איז נוגע דער אַרבעט פון די וויסנשאַפטלעכע סעקציעס, איז בכלל פאַר זיי קיין צענטראַלע ניט שוין. עס קאָן גאָר זיין אַן אַדרעס, וואָס פאַרמיטלט, דער זיי-אָרט פון אימלעכער סעקציע איז דאָרט וואו עס ווילט דער אַראַנטוואָרמלעכער פירער פון דער סעק-

ציע. די מערימאָרעלע אָפטיילונגען פון די סעקציעס זיינען פאַרבונדן מיטן דאָזיקן צענטער. ווייטער באַדאַרף מען אונטערשיידן צווישן וויסנשאַפֿטלעכע כּער אַרבעט און וויסנשאַפֿטלעכע זאַמלונגען. וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט מוז געמאַן ווערן אומעטום; די זאַמלונגען אָבער דאַרפן זיין קאָנצענטרירט אין ווילנע; אויך דער פּרין-מוזיי, וואָס ג. מייזל האָט גערעדט וועגן אים, דאַרף זיין אין ווילנע. נאָך דורך דעם קאָנען מיר די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט אַזעלכע שטעלן אויף אַ פעסטן יסוד. קליינע צעברעקלעכע זאַמלונגען, גיט זיי לאָזן מאַכן קיין פּולע אַרבעט, גיט זיי קאָנען מאַכן דעם געהעריקן אַינדרוק פון סאָלדקייט. און אַז ווילנע איז מסוגל צו דער דאָזיקער זאַמל-אַרבעט, האָט זי באַוווּזן. וואָשע האָט דאָך גיט אונטערגעהאַלטן די איניציאַטיווע פון גרינדן אַ פּרין-מוזיי.

מכּוח דער פינאַנציעלער לאַגע פון אינסטיטוט באַדאַרף מען זאָגן, אַז מען דאַרף דאָס רעכענען פאַר אַ גוואַלדיקן אויפמו, אויב עטלעכע און צוואַנציק מאַגיסטראַטן אין פּוילן האָבן אָנערקענט פאַר גייטיק צו סובסידירן אַן אינסטיטוציע, וואָס געפינט זיך אין אַ פרעמדער שטאַט. אָבער דאָס ווייזט אונדז אויך, אַז מיר קאָנען און מוזן ווערן אונדזער ענערגיע אין דער זייט. מיר מוזן די צאָל סובסידירנדיקע מאַגיסטראַטן פאַרמאָפּלען, און גיט נאָך אין פּוילן, נאָך אויך אין אַנדערע לענדער. אין לעמלאַנד איז פאַרלאָן אַ ספעציעלער קולטור-פּאָנדר, צוליב אַן עקספעדיציע אין לעמלאַנד וואָלט מען קאָנען קריגן אַ סובסידיע פון דעם פּאָנדר.

ג. מייזל (וואַרשע) פּאָלעמיוזירט מיט ל. קאהאַן און דערווייט, אַז מען קאָן די אָרגאַניזאַציע גיט צעטיילן. אין ראַט פון יוואָך מוזן אַריינגיין סיי פאַרשטייער פון די סעקציעס, סיי פאַרשטייער פון די לענדער, וואו עס געפינען זיך פּריינד פון יוואָך. די וויסנשאַפֿטלעכע אַרבעט ווידער דאַרף געמאַן ווערן אומעטום. מען דאַרף לערנען פון דער פּראַקטיק. אַט האָט אַמעריקע אַרויסגעוויזן איניציאַטיווע, גיט אַרויס דעם זשורנאַל „פּנסקס“, גיט אַרויס דעם טעאַמער-פּאָנדר, גרייט צו אַ פּאָנדר פּאָלקאַר. געוויס איז ווילנע גוט פאַר אַ מוזיי-שטאַט. אויך פּרין האָט געהאַלטן, אַז דער יידישער מוזיי דאַרף זיין אין ווילנע. אָבער ווילנע מאַך גיט אין גאַנצן קאָנצענטרירן אויף זיך די אויפּמערקזאַמקייט, דאָס קאָן אָפּשוואַכן די ענערגיע אויף די ערשטער. ס'וואָלט אויך געווען כּדאי צו שאַפן אַ פּאַסיקן נאָמען פאַר די וואַמלער, פאַר די סעקציעס, וואָס מוען אויף אַ קאָלעקטאַלע אַרבעט.

ז. רייזע (א. ק.). געוויס איז מייזל גערעכט, אַז מען מאַך ווילנע גיט מאַכן פאַר אַן אָפּנאַט, אָבער וואָס זאָל מען מוזן, אַז עס איז גיט קיין זיכערקייט, אַז די אינסטיטוציעס, וואָס מען וועט בויען אין אַנדערע ערטער, וועלן געראַטן. אַט האָט מאַקע דער קאַמינסקי-מוזיי עטלעכע יאָר זיך געשאַפּן אין וואַרשע, ביז... די איניציאַטאָרן האָבן איבערגעשיקט די עקספּאַנאַט.

קיין ווילגע. אויך די ניו-יאָרקער קלערן אַריבערצושיקן די התחלות פון זייער
טעאָמער-מוזיי קיין ווילגע. נאָך מען קאָן געפינען פאַר וואַרשע אַ וויכטיקע
אַרבעט, וואָס קאָן נאָך דאָרטן געשאַפן ווערן. אַט האָט מאַרק שאַנאַל פּאַרגע-
לייגט צו שאַפן אַ קונסט-סעקציע ביים יוואָ. די קאָנפערענץ דאַרף ערנסט
באַטראַכטן דעם דאָזיקן פּאַרשלאָג, וואָס צו אים זיינען נאָך פאַראַן ענלעכע
פּאַרשלאָגן פון ליגספילער י. מ. עליאָוויטש, וואַרשע, און פריינד א. זיינפילד,
קראַקע; אַ קונסט-מוזיי קאָן געשאַפן ווערן נאָך אין וואַרשע.

אויך וויל איצט אויפמערקזאָם מאַכן די קאָנפערענץ אויף מיין פּאַר-
שלאָג מבוּח אַ חודשדיקן זשורנאַל פון יוואָ, וואָס איך האָב שוין מבוּח אים
גערעדט בפרוטרום אין מיין אַרטיקל אין די „ליטער. פלעטער“ גומ' 42 ה. י.
דער זשורנאַל וועט זיין אַ טריט פּאַראַאויס אין דער פּאַרלאַנג-אַרבעט פון
יוואָ. ווי וויכטיק געווען אונדזערע שריפטן בשעתם, זיינען
זיי שוין איצט גיט מסוגל צו פאַרברייטערן דעם קרייז פון אונדזערע פריינד,
מחמת זייער טייערקייט; אויך געדויערט אַ סך צייט פון איין בוך ביזן
צווייטן. אַט די חסרונות באַזייטיקט דער זשורנאַל. דער זשורנאַל וועט אויך
מיטהעלפן צו סיממעמאָטיזירן מער די אַרבעט פון די סעקציעס. עס וואָלט
אין זשורנאַל אויך געפונען אַרט אַרטיקלען פון פאַכן, וואָס זיינען גיט פאַר-
טראַטן אין די סעקציעס, למשל, פון פילאָזאָפיע. דער זשורנאַל וואָלט גע-
קאָנט פובליקירן די זאַמלונגען, און דורך דעם אונטערגעבן מער חשק די
זאַמלער.

א. קלענער ג (וואַרשע). די אַרבעט פון יוואָ דאַרף גיט זיין צענ-
טראַליזירט. דאָס ליגט אין זיין טבע. עס וואָלט גוט געווען אַריבערצוטראַגן
די פילאָזאָפֿישע סעקציע קיין וואַרשע. דאָרט זיינען פאַראַן גענוג וויסנשאַפֿט-
לעכע בוחות. דאָס וואָלט פאַרגרינגערט די אַרבעט פון צענטער. — בנגוע
די פינאַנצן וואָלט געווען גוט, דער אינסטיטוט וואָלט פּראָקלאַמירן אין דער
פרעסע אַ מינגלדער-קייט.

א. טשעריקאָו ער (א. ק.). מיר קאָנען גיט אָפּטיילן אין נאַנצן
די אָרגאַניזיר-אַרבעט פון דער וויסנשאַפֿטלעכער. די וויסנשאַפֿטלעכע סעק-
ציעס מוזן זיין פאַרטראַטן אין דער פאַרוואַלטונג, וואָרים נאָך די וויסנ-
שאַפֿטלעך וועלן קאָנען אַדיינמאַרן דעם געהעריקן פאַסטאָס. און דער געזעל-
שאַפֿטלעכער טוער, וואָס זאָרגט פאַר די פינאַנצן פון אינסטיטוט, מוז זיך
פילן אויך גייסטיק פאַרבונדן מיט אים. דערפאַר ווילן מיר האָבן אין דער
פאַרוואַלטונג אַ העלפט קולטור-טוער און אַ העלפט וויסנשאַפֿטלעך. — אויף
צו פאַרברייטערן די אַרבעט וועלן מיר זיך גיט קאָנען באַגיין סוף-בל-סוף אַן
אינסטרוקטאָרן און ספעציעלע שלוחים. — אין דער פראַגע מבוּח די וויסנ-
שאַפֿטלעכע זאַמלונגען איז בעצם גערעכט ח' וויינרייך, אַז זיי וואָלטן באַ-
דאַרפט זיין קאָנצענטרירט אין ווילגע. אָבער דאָס איז דאָך גיט מעגלעך,

וויבפאלד אז די וויסנשאפטלעכע סעקציעס זיינען ניט אויף איין אָרט. דער פירער פון דער עקאָנאָמיש־סאָציאָלישער סעקציע, אַ שטייגער, מוז דאָך האָבן זיינע מאַטעריאַלן ביי דער האַנט.

דער פאָרשלאַג מבוז דעם זשורנאַל איז אומגעהייער וויכטיק, נאָר ער גימט צו אומגעריכט, אַז מיר זאָלן קאָנען אָננעמען תיבף אַ באַשלוס. עס איז גרינגער צו זאָגן 10 בויגן וויסנשאפטלעכן מאַטעריאַל אַלע חודש, ווי דאָס אויסצופירן. מען דאַרף איבערגעבן דעם פאָרשלאַג דער פאָרוואַלמונג אויף אויסצואַרבעטן בפרוטרום דעם פלאַן. — מען דאַרף ניט אנדערש אָנגעמען אַ באַשלוס צו פילדן אַ ליטעראַרישע קאָמיסיע; דורך דעם וועט מען געוויס צוציען נייע פוחות, און דער ליטעראַטור וועט געוויס זיין געדינט ווען מען וועט אַוועקשטעלן די ליטעראַטור־פאָרשונג אויף אַ וויסנשאפטלעכן יסוד. פאָר דער קונסט־סעקציע איז קיין בעסערער אָרט ניטאָ, ווי איז פאָרנו.

מ. מ. א. ק. (ריגע). די פראַגע, ווי אזוי צו אָרגאַניזירן די אַרבעט אויף די ערטער, איז ניט אזוי גרינג צו פאַרענטפערן. עס וואַלט אַוודאי גוט געווען אַריינצוציען די מאַסן אין דער אָרגאַניזאַציע פון יוואָ, אָבער מיט וואָס האַלט מען איין דעם מאַסן־מיטגליד פון איין אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג ביז דער צווייטער? מיט מיטגליד־אַפּפּאַלן אַליין איז דאָס ניט מעגלעך. די געזעלשאַפט פריינד פון יוואָ אין איטאַלעכן אָרט דאַרף צונויפנעשטעלט ווערן נאָר פון אַקטיווע מיטגלידער, וואָס קאָנען אָנפירן די געלט־אַקציע אָדער מאַן אַ זאַמלערישע אַרבעט אָדער אַ וויסנשאפטלעכע אַרבעט. מיטגלידער פון אַוועלעכע געזעלשאַפטן וועלן ניט זיין אין צאָל, אָבער זיי וועלן קאָנען מאַכן פרוכטבאַרע אַרבעט. זיי וועלן דאַרפן צוציען סימפּאַטיקער צווישן די ברויטערע קרייזן. איינע פון די אַרבעטן, וואָס קאָן שאַפן אַ שטענדיקע הכנסה, באַדאַרף זיין — פאַרשפּרייטן קאַרטעס פאַר מיטבויער (מיטבויער־קאַרטעס) פאַר אַ באַשטימטן אָפּפּאַל. יעדער איינציקער, וואָס פאַשפּרייט, לאָמיר אָנגעמען, צען קאַרטעס, באַקומט דעם טימל טוער. פאַרן אינסטיטוט. פאַך די טוער פון יוואָ קאָן מען טיילן געוויסע זשעמאַנען, וואָס עס איז אָנגעלייגט ביי דער יוגנט. מען קאָן אין דער פאַשטייערונג אַריינציען פאַראיינען, קול־מור־געזעלשאַפטן, די שול־יוגנט. מען קאָן איינשטעלן אזוי, ווי עס איז זיד נוהג די צישאָ אין לעטלאַנד, אַז אַלע פאַראיינען און געזעלשאַפטן זאָלן באַשטייערן זיד מיט אַ באַשטימטן פּראָצענט פון זייערע הכנסות לטובת דעם יוואָ.

נ. ח. פ. ר. ל. צ. ק. (וואַרשע). עס איז לטובה פון דער זאך, אַז די נעצן וויסנשאפטלעכע אַרבעט זאָל זיין אין אַן אָרט, וואָס ליגט אַז אַ זייט פון פּאַל־ליטישן לעבן. די שטימקייט פון ווילנע איז גראַד גוט פאַר דער וויסנשאַפט. אָבער די אָרגאַניזאַציע פון יוואָ וועט אויף להבא ניט קאָנען בלייבן אין דער איצטיקער פאַרם, אויב ער וועט וועלן באַדינען דאָס וועלט־יידנטום. עס דאַרפן

ווערן געשאפן געזעלשאפטן פון ייווא אין אלע לענדער פון א קאמפאקטן יידישן ישוב, און די דאזיקע געזעלשאפטן פאראייניקן זיך אין א פערער-ציע. אבער אויך איצט פאדארף מען די וויסנשאפטלעכע ארבעט דעצענט-טראקטירן. אויך וויסנשאפטלעכע זאמלונגען זיינען נייטיק אין אנדערע ער-מער, שוין מחמת דעם רושם, וואָס זיי מאַכן אויפן באַזוכער. מיזיען זיינען נייטיק אין אלע פונקטן פון געדיכטן יידישן ישוב. מען קאָן קלייבן דאָרט דובלעמן, צי פאָמאָגראַפיעס, צי קאָפיעס. פאַר די נאָענטסטע יאָרן קאָן דער צענטראַלער אַרכיוו בלייבן אין ווילנע. שפעטער וועט מען קאָנען טראַכטן וועגן דעצענטראַליזאציע. אויך וועלן מיר מוזן שאַפן עקספּאָזיטורן אין פאַר-שיידענע שמעט צו פאַרשפּרייטן בילדונג: מען קאָן ניט איינהאַלטן מענטשן, ווען מען גיט זיי נאָרנישט. דאָס פּראָפּאָגאַנדע-ביוראָ דאַרף זיצן אין וואַרשע. די סעקציע פאַר פּלאַסטישער קונסט דאַרף זיין אין פאַרז, דער מוזיי אָבער אין וואַרשע.

י. ע ל י א ו י ט ש (וואַרשע). עס איז לאַנג צייט צו שאַפן אַ מוזיי פאַר יידישער קונסט, ניט נאָר פאַר דער נייער, גייערמ אויך פאַר דער אלט-מער. עס איז דאָך ער-היום ניט באַשטימט דער אינהאַלט, דער מהות פונם באַגריף יידישע קונסט. ערשט דעמאָלט, ווען מען וועט האָבן צוזאַמען אלע-דינג, וואָס פאַרבינדט זיך מיטן עפישעם יידיש, וועט זיך לאָזן באַשטימען די יידישע קונסט און איר כאַראַקטער. דער אָרט פון מוזיי דאַרף זיין וואַרשע. דאָרט ווירקט שוין אַ טעמיקע געזעלשאַפט פאַר יידישער קונסט. דער רעד-גער שטעלט זיינע בוחות און זיינע קענטענישן אין דינסט פון דער זאַך.

מ. ג ר אַ מ ב (וואַרשע). אָרגאַניזאַציע איז איצט די ערשטע אַרבעט. אין וואַרשע איז ביז איצט נאָרניש געמאַן געוואָרן אין דעם פּרומ. די געזעל-שאַפט „פּריינד“ האָט אַפילו דעם אָפּצאל פאַר דעם אינסטיטוט ניט גע-קליבן. אָבער מען קאָן אין וואַרשע אַ סך אויפמאַן. אויב ח' וויינרייך וואַלט אָפּגעגעבן 4 חדשים פאַר אָרגאַניזיר-אַרבעט אין פּוילן, וואַלט ער מער אויפ-געמאַן, ווי אין אַמעריקע. די צונויפקומען פון די זאַמלער מוט דער עמנאַ-גראַפישער קאָמיטע דאַרפן זיין אָפּטער, וואָס גיכער מוזן ווערן אָרגאַניזירט די אינסטרוקטאָרישע קורסן פאַר זאַמלער. די פּילאָאָגישע סעקציע דאַרף אַריבערגעטראַגן ווערן לויט וואַרשע. מען מוז צוציען נייע בוחות. אַ שאַך, וואָס דער פּאָלקאַר-באַנד גייט אַרויס אין ניו-יאָרק, וואַרשע איז אַ פּאַסיקערער אָרט. צום סוף וויל איר זאָגן, אַז דער אינסטיטוט קאָן זיין ריכטיקן וועג געפונען נאָר אין מיטאַרבעט און אין גייסט פון די מאַסן, וואָס פון זיי קומען די זאַמלער, און אין די אינטערעסן פון די מאַסן.

ע. ר י נ ג ע ל ב ל ו ס (וואַרשע). מען דאַרף אָפּגעבן אַ וואָך פאַר פּראָ-פּאָגאַנדע און אָרגאַניזאַציע פון די יוואָ-קערפערשאַפטן. ניט אומעטום וועט מען קאָנען שאַפן קערפערשאַפטן — אין די פּאלן וועט מען מוזן זיך

באנגענען מיט פאָרטרוינגס-מענער. וואָס איז שייך דער אָרגאַניזאַציע פון די סעקציעס, באַדאַרפן אין אַלע לענדער באַשאַפן ווערן פאַראַלעלע קאַ- מיסיעס, וואָס אַרבעטן אויטאָנאָם. למשל, די וואַרשעווער היסטאָרישע קאַ- מיסיע וואָלט געקאָנט אַרויסגעבן אַ לאַקאַלן היסטאָרישן זשורנאַל, פאַר- שטייט זיך, אונטער דער קאָנטראָל פון צענטער. דעצענטראַליזאַציע אין דעם פאַל קאָן גאָר לעבעדיקער מאַכן די אַרבעט. ס'איז וויכטיק אַרויסצו- געבן אַן אָרגאַן, וואָס זאָל קריגן אַ גרויסע פאַרשפּרייטונג, דערפאַר איז ח' רייזענס פאַרשלאָג געקומען צו דער צייט. עס איז אָבער שווער אַרויס- צוגעבן איין זשורנאַל אין דעם פאַרנעם, ווי רייזען לייגט פאַר. ס'וואָלט געווען גלייכער צו שטיצן אים אויף אַ היסטאָריש-עקאָנאָמישן און פילאָלאָגיש-עט- נאָרפאַישן. — ווייטער באַדאַרף מען דערמאָנען וועגן דער וויכטיקער אויפ- גאַבע צו פאַרבינדן דעם יוואָך מיט אינטערנאַציאָנאַלע וויסנשאַפטלעכע פאַראייניקונגען.

ג. נערגעל (בערלין). איז די קליינע שמעט קאָן מען ווינציק וואָס אויפּטאָן פאַר דער וויסנשאַפט, נאָר איז די גרויסע שמעט קאָן געוויס אויפ- געפאַן ווערן ממשותדיקע אַרבעט, און די אַרטיקע קאָמיסיעס מוזן זיין אוי- טאָנאָם. נאַטירלעך איז איין מוהיי נישט גענוג פאַר דער גאַנצער נאַציע. עס זיינען געווען מוזיען, איידער דער אינסטיטוט איז געווען, און עס וועלן אויך ווייטער עקסיסטירן אַרטיקע מוזיען. די אויפגאַבע פון יוואָך וועט זיין צו אינסטרורירן די זאַמל-אַרבעט און דעם מוזייען-בוי.

בסדר די פראָפּאָגאַנדע זאָל גיין ווי געהעריק, מוז מען פיקסירן אין פּודזשעט כּתחילה אַ געוויסע סומע צוליב דעם צוועק. אמת, עס קאָן זיין, אַז מען וועט גלייך אפשר נישט באַמערקן די רעזולטאַטן פון דער אַרבעט, אָבער זיי וועלן מיט דער צייט בלי-ספּק זיין. אין פּוילן קאָן מען נאָך אַ סך אויפּטאָן אויפן געביט פון אָרגאַניזאַציע און פינאַנצן. אַנדערע געזעלשאַפט- לעכע אָרגאַניזאַציעס, ווי „אַרט“, יש״א, קאָנען דינען פאַר אַ ביישפּיל. מען מוז צוליב דער אַרבעט אָרגאַניזירן אַ פרעסע-ביוראָ, אָנשמעלן אינסטרורק- טאָרן — אָן דעם וועט שווער זיין אויפצושטאָן אַ סך.

י. שיער (וואַרשע). מיר וואָלט זיין גרינג צו ריידן אַ מעת-לעת וועגן די אויפגאַבן פון אינסטיטוט, אָבער מען מוז זיך רעכענען מיט די מעגלעכקייטן. די נאָענטסטע אויפגאַבע, וואָס שטייט פאַר אונדז, איז צו אָרגאַניזירן די געזעלשאַפט אין פּוילן גופא. ווילנע קאָן זיין אַ צענטער, אָבער די צווייגן דאַרפן זיין צעשפּרייט איבער גאַנץ פּוילן. מען קאָן אין דעם פרט שוין מערקן די באַפּרוכפערנדיקע ווירקונג פון דער קאָנפּערענץ, דעריבער דאַרפן מיר באַשטימען, אַז די קאָנפּערענצן זאָלן פאַרקומען פּעריאָדיש. אין אונדזערע פּלענער לאָמיר זיין באַשיידענער. מיר צייכענען זיך אָן גרויסע ליניעס, נאָר גלייכצייטיק מוזן מיר אויסאַרבעטן אַ פראָגראַם אויף די נאָענט-

סמטע 2—3 יאָר, דעמאָלט וועלן פאַרשווינדן אַ סך שמרײַט־פּונקטן. די ער־
עמע נאַענטסטע אויפנאַבע איז צו אָרגאַניזירן די וויסנשאַפטס־מענער, אויס־
מײַלן מעמעס, וואָס דאַרפן אין דער ערשמער ריי באַאַרבעט ווערן. ווייטער
שטייט אַן אויפנאַבע צו באַקעמפן דעם שאַנטאַזש, וואָס ווערט געמריבן און
דער פּראָווינץ מיט וויסנשאַפטלעכע רעפּעראַטן. מוסטער־רעפּעראַטן פאַר
דער פּראָווינץ, וואו עס וועט קומען אַ רעפּערענט פון יוואָ, דאָס וועט זיין
די בעסטע פּראָפּאַגאַנדע פאַר יוואָ, דערמיט וועט ער טאָן באַמת זיין חוב
קענו קליינעם שמעטל. די שמעטלעך האָבן, פון זייער זייט, אַ סך אויפגעטאָן,
די 51.000 נומערן פון דער עמנאַגראַפישער זאַמלונג קומען פון שמעטל,
און אָט די דאָזיקע זאַמלונגען מוזן באַלד אָפּגעדרוקט ווערן, זאָל זיין נאָך
אין ניט באַאַרבעט צושטאַנד, אין ספּעציעלע זאַמלונגען, צי אין אַן עמנאַ־
גראַפישן זשורנאַל. — די ליטעראַרישע אַרבעט פון יוואָ מוז האַנגאַרירט
ווערן; מען קאָן איין מאָל בויען שריפטן אויף מתנות, אָבער צו גרויסע
קרבנות פון וויסנשאַפטלעכע שריפטשמעלעך טאָך מען ניט פאַרלאַנגען. מען
דאַרף זיך צוליב פאַרלעגערישער אַרבעט פאַרבינדן מיט די גרעסעדע יידישע
פאַרלאַגן; אויף צו זיכערן די ביכער פון אינסטיטוט אַן אָפּזאַץ דאַרף מען זען
אָרגאַניזירן דעם ביכער־קויפער. דאָס איז ווייטער אַן אַרבעט פון יוואָ אין
דער פּראָווינץ. פאַר דער פּראָווינץ דאַרף דער יוואָ אויך אָרגאַניזירן אַ וואַג־
דער־טרופּע, אויף צו אַנטוויקלען דעם יידישן טעאַטער. — פאַר די שמעט
און שמעטלעך קאָן דער יוואָ טאָן נאָך אַ וויכטיקע אַרבעט: גרינדן אַרטיקע
היסטאָרישע קאָמיטעס, וואָס זאָלן אונטער דער פירונג פון דער היסטאָרי־
שער טעכציע אַרויסגעבן מאַנאַגראַפיעס איבער זייערע שמעט. דאָס וועט די
אַרטיקע מענטשן פאַראַינטרעסירן, און אזוי אַרום אַרײַנגיען זיי אין דער
אַלגעמיינער אַרבעט פון יוואָ.

י. זעלסקוויץ (פאָדזש). אין אַזאַ גרויסער שמאָט, ווי פאָדזש,
איז נאָך נישט קיין אָרגאַניזאַציע פון יוואָ. און דאָך האָט אָפּגענאַלטן איין
ציקע פריינד, הויז צונויפקלייבן מאַטעריאַלן, אויך אויסצופועלן סוב־
סידעס ביים מאַגיסטראַט (3000 גילדן) און ביי דער קהילה (3000 גילדן).
לעצטנס האָט זיך אָנגעהויבן אויך אַן אַקציע צווישן די יידישע עקאָנאָמישע
אָרגאַניזאַציעס. מען דאַרף פירן אַ ברייטע פּראָפּאַגאַנדע. דעמאָלט וואָלט
דער בודזשעט פון 60.000 דאָלער קאָנען געדעקט ווערן. מען דאַרף באַשטי־
מען אַ חודש פאַרן יוואָ, אין משך פון דעם חודש אַרײַנגיען אין דער אַר־
בעט פון יוואָ אַלע יחידים און געזעלשאַפטן. די זאַמל־אַרבעט דאַרף אויך
בעסער אָרגאַניזירט ווערן. מען דאַרף אינסטרורירן די זאַמלער, געבן זיי כאַטש
מיסעמאָטישע ידיעות וועגן דעם, וואָס עס איז שוין געזאַמלט, אויב עס
איז ניט מעגלעך אַרויסצוגעבן באַלד די מאַטעריאַלן גופא. עס זיינען פאַר אַן
נאַנצע געגנטן, וואָס זיינען נאָך ניט אָנגערירט פון דער זאַמל־אַרבעט. אָט
זיינען פאַר אַן אַרום פאָדזש אַזעלכע אַלטע יידישע קהילות ווי ליזשאַמירסק,

לענטשיין, אַזאַרקאָוו, וואו מען קאָן געפינען אוצרות גאַנצע פון פאַלקלאָר... איד טראָג אַרײַן אַ פאַרשלאָגן: צו באַשטאַמען אין אַלע גרעסערע ייִדישע קיבוּצים ראיִאָן=סעקרעטאַרן, וואָס זאָלן זיך אינגאַנצן אָפגעבן דער אַרבעט. פאַרן יוואָך און אַרומפאַרן איבערן ראיִאָן. — און נאָך אַ זאָך: זאַמלער פאַר- דאַרפן קריגן די שריפטן מיט אַ גרויסן ראַבאַט.

ד"ר ר. מאַהלער (וואַרשע). דאָס איז פאַרלאָן אַ גרויסע דײַטפֿראַך- פאַרציע צווישן דער וויכטיקייט פון די באַשלוסן, וואָס דאַרפן אָנגענומען ווערן, און דער קליינער צאָל דעלעגאַטן. מען קאָן נישט דערלאָזן, אַז געצײלמע שמעט און געזעלשאַפטן זאָלן פסקען וועגן אַלע ענינים פון יוואָך. גראַד זײַנען די וויכטיקסטע קולטור-אָרגאַניזאַציעס נישט פאַרטראַטן. יוִש"אָ האָט דאָס נישט קיין באַשטימט-רעכט. די וויכטיקע קאָנפערענץ פאַר נישט אָנגעמען קיין ענד- גילטיקע באַשלוסן. עס מוז געשאַפן ווערן נאָך אַ צײַטווייליקער סאַטאַט און צײַטווייליקע פאַרוואַלטונג. מען דאַרף זיך ערשט פאַרנעמען מיט אָרנאַ- גיזירן די פאַרטערשטאַפט איז יוואָך. עס דאַרפן צוגעצויגן ווערן ווי מיט- גלידער די גרויסע קולטור-אָרגאַניזאַציעס (ווי יוִש"אָ, קילטור-אַמטן, די גע- זעלשאַפט פאַר אָונט-קורטן אאַז"וו). ערשט אין אַ יאָר אַרום דאַרף צוגויס- גערופן ווערן אַ קאָנפערענץ פון די דאָזיקע אָרגאַניזירטע מיטגלידער, וואָס וועט האָבן דאָס רעכט צו באַשטימען די ליניע פון יוואָך. — דער פאַרשלאָג פון פ' גיטערמאַן וועגן אינפאַרמאַציע פאַר אַליינלערנער איז נאָך איין פונקט פון דער בילדונגס-אַרבעט לטובת די ברייטע מאַסן. צו דעם געהער אויך דער פאַרשלאָג פון ד"ר שופער וועגן יוואַרעפערענטן. איד אונטערשטיין ביידע פאַרשלאָגן, נאָך די דאָזיקע אַרבעטן דאַרפן זיין נאָך אַ טײל פון אַ סיסטעמאַטישער בילדונגס-אַרבעט.

ש. באַסמאַמסקי (וויילנע). ד"ר מאַהלער קאָן מיט זײַנע פאַר- שלאַגן וועגן דער אָרגאַניזאַציע פון יוואָך נאָך פּרענגען שאָדן. מיר דאַרפן אַרײַן שאַפן מאַסן-אָרגאַניזאַציעס, די אַרבעטער קאַנען דירעקט פּערזענלעך אַרײַנטרעטן אין די אָרגאַניזאַציעס פון יוואָך. דאָס, וואָס מיר וועלן באַשליסן דאָ, איז סײַ ווי אַ פּראָוויזאָריום ביז דער קומענדיקער קאָנפערענץ, אָבער מיר באַדאַרפן עס נישט אונטערשטרייכן. — די אָרטיקע אַרבעט דאַרף געוויס מער אַנטוויקלט ווערן. איד לײַג פאַר, דער יוואָך זאָל שאַפן אַ פּרײַ-מוזײ צו זײַן 15טן יאָרצײט אין וואַרשע; אויך די מאַטעריאַלן, וואָס זײַנען איצט אין וויילנע, דאַרפן ווערן אַריבערגעפירט אַהין. דאָס וועט אויפנומען די וואַר- שעווער פּרײַנד. — אַ זשורנאַל איז אַ נויטווענדיקייט. אַלע סעקציעס האָבן צו פאַרעפנטלעכן מאַטעריאַלן, און אַ זשורנאַל איז דער בעסטער אָרט דער- פאַר.

א. זײַנפּעלד (קראַקע). מיר מוזן האָבן אַ קונסט-מוזײ, דער פאַר- סיקער אָרט דערפאַר איז וואַרשע. פאַר דער בױ-אַקציע פון יוואָך דאַרף מען

צרויסלאָזן שיינען אויף בויציגל; יעדער ציגל דאַרף קאָסטן אַ דאָלאַר. אויף דעם וועג קאָן מען אויסנוצן די אָפּערוויליקייט פון די מאַסן.

ז ר ו ב כ ל (וואַרשע). מיר דאַרפן היינט באַשטימען די ווייטערדיקע אַרבעט פון אינסטיטוט. ווער זיינען די „מיר“? ווער זיינען מיר אָרגאַניזאַציע ציאָגעל? און דאָס איז ניט קיין פּוסטע פּראַגע פון פּאַרמעס. איד שפּיר זיצנדיק דאָ, ווי מיר פּאַרלירן ביסלעכווייז די אויפנאַבעס פון יוואָך. ווען מען זאָל אָנגעמען אָט די אַלע אַרײַנגעמאַנגע פּאַרשלאָגן, וועלן מיר האַלטן ביי אַ קולטור־ליגע. עס איז דאָך קשה, וואָס ביי אַזוי פיל אַנערקעננג זיינען דאָ פּאַרמאַטן אַזוי ווינציק אָרגאַניזאַציעס. עס דערוועקט זיך דער השד, אַז די פירער פון יוואָך גייען אַראָפּ פון זייער כתבת־הדיקער פּאַזיציע, וואָס האָט זיך געשטיצט אויף די אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס, און אַז זיי זאָל מען זיך אָפּ פון אונדזער שול־אַרבעט. אָבער עס איז דאָך אַ מעות צו מייגען. אַז דער יוואָך קאָן זיך שטיצן אויף אַנדערע קרייזן. אַזוי ווי דער צווייטער צוזאַמענפּאַר פון דער ייִשאַ האָט אָנגענומען דער ערשטער דעם אָזונג פון יוואָך, אַזוי דאַרף ווייטער די ייִשאַ פלייבן פּאַרבונדן מיטן אינסטיטוט. היות ווי די איצטיקע קאָנפּערענץ קאָן ניט ווערן גערעכנט פאַר דער פּולער פּאַרטער־מונג פון דעם געדאַנק פון יוואָך, איז דעריבער נאָך ניט געקומען דער מאַס־מענט צו שאַפן די סטאַבילע אָרגאַניזאַציע־פּאַרמען, עס איז נאָך ניט געקומען די צייט צו שאַפן די קאָנסטיטוציע פון יוואָך. מען האָט נאָך די פּראַגאַ אַפילו ניט דורכדיסקוטירט ווי געהעריק. און איצט, ווען עס וועט זיך האַנדלען מבוה שאַפן אַ ראַט פון יוואָך, דאַרף מען אויסאַרבעטן דעם פּלאַן פונעם ראַט אַזוי, אַז די געזעלשאַפּטלעכע גרופּעס זאָלן האָבן די מעגלעכקייט פון אַ דירעקטער מיטאַרבעט. וועט ניט צו פּאַרלירן די מיטאַרבעט פון יענע שיכטן, וואָס אָן זיי פּאַרלירט דער אינסטיטוט זיין אינהאַלט. שטעלט אײַן די ווייטערדיקע אַרבעט אַזוי, אַז דער יוואָך זאָל ווערן אַן אָרגאַנישער ענין פאַר דער גאַנצער אַרבעטערשאַפט.

ב ו א ד י ר (בערלין). מען האָט דאָ ווינציק גערעדט וועגן כאַראַקטער פון זשורנאַל. די שריפטן זיינען צו אַקאַדעמיש. וויכטיקע פּראַגעס פון היינטיקן לעבן קאָנען אײַן זיי ניט ווערן באַמראַכט. דערפאַר מוז דער זשורנאַל זיין ענג פּאַרבונדן מיטן לעבן. ער דאַרף באַהאַנדלען די פּראַגעס, וואָס אינטערעסירן דעם לערער, דעם געזעלשאַפּטלעכן טוער. — אַ צווייטע פּראַגע איז: ווער איז דער באַרעכטיקטער מיטגליד פון אַ סעקציע? דאָס מוז האָן אויפגעקלערט און באַשטימט ווערן. אייב מען וועט ניט באַווייזן דאָס צו מאַן, באַדאַרף אויסגעטיילט ווערן אַ באַזונדער קאָמיסיע צוליב דעם.

י ג י ט ע ר מ א ז (וואַרשע). עס זיינען אַרײַנגעמאַנגן אַ נאַנצע מאַסע פּאַרשלאָגן מבוה דער קומענדיקער אַרבעט פון יוואָך. ווען מען וועט אָמ די אַלע פּאַרשלאָגן צוגויפּנעמען און גרופירן, וועט זיך מיטל אַנמערקן די

זווייטערדיקע ליניע פון דער אַרבעט פון יוואָ. איד לייג דערקבער פאַר אויס-
 צולייבן אַ קאָמיסיע אויף דורכצוקוקן און גרופירן די פאַרשלאָגן און אַוועק-
 שמעלן זיי צו אַפּשטימונג פאַרן פּלענום. ביים באַטראַכטן די רעזאָלוציעס
 באַדאַרף מען קודם פּל אויסטיילן די, וואָס זיינען אויסן אַריינצוציען די מאַסן
 אין דער אַרבעט פון יוואָ. אין דעם פרט אין, למשל, זייער וויכטיק דער
 פאַרשלאָג וועגן זשורנאַל. מען דאַרף אויך אויסנוצן די שטימונג פון סימ-
 פּאָטיע, וואָס הערשט איצט אַרום דעם יוואָ, ברי צוצוציען מאַניפּעסטראַטן,
 כּהילות, געוועלשאַפטן, פּהאַפּ פאַראיינען, יהודים. דער יוואָ דאַרף זען פּועלן
 ביי יודישע ווירטשאַפּטלעכע אָרגאַניזאַציעס, זיי זאָלן צושיקן קאָפּיעס פון
 זייער סטאַטיסטישן מאַטעריאַל, אַנקעטעס, באַריכטן צום יוואָ, צוליב דער
 וויסנשאַפּטלעכער באַאַרבעטונג. צוליב דער דאָזיקער גרויסער אַרבעט באַ-
 דאַרף דעאָרגאַניזירט ווערן דער סעקרעטאַריאַט פון יוואָ. מען מוז אין דער
 גאַנצמאָטער צייט אַוועקשמעלן אַ ספּעציעלן מענטשן, וואָס זאָל די אָנגע-
 מערקטע אַרבעטן אויספירן.

י. פּאָיענסאָן (דערפּעט). די פאַרערונגען, וואָס זיינען דאָ גע-
 שמעלט געוואָרן, שטייגן ווייט אַריבער די מעגלעכקייטן פונם בודזשעט, וואָס
 די פינאַנץ-קאָמיסיע האָט איינגעשטעלט. עס איז אָבער ניט קיין היסרון. דאָס
 באַווייזט די באַגייסטערונג און דעם שוואונג צו דער אַרבעט, וואָס די דעלע-
 גאַטן האָבן מיט זיך מיטגעבראַכט, צי געקראָגן האָן אויף דער קאָנפּערענץ.
 עס פּלייבט נאָר צו ווינטשן, אַז די דאָזיקע באַגייסטערונג זאָל אָנהאַלטן, אויך
 ווען די דעלעגאַטן וועלן זיך האָבן צוריקגעקערט אַהיים. דעמאָלט וועלן זיי
 מיט זייער באַגייסטערונג קאָנען אָנצינדן אויך זייער סביבה. און אויב דאָס
 וועט געשען, זיינען מיר זיכער, אַ מיר וועלן אונזער פּראָגראַם אויספירן.

עס ווערן אויסגעקליבן צוויי קאָמיסיעס: (1) פאַר דורכקוקן און גרופירן
 די רעזאָלוציעס — בן-אָדיר, ד"ר גענש, נ. גערגעל, ד"ר מ. ווינרייך, נ. מייזל,
 ז. קלמאַוויטש, ז. רייזען, ד"ר שיפּער; (2) און (2) פאַר נאָמנירן קאָנדיטאַטן אין
 די אָרגאַנען, וואָס די קאָנפּערענץ דאַרף אויסקלייבן — י. ברוידע, י. גיטער-
 מאַן, מ. ווינרייך, א. זיינפּעלד, א. משעריקאָווער, י. לעשטישינסקי, מ. מאַרק,
 ב. קלעצקין, ז. רייזען.

דערמיט ווערט די זיצונג געשלאָסן.

זעקסטע זיצונג.

(זונטאָג, 27טן אָקטאָבער, האָלפּ 11 פּרי)

פּאַרזיצער מ. וויינרייך, דערנאָך נ. פּריקאָפּי.

דער פּאַרזיצער. די זיצונג איז געעפנט. אויפן סדר-היום שטייט די אָפּשטימונג פון אָרגאַניזיר-סטאַמוט פון יוואָ און פון אַ ריי פּאַרנעשלאָ-גענע רעזאָלוציעס. מיר הייבן אָן מיט דעם אָרגאַניזיר-סטאַמוט, און מיט דער אָנגעמונג וועלן זיין שוין געדעקט אַ ריי פּאַרנעלייגטע רעזאָלוציעס. דאָס וואָרט באַקומט דער רעפּערענט פון דער אָרגאַניזיר-קאָמיסיע פ' משערי-קאָוער.

א. משעריקאָוער. דאָ האָט געכטן פ' זרובבל אַרויסגעוואָגט אַ געדאַנק, אַז מיר זאָלן שאַפן דערווייל נאָר אַ פּראָוויזאָרישן סטאַמוט. איר בין קעגן דעם. ביי אַ פּראָוויזאָריום איז שווערער צו אַרבעטן. די קומענדיקע קאָנפּערענץ אָדער צוזאַמענפאַר האָט סיי ווי סיי דאָס פּולע וועכט צו ביישן דעם סטאַמוט. הער פון דער קאָמיסיע פּאַרנעלייגטער אָרגאַניזיר-פּראָיעקט לייענט זיך אַזוי :

I. עם ווערט געשאַפן אַן אַלגעמלעכער פּאַרנאָך פון געזעלשאַפּטן „פּריינד פון יוואָ“, געבויט אויפן פּרינציפּ פון מיטגלידערשאַפּט.

II. אַ מיטגליד פון אַ געזעלשאַפּט „פּריינד“ קען זיין דער, ווער עס אָנערקענט די צילן און וועגן פון יוואָ, וואָס זיינען פּאַרמולירט אין דער פּרינציפּ-דעקלעראַציע, געדרוקט אין זיינע אויסגאַבעס.

III. די אָנפירנדיקע אָרגאַנען פון יוואָ זיינען: דער צוזאַמענפאַר (קאָנפּערענץ), דער ראַט, די צענטראַלע פּאַרוואַלמונג מיט אַן אויספיר-ביוראָ.

IV. דער ראַט באַשטייט פון 40 פּערזאָן. אַ העלפט דערפון זיינען פּאַרשטייער פון די געזעלשאַפּטן „פּריינד“ אויף די ערטער לויט פּאַלגנרן שליסל: פּוילן — 4, פּאַר. שטאַטן פון אַמעריקע — 4, און צו 1 פון אַר-געמינע, פּראָוויץ, דייטשלאַנד, דרום-אַפּריקע, ליטע, לעמלאַנד, ענגלאַנד, עסטלאַנד, עסטרייך, פּראַנקרייך, פּאַלעסטינע, רומעניע, און אַ העלפט פּאַרשטייער פון די וויסנשאַפּטלעכע סעקציעס אין אַ גלויכער צאָל.

אויב עס וועלן צוקומען נייע לאַנד-אָרגאַניזאַציעס און נייע סעקציעס, באַקומען זיי אַן אַנטשפּרעכנדיקע פּאַרמערמונג. (ביי ענדערונגען פון באַ-שטאַנד דאַרף אָפּגעהיט ווערן די פּראָפּאָרציע פון 50 פּראָצ. און 50 פּראָצ.), V. די איצטיקע קאָנפּערענץ באַשטימט דעם שליסל פון די ראַט-מיט-גלידער און פּאַרערט אויף סיי די לאַנד-אָרגאַניזאַציעס פון די פּריינד, סיי די סעקציעס, צו דעלעגירן זייערע פּאַרשטייער אין ראַט ניט שפּעטער, ווי אין 2 תּרשים אַרום.

VI. די צענטראלע פארוואלטונג באשטייט פון 12 מיטגלידער און 4 קאנדיראטן (אויסגעוויילט אויף דער קאָנפערענץ), 6 פאָרשטייער פון די פריינד און 6—פון די סעקציעס. די פערזאָנען ווערן געוויילט אינדיווידועל.

VII. פון די מיטגלידער פון דער צענטפארוואלטונג ווערט אויסגעוויילט אַן אויספיר-ביראָ פון 4; דער זיין פון דער אויספיר-ביראָ איז ווילנע.

VIII. דער צוזאמענפאָר (קאָנפערענץ) קומט פאָר ניט זעלמענער, ווי 1 מאָל אין 3 יאָר, די סעסיעס פון ראַט ניט זעלמענער ווי 1 מאָל אין יאָר, די פאלענומס פון דער צענטראלער פארוואלטונג ניט זעלמענער פון 2 מאָל אין יאָר. אין דער צווישנצייט ווערן אַלע וויכטיקע פראַגן באַשלאָסן דורך אַ שריטפאלעך רעפערענדום ביי די מיטגלידער.

IX. קאָמפּעטענץ פון ראַט: אויסהערן באַריכטן פון דער אַרבעט, פעסמשטעלן דעם בודזשעט און אָנגעמען אַן אַלגעמיינעם אַרבעט-פלאַן אויפן יאָר.

X. קאָמפּעטענץ פון דער צענטפארוואלטונג: אָנפירן מיט דער נאַטעווער אַרבעט, רעאָליזירן דעם אַרבעט-פלאַן, וואָס דער ראַט נעמט אין אַלגעמיינע אָן, שאַפן נייע פראַיעקטן אצו"וו.

XI. דאָס אויספיר-ביראָ פירט די לויפיקע אָרגאַניזאַציאָנעלע אַרבעט אין די ראַטען פון די אָנגענומענע באַשלוסן. דאָס ביראָ פארוואלטעט אויך איבערן פארמעגן פון אינסטיטוט.

XII. עס ווערט געשאַפן אַ צענטראלע קאַסע און איינגעשמעלט אַ צענטראלע בוכהאַלטריע.

דורך אַן אָפּשימונג ווערט אָנגענומען, אַז די אַלגעמיינע דעבאַטן זיינען פאָרענדליקט נעכטן, און אַז מען טרעט צו אָפּצושטימען דעם אָרגאַניזיר-סטאַטוס פונקטווייז; דערפֿי וועט געגעבן ווערן איין וואָרט פאַר אים לעבן פאָרשלאָג און איין וואָרט קעגן.

די ערשטע צוויי פונקטן פון סטאַטוס ווערן אָנגענומען.

א. ש ע ר י ק א ו ו ע ר לייענט איבער פונקט III און IV.

ז ר ו ב ב. איד וויל ניט ריידן וועגן דער פראַפאָרציע צווישן וויכטיקע שאַפּטלעך און ניט-וויכטיקע שאַפּטלעך. איד האַלט נאָר, אַז מען באַדאַרף מאַכן מעגלעך, אַז די ברייטע מאַסן-אָרגאַניזאַציעס זאָלן קאָנען אַרײַנגיין אין דער אָרגאַניזאַציע פון יוואָ. דעריבער מוז מען לכהתירה אָנגעמען, אַז די גאַנצע קאָנסטיטוציע איז אַ פראָוויזאָרישע.

ג. פ ר י ל ו צ ק י. דאָס וואָרט פראָוויזאָריום וועט ווירקן שלעכט אויף דעם גאַנג פון דער אַרבעט.

ז. ר. ב. ב. 5. איך וויל אנדערש דעפינירן מיין פאָרשלאַג — אין אַ פּאַָ-
זיטיווער פּאַָרם: די קאָנפּערענץ נעמט אָן די קאָנסטיטוציע פון אינסטיטוט,
וואָס איז גילטיק ה'י און די פּאַָשטיממע צייט.

ג. נ. ע. ר. ג. 5. אַ קאָנסטיטוציע קאָן ניט ווערן אָנגענומען ביז אַ פּאַָ-
שטיממע צייט; און עס איז נאָך ניט גייטיק אויך בפּירוש דאָס אויסצורידן.
אויב עס וועט צוליב דער אַרבעט גייטיק זיין צו ענדערן דעם סטאַטוט, וועט
זיך שטענדיק געפינען די גייטיקע מערהייט.

ב. פ. ה. = ווירגילי. די איצטיקע קאָנפּערענץ איז געקליבן ניט
לויט אַ פּאַָשטימטן מאָדוס. די פּריימע געזעלשאַפּטלעכקייט איז אין איר
זינציק פּאַָרטראַטן. איך טראָג אַרײַן דעריבער אַ פּאַָרשלאַג, אַז עס מוז אויס-
גערעדט ווערן, אַז די קומענדיקע קאָנפּערענץ מעג אומבייטן דעם סטאַטוט
מיט אַ געוויינטלעכער, גיט-קוואַליפיצירטער מערהייט.

יעקב לעשטינסקי. עס מוזן זיין אין דעם סטאַטוט פון יוואָ
פּרינציפּן, וואָס טאָרן קיין מאָל ניט ווערן געענדערט: (1) דער יסוד פון
יודיש און דעמאָקראַטישקייט, (2) דער וויסנשאַפּטלעכער כאַראַקטער פון
אינסטיטוט, וואָס ווערט געזיכערט דורך דעם, וואָס די אָנפירנדיקע אָרגאַניזאַציע
ווערן צונויפגעשטעלט פון 50 פּאַָצ. וויסנשאַפּטלער און 50 פּאַָצ. פּאַָר-
שטייער פון די געזעלשאַפּטן. צו קיין פּאַָוווואָרום טאָרן מיר ניט דערלאָזן.

ז. ר. ב. ב. 5. ווער זינען מיר, וואָס מיר ווילן פּאַָשטימען דעם כאַראַקטער
פון אינסטיטוט? ביי אַזאַ פּאַָרמולירונג ווי לעשטינסקיס האָט דער איג-
סטיטוט קיין פּרצופּ ניט. מיר מוזן האָבן דעם געזעלשאַפּטלעכען מוט צו זאָגן,
אַז ביים איצטיקן צונויפשמעל איז די קאָנפּערענץ ניט באַרעכטיקט אָנצו-
נעמען אַ שטענדיקע קאָנסטיטוציע, וויל מיר פּאַָרטרעמן ניט די אַלע, וואָס
האָבן געהאַלפּן בויען דעם אינסטיטוט.

פּרילצקי. איך טראָג אַרײַן אַזאַ אויסבעסערונג: אויב 20% מיט-
גלידער פון ראַט טראָגן אַרײַן אַ פּאַָרשלאַג, אַז דער סטאַטוט זאָל געענדערט
ווערן, דאַרף דער סטאַטוט געשמעלט ווערן צו באַהאַנדלונג אויף דער גאָ-
ענטסמער קאָנפּערענץ.

ז. ר. ב. ב. 5. מיין פּאַָרשלאַג איז: אויף דער גאָענטסמער קאָנפּערענץ
ווערט געשמעלט אויפן סדר-היום די רעוידירונג פון אַלע פּונקטן פון
סטאַטוט.

בן-אדר. איך טראָג אַרײַן אַן אויסבעסערונג: דער פּרינציפּ פון
האַלב אויף האַלב וויסנשאַפּטלעך אין ראַט און אַלע איבעריקע יסודות פון
אָרגאַניזיר-סטאַטוט קאָנען געענדערט ווערן מיט אַ קוואַליפיצירטער מער-
הייט, אויסער דעם פּרינציפּ יודיש און דעמאָקראַטיש, וואָס קאָן בכלל ניט
געענדערט ווערן, וויל דאָס איז נוגע דעם עצם מהות פון אינסטיטוט.

נ. פריצקי. איד שמים איין מיט בן-אדירן, נאָר איד לייג פאָר צו דעפינירן גענויער: די קוואַליפיציירמע מערהייט באַשטייט פון $\frac{3}{4}$ שטימען.

בן-אדירס פאָרשלאָג ווערט אָנגענומען מיט אַלע קעגן 3 שטימען.

ז. ר. ב. ב. ל. מיין פאָרשלאָג פאָרמוליר איד איצט אזוי: „דער סטאַטוט ווערט געשמעלט צו באַהאַנדלונג אויף דער נאָענטסטער קאָנפערענץ, אויסער די פונקטן, וואָס ווערן שוין איצט באַשטימט פאָר קאָנסטיטוציאָנעל“.

דער פאָרזיצער שמעלט זרובבלם פאָרשלאָג צו אָפּשטימונג. מיט 11 קעגן 10 שטימען ווערט דער פאָרשלאָג אָפּגעוואָרפן.

עס ווערט געשמעלט צו אָפּשטימונג דער פאָרשלאָג פון דער אָרגאַניזאָן זיר-קאָמיטע מיט דער הוספה פון נ. פריצקי:

„אַלע פונקטן פון סטאַטוט ווערן באַטראַכט פאָר קאָנסטיטוציאָנעלע; $\frac{1}{4}$ פון ראַט קאָן פאָרערן צו רעוויזירן די פונקטן פון סטאַטוט; זיי ווערן געביטן מיט אַ מערהייט $\frac{3}{4}$ שטימען; אויסער די פונקטן: יידיש, דעמאָקראַטיש און העלפט אויף העלפט אין די אָנפיר-אָרגאַנען“.

דער פאָרשלאָג ווערט אָנגענומען מיט 15 שטימען קעגן 5.

א. מ. ש. ע. ר. ק. א. ו. ע. ר., דער ראַט באַשטייט פון 40 פערזאָן; אַ העלפט פון זיי זיינען פאָרשטייער פון די געזעלשאַפטן, פריינד פון יוואָ" אויף די ערמער; די לענדער זיינען פאָרטראַמן לויט פאָליגנדן שליסל: פוילן—4, פאָר. שטאַטן פון צפון-אַמעריקע—4, און צו 1 פון אַרגענטינע, בראַזיל, דייטשלאַנד, דרום-אַפריקע, לימע, לעטלאַנד, ענגלאַנד, עסטלאַנד, עסטרייך, פראַנקרייך, פאָלעסטינע, רומעניע. די צווייטע העלפט ביזל! פאָרשטייער פון די וויסנשאַפטלעכע סעקציעס“.

דער פונקט ווערט אָנגענומען.

א. מ. ש. ע. ר. ק. א. ו. ע. ר., באַם עס וועלן צוקומען נייע לאַנד-אָרגאַניזאַציעס, פריינד" אָדער סעקציעס, באַקומען זיי אַ געהעריקע פאָרטערטונג. ביי ענדערונגען ווערט אָפּגעהיט דעם פרינציפ פון „העלפט אויף העלפט“.

י. מ. א. ר. ק. (ריגע). איד לייג פאָר אַן אויסבעסערונג: דער שליסל גילט פון קאָנפערענץ צו קאָנפערענץ.

דער פונקט ווערט אָנגענומען מיט דער אויסבעסערונג.

א. מ. ש. ע. ר. ק. א. ו. ע. ר., די קאָנפערענץ נעמט אָן דעם שליסל פון ראַט און פאָדערט אויף סיי די לאַנד-אָרגאַניזאַציעס, פריינד פון יוואָ" און סיי די סעקציעס צו דעלעגירן זייערע פאָרשטייער אין ראַט ניט שפעטער ווי אין צוויי חדשים אַרום“.

אָנגענומען.

א. מ. ש. ע. ר. ק. א. ו. ע. ר., די צענטראַלע פאָרוואַלמונג באַשטייט פון 12 מיטגלידער, אויסגעוויילט אויף דער קאָנפערענץ, פון זיי 6 פאָרשטייער פון די געזעלשאַפטן און 6 פון די סעקציעס, צו זיי 4 קאָנדידאָטן“.

שמיט דעם ארבעט-גאנג פון יוואָ אין דער צווישנצייט צווישן די צוזא-
בענפאַרן. עס קאָן גאַרניט געמאַלט זיין, אַז די מיטגלידער פון דער צענט-
פאַרוואַלטונג זאָלן ניט האָבן קיין באַשטימט-רעכט.

י. גיט ער מאַן. דער ראַט באַשטייט פון 40 מיטגלידער; 12 פון
זיי בילדן די צענטראַלע פאַרוואַלטונג.

י. מאַר ק. דער ראַט און צענטפאַרוואַלטונג זיינען באַזונדערע קער-
פערשאַפטן; די צ"פ. ווערט געקליבן פון דער קאָנפערענץ; די 40 מיטגלי-
דער פון ראַט ווערן אויסגעקליבן פון די לאַנד-אַרגאַניזאַציעס. אויף די
זיצונגען פון ראַט מוזן די מיטגלידער פון דער צ"פ האָבן באַשטימט-רעכט.
א. טשעריקאָו ער. די אַרגאַניזיר-קאָמיסיע לייגט פאַר צוזא-
באַשטימונג; דער ראַט און די צ"פ זיינען באַזונדערע אינסטיטוציעס.
מען קאָן ניט זיין גלייכצייטיק אַ מיטגליד פון ראַט און אַ מיטגליד פון דער
צ"פ. אויף די סעסיעס פון ראַט באַטייליקן זיך די מיטגלידער פון דער
צ"פ מיט באַשטימט-רעכט."

אַנגענומען.

....דער ראַט קומט זיך צונויף ניט זעלטענער ווי איין מאָל אין יאָר...
אַנגענומען.

....די קאָמפּעטענץ פון ראַט איז צו באַשטימען דעם בודזשעט און
דעם אַלגעמיינעם פּלאַן פון דער אַרבעט לויט די פאַרשלאָגן פון דער צ"פ.
דער ראַט טיילט אויס פון זיך אַ רעוויריר-קאָמיסיע צו קאָנטראָלירן די אַר-
בעט פון דער צ"פ."

אַנגענומען.

ג. פּריוואַט ק. איד לייג פאַר אַ הומפּה: אויף דער סעסיע פון
דאָס ווערט אָפּגעגעבן אַ באַריכט פון דער צ"פ. דער ראַט באַשטעטיקט
דעם באַריכט אָדער וואַרפט אים אָפּ.

אַנגענומען.

א. טשעריקאָו ער. די צ"פ קומט זיך צונויף ניט זעלטענער
זוי 2 מאָל אין יאָר. אין דער צייט צווישן די פּלענומס אינפאַרמירט דאָס
אויספיר-ביוראָ און פאַראַט זיך מיט איבעריקע מיטגלידער פון דער צ"פ
אין וויכטיקע פּאַרן הורד קאַרעספּאָנדענץ."

אַנגענומען.

....די אויפגאַבע פון דער צ"פ איז אָנפירן די אַרבעט און רעאָלירן
דעם אַרבעטס-פּלאַן, וואָס דער ראַט נעמט אָן."

אַנגענומען.

....די צ"פ האָט דאָס רעכט צונויפצורופן אַן אויסהאַרדנשאַלעכן צו-
זאַמענפאַר אין פּאַר פון חלוקה-דעות מיטן ראַט."

אַנגענומען.

...דאָס אויספיר=ביוראָ פירט די לויפיקע אַרבעט אין הספּם מיט די באַשלוסן פון ראַט און פון דער צ"פ און האָט צו שאַפן איבערן פּאַר=מעגן פון יוואָ".

אַנגענומען.

...עס ווערט געשאַפן אַ צעמראַלע קאַסע און איינגעשמעלט אַ צענ=מראַלע בוכהאַלטעריע".

אַנגענומען מיט דעם, אַז די פרטים אַרבעט אויס די צ"פ.

א. ש ע ר י ק א ו ע ר. מיר גייען איבער צו דער אָרגאַניזירונג פון די וויסנשאַפּטלעכע סעקציעס. אין דעם פרט איז פאַראַן אַזאַ פּראָיעקט פון דער אָרגאַניזיר=קאַמיסיע:

1. די קאַנפּערענץ טרעט צו צו אָרגאַניזירן די וויסנשאַפּט=לעכע סעקציעס.

2. די סעקציעס באַשטייען פון ווירקלעכע מיטגלידער און מיטגלי=דער=קאַרעספּאַנדענטן. די צאָל פון די ערשטע אין יעדער סעקציע שטייגט ניט אַריבער 20, די צאָל פון די צווייטע 40.

3. אין דעם גבול פון איר מעטיקייט און פון דעם בודזשעט, וואָס די צענטראַרוואַלטונג באַשטעטיקט פאַר יעדער סעקציע לויט די פאַרשלאָסן פון די סעקציעס, איז יעדער סעקציע אַוטאָנאָם.

4. די קאַנפּערענץ קלייבט אויס פאַר יעדער סעקציע די ערשטע ווירק=לעכע מיטגלידער — ניט ווייניקער פון 5. די ווייטערדיקע מיטגלידער פון יעדער סעקציע ווערן שוין אויסגעקליבן דורך די מיטגלידער פון דער סעקציע נופא.

5. די קאַנפּערענץ קלייבט אויך אויס די וויסנשאַפּטלעכע סעקטע=טאַרן פון די סעקציעס — די אָנפירער פון יעדער סעקציע.
6. אַ דיר. מען דאַרף ניט באַגרענעצן די צאָל מיטגלידער אין די סעקציעס.

ג. פ ר י ל ו צ ק י. די צאָל ווירקלעכע מיטגלידער דאַרף זיין ניט וויי=ציקער פון 5; די צאָל קאַרעספּאַנדענטן ניט באַגרענעצט.

מ. ו ו י נ ר י י ד. דער אַוטאָריטעט פון דער קאָלעגיע איז גרעסער, אויב די צאָל מיטגלידער אירע איז קלענער. איך האַלט, אַז ניט אַלע מיטאַר=בעטער פון די „שרופמן" קאָנען ווערן ווירקלעכע מיטגלידער פון די סעק=ציעס. אַזעלכע קאָנען זיין נאָך מענטשן, וואָס וויסנשאַפּט איז זייער פאַר=וואָס איז שוין די מיטגלידער=קאַרעספּאַנדענטן, זיינען דאָס לויט מיין גע=דאַנק אַזעלכע וויסנשאַפּטלער, וואָס זיינען גרייט מיטצואַרבעטן מיטן אינ=סמימוט, נאָר אין קיין ענגערער אָרגאַניזאַציעלער פאַרבינדונג מיט אים גייען זיי ניט אַרײן. אונדזערע זאַמלער ווידער פילדן אַ פאַזונדער קאַמע=נאַרײט, פאַר מיטגלידער פון דער סעקציע קאָנען זיי ניט ווערן פאַררעכנט.

די פראגע, ווי אזוי צו באשטימען די ערשמע ווירקלעכע מיטגלידער פון די סעקציעס, קאָן מען פאַרענטפערן אויף אזא אופן: די קאָנפערענץ גיבט אויף די ביז-איצטיקע סעקרעטאַרן פון די סעקציעס צוצושטעלן אַ רשימה פון 5—7 קאָנדידאַטן פאַר מיטגלידער, וואָס די קאָנפערענץ קלייבט זיי אויס. די קאָנפערענץ קלייבט אויך אויס צו איין פּערזאָן פון אַיטלעכער סעקציע, וואָס מאַגט די אַחריות פאַר דער אַרבעט פון דער סעקציע, אונטערן נאָמען „וויסנשאַפטלעכער סעקרעטאַר“.

ג. פּרילוצקי. איד לייג פאַר צו באשטימען אַזעלכע קאָמפּאָזיציעס ריעס מיטגלידער פון די סעקציעס: געוויינטלעכע, אויסערגעוויינטלעכע, ערן-מיטגלידער און מיטגלידער-קאָרעספּאָנדענטן. געוויינטלעכע מיטגלידער קאָנען זיין נאָר מיטגלידער פון דער אינסטיטוט-אָרגאַניזאַציע.

י. מאַרק. איצט דאַרפן מיר זיך באַנוגענען נאָר מיט באשטימען די קאָמפּאָזיציעס מיטגלידער.

מ. וויינרייך. איד לייג פאַר אזא אויסבעסערונג צום פאַרשלאָגן פון דער קאָמיסיע: די פראגע וועגן דער צאָל מיטגלידער פון די סעקציעס, די באַצונגען צווישן די מיטגלידער און זייער קוואַליפיקאַציע דאַרף באַמראַכט ווערן דורך דער צענטראַרוואַלמונג און דער באַשלוס באַשטעטיקט ווערן דורכן ראַט.

אָנגענומען.

„...מיטגלידער פון די סעקציעס קאָנען זיין: ווירקלעכע, ערן-מיטגלידער, מיטגלידער-קאָרעספּאָנדענטן; חוץ דעם זיינען פאַראַן מיטאַרבעטער פון די סעקציעס“.

אָנגענומען מיט דעם, אַז די באַצייכענונגען זאָלן נאָכאָמאָל באַמראַכט ווערן דורך דער צענטראַרוואַלמונג.

„די מיטגלידער פון איין סעקציע האָבן איניציאַטיוו-רעכט און באַמראַכט ראַט-רעכט אין אַלע אַנדערע סעקציעס“.

אָנגענומען.

עס ווערט אָנגענומען ווי אַ דירעקטיווע פאַר דער צענטראַרוואַלמונג:

דער ראַט (אָדער קאָנפערענץ) אַרבעט אויס אַ בודזשעט אויפן יאָר פאַר די אָרגאַניזיר-צוועק און פאַר די סעקציעס. די סעקציעס קענען שאַפן אַליין פאַר זיך די נייטיקע מיטלען; אויב זיי באַקומען מיטלען, וואָס שטייגן אַריבער זייערע באַשטעטיקטע בודזשעטן, דאַרפן די מיטלען אַריינגיין אין דער צענטראַלער קאַסע, סידן וועגן זיי וועט זיין אַ ספעציעלע פאַרשמענג-דיקונג מיט דער צענטראַלער פאַרוואַלמונג.

מ. וויינרייך. אַחוץ די אָרגאַניזאַציעלע און וויסנשאַפט-לעכע קערפערשאַפטן, וואָס מיר האָבן אָקאַרשט געשאַפן, דאַרפן מיר אויך

קאנסטרורן א קוראמאָריום — אַז אינסטימוציע, וואָס זאָל מאַראַליש און מאַטעריעל שמוצן די אַרבעט פון דעם יוואָך פאַר דער עפנטלעכקייט. די צאָל מיטגלידער אין אַזאַ קוראמאָריום דאַרף ניט ווייזן פאַרמעל באַגרענעצט. וווּ מעגלעך און נייטיק, קען מען שאַפן אויך לאַנד-קוראַטאָריומס פאַר דעם יוואָך. אין דער שפייץ פון דעם קוראמאָריום קען מען אַוועקשטעלן אַז ער = פּרעזידיום, וואָס זאָל באַשטיין פון פּראָמיגענטע וויסנשאַפט-לער אין אַ צאָל פון 7 ביז 10.

יעקב לעשטיגס קי. עם מוז זיין אַ שמענדיקער קאָנטאַקט צווישן קוראמאָריום און דער וויסנשאַפטלעכער אַרבעט פון יוואָך. דאָס קאָן ווערן דערגרייכט דורך דעם, וואָס די וויסנשאַפטלעכע סעקרעטאַרן פון די סעקציעס וועלן עקס אָפּיציאַ אַרײַנגיין אין קוראמאָריום.

ד"ר י. שיפער. אין קוראמאָריום דאַרפן אַרײַנגיין דריי מינים מיטגלידער: פאַרבעטענע דורך דער צענטראַרוואַלמונג, פאַרשטייער פון די סעקציעס און ער-מיטגלידער פון די סעקציעס. ג. מייזלי. בכרי צו פאַרשטאַרקן דעם צונויפונג צווישן די פאַר-שיידענע אָרגאַנען פון אינסטימוט, באַדאַרפן 3—5 מיטגלידער פון קוראַ-מאָריום אַרײַנגיין אין ראַט.

עם ווערט דורך אָפּשטימונג אָנגענומען:

1. צו גרינדן אַ קוראמאָריום לויטן פאַרשלאָגן פון דער אָרגאַניזאַציע.
2. צוויי מיטגלידער פון דער צ"פ און די פירער פון די סעקציעס גייען אַרײַן אין קוראמאָריום ex officio.
3. עם ווערן געבילדעט הויז דעם צענטראַלן קוראמאָריום, נאָך לאַנד-קוראַמאָריום.

א. ששעריקאָווער. מיר האָבן נאָך צו באַשטימען דעם לעצטן פונקט פון סטאַטוט: „דער העכסטער אָרגאַן פון יוואָך איז דער צוזאַמענ-פאַר. דער צוזאַמענפאַר ווערט צונויפגערופן ניט זעלטענער ווי איין מאל אין דריי יאָר. דעם מאָדוס פון צונויפערופן דעם צוזאַמענפאַר באַשטימט דער ראַט.“

אָנגענומען.

יעקב לעשטיגס קי. מיר מוזן אָננעמען אַ ספעציעלע רעזאָ-ציע, אַז די צוויי קאָנסטיטוציאָנעלע פּרינציפן פון יוואָך: א) זיין איצט-לער באַראַקמער, און ב) די באַטייליקונג פון די וויסנשאַפטלעכע סעקציעס אין אַלע אָרגאַנען איז גלייך צו דער באַטייליקונג פון די געזעלשאַפטן, — קאָן קיין מאל ניט גענדרעט ווערן.

אָנגענומען.

לויטן פאַרשלאָגן פון מ. וויינרייך ווערט באַשלאָסן:

אַז די פירער פון די וויסנש' סעקציעס טראָגן דעם נאָמען וויסנ-שאַפטלעכער סעקרעטאַר.

אז דער פארקירצטער נאָמען פון יידישן וויסשאַפֿטלעכן אינסטיטוט
איז ייוואָ (צו שרייבן אָן פּאַסיקלעך), מיטן אַקצענט אויפן לעצטן טראָף.
אז אַלע אָנגענומענע אָרגאַניזאַציאָנעלע באַשלוסן דאַרפן איבער-
רעדאַקטירט און אויסגעשטימט ווערן דורך דער צענטראַל־אָלמאָנג.
דערמיט ווערט די זיצונג געשלאָסן.

זיבעטע זיצונג

(זונטאָג, 27טן אָקטאָבער, 5 נאָכמיטאָג)

פּאַרזיצער: ג. פּרילוצקי.

אויפן סדר=היום: אָפּשטימען פּאַרשלאָגן און רעזאָלוציעס; וואָלן.

לויטן פּאַרשלאָג פון פּאַרזיצער ווערט אָנגענומען דורך אַקלאָז-
מאַציע אַזאָ רעזאָלוציע:

„אויסגעהערט דעם אָלגעמיינעם באַריכט וועגן דער בוי-איצטיקער
מעסיקייט און אויך די רעפּערטן וועגן די ווייטערדיקע וויסנשאַפֿטלעכע
אַרבעטן פון ייוואָ, דריקט אויס די קאָנפּערענץ דעם אָרגאַניזיר-קאָמיטעט
פון ייוואָ, ווי אויך אַלע זיינע מיטאַרבעטער, די וואַרעמסטע אָנערקענונג
פאַר דער איבערגעגעבענער גרויסער און פּרוכפּערדיקער אַרבעט, וואָס האָט
ביי די שווערסטע פּאַדינגונגען געלייגט דעם ווינקלשטיין פון וויכטיקע וויסנ-
שאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס און אויך געמאַכט פאַר נויטווענדיק און מעג-
לעך די איצטיקע קאָנפּערענץ.“

עס ווערט אויך אָנגענומען פּאַלגנדע רעזאָלוציע, פּאַרגעלייגט פון
ג. מייזל:

„אויסגעהערט דעם באַריכט פון דעם בוי-קאָמיטעט פאַרן ייוואָ אין
ווילנע, דריקט די קאָנפּערענץ אויס איר טיפן דאַנק דעם בוי-קאָמיטעט
פאַר זיין פּרוכטבאַרער אַרבעט, וואָס ער האָט איינגעשאַפֿט אָן אייגענעם
פּלאַץ אין ווילנע און געבראַכט צו דער גרויסער פייערונג פון לייגן דעם
גרונט-שטיין פאַר דעם אייגענעם בנין פון ייוואָ.“

מ. וויינר ייך רעפּערירט די פּאַרשלאָגן און רעזאָלוציעס, וואָס
זיינען באַהאַנדלט געוואָרן אין דער קאָמיסיע.

(א) די קאָנפּערענץ דריקט אויס איר באַווונדערונג פאַר דער גרויסער
ליבע און ענערגיע, וואָס די הונדערטער זאַמלער פאַר דעם ייוואָ אין אַלע
עקן וועלט האָבן אַרויספּאַוויון. די קאָנפּערענץ גיט אויף דער קומענדיקער
צענטראַלער פּאַרוואָלמאָנג אויסצואַרבעטן די געהעריקע פּאַרמען, וואָס זאָלן
די ווונדער-אַרבעט פון דער זאַמלערשאַפֿט אויף ווייטער נאָך מער פאַר-
שטאַרקן (פּאַרשלאָג ג. מייזל).

אָנגענומען.

א. איינגעלצין (פאָדבראָדן). מען האָט דאָ אין די דעבאַטן גע-
דאַנקט די זאַמלער, געווינדערט זיך אויף זייער איבערגעגעבנקייט. ניטאָ
וואָס צו דאַנקען און וואָס צו ווינדערן זיך. זיי מוען האָבן דאָס גוט פאַר
קיינעם, נאָר פאַר זיך אליין: זיי אליין געפינען פאַרדיקונג אין דער אַרבעט
פאַר אַ צענטראַלער יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוציע און זיינען
גליקלעך, וואָס זיי קענען צולייגן דערצו אַ האַנט.

ב) די זאַמל-אַקציע פאַר דעם בוי-פּאַנד זאָל ווי ווייט מעגלעך פאַר-
ענדיקט ווערן, ווי אַ שלאָג-אויפּגאַבע, נאָך אין 1929 (פאַרשלאָג ז. רייזען).
אָנגענומען.

ג) עס זאָל פאַשטימט ווערן אַ יוואָ-וואָד פאַר פּראָפּאַגאַנדע, זאַמל-
און פּינאַנץ-אַרבעט (פאַרשלאָג פון עמלעכע דעלעגאַטן).
אָנגענומען.

ד) פירן אַן אויפקלער-אַרבעט וועגן יוואָ אויך אין דער גוט-יידישער
געזעלשאַפֿטלעכקייט, אויסנוצנדיק דערביי די טריבונע פון די שטאַטראַטן,
פון פאַרלאַמענט אַזו"וו (פאַרשלאָג ד"ר ע. רינגעלבלום).
אָנגענומען.

ה) די אַרבעט פון יוואָ און זיינע סעקציעס דאַרף געשמעלט ווערן
אין פאַרבינדונג מיט די געהעריקע אינטערנאַציאָנאַלע וויסנשאַפֿטלעכע
אינסטיטוציעס (פאַרשלאָג ע. רינגעלבלום).
אָנגענומען.

ו) ביים יוואָ ווערט געשאפן אַ קונסט-סעקציע (פאַרשלאָג מאַרק שאַ-
נאַל און י. מ. עליאָוויטש).
אין פּרינציפּ אָנגענומען.

ז) דער יוואָ הייבט אָן אַרויסגעבן אַ וויסנשאַפֿטלעכן חודש-זשורנאַל
(פאַרשלאָג ז. רייזען).

נ. פּרילו צקו. איך לייג פאַר, מיר זאָלן דאָס אָנגעמען אין פּרינ-
ציפּ; אַלע פרטים וועגן דער דורכפירונג איבערנעבן דעם אויספיר-פּיוראָ
אין הסכם מיט די סעקציעס.
מיט דער אויסבעסערונג אָנגענומען.

ח) די עמנאָגראַפישע קאָמיסיע זאָל פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ באַזונ-
דער סעקציע (פאַרשלאָג נ. ווייניג).

פאַשלאָסן: איבערנעבן דעם פאַרשלאָג ווי אַ מאַטעריאַל די אָנפירנ-
דיקע אָרגאַניזאַטן; די גרינדונג פון דער סעקציע וועט קענען פּראָקלאַמירן, אויב
נייטיק, דער ראַט.

ט) ביי דער פּיאָלאָגישער סעקציע ווערט געשאפן אַ ספעציעלע ליטע-
ראַרישע קאָמיסיע (פאַרשלאָג ז. רייזען).

איז פרינציפ אָנגענומען. פּרטים וועט באַשטימען די פּילאָלאָגישע סעקציע.

(י) סופות 1930 דאַרף אויפגערוּפן ווערן אַ קאָנפּערענץ צו רעגולירן די יידישע אַרמאָגראַפיע (פּאַרשלאָג מ. וויינרייך). אָנגענומען מיט דער אויסבעסערונג: „איז מיט פון 1930“.

(יא) די קאָנפּערענץ ווענדט זיך צו אַלע געוועזענע פּאַפּולערע, קולטורעלע און ווירטשאַפּטלעכע אינסטיטוציעס, הן צענטראַלע און הן לאָקאלע, מיט דער הייסער פּיטע איבערצוגעבן אין רשות פון יוואָ אַלע וויכטיקע מאַטעריאַלן, וואָס געפינען זיך ביי זיי, אַדער, אויב דאָס איז נישט מעגלעך, לאָזן קאָפּירן די מאַטעריאַלן פאַר דעם יוואָ (פּאַרשלאָג י. גיטערמאַן). אָנגענומען.

(יב) אויף דעם אויספיר-ביוראָ ווערט אַרויפגעלייגט אַ חוב אָפּצודרוקן אַ פּרטיקולירע באַריכט וועגן דער קאָנפּערענץ. אָנגענומען.

(יג) פינאַנץ און אָרגאַניזיר-פּראָיעקטן.

מ. וויינרייך. עס איז אַרײַנגעפּלאָסן אַ גרויסע צאַל פּאַרשלאָגן וועגן אָרגאַניזיר און פינאַנץ-פּראָיעקטן. די קאָמיסיע לייגט פאַר איבערצוגעבן דאָס אַלץ ווי מאַטעריאַל דער קומענדיקער צענטראַל-אָלמאָנ. אָנגענומען.

(יד) צוגלייך מיט דער אַקאָרדעמישער פּאַרש-אַרבעט דאַרף דער יוואָ, לויט זיין פּרינציפּ-דערקלערונג, אויך שצפן אַ העכערן לערנאָגשטאַל. די קאָנפּערענץ אָנערקענט, אַז עס איז שוין געקומען די צייט צו שמעלן די פּראָגע פּראַקטיש און צוצוטראַען צו די געהעריקע הכנות, קודם-בַּל אויף צו גרינדן אַ פּאַקולטעט פאַר הומאַניטאָמישע וויסנשאַפּטן. די קאָנפּערענץ פּראַקלאַמירט די גיימיקייט פון אַ יידישער הויכשול ביים יוואָ און רופט די יידישע עפּנמלעכקייט אָנצושטרענגען די פּוחות אויף צו רעאַליזירן די דאָזיקע אויפגאַבע (פּאַרשלאָג ג. גערעל). אָנגענומען!

(טו) די קאָנפּערענץ אָנערקענט, אַז דאָס מאָדערנע יידישע שולוועזן איז איינער פון די וויכטיקסטע פּאַקטאָרן פון דער יידישער קולטור-אַנט-וויקלונג און פּראַטעסטירט קעגן אַלע אָנפאַלן, וואָס זיינען אויסן אונטער-צוגראַפּן דעם קיום פון דעם יידישן שולוועזן. אָנגענומען.

עס ווערט דערקלערט אַ הפסקה אויף צו נאָמינירן קאָנדידאַטן צו די פּאַרשיידענע אָרגאַנען פון יוואָ.

נאָך דער הפסקה רעפערירט פאָר דער נאָמיניר-קאָמיסיע
ז. רייזע. די נאָמיניר-קאָמיסיע לייגט פאָר אויסצוקלייבן פאָלגנדי-
דיקע פריינד פאָר ווירקלעכע מיטגלידער פון די וויסנשאַפֿטלעכע סעקציעס:
פון דער פּילאָאָגאָישער סעקציע: ד"ר מ. וויינרייך, יודא א. יאַפּע,
י. ל. כהן, ש. ניגער, נ. פּרילוצקי, ז. קלמנאוויטש, ז. רייזע; וויסנשאַפֿט-
לעכער סעקרעטאַר — ד"ר מ. וויינרייך.

פון דער היסטאָרישער סעקציע: ד"ר י. ברוצקוס, ד"ר ח. באָראָ-
דיאַנסקי, ש. דובנאָוו, א. טשעריקאָווער, א. מענעס, מאַג' פ. קאָן, פ. קורסקי,
ד"ר ע. רינגעלבלום, ד"ר י. שאַצקי, ד"ר י. שיפער; וויסנשאַפֿטלעכער סעק-
רעטאַר — א. טשעריקאָווער.

פון דער עקאָנאָמיש-סאָציאָלישער סעקציע: פּראָפ' ב. ברוצקוס,
ד"ר נ. גערנעל, פּראָפ' ס. הערש, ד"ר י. ליפּאָווסקי, יעקב לעשמישינסקי,
י. קאַראָלניק, א. ראָזין (בן-אָדיר), מ. שאַליט; וויסנשאַפֿטלעכער סעקרע-
טאַר — י. לעשמישינסקי.

פון דער פּעדאָגאָגיש-פּסיכאָלאָגישער סעקציע: א. נאָלאָמב, ס. לעה-
דער, ש. לעווין, ד"ר ה. קאָוואַרסקי, ס. קאַנעל, ד"ר א. א. ראָבאַק; וויסנ-
שאַפֿטלעכער סעקרעטאַר — לייבוש לעהרער.

די פּאָרגעלייגטע רשימה ווערט אָנגענומען אַן בלאָק.

פאָר מיטגלידער פון דער צענטראַלער פאָרוואַלטונג פון ייוואָ
ווערן פּאָרגעלייגט: י. גיטערמאַן (וואַרשע), ד"ר מ. וויינרייך (ווילנע),
ד"ר מ. זילבערפאָרב (וואַרשע), א. טשעריקאָווער (בערלין), י. יעפרויקין
(פּאַריז), ב. כהן-ווירגילי (ווילנע), יעקב לעשמישינסקי (בערלין), יודל
מאַרק (ריגע), נ. פּרילוצקי (וואַרשע), ז. רייזע (ווילנע), ד"ר י. שאַצקי
(ניו-יאָרק), ד"ר י. שיפער (וואַרשע); פאָר קאָנדידאַטן צו זיי: ז. קלמנאָ-
וויטש (ווילנע), נ. מייזיל (וואַרשע), י. יאַשונסקי (וואַרשע), ד"ר נ. גער-
געל (בערלין). חוץ דעם ווערט פּאָרגעלייגט ווי אַ פּאַרטרעטער פון
קוראָטאַריום אין דער צ"פ ב. קלעצקין.

די דאָזיקע רשימה ווערט אָנגענומען אַן בלאָק.

י. גיטערמאַן לייגט פאָר אויסצוקלייבן אַ קאָמיסיע צוצוגרייטן
די גרינדונג פון דער קונסט-סעקציע פון ייוואָ אין אַזאַ באַשטאַנד:
יוליוס גענש (דערפּעט), א. זיינפּעלר (קראַקע), י. מ. ניימאַן (וואַרשע),
י. עליאָוויטש (וואַרשע), נ. פּרילוצקי (וואַרשע), ב. צוקערמאַן (ווילנע),
מ. שאַנאַל (פּאַריז).

י. שפּער. מען דאַרף זיך ניט איילן מיט אויספירן דעם באַשלוס
מכּה דער קונסט-סעקציע. די וואַרשעווער היסטאָרישע קאָמיסיע האָט שוין
אָנגעקניפּט פאַרהאַנדלונגען אין דעם ענין. עס איז פאַראַן אַ פּלאַן, די וואַר-
שעווער קהילה זאָל בויען אַ בנין פאָר אַ קונסט-מוזיי.

עם ווערט באשלאסן: די אויסגעקליבענע קאמיסיע זאל ארבעטן אין הסכם מיט דער ווארשעווער היסטארישער קאמיסיע. די קאמיסיע ווערט אויסגעקליבן אין פארגעלייגטן באשלאסן.

וועגן קוראטאריס פון יוואך ווערט אנגענומען דער פארושלאסן פון ד"ר נ. גענש (דערפעט):

די צענטראלע פארוואלטונג ווערט געבעטן צונויפצושטעלן אין נאמען פון דער קאנפערענץ האָס קוראטאריס פונם יידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט און אויך פארבעטן דאָס ערן־פרעזידיום.

א. טשעריקאוו ער מעלדעט: די היסטארישע סעקציע האָט אויסגעקליבן ש. דובנאָוו פאַר אַן ערן־מיטגליד פון דער סעקציע.

מ. וויינרייך מעלדעט: די פילאָלאָגישע סעקציע האָט אויסגעקליבן פאַר ערן־מיטגלידער אַלכסנדר האַרקאָווי און אַלפרעד לאַנדוי.

מ. וויינרייך מעלדעט: די דעלעגאטן פון פּוילן האָבן אויסגעקליבן די 4 מיטגלידער פון ראָט פון יוואַך, לויטן איינגעשטעלטן שליסל; די אויסגעקליבענע זיינען שמואל ווינטער (וואַלאַאוועק), א. זיינפּעלד (קראַקע), י. טשערניכאו (וילנע) און ד"ר ה. קאָוואַרסקי (וילנע).

די ערשטע זיצונג פון דער צענטראַלער פארוואלטונג ווערט באַשטימט אויף מאָרגן 11 אין דער פרי.

ג. פּרילאָק. ביים שליסן די קאנפערענץ דערמאָנט זיך ניט ווילן־דיק דער שלום פון דער טשערנאָוויצער קאנפערענץ. אַנגעהוּבן האָט זי זיך מיט גרויס פאַראַד אין אַ גרויסן זאַל, מיט אַ גרויסן עולם, און געענט־דיקט האָט זי זיך עטלעך אין עפעס אַ פאַרוקטן צימערל, ביי אַ פאַר צענדליק מענטשן. אין משך פון דער קאנפערענץ האָט די התלהבות ביסלעכט־הייז זיך אויסגעוועפּט, אַזוי אַז שפעטער האָט נאָמבערג געקאָנט שרייבן, אַז פון דער גאַנצער טשערנאָוויצער קאנפערענץ איז געבליבן אַ שטיקל פאַפיר. מיר האָבן מער מזל, ווייל מיר זיינען געקומען שפעטער. היינט פאַר־לאָזן מיר די ערשטע קאנפערענץ פון יוואַך גאָר מיט אַן אַנדער געפיל. אין משך פון דער אַרבעט איז די התלהבות לאַ די וואָס ניט אָפּגעקילט געוואָרן, גאָר זי האָט זיך גאָר פאַרשמאַרקט אין פאַרטיפּט. וואָס גייען מיר טאָן? אַ גרויסע אויפבו־אַרבעט. דער בנין, וואָס דער יוואַך בויט אויף זיין פּלאַץ, איז אַן אמתע אילוסטראַציע און סימבאָל. מען נעמט אַן אָפּגעלאָזן שמובל, מען שטעלט אונטער דעם אַוועק אַ שטיינערנעם פונדאמענט, מען גראַבט אונטער דעם אַ קעלער פון בעמאָן מיט פייער־זיכערע מאַנאַזיען, ברוי עס זאַל זיין מסוגל צו היטן אונדזערע וויסנשאפטלעכע אוצרות. דאָס טוט אויך דער יוואַך אין גאַנצן — ער וויל די אָפּגעלאָזענע, צעוואַרפענע פּאַלקס־שאַפונג און פּאַלקסעשיכטע אַרײַנגעמען אין די געאָרדנטע שפייכלערס און זאַלן פון דער וויסנשאַפּט.

איד האָב זיך צוגעקוקט צו די דעלעגאַטן און די געסט אין מיטך פון די פיר טעג פון דער קאָנפערענץ. פאַר פיל פון זיי זיינען עס געווען טעג פון אויפמונטערונג און טיפער אינעווייניקסטער פרייד. ביים לייגן דעם גרונד-שטיין האָב איד געזען, ווי מענטשן מיט גרויע האָר האָבן געוויינט. דאָס האָט אַרויסגעשפּאַרט דאָס געפיל פון באַעוואַלטן, האָס איז געווען דאָס געפיל פון די פיל עוולות, וואָס מען באַגייט קעגן אונדז, וואָס האָט אַרויסגעפּרעסט ביי אונדז טרערן אין מאַמענט פון גליק.

איצט, נאָך דעם יום-טוב פון דער קאָנפערענץ, גייט אַ וואָך — אַ וואָך מיט אַרבעט. מיר, וואָס זיינען דאָ אויסגעקליבן געוואָרן צו פירן ווייטער די אַזוי שיינ אָנגעהויבענע אַרבעט, האָבן גענומען אויף זיך אַ גרויסע אַחזריות. מיר וועלן זען אייערע האָפענונגען צו באַרעכטיקן. אויף אונדז ליגט אַ חוב אַנטקעגן די אַלע, וואָס האָבן געקעמפט פאַר אונדז און אונז צו געגרייט דעם באַרן. אויף אונדז ליגט אַ חוב צו באַפרייען די ירושה פון ב. באַרֶאָכאָו און ש. אַנסקי — די ערשמע אויפנאַבע אונדזערע דאַרף זיין אַרויסגעבן זייערע וויסנשאַפטלעכע אַרבעטן אין בוד-פאַרס. לאַמיר ניט פאַרנעסן די מאַרטירער פון דער יידישער וויסנשאַפט, וואָס האָבן ניט דערלעבט צו זען די פרוכט פון זייער אַרבעט, די אַלע, וואָס האָבן מיט זייער בלוט און שווייס דורכגעטרענקט און באַפרוכפּערט דאָס פעלד פון דער יידישער וויסנשאַפט.

די דאָזיקע קאָנפערענץ וועט געבן די מעגלעכקייט די איצטיקע בויער פון דער יידישער וויסנשאַפט פאַראייניקן זיך צו בשותפותדיקער אַרבעט, אונטער איין דאָך וועט ווערן קאָנצענטרירט און געשמאַקט די יידישע שעפע-רישע ענערגיע. אין דעם פייער פון דער באַגייטערטער צוזאַמענאַרבעט פאַר דער אַלגעמיינער זאַד וועלן זיכער צעשמאַלצן ווערן אַ סך אומפאַר-שמייענישן און אַנימאָזעס, וואָס האָבן בין איצט צעמיילט אונדזערע וויסנשאַפטלער.

אין נאָמען פון דער קאָנפערענץ דריק איך אויס אונדזער וואַרעמען דאַנק די אַרגאַניזאַטאָרן פון דער קאָנפערענץ, יענע, וואָס האָבן צוגלייך אויסגעמאַרשן אויף זייערע פלייצעס די אַרבעט פון גרינדן דעם יוואָ און דער-פירן אים ביי צום היינטיקן מצב. אַ דאַנק אויך אַלע דעלעגאַטן און געסט, וואָס האָבן זיך אָפּגעריסן פון זייערע מאַנטעגלעכע אינטערעסן און אַרבעטן און זיינען געקומען אַזוי צאָלרייך זיך צו באַמייילן אין דער קאָנפערענץ.

איד האָב געהאַט די געלעגנהייט בייצוויין ביים געבוירן ווערן פון אַ סך יידישע קולטור-אַרגאַניזאַציעס; איד פין אויך געווען דערביי ביי זייער פרייצייטיקן אונטערגאַנג. מיין טיף געפיל זאָגט מיר, אַז דאָ געפינען מיר זיך ביים געבוירן ווערן פון אַ פּולקום געזונט קינד, וואָס וועט בלי-ספּס האָבן אַריכט ימים. דער יוואָ איז גיט נאָר אַ גוואַלדיקער אויפטו אויפן געפיל פון דער יידישער קולטור-שאַפונג. איד בין זיכער, אַז ער וועט אויך באַ-

פליגלען דעם קאמף פאר די רעכט פון אונדזער שפראך, פאר אונדזער קול-
טורעלער אויפלעבונג און וועט אונדז צוגעבן מוט אין קאמף מיט די שונאים
אינעווייניק און אויסווייניק. די ערנסטע באציונג צו דער זאך האט באווייגן
אונדז אלעמען, פון די פארשיידענע ריכטונגען, צו פארבייגן דאס, וואס
שיידט אונדז אפ און ארויסשטעלן דאס, וואס פאראייניקט אונדז. דאס ער-
שמע מאַל נאָך אַ סך יאָרן האָבן מיר אַלע זיך צונויפגעקליבן ביי איין מיט.
דאָס איז אַ גומער סימן. הלוואי ווייטער אין אַ מזלדיקער שעה!

י. ט ש ע ר נ י כ אָ ו. ווען איך קוק זיך צו צום יידישן וויסנשאפט-
לעבן אינסמיטוט ווי צו אַ היסטאָרישער געשעעניש, ווי צו אַ רינגעלע אין
דער קייט פון אינדזער גייסטיקער אַנשוויקלונג, מוז איך זאָגן, אַז דער איג-
סטישט איז די שאַפונג פון אַ דור יידישער אינטעליגענץ.

אַמאָל, מיט 110 יאָר צוריק, האָט דער דעמאָלטיקער דור יידישע
אינטעליגענץ אויך געפרווט שאַפן אַ וויסנשאַפטלעכע אינסטיטוציע. דאָס
זיינען געווען יום-טוב ל'פּמאָן צוגי, גאַנס, מאָזער, היינע. דער דאָזיקער
פרוּוו האָט באַטייט דעמאָלט ניט קיין איבערשראָם פון לעבן, נאָר אַן אַפ-
טרעטן, אַן איינציען זיך אין די דלת אַמות פון וויסנשאַפט, צו ראַמעווען
כאָטש אַ זכר און אַ נשאר פון אַ לעבן, וואָס איז געווען פאַרמשפּט צום
אונטערנאָגן. דער „פאַראיין פיר קולטור אונד וויסענשאַפטס דעם יודענטומס“
האָט אויפן לעבן פון זיין דור נאָר אַ קנאַפּע ווירקונג געהאַט, און ער איז
זיך גיך צעפאַלי, איבערגעפליבן זיינען נאָר דעם גרינדערס ביכער.

אונדזער דור איז אַ דור פון ניט צופרידענע, וואָס האָט אין לעבן
קיין תיקון ניט געקאָגט געפינען. מיר זיינען אַרויס צום פּאָלק מיט גרויסע
פאַדערונגען, איז דער עיקר מיט דער פאַדערונג זיך צו פאַרטיפּן אין זיך,
אַפן און ערלעך אַ קוק צו פאָן אויפן אייגענעם מהות. אויב די אויסווייניק-
סטע אומשאַטאָנד האָבן ניט דערלאָזט אונדזער נעזעלשאַפטלעכע ווילן פאַר-
רעפערט צו ווערן אין מעשים, איז דאָך נאָך שטאַרק און פעסט אין אונדז
דאָס שטרעבן צום אמת, צו דער פולער ווירקלעכקייט. דאָס האָבן די
שוואַרצע יאָרן אין אונדז ניט געקאָגט דערשטיקן. אָט דאָס שמרעבן צום
וויסנשאַפטלעכע אמת איז דער יוואָך באַרופן אונטערצוהאַלטן און אַריינ-
צומראַגן אין די פּאָלקס-מאַסן. מיר גלייבן אין דער וויסנשאַפט. מיר האַלטן,
אַז זי איז דער בעסטער שוין קעגן אַסוימילאַציע און קעגן אַלע בייזע שלעק.
לאָמיר האָפן, אַז דער יוואָך וועט די דאָזיקע וויסנשאַפט שאַפן, די יידישע
וויסנשאַפט, וואָס פאַלייכט און פאַשיינט דאָס יידישע לעבן.

ב. ב ה ן ן ן ן ן ן ן. הנם מיר האָבן אַן אַנדער קוק, ווי די פריער-
דיקע רעדנער, אויף דער קולטורעלער אַרבעט ביי יודן, אויף דעם, ווער עס
זיינען אירע-טרעגער און פאַגייסטערער, ניט געקליבט דערויף, וואָס מיר
האָבן אַ גרונד צו זיין ניט צופרידן מיטן אַרגאַניזאַציאָנעלן בוי און אידענטי-
פּאַרענען.

יסוד פון יוואָ, נעמען מיר דאָך ווייטער, ווי ביז אַהער, אַ נאַעמטן אַקטיוון אַנטייל אין זיין בויונג. מיר זיינען זיכער, אַז ווילנדיק ניט ווילנדיק וועלן אַלע פריינד פון דער יידישער וויסנשאַפֿט און אַלע וויסנשאַפֿטלעך קומען צום איינזען, אַז נאָך אין דער אינטימער פאַרבינדונג מיט די יידישע מאַסן, די אַרבעטנדיקע שיכטן, וועלן זיי געפינען זייער תּיקון. איד וויל, אַז די אַרבעטנדיקע פון יוואָ זאָלן ניט פאַרגעסן, אַז דער יוואָ איז ניט דער פראשית פון דער יידישער קולטור-אַנטיִוילקלונג; ער איז נאָך איין עטאַפּ אין דעם קאַמף פון די יידישע מאַסן פאַר די רעכט פון דער יידישער קולטור. זיי מוזן געדענקען, אַז זייער אויפנאַבע איז צו אַרבעטן אין די אינטערעסן פון די יידישע מאַסן.

זרוב ב ב 5. עם מוט מיר פאַנג, וואָס איד קאָן ניט טיילן די יום-טובֿ דיקע שטימונג פונם פאַרזיצער. שוין ח' לעשטשינסקי האָט אונטערגע- שטרעכט אונדזער באַזונדערן קוק אויף דער אַרבעט פון יוואָ און האָט אויסגעדריקט זיין השג, אַז דער יוואָ גייט זיך אָפּ פון דער אונדז געוונג- טשענער ריכטונג. די קאַנפערענץ האָט אונדזערע חששים פאַרשטאַרקט. אין ראַט פון יוואָ, וועלכער וועט האָבן די דעה איבער דער גאַנצער אַרבעט זיי גער, וואָרים צום ראַט געהערט דאָך דאָס רעכט צו באַשטימען דעם בודזשעט, וועט פון פּוילן ניט אַריינגיין קיין איין פאַרשטייער פון די אַרגאַניזירטע אַרבעטער-פאַראייניקונגען. אין דער אַרגאַניזאַציע פון יוואָ איז געשאַפן גע- וואָרן אַ מחיצה צווישן אים און צווישן די אַרגאַניזירטע פּוהות פון די יידישע אַרבעטער-מאַסן, ווייל מען האָט ניט געגעבן קיין בפירושע פאַר- טרעמונג דער שטאַרקסטער קולטור-אַרגאַניזאַציע — דער ייִשאָ. דערמיט איז געגעבן געוואָרן אַ קלאַפּ דעם מעכטיקן בנין, וואָס זיין פונדאַמענט איז געלייגט געוואָרן מיט 4 יאָר צוריק.

אַבער נאָך אַלעמען וועט דאָס ניט פאַרמינערן ביי היינטיקן טאָג דעם מיפן אַרגאַנישן אינטערעס צום אינסטיטוט מצד די יידישע אַרבעטער- מאַסן. די אויפן אָנגעוויזענע אַרגאַניזאַציאָנעלע מאַמענטן קאָנען באַשטי- מען אָפּגיין אין דער אַרבעט, זיי פאַרמינערן אָבער ניט די אָנערקענונג פאַר דער עצם אַרבעט פון יוואָ. דער היינטיקער מצב, מיין איד, איז געשאַפן געוואָרן אַדאָנק דער מאַטעריעלער נויט. איד גלייב, אַז נאָכדעם ווי מען וועט פאַרטיק ווערן מיטן מאַטעריעלן בנין, וועט מען זיך זענען מיטן פנים צו דער יידישער אַרבעטער-מאַסע.

ד"ר צ. שאַפּאַר. איד האָב געהאַט דעם פּבור צו עפענען די קאַנ- פערענץ, ערלויבט מיר אויך צו זאָגן אַ פּאָר ווערטער ביים שליסן. געוויינט- לוך פאַלט די מעמפּעראַטור, ווען מען קומט צו געלייב — אַזוי איז דער מנהג ביי קאַנפערענצן. אַזוי, למשל, געדענק איד, אַז די קאַנפערענץ פון דער וועלט-הילפס-אַרגאַניזאַציע אין קאַרלסבאָד, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן

מיט גרויס פארראד, האָט זיך געענדיקט מיט גאָרנישט. אונדזער קאָנפּע-
 רענץ ענדיקט זיך ביי דער זעלפיקער התלחבותדיקער שטימינג, ווי זי האָט
 זיך אָנגעהויבן. איין זאָך האָט זיך יאָ געביטן: צום אָנהייב קאָנפּערענץ האָבן
 עטלעכע געמיינט, אַז זיי וועלן דאָ מרעפן זיך מיט געגנער, צום סוף האָט
 זיך אויסגעלאָזט, אַז מיר פּוּלדן אַלע אַן איינהייט, און אַזוי פאַראייניקט
 ווינטשן מיר דעם אינסטימוט לאַנג לעבן און פּרוּכפּעריקע אַרבעט. הלוואַי
 זאָלן מיר זיין געאייניקט בכלל אין אונדזער קולטור-אַרבעט. איר פּוּ, גע-
 שטאַנען ביים וויגעלע פון אינסטימוט; עס האָט געקאָנט אויסווייזן ווי אַ פאַנג-
 מאַזיע, אָבער מיר האָבן זיך גיט פאַרגעשמעלט, ווי ווייט דער געדאַנק איז
 אַרויסגענומען געוואָרן פון דער פּאָלקס-נשמה. עס איז אַן אומזיסטע שרעק,
 טאַמער וועט דער יוואָך זיך אָפּקערן פון די גוימן פון די יידישע מאַסן. דער
 יוואָך שטאַמט פון די מאַסן, און זיי וועלן געוויס געניסן די פּרוּכט פון זיין
 אַרבעט.

ו. ל. א. ק. י. = פ. ע. ר. ט. א. ל. ד. י. השובע פריינד! פאַראַן אַ היסטאָרישע
 דאַטע, וואָס ס'איז פּראַי זיך איצטער צו דערמאָנען. מיט פּערציק יאָר צוריק
 זיינען זיך צוגיפּעקומען אַן אָדעס, „פּריינד פון יידישן לשון“, בכדי מקבל-
 פנים צו זיין דעם דורכפאַרגידיקן „יידישן פּאָלקס-שרייבער“, מרדכי ספּעק-
 טאָר. מען האָט צוגעגרייט אַ קערמעשל און געהאַלטן רעדעס מעניגי דיומא.
 גערעדט האָט מען וועגן יידיש און וועגן דער חשיבות פון אונדזער מאַמע-
 לשון פאַר אונדזער פּאָלקס. צווישן די „פּריינד פון יידישן לשון“ זיינען
 געווען פאַרשיידענע מיינונגען, און יעדער פון זיי איז זיך געגאַנגען צו
 יידיש פון זיין אייגענעם באַזונדערן ווינקעלע. איינער האָט געזאָגט, אַז
 הגם יידיש איז אַ זאַמד=שפּראַך, וואָס אַ ליאָדע ווינט קאָן זי צעזייען און
 מען קאָן גיט וויסן, וואָס עס וועט מאַרגז ווערן פון איר, פונדעסמוועגן
 מאַר ומען גיט פאַרגעסן, אַז היינט צוטאָגס איז די שפּראַך לעבעריק, דאָס
 פּאָלק רעדט אויף איר, יידישע שרייבער באַנוצן זיך מיט איר, אין אונד-
 זער מאַמע-לשון באַווייזן זיך קונסט-ווערק, און דעריבער וועט ער זאָגן
 צו אַלע שונאים פון יידיש, צוזאַמען מיט אַרכימעדעס:

Noli tangere circulos meos!

טשעפעט גיט מיינע קרייזן פון זאַמד!

אַ צווייטער רעדנער האָט געזאָגט, אַז מען דאַרף יידיש הויך שטאַצן,
 דערפאַר וואָס עס איז נוצלעך פאַרן פּאָלק און יידישע פּאָלקס-שרייבער
 גיבן אין דער שפּראַך אַרויס נוצלעכע ביכער.

געווען אַ דריטער רעדנער, און יענער איז אַרויס 19 יאָר פאַר דער
 טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ מיט אַן אמתער יידישיסטישער דעקלאַראַ-
 ציע. גיט אומזיסט האָט פון אַלע גלות-שפּראַכן אונדזער מאַמע-לשון
 זוכה געווען צום נאָמען „יידיש“: זי איז אַ סימן פון אונדזער נאַציאָנאַלן
 לעבן און ווי לאַנג יידן וועלן זיין, וועט אויך יידיש פאַרבלייבן.

פערציק יאָר זיינען אַוועק גאָך יענעם כערמעשל, וואָס אָרעסער פריינד פון דעם יידישן לשון האָבן געמאַכט לכבוד דעם פאַלקס-שרייבער מרדכי ספּעקטאָר, און מיר קאָנען איצטער עדות זאָגן, אַז די נביאות פון די שוואַרצע מרה-שחורהדיקע פעסימיסטן מיט זייער זאַמל-מעאַריע איז בטל געוואָרן, און מקוים געוואָרן איז דער אויסדרוק פון יענעם רעד-נער, וואָס האָט געגלייבט אין יידיש און איר נאַציאָנאַלער חשיכוונ פאַר אונדזער פאַלק. זינט יענער צייט האָט יידיש, וואָס ווייטער אַלץ מער, זיך אָנגעהויבן פאַרעפּטן מיט אַזעלכע כוחות אין יידישן לעבן, וואָס פאַוואָ-רענען פאַר איר ניט גאָר היי שעה. גאָר אויך היי עולם.

יידיש האָט זיך באַהעפּט מיטן קאַמף פון די יידישע אַרבעטער-מאַסן פאַר זייער נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער באַפרייאַנג, מיטן קאַמף פון יידישן אַרבעטער פאַר דער באַפרייאַנג פון דער מענטשהייט. יידיש האָט זיך דאָ באַהעפּט מיטן גאולה-שמרעב פון דער מענטשהייט, און דאָס האָט אין אונדזער מאַמע-לשון אַריינגעבלאָזן אַ ניצונ פון היי עולם. יידיש האָט זיך באַהעפּט מיטן שמרעב צו שיינקייט, וואָס אַנט-פּלעקט זיך אין דער שיינער יידישער ליטעראַטור, און די משערנאָויצער קאַנפּערעניז, וואו יצחק-לייבוש פּרץ איז בייגעווען, האָט עדות-געזאָגט וועגן דעם זיווג פון יידיש און דעם אמת פון שיינקייט — אויך אַ ניצונ פון היי עולם.

די איצטיקע ווילנער קאַנפּערעניז פּראָקלאַמירט דעם באַהעפּט פון יידיש צו וויסנשאַפּט, דעם זיווג מיטן פאַוסט-גייסט פון מומיקער פרייער פּאָרשונג, וואָס לעבט אין דער מענטשהייט, ווי לאַנג זי איז מענטשהייט. אַ דריטער ניצונ פון היי עולם.

און אַלע דריי מדרגות: יידישע אַרבעטער, יידישע שיינקייט, יידישע וויסנשאַפּט זיינען באַהעפּט איינע מיט דער צווייטער. אַן דעם יידישן אַרבעטער קאָן קיין אמת ניט זיין אין אונדזער וויסנשאַפּט. די אַסימיל-לאַטאַרישע יידישע ברוזשואַזיע מוז אַ פולע זייטן פון איר לעבן פאַרבאַ-האַלטן פאַר דער וועלט, און ניט אומזיסט האָט די סקאַרבאַווע יידישע געשיכטשרייבונג צוגעדעקט מיט זיבן שליערן די ווירטשאַפּטלעכע גע-שיכטע פון אונדזער פאַלק. דער יידישער אַרבעטער האָט קיין מורא ניט, אַז אַנטיסעמיטן וועלן אונדז אויפּוואַרפן ראַמשילדס איצרות: ער פאַר-מאַנט זיי ניט, ער קאָן זיך פאַרגינען צו זאָגן דעם אמת. און מיר זיינען אַלע אויך די לעבעדיקע עדות פון די נצחונות פון דער יידישער שיינקייט אין דער וועלט. גאָר ניט לאַנג איז אונדזער ליטעראַטור געווען אַ גע-מאַ-ליטעראַטור, און גאָר אין אונדזערע ד' אַמות האָט מען פון איר גע-וואוסט. זיינען געקומען העלדן, פאַלקס-העלדן און האָבן פאַר אונדזער ליטעראַטור דורכגעבראַכן די ווענט פון געמאָ. שלום אַש האָט געעפּנט

פאר זיינע „משיח ציטן“ א וועג צום רוסישן טעאטער, און מיט זיין „גאָט פון נקמה“ אין ריינהארטס דייטשן טעאטער האָט ער געעפנט פאר דער יידישער דראַמע אַ פענסטער אין מערב-אײראָפּע.

פאַרצײַערן בין איד געווען אין פאַרזײַ און האָב געזען ווי די גײס־טיקע אַרױסמאַקראַטיע, דאָס אײבערשטע פון שטײסל אין דער פאַרזײער אײנטעלײגעניץ, איז גענאַנגען אָונט אין אָונט אין אַ פראַגלױזישן טעאטער זען די אויפפירונג פון אַנסקױס „דיבוק“.

אַט אַזױ זעט אױס דער גורל פון דער „זאַמד־שפראַך“ אין אונדז זרע צײַטן. אונדזער מאַמע־לשון האָט זיך באַהעפּט מיט די הײליקע פונקטן פון אונדזער נשמה — מיט די שעפּערישע פּוחות אין מאַמע־יע און גײסט, מיטן פרייען אַרבעטער, מיט דער פרייער וויסנשאַפט, מיט דער אײדעלער שײנקײט. זאָל דער דאָזיקער גײסט פון אַרבעט, שײנקײט און אמת לעבן אין אונדזער וויסנשאַפּט־לעבן אײנשטױט און אױס באַוואַרענען חײ עולם.

ז. רייזע (א. ק.). אונדזער ערשטע קאַנפּערענץ איז אַ סימבאָלישע אָפּשפּיגלונג פון דעם גאַנצן אַנטי־וויקלונגס־גאַנג פון יוואָ. פון ערשטן מאַג אָן איז די אַרבעט פון יוואָ אַריבערגעוואַקסן אונדזערע דערוואַרטונגען, אױך די דאָזיקע קאַנפּערענץ האָט אַריבערגעשטײגט אונדזערע דער־וואַרטונגען. איד בין זיך מודה, אַז אין דער דאָזיקער שרעקלעכער צײַט פון צעשטערונג האָבן מיר זיך געשראַקן, מיר זײנען ניט געווען זיכער, ווי מען וועט אויפנעמען אונדזער בױ־אַרבעט. אָבער מיר האָבן זיך געזאָגט: מיר מאַרן ניט אַראָפּלאָזן די הענט. פונקט ווי מען מאַר אויף אײן מאַג ניט אָפּשטעלן די בױ־אַרבעט פון דער יידישער קולטור, אַזױ מאַרן מיר אױך ניט אָפּלײגן די קאַנפּערענץ. די אַרבעט פאַר דער יידישער קולטור איז פאַר אונדז ניט קײן לוקסוס, קײן צוקערלעכעל, זי איז דאָס טאַג־טעגלעכע ברויט, אונדזער אינערלעכע באַדערפעניש זיך אויסצולעבן פּוֹל און גאַנץ. און זי מוז ווערן אַלץ גרעסער און טיפּער און ברייטער. מיר מוזן וואָס ברייטער מאַכן די באַזע פאַר אונדזער קולטור־אַרבעט. פֿאַר יענסאַן האָט גערעדט וועגן דער בורזשואַזיע, וואָס שאַקלט זיך אָפּ פון אונדזער פּאָלקס־קולטור. צו אונדזער גרויסן צער, זײנען די מחיצות נאָך ניט גרויס גענוג. אױך אין די ברייטע יידישע מאַסן מאַלפּעוועט מען נאָך דער בורזשואַזיע. עס שטײט פאַר אונדז די אויפנאַבע דורך דער קולטור אַרײַנצוברענגען ליכט, אָפּצורײניקן פון דער יידישער גאַס דעם פעסט און שױמל, וואָס רירט אָן אױך די אַרבעטער־מאַסן. און צו מאַגן איז נאָך פאַראַן גאָר אַ סך. נאָך מיט דרייסיק יאָר צוריק פאַרן קערמשל, וואָס פֿאַרצײַ האָט דערמאַנט, איז אַרױס יחוּש־מרדכי ליפּשיץ מיט אַ פּראָגראַם פאַר יידישער קולטור־אַרבעט, וואָס מיר האָבן עד־היום ניט רעאַליזירט.

זאָל אונדזער היינטיקע קאָנפּערענץ זיין אַ נייע עראָ, אַ נייע דאַסע
אין דעם קאַמף פון די יידישע פּאָלקס־מאַסן פאַר אַן אייגענער הערערער
קולטור!

ביים שלום פון דער קאָנפּערענץ לאַמיר דערמאָנען מיט בכור און
אַנערקענונג די חברים און פּרײַנד, וואָס מיט זייער געמיינשאַפּט און
איבערגעגעבנקייט האָט אונדזער אַרבעט דערגרייכט צו איר איצטיקן צו־
שאַנד. די וואַרעמסמע אַנערקענונג קומט די חברים אליהו משערקאָ-
ווער און יעקב לעשמשינסקי, וואָס נאָר אַ דאַנק זייער מי האָט ווילנע גע-
קאָנט זיך פאַרטעססן צו ווערן דער וועלט־צענטער פון יוואָ — זיי האָבן
פאַר אונדז סימבאָליזירט די פאַרבינדונג מיט דער גרויסער וועלט. זאָל
דאָ אויך דערמאָנט ווערן נחום שטיף, וואָס אים איז געווען באַשערט דאָס
גרויסע גליק אַרויסצוברענגען דער ערשמער דעם געדאַנק, וואָס האָט אין
אונדז אַלעמען געדערעמלט און וואָס מיר האָבן אים זוכה געווען צו פאַר-
ווירקלעכן.

לאַמיר זיין זיכער, אַז אונדזערע פּרײַנד, וואָס האָבן מיט אַזוי פיל
ערנסט זיך באַמיייליקט אין דער אַרבעט פון דער קאָנפּערענץ, וועלן אָפּ-
געפאַרן פון דאַנען אין די געדיכטענישן פון יידישן לעבן, ברענגען אַהין
קערנער פון מוט און גלויבן אין אַ בעסערער צוקונפּט. ווילנע איז היינט
דער צענטער פון יוואָ, זי פאַר אָבער גיט ווערן אַזאַ מין מרכז רוחני, וואָס
איז פאַראַן אויף זיך צו שפּיגלען אין אים, בעת מען זינקט אַליין איין אין
מומאה. די געדעכעניש פון ווילנע דאַרף וועקן אין אימלעכן פון אונדזערע
פּרײַנד דעם חוב־באַוואוסט און דעם ווילן צו בויען אויף די ערמער, אומ-
עטום, אין אַלע ווינקלעך פון דער ערד דעם גרויסן יידישן קולטור־בנין.
מיין האַרציקן צאתכם לשלום צו אַלע פּרײַנד דעלעגאַטן און געסע,
איך ווינטש, אַז מיר זאָלן זיך אין גיבן ווידער זען צו דעם חנופת הפית פון
דער יידישער הויכשול בוי דעם יוואָ. איך ווינטש אַ גליקלעכע ריזע דעם
פּרײַנד פּרץ הירשפּין, וואָס פאַרט די מעג אָפּ קיין אַמעריקע, אין בעט אים
איבערצוגעבן אַ האַרציקן דאַנק די אַמעריקאַנער פּרײַנד, וואָס האָבן מיט
אַזאַ געמיינשאַפּט מיטגעהאַלפּן אונדזער אַרבעט. דעם זעלביקן גרום שיק
איך איבער אויך דורך דעם אַמעריקאַנער דעלעגאַט פּרײַנד אייזנער.
פאַרט געוונט! צום ווידערזען!

דער פאַרזיצער: די קאָנפּערענץ פון יידישן וויסנשאַפּטלעכן
אינסטיטוט אין געשלאָסן.

דער גאַנצער עולם הויבט זיך אויף פון די ערמער, און עס הערן
זיך רופן:

לאַנג לעבן זאָל דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט!

באגריסונגען צו דער קאנפערענץ *

אָטוואָק — ש. רובינשטיין (בריוו): ...אויך פארשרייב דעם צוזאמענפאר אין דעם, אזוי צו זאגן, „ספר הזהב“, שענקענדיק דער ביבליאטעק האָם זעלסטענע ביכעלע, „מעשה גדולה מן אומן ומן אוקריינא“.

אָסטראָוויטש — מאיר פלאַנקמאן (בריוו).
באַראַנאוויטש — מאַגיסטראַט: אין גאַמען פון מאַגיסטראַט שיק איד ווונטשן פון פּרוכפּעריקער אַרבעט דער קאָנפּערענץ פון ייִדישן זוינסשאַפטלעכן אינסטיטוט. פאַרן בורמיסטער אינזשענער וויניקאָוו.

באַראַנאוויטש — אָדגאָניזאָציע פון „בונד“, ל. וואָרשאַ= יאָזסקי, ראַטמאַן פון שמאַטראַט (בריוו).
בוֹדאַטש — פּראָפ' ל. פּלוֹי (בריוו).

בוֹענאַס = אַיירעם — אַרגענטינער סעקציע באַגריסט פייערלעך די יוואָקאָנפּערענץ.

בוֹקאַרעשט — שיקן האַרציקע גרוסן דער באַראַמונג פון אונד= זערע בעסטע, לאַזאַרעאַנו, שמערנבערג, ביקל, קראַפט.

בוֹקאַרעשט — „פּריינד פון ייִדישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט“ אין רומעניע באַגריסן האַרציק די קאָנפּערענץ און ווינטשן גינסטיקע באַדינגונגען פאַר דער ווייטערפּווינג פון ייִדישן קולטור=בנין. מיר זאָגן צו מאַטעריעלע און מאַראַליעע הילף.

בוֹקאַרעשט — ש"ס=ראַטמאַן (בריוו).
בוֹיאַליסטאָק — ליטעראַטור=קרייז, „גויער לעבן“: מיר באַגריסן האַרציק די קאָנפּערענץ פון יוואָק.

בוֹיאַליסטאָק — ווילנער פרופּע: שמאַלץ אויף אונדזערע וויל= נער מכירת=נפשדיקע בויער פון דער מאַדערנער ייִדישער קולטור, פאַר= אייביקער פון אונדזער נעכטן פאַר אונדזער שיינעם מאַרגן, שיקן מיר אונדזער האַרציקע ברכה. אָנפירער מזאָה.

* דאָרט, ווו ס'איז באַצייכנט „בריוו“, זיינען דאָס קיצורים פון באַגריס=בריוו, אין אַנדערע פּאָלן — מעלעגראַמעס.

ביאליסטאק — נח זאבלודאווסקי: איך באגרייס די עפענונג פון דער קאנפערענץ.

בידגאשטש — פאראיין פון יידישער יוגנט ווינמישט פרוכפע-דיקע ארבעט למיבת ד"ר יידישער קולטור.

בענדין — רעדאקציע „דאס יידישע וואָכנבלאַט“, רעד' ל. בער-קאוויץ (בריוו): נעמט צו אונדזער האַרציקע באַגרייסונג צו דער מאַרגע-דיקער עפענונג פון אייער ערשטער קאנפערענץ...

בענדין — „זאָלעמביער צייטונג“: צו דער ערשטער קאנפע-רענץ שיקן מיר אונדזער האַרציקסטע ברכה. בויט מיט ערפאָלג די יידישע קולטור.

בערלין — צענטראַל-אַלמאָנג פון פאַרבאַנד „אַזע“ (בריוו): מיט גרויס נחת האָבן מיר אויפגענומען אייער איינגלאַדונג צו דער אָנקומענדי-קער קאנפערענץ פונם יוואָ. מיר זעען אין דעם פאַקט אַ פולטן אויסדרוק דערפון, אַז אייער מי איז נישט גענאָנגען לאַיבור. דאָס, וואָס אייך האָט זיך איינגעגעבן צונויפצוזאַמלען אונטער איין דאָך די צעזייט און צע-שפרייטע יידישע אינטעליגענץ, אייער אויפטו פאַרן אויפועקן אַרום דער יידישער קולטור דעם באַוועגלעכן פּוּח — די יידישע זאַמלערמאַסע, — דאָס איז די בעסטע גאַראַנטיע פון אַ פרוכטבאַרן קיום.

מיר ווינמישן אייך הצלחה. איר זאָלט אויסגעפינען דעם דרך-הישר פאַר דער אַנמיוויקלונג פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אוצר דורך דער פאַר-בינדונג מיטן לעבעדיקן לעבן, מיט דער שעפּערישער מאַסע. פונם גומן בראשית זאָלן מיר באַקומען אַ גליקלעך וואַת הברכה.

זייט געבענמישט אין אייער אַרבעט. י. פּרוצקוס, ל. גורווימיש.

בערלין — צענטראַלע פון „אַרט“ פאַרבאַנד: מיר באַגרייסן די קאנפערענץ און ווינמישן ערפאָלג דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט, וואָס איז אין משך פון אַ קורצער צייט פון פּילזימיקער אַרבעט געוואָרן אַזאַ וויכטיקער קולטור-פאַקטאָר. „אַרט“ ווייס באַזונדערס אָפּצושאַצן די באַדייטונג פון דער וויסנשאַפטלעכער אַרבעט אייערער פאַך דער פּראַקטיק פון יידישן עקאָנאָמישן אויפבו.

בערלין — דוד בערגלסאָן: בעסטע ברכות און ווינמישן דער יידי-שער וויסנשאַפט, אירע טוער און מיטהעלפּער.

בערלין — ש. דובנאָוו: איך באַגרייס האַרציק די פאַרזאַמלעט פון אונדזער וויסנשאַפטלעכן רענעסאַנס.

בערלין — „געזעלשאַפט צור פּערדערונג דער וויסנשאַפט דעם יודענטומם“ (בריוו): מיר שיקן אייך אונדזער האַרציקן מזל-טוב. מ. זאָ-בערנהיים, פאַרויזער.

בערלין — ד. משאָרני: איד באַגרים און ווינטש ערפּאָלג. זאָל
דער קומענדיקער וועלט-קאָנגרעס פון אינסטיטוט פאַרקומען אין אייגע-
נעם הויז.

בערלין — ד"ר בערנהאַרד קאַהן: אייער בריוו ערשט היינט ער-
האַלטן. איד באַרויער, וואָס איד קען זיך ניט באַמיייליקן אין דער קאָנפּע-
רענץ. איד ווינטש אייערע באַראַטונגען דעם בעסמן ערפּאָלג.

בערלין — הערמאַן סוועט: אַלע פריינד מיינע האַרציקסטע
גרוסן. איד ווינטש גליק און הצלחה די הויכע אידעאַלע שמרעפונגען פון
אינסטיטוט, דעם ריינעם דעמאָקראַטישן גייסט פון אויפריכטיקער ליבע
און געמיינשאַפט צו דער יידישער פּאָלקסמאַסע.

בערלין — א. סינגאַלאַוויסקי: מיט באַווונדערונג פאַר אייערע
ביזאַהערדיקע דערגרייכונגען און מיט דעם ווינטש, דער אינסטיטוט זאָל
וואַקסן און פאַררױנען די שאַפונגען פון אונדזערע קולטור-מועד אויף אַלע
געביטן, באַגרים איד די קאָנפּערענץ און ווינטש איר הצלחה.

בערלין — ד"ר י. רובין: לאַמיר ווייטער בויען דעם טורעם פון
דער נייער יידישער וויכטישאַפט פון צו איר נאַטירלעכן שפיץ: דער
יידישער הויכשול.

בערלין — ד. י. שוויצער (וויצע-פאַרזיצער פון דזשאַינט-עק-
זעקומיווע, בריוו): איד ווינטש די שמרעפונגען פון אייער אינסטיטוט די
בעסטע הצלחה.

בערלין — ד"ר יצחק-נחמן שטיינבערג: אַ דאַנק פאַר דער איינ-
לאַדונג. אוממעגלעך צו קומען. כ'באַגרים די ערשטע קאָנפּערענץ און
ווינטש איר צונויפפלעכטונג פון עכטער וויכטישאַפט מיטן אידעאַלן יידישן
אַרבעטס-פּאָלג.

בערעסטעשקע — ד. פּוּכאַלניק (בריוו).
בריסע — אַרבעטער-גרופע, „פריינד פון יוואָ“ (בריוו): „די קאָנפּע-
רענץ און דער אינהאַלט פון איר מאַג-אַרדענונג זיינען פאַר אונדז אַ דער-
פרייענדיקע, וויכטיקע געשעעניש... אונדזערע וואַרעמסטע ברכות אייד צו
דער קאָנפּערענץ-אַרבעט, פון וועלכער מיר דערוואַרען זייער אַ סך.

בריסע — גרופע פריינד באַגריסט, ווינטשט הצלחה.
בריסק — פ. פּאַווין.

ברעסלע — ביבליאָמעק פון יידישן טעאַלאָגישן סעמינאַר (בריוו).
ברעסלע — ד"ר י. ראַבין (בריוו).

גראַדנע — געזעלשאַפט „מאַז“ (בריוו): אַלע אויפריכטיקע גע-
זעלשאַפטלעכע מוערס וועלן שמענדיק זיין אויף אייער זייט און וועלן אייד
שמענדיק מיטהעלפן אין אייער אַרבעט.

גראַדנע — די יידישע קהילה: מיר ווינטשן הצלחה דער סימ-
פּאַמישער אינסטיטוציע אין איר אייגענעם בנין.

גראס (הרום=פראנקרייך) — ד"ר היים זשימלאָווסקי: עם טום
מיר האַרציק באַנג, וואָס ס'איז מיר בשום אופן ניט מעגלעך צו קומען
אויף דער קאָנפערענץ. געמט אָן מיינע וואַרעמסטע גרוסן און ברכות.

גרוזדזיאַנדז — בזורא.

האַמבורג — ד"ר שלמה בירנבוים (בריוו): איד שיק אייד די
בעסטע ווינטשן, אַז אייער אַרבעט זאָל אַרויסגעבן די אמתע נומע פירות
פאַרן יידישן פאַלק.

וואָלאָוויסק — רעדאַקציע, וואָלאָקאוויסקער לעבן."

וואַרשע — מ. אַרזשער: מיטן גאַנצן האַרצן בין איד אויף דעם
יום=טוב פון דער יידישער וויסנשאַפט, וועלכע דינט נישט אַ קליינעם הייפל
פאַרשער, נאָר די יידישע פאַלקסמאַסן. איד ווינטש ווייטערן ערפאַלג אין
אייער אַרבעט.

וואַרשע — צענטראַלער קאָמיטעט, „אַרט": מיר ווינטשן ער=
פאַלג דער קאָנפערענץ. מיר ווינטשן דעם אינסטיטוט פרוכפערדיקע אַרבעט
אויף אַלע געביטן פון יידישער עקאָנאָמישער וויסנשאַפט.
וואַרשע — יידישער אַרטיסטן=פאַראיינ (בריוו).

וואַרשע — מאיר פאַלאַבאַן: ניט געקענט צוליב יום=טוב קומען,
שיק איד אייד איבער האַרציקע ווינטשן פון פרוכטבאַרער אַרבעט אויפן
פעלד פון דער יידישער וויסנשאַפט.

וואַרשע — צ"ק פון „בונד" אין פוילן: האַרציקע ווינטשן
דער קאָנפערענץ. ווייטערדיקע ערפאַלגן אין אייער גרויסער אַרבעט, וואָס
איז אַ וויכטיקער באַשטאַנד=טייל פון קולטורעלן רענעסאַנס פון די יידישע
פאַלקסמאַסן.

וואַרשע — ד"ר בירזאָווסקי: איד ווינטש שעפערדישע אַרבעט
דעם צוזאַמענפאַר פון אינסטיטוט.

וואַרשע — קאָנפערענציוו, „ביכער": געשמאַרקט זאָלן זיין די
הענט פון די בויער.

וואַרשע — רעדאַקציע, דער בלאַטער."

וואַרשע — א. פּרעסלער: דעם מאַדערנעם יסוד פון גייסטיקער
יידישקייט די האַרציקסטע ווינטשן פון פרוכפערדיקער אַרבעט. פּכוד די
טוער. איד קאָן זיך ליידער ניט פאַרגינען דעם אומפאַרדינטן פּכוד צו גע=
מען אָן אַנטייל אין דער קאָנפערענץ.

וואַרשע — רעדאַקציע, „דער האַקמאַר": אונדזערע האַרציקסטע
ברכות.

וואַרשע — דעמאָקראַטישע פּראַקציע פון וואַרשעווער קהילה:
מיר באַגרוסן האַרציק די קאָנפערענץ און ווינטשן איר הצלחה אין דער
אַרבעט. לעאָ פינקלשמיינ.

וואַרשע — דוד הערמאַן: איד באַדויער, וואָס מיר איז גישט באַ-
שערט בייצוזיין דער קאַנפערענץ. אין שווערע צייטן האָט זיך אָנגעהויבן
אייער אַרבעט, דאָך זיינען די רעזולטאַטן אימפּאַנירנדיקע. איד ווינטש אייך
ווייטערע פּרוכפּערדיקע אַרבעט לטובת אונדזער נאַציאָנאַלער וויסנשאַפּט.
וואַרשע — הערשעלע, גיימאַן, שפּיגל: די פּלעגער פון דער
יידישער וויסנשאַפּט אונדזער האַרציקע באַגריסונג און געמיינע איבערגע-
געבנקייט.

וואַרשע — „השומר הצעיר“: אונדזער גרוס צו אייער קאַנפּע-
דענץ.

וואַרשע — ד"ר ל. ווילמאַן (בריוו): בלויז פאַר דער איניציאַל-
טיווע צונויפּצוזאַמלען יידישע אינטעלעקטועלע מועד מאַרבע פּנות העולם,
כדי זיך צו פאַרטראַכטן וועגן וויכטיקע פּראָגנן פון יידישער וויסנשאַפּט-
לעכער אַרבעט, קומט אייך אַ האַרציקער יישר-בּח.

וואַרשע — ד"ר מ. זילבערפּאַרב (בריוו): איד ווינטש אייך, אַז
דער ייוואָ זאָל אַרויסגיין פון דער קאַנפערענץ אַ פאַרשטאַרקטער און אַז ער
זאָל מיט פּרישע פּוהות ווייטער פירן די אַרבעט, וועלכע האָט זיך אַזוי שוין
אָנגעהויבן.

וואַרשע — זשורנאַליסטן-סינדיקאַט, יידישע סעקציע (בריוו): מיר
פאַרזיכערן אייך אין אונדזער אומאויפהערלעכער סימפּאַטיע פאַר אייער
אַרבעט, וואָס איז אַזוי יסטראַק וויכטיק פאַר דער יידישער פּרעסע. פאַר-
זיער: ד"ר י. גאַטליב, סעקרעטאַר ש. יאַנאַוויסקי.

וואַרשע — י. י. זינגער: באַדויער, וואָס איד קאָן גישט קומען.
וואַרשע — „מאַז" צענטראַלע: דער ערשטער קאַנפערענץ פון
ייוואָ שיקן מיר אונדזער וואַרעמען גרוס און האָפּן, אַז זי וועט מיטוירקן
צו ווייטערדיקע דערגרייכונגען אויפן געביט פון יידישער וויסנשאַפּטלעכער
אַרבעט. ד"ר לעווין, ד"ר ווילמאַן.

וואַרשע — מאַרק פּורקאַוו: די האַרציקסטע ברכות אין אייער
גרויסער אַרבעט לטובת דער יידישער שפּראַכאויסנשאַפּט און קולטור.
וואַרשע — י. יאַשונסקי: באַדויער די אומגעלעכקייט צו קומען
קיין ווילנע. ווינטש דער קאַנפערענץ בעסטן ערפּאָלג. זאָל אויפּבליען דער
אינסטיטוט. זאָלן זיינע פּריינד בילדן אַ מעכטיקן קולטור-פאַרבאַנד.

וואַרשע — ש. לעהמאַן (בריוו): איד באַגריס דעם צוזאַמענפאַר-
און ווינטש, אַז דער אינסטיטוט-בוים זאָל בליען און וואַקסן מיט זאַפּטיקע
פּרוכטן פאַר דער יידישער וויסנשאַפּט.

וואַרשע — ד"ר גרשון לעווין (בריוו): איד דריק אייך אויס
שריפּטלעך מיין האַרציקן ווינטש, אַז דער יידישער אינסטיטוט זאָל וואַקסן
וואָס העכער און זאָל ערפּילן דאָס, וואָס מיר אַלע זיינע פּריינד דערוואַרען
פון אים.

וואַרשע — „לימער־אָרטישע בלעטער“ (בריוו): די איצטיקע ערשטע קאָנפערענץ פון יוואָ קומט פאָר אין אַ שווערן מאָמענט פון צעריסן־קייט און צערייצטקייט. און נאָך מער איז דעריבער נייטיק צו באַפעס־טיקן אונדזערע קולטור־פּאָזיציעס און צו פאַרשטאַרקן די אַרבעט. מיר זייגען זיכער, אַז די אַלע אָנטיילנעמער פון דער ערשטער קאָנפערענץ וועלן צוגעבן חשיבות און אָנזען דעם יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט, וואָס האַלט זיך איצט אין רעכטן בויען. נחמן מייזל.

וואַרשע — מיטאַנאָסקי־קאַסע (בריוו): מיר שיקן איך וואַנטישן פון פרוכפּעריקער אַרבעט. פּאַרויצער פון קאַמיטעט פּראָפ' ק. ליוואַסטאַנ־סקי, סעקרעטאַר פּראָפ' וו. דאָראַשעווסקי.

וואַרשע — ש. מענדעלסאָן, ח. ש. קאַזשדאַן, יעקב פּאַט, ש. זום־מאַן, ש. גילנסקי, זאַלצמאַן, אַבראַם (בריוו).

וואַרשע — „פּאָלקסצייטונג“, „די וועלט“: מיר ווינטשן דער קאָנפערענץ אויסצושמידן פון יוואָ אַ קולטור־אינסטרומענט לטובת די יידישע אַרבעטנדיקע מאַסן.

וואַרשע — נחמיה פינקעלשטיין (בריוו): איך ווינטש איך דעם גרעסן ערפּאָל: אין אייער ווייטערדיקער טעטיקייט און בין שמענדיק גרייט מיטצוהעלפן אייך.

וואַרשע — י. י. פּראָפּוס (בריוו): איך בין מיטן גאַנצן האַרצן באַטייליקט אין דער זייער וויכטיקער אַרבעט.

וואַרשע — מ. י. פּרייד (בריוו): זאָל מיר ערלויבט זיין צו ווינטשן, אַז דער אינסטיטוט, אַלס ריינע אומפּאַרטייִשע שאַפּונג, זאָל זיך אָנטוויקלען אין דער געהעריקער מאַס און ברענגען די געוואַנשענע נוצן דעם גאַנצן יידישן פּאָלק.

וואַרשע — געזעלשאַפט פּריינד פון העברעישן אנווערסיטעט אין ירושלים (בריוו): צו דער ערשטער קאָנפערענץ פון די פּריינד פון אינסטיטוט און צו דער פייערונג פון לייגן דעם גרונדשטיין פון בנין פון אייער אינסטיטוט דריקן מיר אייך אויס אונדזערע האַרציקסטע ברכות. זינט זיין גרינדונג שטייען מיר מיטן אינסטיטוט אין פּריינדלעכע באַ־צונגען און געמיינזאַמער אַרבעט. מיט אַ באַזונדער צופרידנקייט קוזן מיר זיך צו זיין ניכער אָנטוויקלונג. מיר ווינטשן אייך, געערטע הערן, אַז איר זאָלט מצליח זיין אין אייער וויכטיקער אַרבעט צו דער וויסנשאַפֿט־לעכער און גייסטיקער אויפֿלעבונג פון יידישן פּאָלק. פּאַרן פּאַרויצער פּראָפ' משה שאַר, סעקרעטאַר יצחק־יעקב פּאַזנאַנסקי.

וואַרשע — צאַמבער, עלענגאַלד, דוד האַפּמאַן.
וואַרשע — פּאַרלאַג, „צענטראַל“: מיר באַגריסן דעם יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט צו דער עפענונג פון זיין ערשטער קאָנפערענץ און ווינטשן אים גרויס מול־ברכה אין זיין ווייטערדיקער אַרבעט.

ווארשע — נ. קאָוואַרסקי.

וואַרשע — די פאַרוואַלטונג פון דער יידישער קהילה ווינטיש
אייד הצלחה אין אייער אַרבעט. פאַרזיצער פאַרבשטיין.
וואַרשע — געזעלשאַפט „קולטור-ליגע“: מיר ווינטישן ערפאַלג
און האָפּן, אַז די קאַנפּערענץ וועט שטיצן די אָנגעגריפענע יידיש-וועלט-
לעבע קולטור.

וואַרשע — פאַרלאַג „קולטור-ליגע“ (בריוו): מיר שיקן אייד
אונדזערע באַמט חברישע באַגריכונגען צו אייער ערשטן צוזאַמענפאַר.
וואַרשע — קולטור-קאָמיטע ביים וואַרשעווער דרוקער-פאַר-
איין: די פאַרשער און זאַמלער פון אונדזערע קולטור-אוצרות די בעסטע
ווינטישן.

וואַרשע — מלך ראָוויטש (בריוו): ... איך באַדויער אויף אַן
אמת, וואָס איך קען ניט קומען. וואָס מיינע שוואַכע כוחות וועלן קענען
מאַן אין דער צוקונפּט פאַר אייד, דאָס וועלן זיי געוויס קיין רגע ניט פאַר-
זוימען...

וואַרשע — שרעבערק, קאַסעל: מיר שיקן אַ האַרציקע באַגרי-
סונג דעם יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט צו זיין ערשטער קאַנפּע-
רענץ און ווינטישן אים דעם גרעסטן ערפאַלג אין זיין הייליקער אַרבעט.

וויאָנע — אַרטיסטן פון יידישן פּאָלקסמעאַטער: דער יידישער
מעאַטער אַלס אַ טייל פון דער יידישער קולטור באַמייאָיקט זיך אין דער
גרויסער שמחה צוליב דעם אייזערנעם קולטור-ייסוד, וואָס איז מיט דער
אַנטשטייונג פון ייוואָ געליינט געוואָרן. זאָל דער היינטיקער צוזאַמענ-
פאַר זיין דער בויער און פאַרווירקלעכער פון דער גרעסטער יידישער קול-
טור-אינסטיטוציע.

וויאָנע — ווילביג (בריוו): די צענטראַלע פאַרוואַלטונג פון דער
עלמערער ווילנער יידישער בילדונגס-געזעלשאַפט (ווילביג) באַגריס-
האַרציקסט דעם יינגערן יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט פאַר זיך און
אין נאָמען פון אירע 21 אָפּטיילונגען אין דער ווילנער פּראָווינץ. ער-
פאַרזיצער ד"ר צ. שאַבאַד, סעקרעטאַר מ. בערגשטיין.

וויאָנע — „ווילנער פאַרלאַג“ (בריוו): ... מיר אַלע, אונדזער
גאַנצער דור יידן, אָן אונטערשייד פון קלאַסן און פאַרמייען באַדאַרפן
זיך פילן גליקלעך, וואָס מיר האָבן דערלעבט צו אַמ דער דאָזיקער קרוי-
נונג פון אונדזער פּאָלקס-קולטור, צו אַמ דעם נאַציאָנאַלן אויפמו פון
ערשטן ראַנג. פון מיפן האַרצן ווינטיש איך דער קאַנפּערענץ ערפאַלג אין
איר אַרבעט... ב. קלעצקיין.

וויאָנע — אימשיע גדיינסקי (בריוו).

וויאָנע — ס. ראָן (בריוו).

וויילענע — שילעך-קלוב א"נ פון ב. מיכאלעוויטש ביי דער מאַט'גאָס גימנאַזיע פון צב"ק אין ווילנע (בריוו).

וויילענע — קינסטלער בן-ציון צוקערמאַן (בריוו).

וויילענע — סאַצ'אַקאָד' קרייז (בריוו).

וויילענע — שילעך פון די יידישע האַנדלס-קורסן פון י. געזונט-היים (בריוו).

וויילקאָמיר — יידישע רעאַל-גימנאַזיע (בריוו): דער פּעדאַגאָג-גושער ראַט פון ווילקאָמירער יידישער רעאַל-גימנאַזיע שיקט דער ערשטער קאָנפּערענץ פון יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט זיינע וואַרעמסטע ברכות און האַרציקסטע באַגריסונגען. 5. לאַמפּערט, דירעקטאָר. מ. נאָלד-בערג, סעקרעטאַר.

וויין — ד"ר ר. גלאָנץ (בריוו): איד ווינמש די באַראַסונגען הצלחה און גרים אַלע חברים.

וויין — ה. 5. טאַן: צום לייגן דעם פונדראַמענט פּרענג איד אַ דאָ גערדיק האָד!

וויין — אַלמע און מעגל סודאַרסקי: באַגריסן האַרציקסט קאָנפּערענץ, באַדויערן אוממעגלעכקייט בייזיין. גרייט צו שמענדיקער מיט-אַרבעט, ווינמשן ערפּאָלג.

וויין — לייבל טויבש (בריוו): איד שיק אייד איבער מיינע ברכות פונדערווייטנס. זייט מיר זייער האַרציק געגריסט, מיינערע, חשובע חברים פון דער קאָנפּערענץ! זאָל אייער אַרבעט זיין געבענמשט מיט גרויס הצלחה און דער געבוי פון יידיש-וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט זאָל בלייבן אַ בנין עדי עד; חזק ואמץ!

וולאַצלאָוועק — „אַרט": אין ים פון גראַקייט זייט באַגריסט צו אייער דורותדיקער אַרבעט. זילבערבערג, ראַוויצקאָ.

וולאַצלאָוועק — „בונד": מיר ווינמשן אייד ערפּאָלג אין אייער וויכטיקער אַרבעט.

וולאַצלאָוועק — יישאַ: מיר באַגריסן און ווינמשן ערפּאָלג אין דער אַרבעט.

זאַמאַשטש — רעדאַקציע „אונדזער גייסט": מיט פיל פאַרנע-ניגן נעם איד די פּעדער אין האַנט, איבערצושיקן אייד אין נאָמען פון דער רעדאַקציע אונדזער הערצלעכע באַגריסונג און ווינמשן אייד ערפּאָלג אין אייער הויך בנין לעד. עם איז אויך אַ חוב אויף אַלע צו אונטערשיצן דעם יוואָ. רעדאַקטאָר ישראל דוב הפּהן פירשטמאַן.

זשעגלעווע — פּראָפ' 5. הערש (בריוו): צו מיינ טיפּסטן באַ-דויערן קען איד אין די קאָנפּערענץ-מעג צווישן אייד ניט זיין... אויף הי ווייט מעגלעך, ביז איד אָבער מיטן נאַנצן האַרצן, מיט דער נשמה צווישן אייד. זאָל אייער אַרבעט זיין אַ פּרוכטבאַרע, אַ געבענמשטע... זאָל דער יוואָ

ווערן דער גרונדשטיין פון דעם גרויס־ארטיקן בנין, וואָס וועט מיט זיך פאַרשטעלן די יידישע וויסנשאַפֿט, די וויסנשאַפֿט, וואָס מוז זיין מעגליכ= לעד לויט איר מעטאָדע און איר אידעאָל, אָבער יידיש לויט איר אינהאַלט, יידיש לויט איר שפראַך און יידיש — מיט דעמאָקראַטיש, יידיש — לויט די לעבעדיקע כוחות, וואָס שאַפן זי און וואָס מאַכן זי אויף זייערע אויס= געהאָרעוועטע פלייצעס.

מ א ל ין (עסמלאַנד) — די יידישע קולטור=פאַרוואַלטונג אין עסט= לאַנד באַגריסט האַרציק די קאָנפערענץ און ווינשט הצלחה אין דער וויכ= מיקער אַרבעט און אַ גליקלעכע צוקונפֿט דעם יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינ= סטימוט.

מ א מ א ש א ו ו מ א ז' — אַרטיסטן פון דער פרופע אירא קא= מינסקאָ באַגריסן די קאָנפערענץ פון יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט און ווינשן אים ערפּאָלן.

מ א מ א ש א ו ו מ א ז' — רעדאַקציע „מאָמאַשאַווער וואַכנבלאַט“ (בריוו): געבענמט זאָלן זיין די הענט, וואָס האָבן דעם דאָזיקן שיינעם בנין אָנגעהויבן בויען.

מ א מ א ש א ו ו מ א ז' — קאָמינסקאָ, מורקאָוו: ליידער איז אונדז אוממעגלעך אָנטייל צו נעמען אין דער קאָנפערענץ. מיר ווינשן דעריבער פון דער ווייניגער ערפּאָלן און אַנטוויקלונג אין דער שיינער אַרבעט, וואָס איז אונדז אַזוי צום האַרצן.

מ א ר ט ש ין — יוואָג=גרופע: הערצלעכע באַגריסונג.

מ ר י ס ק — י. אַליצקי (בריוו): ... אויך אַרום מיין קראַנקען=גע= לעגער איז די אַטמאָספערע אָנגעזאַפֿט מיט אונדזער יום=טובֿדיקייט...

מ ר י ס ק — יידישע שול=אַרגאַניזאַציע (בריוו).

מ ש ע נ ס מ אַ כ א ו ו — ר. פּעדערמאַן (בריוו).

מ ש ע ר נ א ו ו י ז — „משערנ' בלעמער“: די פּיאָנערן און פאַרשער פון יידיש ווינשן מיר דעם בעסטן ערפּאָלן אין זייער באַראַמונג. זאָל בליען די לעבעדיקע פּאָלקס=שפראַך. זאָל לעבן דער אינסטיטוט.

מ ש ע ר נ א ו ו י ז — אַרגאַניזאַציע „מאָרגענרויט“ (בריוו): ... מיר שיקן אייך אונדזער מיט האַרציקע באַגריסונג... מיר וועלן אויך ווייטער באַ= ציען זיך מיטן גרעסטן צו אייער=אונדזער אַרבעט...

מ ש ע ר נ א ו ו י ז — ד"ר מאַקס דיאַמאַנט (בריוו): פאַדויערנדיק זייער, וואָס איר וועל ניט קאָנען זיין מיט אייך אין איינעם ביי דער ערשמער קאָנפערענץ פון יוואָג, ווינשט איר אייך אַלעמען אַ פרוכפּעריקע פּע= מיטייט און דעם צוזאַמענפאַר הצלחה אין זיינע אַרבעטן.

מ ש ע ר נ א ו ו י ז — רעדאַקציע „יונגמ=שטימען“: מיר זייגען מיט אייך.

משערנאָוויץ — ד"ר יוסף קיסמאן, לאה קיסמאן ווינטשן
ערפאלג אייערע באראמונגען.

משערנאָוויץ — יוסף שווארצמאן: די משערנאָוויצער גרופע
באגריסט דעם ערשטן היסטאָרישן צוזאמנפאָר פון יוואָ, וועלכער קומט פאָר
אין ווילנע 20 יאָר נאָך דער היסטאָרישער משערנאָוויצער שפראך-קאָנפּע-
רעניז און וועלכער בינדט פעסטער צונויף דעם האַרץ-פאָרעם צווישן ווילנע
און משערנאָוויץ.

משערנאָוויץ — יידישער שול-פאָראיין (בריוו): ...אייד, וועלכע
זענט זיך צונויפגעקומען אויפבויען אונדזער אַלעמענס ליבלינג — דעם
יוואָ — שיקן מיר אַ האַרציקן יישר פח און ווינטשן אייד ערפאלג.

יאָס — „פריינד פון זיוואָ“: מיר ווינטשן גרויס ערפאלג דער קאָנ-
פערעניז און גרויסן גאָר חבריש.

כעלעם — הערש לערער: אַלע יידישע יידן זיינען מיט אייך.
כעלעם — „פועלי ציון“ לינקע, כעלעמער פאָלקסבלאָט: זייט
האַרציק באַגריסט.

לאָדזש — רעדאַקציע „בית יעקב“ (בריוו).

לאָדזש — רעדאַקציע „לאָדזשער וועקער“: מיר שיקן אייד איבער
די וואַרעמסטע ווינטשן אין אייער אַרבעט פאַר דער יידישער וועלטלעכער
קולטור.

לאָדזש — זשורנאַליסטן-סינדיקאַט, יידישע סעקציע: די בויער
פון אַ וויסנשאַפטלעכן פינדאַמענט פאַר דער מאָדערנער יידישער קולטור,
דעם צוזאַמענפאָר פון יוואָ אונדזער הייסער גרום. לאַזאַר פוקס.

לאָדזש — „לאָדזשער טאַגעבלאַט“ (בריוו): איד ווינטשן אייך
פיל ערפאלג אין אייער אַרבעט. רעדאַקטאָר ישראל קאַהאַן.

לאָדזש — „נייער פאָלקסבלאַט“: אונדזער ערשמער אַקאַדעמיע,
דעם צוזאַמענפאָר פון יוואָ, ווינטשן מיר פרוכטרייכע אַרבעט. פוקס, בלאָ-
דערזאָן, ברזשוסמאַווסקי, שולמאַן, האָזענבערג.

לאָדזש — י. ליכטענשטיין: וויואַט די בויער פון דער יידיש-
וועלטלעכער קולטור.

לאָדזש — דאָס קוראַמאָריום און דער פּעדאַגאָגישער ראַט פון
די שולן און קינדערהיימען אײַג פון וויל. מעדעם (בריוו): ...אין אונדזער
קאַמף פאַר אַ וועלטלעכער יידישער וויסנשאַפט, פאַר אַ מאָדערנער קול-
טור-שאַפונג אין דער שפראַך פון די יידישע מאַסן זעען מיר איין דעם
שמאַרקסטן געוועלשאַפטלעכן יסוד פון אייער פרוכטבאַרער אַרבעט, און
דעריבער פרייען מיר זיך מיט אייערע דערגרייכונגען, דעריבער באַמיען

מיר זיך און מיר וועלן זיך באַמיען צו שטיצן אייער אַרבעט אין די ראַ-
מען פון אנהערע כחות און מעגלעכקייטן... די פאַרוואַלטונג ת. ל. פאַר-
נאַנסקי.

לאַנדזש — נתן שפיראָ (בריוו).

לאַנדזש — די פאַרוואַלטונג פון דער לאַנדזשער קהילה שיקט דער
קאָנפערענץ אַ האַרציקע באַגריסונג און ווינטישט דעם יוואָך ערפאַלג אין
זיין אַרבעט. פאַרוואַלטונג מינצבערג.

לאַנדזש — ד"ר גאָסמער (בריוו): אַ נסיעה קיין ווילנע איז פאַר
מיר צו פאַנטאַסטיש צו באַמראַכטן און אַפּשימאָ שוין אויסצופירן... עס
וועט אייך אפשר זיין אינטערעסאַנט צו וויסן, אַז אָנהייב גאַנצמסער מאַנאַט
וועט זיין דער 75 יאָריקער יובל פון דעם יידישן טעאַלאָגישן סעמינאַר
אין ברעסלע, וווּ איד האָב זיך געלערנט. פון אַלע זייטן האָט מען מיר
צוגערערט, אייך זאָל קומען, אַלס איינער פון די עלטסטע לעבן-געפליבענע
ברעסלער סטודענטן. און ברעסלע איז נישט אַזוי ווייט ווי ווילנע; און דאָך
האַב איך געמוזט אַרויסזאָגן מיין באַדויער, וואָס ביי די איצטיקע אומ-
שטאַנדן קאָן איד קיין ברעסלע נישט פאַרן. ווי נאָך איד וועל באַקומען דעם
סדר-היום, מיט וואָס די קאָנפערענץ רעכנט זיך צו פאַרנעמען, וועל איד
אַנשרייבן און אויף וויפיל איד קען אויספירלעך אַרויסזאָגן מיין מיינונג
וועגן דער אָדער יענער אויפגאַבע פון דער קאָנפערענץ.

לאַנדזש — אַרבעטער-דינג: צום באַדויערן קאָנען מיר נישט
אַנטוייל נעמען אין דער קאָנפערענץ. אונדזער אויפריכטיקן מזל-טוב און
גוטע ווונטישן פאַר פאַרגאַנגענער און צוקונפטיקער אַרבעט.

לאַנדזש — דוד און אידאָ מאָושהוויטש (בריוו): אין נאַמען
פון עטלעכע לאַנדזשער פריינד פון אינסטיטוט שיקן מיר אייער קאָנפער-
רענץ אַ האַרציקן ווונטיש פון ערפאַלג...

לאַנדזש — וויליאַם צוקערמאַן (בריוו): ...איד ווינטיש אייך אַ סך
ערפאַלג אין אייער אַרבעט...

לאַנדזש — לעאָ קעניג (בריוו): איד ווינטיש אייך דעם גרעסטן
ערפאַלג און האָף באמת נאָך אַמאָל גוצלעך צו זיין אין אייער וויכטיקער
און אינטערעסאַנטער אַרבעט.

לויזוויטש — טוב: געבענטישט זייט אין אייער אַרבעט. ווי-
וואָס יוואָך.

לוצק — אינווענער גליקלעך: זאָל זיין ערנסט און מזל-דיק.
לויזוויטש — מ. ל. פעטישעניק (בריוו): ...אוי"ה אויפן חנוכה-
הבית וועל איד מיר שוין געוויס זיכער מיט אייך מיטפרייען... זאָל זיין
געבענטישט אייער גרויסע אַרבעט. אמין!

לויצק — „וואָלינער פרעסע“ (בריוו): ... מיט אויפריכטיקן שפאַַ
גענדן אינטערעס וועלן מיר אָפּוואַרטן די רעזולטאַטן פון דער קאָנפּערענץ
און מיט האַרץ און נשמה באַטייליקן מיר זיך אין דער פייערונג פון ערשאַן
ציגל-פאַרלייגן אונטערן יוואָף-בנין.

לעמבערג — אַקאַדעמישער קרייז פון לאַנדקענטעניש-ליב
האַבער (בריוו): מיר שיקן האַרציקע ווונטשן פון פרוכפּעריקער אַרבעט.
לעמבערג — אַנסקי-קלוב: די שאַפּער און בויער פון דער נייער
ידישער קולטור צו זייער ערשמער קאָנפּערענץ אונדזער האַרציקע באַ-
גריסונג.

לעמבערג — י. וויינלעז: דורך קראַנקהייט פאַרהינדערט שיק
איך האַרציקע באַגריסונג.

לעמבערג — רעדאַקציע „כּוויאַ“ (בריוו).
מאַסצ'יסק — פּרין-ביבליאָטעק: צו דער עפּענונג אונדזער פּראָ-
לעמאַרישע באַגריסונג.

נאַשיעלסק — קאַמיטעט פון „בונד“: אַ סך הצלחה און וויי-
טערדיקע פרוכפּעריקע אַרבעט — בראָוואַר.

ניו-יאָרק — אַמעריקאַנער לאַנד-אַרגאַניזאַציע פון יוואָף: אַל-
געמיינע פאַרזאַמלונג פון דער אַמעריקאַנער סעקציע באַגריסט דעם צוזאַ-
מענפאַך, ווינטשט ערפּאָלג און קאָנסאַלידאַציע אין דער אַרבעט פון יידישן
וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט.

ניו-יאָרק — י. ל. פּהן: האַרציקסטע באַגריסונג צו אייער קאַנ-
פּערענץ. ווינטש אייך גרעסטן ערפּאָלג.

ניו-יאָרק — י. בערג, לייבוש לעהרער, ליפּע לעהרער: אַ גע-
זונט אין אייערע פיינער.

ניו-יאָרק — יידישע קולטור-געזעלשאַפּט: די האַרציקסטע
ברכות. זאָל לעבן די יידישע קולטור.

ניו-יאָרק — י. קאַפּעלאַך און פּרוי: מיר באַגריסן די דעלע-
גאַטן אין זייער איידעלן ווערק. מיר ווינטשן אייך הצלחה, מיר זיינען מיט
אייך אין אייער שווערער אויפּנאַבע.

ניו-יאָרק — שלום-עליכם-אינסטיטוט: גליק און הצלחה אייער
קאָנפּערענץ.

נייסאַנץ — ק. ברוינפּעלד (בריוו).

סאַקלאַקע — יידישע שול-אַרגאַניזאַציע (בריוו).

סמרי — זאַמלער-קרייז: שמענדיק מיט וואַרעמער אַרבעט גרייט.

סמרי — יידישע קהילה גראַטולירט צום גרונטשטיין-לייגן צום
אייגענעם בנין.

פאַריז — שלום אַיש (בריוו): ... איך דאַנק אייך האַרצלעך פאַר

דער איינלאַדונג צו קומען צום צוזאַמענפאַך פון יוואָף, וואָס איך פאַר-
אַ-
אַ-

זיכער אייד, אז איד האלט עס ניט פאר קיין קליינעם כבוד פאר מיר. נאך ווי איר ווייסט שוין געוויס, פאר איד אפ דעם 12טן אקטאבער קיין אמע-דיקע, עס איז שוין לענגסט געווארן דאס אראנזשירט און איד קען עס ניט צוריקרופן... געמט צו מיין יישר-בוה פאר אייער מי און ארבעט. מיין דאנק פאר דער איינלאדונג און מיין הארציקן גרוס צו אייד, חברים.

פ א ר י ז — לייבאוו און אברהם דאָברי: מיר באַדויערן שטאַרק, וואָס מיר קאָנען ניט בייזיין אויף דער קאָנפערענץ פון די פריינד פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט. מיר ווינטשן דער דאָזיקער געזעל-שאַפט די בעסטע אַנטוויקלונג און האַפן, אז דורך דעם פסדרדיקן וויקס פון דער צאָל פון אירע מיטאַרבעטער און דורך פאַרמערן אירע איידעלע אַג-שמרענגונגען וועט זי אויספירן אַלץ מער און מער וויכטיקע אַרבעט. עס פרייט אונדז, וואָס אין גיכן וועט דער אינסטיטוט זיצן אין אייגענעם בנין.

פ א ר י ז — מעדעם-קלוב: מיר גראַטולירן דעם קאָנגרעס צום יום-טוב פון דער יידישער קולטור.

פ א ר י ז — קריינין, יעפרוויקין, דיזשור: מיר באַגריסן די קאָנפערענץ און ווינטשן פרוכטבאַרע אַרבעט לטובת דער יידישער קולטור.

פ א ר י ז — מאַרק שאַנאַל (בריוו): איד באַגריס האַרציק די קאָנפערענץ און ווינטשט איר ערפאָלג.

פ א ר י ז — שלום שוואַרצבאָרד (בריוו):

פ י א ט ר א — ג'יאַמז — נתן מאַרק (בריוו).

פ ע ט ר י ק א ו ו — משה פיינקינד (בריוו).

פ י נ ס ק — דער מאַניסטראַט פון דער שטאַט פּינסק שיקט ווינטשן פון פרוכטפערדיקער אַרבעט. ד"ר בערגמאַן, וויצעפרעזידענט.

פ י נ ס ק — „פינסקער שטימע": מיר באַגריסן און ווינטשן, אז דער יוואָג-בנין וואָל זיין די פעלזן-פעסטע שווי-וואַנט פאַר דער יידיש-וועלטלעכער קולטור קעגן פלערליי שמערער און העצער.

פ ר אָ ג — פראַפעסאָר גאַלדעלמאַן און דאָקטאָר העלער: באַגריסן-דיק אייער צוזאַמענפאַר ווינטשן היגע חברים אייער באַראַטונג אַ פולן ערפאָלג. דאָס וואָל זיין די ערשטע קאָנפערענץ, די ערשטע מדרגה פון קו-מענדיקן ניצחון.

פ ר אַ נ ק פ ו ר ט — מאַ'ן — פראַפ' א. פריימאַן (בריוו): איד באַגריס אייער קאָנגרעס... און ווינטשט אייד אַ פולן ערפאָלג.

פ ע ר י ע מ י ס ל ע — א. כהנא (בריוו).

ק א פ ע ג ה א ג נ — פראַפ' סימאָנסן (בריוו): בעסטן דאָנק אייד פאַר דער פריינדלעכער איינלאַדונג. עס איז מיר וואָפער, ליידער, אוממעגלעך אַנטשיילצונעמען אין דער קאָנפערענץ, איד שיק איר איבער מייער בעממע גליקוואַנטישן.

קאַוונע (דורך בערלין). מיר ווינטשן הצלחה דער קאַנפערענץ,
פאַרמעסטיקונג פון די יסודות פון דער שעפערשישער וועלטלעכער יידישער
קולטור. יוויאָ קאַוונע, „וואָע“, מאַטיס, קאַנטאַר, ראָזאַוואַסקי, כאַצקעלעס,
לעווין, מאַרפּיאַנסקי.

קאַוונע (דורך ריגע): מיר זיינען מיט אייך אויף אונדזער גע-
מיינזאַמען גרויסן יום-טוב פון דער יידישער קולטור. געזעלשאַפט ליבהאַ-
בעד פון וויסן. יידישע לערער. מאַטיס, פּרינציפּאַל-דאַצענט לאַזערסאָן, כאַצ-
קעלעס.

קאַוונע — פּרעפּ' מיכאַל בירזשישקאָ: מינדלעך דורך פ' עוזר
פינקלשטיין אַ פאַגריסונג פון אים און פון דער געזעלשאַפט פאַר ליטוויש-
יידישער פאַרשמענדיקונג, וואָס ער איז איר פאַרזיצער.

קאַוונע — ראובן רובינשטיין, דעראַקמאַר פון דער „יידישער
שמיצע“ (בריוו): ...מיר ווינטשן אייך דעם גרעסטן ערפּאָלג אין אייער
העכסט וויכטיקער אַרבעט לטובה פון דער יידישער קולטור און יידישער
וויסנשאַפט... מיר זיינען זיכער, אַז געטריבן פון דעם יצירה-אימפעט וועלן
די בויגער, טוער און פריינד פון יוויאָ דערלאַנגען צו הויכע קולטור-דער-
גרייכונגען. מיר פאַגריסן אייך מיטן חנופת-הבית.

קאטנע — קאמימעט פון „בונד“ (בריוו).

קעשענעוו — פרענקל: איך פאַגריסן הערצלעך די קאַנפערענץ
פון יידישן אינסטיטוט, ווינטש ערפּאָלג אין איר וויכטיקער, פּרובאַראַרער,
גרויסער קולטור-אַרבעט.

קראַקע — ד"ר יעקב בראַסס (בריוו).

קראַקע — ד"ר פיינער: איך דאַנק האַרציק פאַר דער איינלאַדונג
צום קאַנגרעס. מיין קומען ליידער אוממעגלעך. ווינטש ממשותדיקע דער-
פּאָלג. זאָל זיך דער אינסטיטוט, די העכסטע מאָדערנע וועלטלעכע יידישע
אינסטיטוציע, וואָס שנעלער און פּראַכטיקער פּונאַנדערוואַקסן. אין דער
צייט פון די ווילדסטע אַנפּאַלן מצד אונדזער היימישער רעאַקציע אויף
אונדזער שול, מוז זיך דער דאָזיקער ווינטש פאַראייניקן מיטן פּראַטעסט
קעגן די העצער, מיטן קאַמף פאַר דער פּאַלקסישול, דען זי ווי דער אינסטי-
טוט זיינען די וויכטיקסטע טיילן פונם בנין פון אונדזער מאָדערנעם וועלט-
לעבן קולטור-לעבן. לעבן זאָל דער יידישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט
און פּאַלקסישול.

קרושניעוויץ — חננאל הוואַפּאַן (בריוו).

ראַדעס — פ. ווייסמאַן (בריוו).

ראַוונע — רעדאַקציע „וואָלינער לעבן“ (בריוו): מיר ווינטשן
די פריינד פון יוויאָ פון דער גאַנצער וועלט, וועלכע וועלן זיך פאַרזאַמלען
אויף דער קאַנפערענץ, אַז זיי זאָלן געפינען די וועגן און מיטלען צו דער
אַלזייטיקער פּונאַנדערפּלונג און פּונאַנדערוואַקסונג פון דער אַזוי וויכ-

מיקער אינסטימוציע, וועלכע רופט ארויס די סימפאטיעס און אָנערקענונג פון דער גאַנצער יידיש-קולטורעלער וועלט.

ריגע — יידישע בילדונגס-פארוואַלטונג פון בילדונגס-מינים-טערוים (פריוו): מיר דאַנקען אייד האַרציק פאַר דער אייגלאַדונג צו אייער קאָנפערענץ. אונדזער אָנטייל וואָלט אין גאַנצן אַנמשפּרעכן אונדזער וואָ-רעמסן אינטערעס און מיפער סימפאטיע צו דער גרויסער פאָלקסטימו-לעכער אַרבעט, וועלכע ס'ווערט געשאַן הורד דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטימוט.

ליידער אין אונדז איצטער באַרויבט יעדע מעגלעכקייט אַזאַ אָנטייל צו פאָרווירקלעכן. מיר מוזן זיך דערפאַר פאַנגעגען מיט אונדזער ווינטש, די קאָנפערענץ זאָל זיך גוט איינגעבן און זאָל שאַפן דעם נייטיקן יסוד פאַר ווייטערדיקער געלונגענער אַרבעט פון דעם אינסטימוט לטובת די ריכטיק פאַרשאַטענע קולטור-אינטערעסן פון יידישן פאָלק. י. לאַנדוי, שעף פון דער פארוואַלטונג, וו. פאָלאַצקי, לייטער פון שול-אַפטיילונג,

ריגע — זשאַנאַרסקי: מוזל-טוב ירושלים לויטא.

ריגע — י. לאַנדוי (פריוו): ...איך ווינטש אַ גלענצנדיגן ערפאָנג אין אייערע אַרבעטן; איך בין ניט מסופק, אַז אייד וועט אָפטיילן צו גע-פינען דעם ריכטיקן וועג פאַר אייער ווייטערדיקער אַרבעט, וואָס איז זייער ווערטפול...

ריגע — דעפוטאַט נ. מייזעל (פריוו): איך בין געצוונגען אָפּזאָגן זיך פון דעם נחת רוח, וואָס ס'וואָלט מיר פאַרשאַפט דאָס פאַטייליקן זיך אין אייער קאָנפערענץ. איך דאַנק אייד פאַר דער אייגלאַדונג און ווינטש דער קאָנפערענץ דערפאָלגרייכע אַרבעט.

ריגע — לעמלענדישער עלטערן-פאַרבאַנד שיקט אייד די האַרציק-סטע גליקווונטישן אין אייער אַרבעט.

ריגע — פאַרלאַג „ביכער פאַר אַלעמען": מיר שיקן די האַרציק-סטע באַגריסונגען און ווינטשן דערפאָלג אין דער אַזוי נייטיקער אַרבעט.

ריגע — י. ראָזענבוים: איך באַדויער, וואָס איך האָב ניט געקאָנט קומען. איך ווינטש אייד דעם גרעסטן ערפאָלג.

תל-אָבֿיב — יידישער ליטעראַטור און זשורנאַליסטיק-קלוב אין ארץ-ישראל (פריוו): ...מיר באַדויערן זייער, וואָס מיר האָבן ניט די מעגלעכקייט בייצוויינגען די קאָנפערענץ. מיר וועלן אָפּבער מיט גרויס אינ-טערעס און שפאַנונג נאָכפאָלגן די אַרבעט אירע. מיר דריקן אויס אונדזער גרוימקייט אויסצופירן אַלע אַרבעטן, וועלכע די קאָנפערענץ וועט אויף אונדז אַרויפלייגן, ספעציעל רעכענענדיק זיך מיטן רייכן פאָלקלאָרטישן אוצר, וואָס וואָרט אויף זיין פאַרשער און זאַמלער אין ארץ-ישראל. נעמט אָן אונדזער וואַרעמע באַגריסונג. פאַרזיצער: ד"ר ראַפאָלקעס, סעקרעטאַר: מנשה אונגער.

פירמאָגן אויף דער וויסנשאַפֿטלעכער זיצונג.

(טעזיס)

נח פּרילוצקי: יידישע דיאלעקטאָלאָגיע.

I. האָס וואָרט דיאַלעקטאָלאָגיע שרעקט געוויינטלעך אָפֿ דעם ברייטערן עולם. ווען מ'קוקט זיך אָבער צו צו דעם דאָזיקן געגנשאַפֿט, איבערצייגט מען זיך, אז ער איז נאָרנישט אזוי ניט-אינטערעסאַנט, ווי ס'דאַכט זיך אין פּלוג.

דיאַלעקטאָלאָגיע איז די וויסנשאַפֿט, וואָס גיט זיך אָפֿ מיט די דיאַלעקטן (אָדער מונדארטן, ווי מ'רופֿט עס נאָך) פֿון אַ שפּראַך. מיט אנדערע ווערטער, איז עס די וויסנשאַפֿט, וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט דער לעבעדיקער שפּראַך, — וואָרן די קאָנקרעטע עקסלעמעניז-פֿאַרמען פֿון אַ שפּראַך זיינען נאָר די דיאַלעקטן אירע. ווען מ'זאָגט: ענגלישע שפּראַך, דייטשישע שפּראַך, פֿראַנצויזישע שפּראַך וכו', איז עס אַן אַפּסטראַקציע. אַ סתם = ענגלישע שפּראַך, אַ סתם = פֿראַנצויזישע שפּראַך און דאָס גלייכן עקסלעמעניז פֿלויז אויפֿן פֿאַפּיר. אין רעדן זיינען פֿאַרנישט נאָר ענגליש = שפּראַך, דייטשישע מונדארטן, אַזו"וו.

אַפֿילו ביי הויך-קולטורעלע פֿעלקער ריידן מענטשן ס'רוב דיאַלעקטן. אַ הויכן באַזאָמטן אין דער דייטשישער ציוויל-פֿאַרוואַלטונג אין וואַרשע, בעת די וועלט-מלחמה-יאָרן האָב איד געקענט (געווען מיטגליד פֿון רייכט-פּאַג, גוטער רעדנער און אַרוואַקאַט), אין פֿריוואַטן לעבן, און אַפֿילו ביי זיך אין ביוראָ, שמועסנדיק מיט מיר, האָט ער גענוצט זיין פֿאַריש דייטש, געזאָגט (ist) ischt און (essen) essen. ער האָט מיר אויך דערציילט, אז אין פֿאַרישן הויף רעדט מען נאָר אזוי. די אַבליאַטאַרישע מוסטער-אויס-שפּראַך איז באַקאַנט אימלעכן דייטש, וואָס איז אויסגעזאַנגען אַ פֿאַלקס-שול, אָבער ער געברויכט זי נאָר אין אַפּיציעלן לעבן (אַלס לערער — אין דער שול; אַלס ריכטער, פֿראַקוראַר אָדער אַרוואַקאַט — אין געריכט; אַלס דעפּוטאַט — אין פֿאַרלאַמענט אַזו"וו).

יודיש איז, נאָמירלעך, נישט קיין יוצא מן הכלל. דאָס געדרוקטע וואָרט זעט אויס צו זיין אונטערמורט (די אָרטאָגראַפיע מאַכט דאָס!). צו נייט אַ יידישע צייטונג אַרויס אין וואַרשע, לובלין, לאָדזש, צי אין ווילנע, ביאָליסטאָק, גראָדנע; אין ניו-יאָרק, שיקאַגאָ, מאָנטרעאַל, צי אין בוענאָס-איירעס אָדער ריאָדע-זשאַנייראַ, לייגט זי אַוויס: גוט, יאָר. אָבער דער ליטווישער ייד לייענט דאָס: jor, gut; דער פּוילישער: giit אָדער gyt, און jua, jur, jue, juur, און דער אוקראַינער: gyt און jue, jur.

וויסנשאַפטלעך אויספּאָרשן אַ לשון, הייסט דעריבער: אויספּאָרשן זיינע דיאַלעקטן — אין עבר (הויסטאָרישע דיאַלעקטאָלאָגיע) און אין היינט (לויפיקע דיאַלעקטאָלאָגיע).

II. די יידישע שפּראַך איז באַלד ביים אויפקום געווען אַ קאָמפלעקס לעבעדיקע דיאַלעקטן, מחמת, באַזעצנדיק זיך אין דייטשלאַנד, האָבן די יידן אומעטום איבערגענומען די לאַטאַלע דייטשע מונדאַרטן. אַ פּוילישפּיל, ווי אַזוי דאָס אַרײַנדרײַגען פון די דייטשע מונדאַרטן צו די יידישע פּאָלקסמאַסן איז דעמאָלט צוגעגאַנגען, שמעלן אונדז צו די פּאַרהעלמענישן אין איצטיקן פּוילן. פּאַראַן אין דער וויסל-מדינה, באַזונדערס אין די קליינע שמעללעך און אין די דערפער, יידן, פּאָלקסמענטשן, וואָס קענען נישט לייענען און שרייבן אויף מיצקעווישעס לשון, אָבער זיי רעדן פּויליש אויסגעצויכט, באַשר זיי שרייבן זייער משה-ומתן במעט אויסשליסלעך אָדער דערעיקרשט מיט פּאָליאַקס, מיינסטנס מיט פּויערים, אָבער תמיד רעדן זיי פּערפּעקט די לאַקאַלע מונדאַרטן. אַ ייד פון וואָדעמער ענגט רעדט דאָס פּויליש פון וואָדעמער דאָרט, און נאָר אַן אַנדער פּויליש הערט איר פון יידישן פּויליש-רעדער אויס לאַמז זער קאַנט.

אין פּוילן איז אַפילו ביי די פּויליש-קענעוודיקע יידן פון פּאָלק די פּוילישע שפּראַך געבליבן בלייז דאָס לשון פון פּאַרקער מיט דער פּוילישער פּאָלקסמאַסע. אין דייטשלאַנד, פּאַרציימנס, איז די אַנמאָוויקלונג אַוועקגעגאַנגען ווייטער: די לאַקאַלע דייטשע מונדאַרט איז געוואָרן די מוטער שפּראַך פון די יידן אין געגעבענעם ווינקל. אַ דייטשע מונדאַרט האָט אויף דער יידישער צונג געמוזט אונטער-געוואָרפן זיין געוויסע ענדערונגען. וואָסערע? דאָס דאָרף ערשט אויפנען-לערט ווערן דורך ספּעציעלע, זייער קאָמפּליצירטע פּאַרשונגען. קודם-בֿל, מײן איד, האָט דער העברעיִשער עלעמענט — ער איז אין דער מאַנגל-שענלעכער שפּראַך אַרײַן געקומען מסתמא פון חדר, פון דער ישיבה, פון דער שול, פון בית-המדרש (פון לערנען, פון דאַווען, פון דער מגידוֹשער דרשה אַחוֹ"ו) — געמוזט צוגעבן דער דייטשער מונדאַרט אַ ספּעציעלישע באַפּאַרבונג (אַנהייב פון פּאַריידישונג). נאָר די מונדאַרט איז אין תּוֹד

געבליבן דייטשיש — אזוי לאנג, ווי זי איז גערעדט געוואָרן בלויז פון אַ גרופע יידן אויפן אָרט, וווּ זי איז איבערגענומען געוואָרן. יידישע מונדאַרטן זיינען אויפגעקומען ערשט דורך מי שונג פון פאַרשיידענע דייטשישע, צו יידן איבערגעגאַנגענע מונדאַרטן און דורך אײַנפֿירונג. III. דורך דער גאַנצער געשיכמע פון דער יידישער שפראַך גייט אַדורך פאַרשידנמאָדאַרטיקייט. זי געפינט אַן אָפּשפּיגלונג אויך אין דער יידישער ליטעראַטור.

דאָס ערשטע יידיש איז, לויט אַלע סימנים, נאָך געוואָרן אין מערב און מערב־דרום פון די עמאַגראַציע־דייטשע לענדער (דאָס עלטסטע יידישע איינוואַנדערונגס־אַרט זאָל געוועזן זיין קעלן). לויט דער עקספערמיזע פון פראַפֿ' לײַצמאַן, זאָל די שפראַך פון די עלטסטע אויפגעהימע יידישע כתב־ידן טראָגן אַן אַלע מאַנישע, שוועבישע אָדער סתם־אײַבערדייטשישע באַפאַרבונג. די אַלע ווערק זאָלן זיין באַשאַפן געוואָרן דורך מחברים, וואָס האָבן גערעדט און געשריבן אַן אַלע־מאַניש־אָדער שוועביש־מקורדיק יידיש. אַ טייל פון די ערשטע יידישע דרוקווערק (אַגב, געדרוקט אין שמעט, וואָס ליגן אויפן אַלעמאַניש־שווע־בישן שפראַך־שטח, ווי איסני, אויגסבורג, קאָלניסמאַני, באַל־זעל, ציריך) געהערן צו דעם זעלביקן שפראַך־טיפּ, — אַ זאָל, וואָס דאַרף זיין ביז גאָר פאַרשטענדלעך, ווען מ'וועט וועלן מסכים זיין מיט דער השערה, אַז זיי זיינען, לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן, איבערגעדרוקט גע־וואָרן פון עלטערע מאַנוסקריפּטן, וואָס שטאַמען מסתמא אויך פון די דערמאָנטע מעריטאָריעס.

די איינציקע ראַציאָנאַלע סכעמע פאַר דער אויספאַרשונג הן פון דער יידישער שפראַכגעשיכמע הן פון דער יידישער ליטעראַטור־געשיכמע וואָלט איד זען אין יענער, וואָס וועט זיין געבויט אויפן טעריטאָריאַלן פרינציפּ. — די ערשטע עפאָכע אין דער אַנטוויקלונג סיי פון דער יידישער שפראַך סיי פון דער יידישער ליטעראַטור בין איד נומה צו פאַרבינדן מיט די ערשט־געדאַכטע מעריטאָריעס און צו פאַצייכענען אַלס אַלע מאַניש־שווע־בישע שוועבישע. זי ציט זיך ביז טיף אין 16טן יאָרהונדערט אַרײַן, ווען עס באַווייזן זיך די ערשטע יידישע געדרוקטע ביכער. אַ פעסטע אויס־לאָז־דאַטע איז, נאַטירלעך, נישט שכיח אַנצורופן, היות גרענעצן ביי אַזעלכע דערשייגונגען לויפן ליינמאַל נישט ווי אַ גלייכע, גאָר תמיד ווי אַ גע־באַקאַנטע, זיגאַנטיקע, צייגעדרוקע ליניע. — דעם צווייטן פעריאָד אין דער געשיכמע פון אַלטן יידיש און פון דער אַלטיידישער ליטעראַטור וואָלט נישט קרום געווען אַ נאַמען צו געבן: דער אײַראָפּענישער. אין יידישן ליטעראַרישן שאַפן באַטייליקן זיך שוין די ישובים פון האַלאַנד, מזרח־פראַנקן, העסן, שלעזיע, פּייעם, גרויס־פּוילן, קלײַנ־פּוילן אאזײ, און די העגעמאָניע אויף דעם פעלד גייט ביס־

לעכוויין, אָפּער סוף=בל=סוף ענדגולטיק, איבער צו די יידישע קיבוצים פון
 וואַסלעווין מיליע (די גרעסמע ווערק פון יענער עפאָכע, וואָס ציט זיך ביי
 אין 18טן יאָרהונדערט אַרײַן, — די צאָינה=ור אינה, דער ספר=
 המגיד, דער בראַנדשפיגל, דער לב=טוב — זײַנען אָנגעשריבן
 פון פּײַמער אָדער פּײַלישע יידן).

די פאַרשיידנמונדאַרטיקייט פון דער יידישער שפראַך אין יענער
 עפאָכע איז באַזונדערס רײַך. צווישן דער שפראַך פון צוויי מאַגומענאַלע
 ווערק, וואָס זײַנען אין איין און דער זעלפיקער שטאָט — איד מיין די הנ"ל=איבער=
 זעצונגען פון יקותיאל בליץ (אַמסטרדאַם 1676—1679) און פון
 יוסף וויצנהויזן (אַמסטרדאַם 1679), — לאָזן זיך פּעסמטעלן
 ממשותדיקע דיפערענצן. פּראָפ' שמערק מאַכט אויפמערקזאַם, אַז ווען
 וויצנהויזנס איבערחזעצונג איז אויפגענומען געוואָרן אין דער 'Biblia
 Pentapla (וואַנדזבעק 1711), האָט מען פון איר אַרויסגערוימט די ספּעציעלע
 פישע מונדאַרמלעך=יידישע אויסדרוקן. ס'וועט זיין די אויפגאַבע פון אַן
 עקסטרע נאָכזוכונג צו דערגיין, וואָסערע פאַרמען זײַנען עס דעם קריסט=
 לעבן איבערדרוקער פאַרגעקומען צו פיל יידיש. — די שפראַך פון ר' יעקב
 בן=יצחק ספר=המגיד, וואָס איז מינדסטנס מיט 50 יאָר עלטער פון
 די צוויי אַמסטרדאַמער הנ"ל=פאַריידישונגען, איז נאָר אַנדערש און קומט
 אויס פרישער, יונגער, לעבעדיקער (אין די ערשטע צוויי — מער אַרכאַיס=
 פישע, אַלעמאַניש=שוועבישע עלעמענטן, אין דעם לעצטן — מער עלע=
 מענטן פון די לעבעדיקע מונדאַרמן אויס יענער צייט). — גרויסע קאַנע
 טראַספּן שײַלן זיך אויס פאַרן אויג, ווען מ'פאַרגלייכט די שפראַך פון
 ספרות הַינות (פראַנקפורט ביים מאַין פון יאָר 1714) מיטן לשון
 פון דעם אַ סך עלטערן יידישן מחזור פון ר' אַנשיץ
 אויס פּוויזן (פראַג 1600) אָדער דאָס שמואלס=בּוּד (אויגסבורג
 1544) מיטן קהלת יעקב (פערט 1692). — געוויסע מהברים האָבן פאַר
 זייער אייגענער שרייבאַרשט באַוווּסזונג אויסגעדרונגען געוויסע אימפע=
 ראַטיוון אויס דער זיי גוט באַקאַנטער יידישער פאַרשיידנמונדאַרטיקייט אין
 יענער עפאָכע. דער אויטאָר פון מקרא=פורש (אַ הילפסבוך צו
 חומש פאַר אַלײנלערנער, אין דער ערשטער העלפט פון 18טן יאָרהונדערט)
 לאָזט זיך אַפילו אויף אַן אייגנטימלעכער מעמאָדע: אין בלל אַרײַן, איז
 זײַן סטיל קנאַפ, געפרעסט, דאָך גיט ער לעבן אָן אַ שיעור ווערמער זייערע
 סינאָנימען אויס פאַרשיידענע יידישע מונדאַרמן (ער וויל, זײַן בוד זאָל זײַן
 צוגעגלעך בכל תפוצות ישראל).

IV. יידישע מונדאַרמן, אויס די דורך די יידן אַדאַפּטירטע דייטשיש=
 שע, האָבן זיך אויסגעפולדעמ, ווי געזאַגט, דורך מישונג. דער גורם איז
 געווען: מינראַציע.

די לעצמע קענען מיר אין צוויי פאָרמען.

פאָראַן מיגראַציע אַלס גאַר מאַלער, פערמאַנענטער פראַצעס אין יידישן סאָציאַלן לעבן. זי לאָזט זיך גאַנצפאַרשן צוויי ווייט, ווי ס'קלעקן היסט' מקורים. די באַפעלקערונג פון אַ יידישער קהילה האָט זיך תמיד און אָן אויפהער געפיטן אין צוזאַמענשטעל (און ענלעכע פאָר- העלטענישן זיינען פאַרפליבן עד-היום) דורך שוידוכים (מ'האָט פאַרפאַ- געבראַכט שניר און איידעמס פון פּרעמדע שטעט, מעכטער אויסגעגעבן אָדער זיך התנה-געמאַכט אין אַניערע מקומות אַוועק) און דורך אינדי- ווידועלעך ארויסוואַנדערונג (דער אָדער יענער האָט זיך נישט געקענט דערשלאָגן צו אַ פרנסה אין זיין געבוירנשטאַט, האָט ער געזוכט גליק אין דער פּרעמד; מוהרים האָבן געענדערט דאָס וווינאָרט פון וועגן די געשעפטן, און דאָסגלייכן). די ראַלע פון דעם דאָזיקן פאַקטאָר אין דער אויספירונג פון יידישע מונדאַרמאָן איז געווען גאָר ניט קליין.

געווען אויך קאַטאָסטרעפּאָלע מיגראַציעס, ווען גאַנצע יידישע קהילות האָבן געמוזט עוקר זיין איבער שרייפּות, מנפּות, גזירות- רעות, פּאַנאָרעמען, גירושים וכו'. אין אַזאַ פאַל פלעגט אין דעם אָדער יע- געס, פון אומגליק ניט אָנגערירטן יידישן קיבוץ, זיך מיטאַמאַל אַריינגיבן אַ גרעסערע צאָל אַ ביסל אַנדערש אָדער גאָר אַנדערש ריינדיקע יידן.

די פערמאַנענטע מיגראַציע האָט נאָר בהדרגה געפיטן דעם כאַראַקטער פון אַ באַשטימטער מונדאַרט. אַ קאַטאָסטרעפּאָלע מיגראַציע, אַקעגן, פלעגט גורם זיין מער ממשותדיקע שינויים (ווען אין אַן אָרט רעדט איין טייל איינוווינער אויף איין מונדאַרט, און דער אַנדער- רער טייל אויף אַן אַנדערער, געשעט איינס פון די צוויי: אָדער איינע פון די דאָזיקע מונדאַרמאָן שמויט אַרויס די צווייטע, אָדער ביידע מיטן זיך אויס, און פון געמיש אַרבעט זיך אויס אַ נייע).

אין די עפּאָגראַפיש-סלאַווישע לענדער זיינען די יידישע מונדאַרמאָן געווען מער אָדער ווייניקער איזאָלירט פון ווייטערדיקע דייטשישע איינפלוסן (אין אוקראַינע און רייסן מיין ווי אין גרויספּוילן און פּייעם), און דאָס האָט פאַרזעלבשטענדיקט זייער שפּעטערדיקע אַנטוויקלונג. אַזוי ווי די מיטלונג (דורך כלערליי מיגראַציעס אין די גרענעצן פון פּייעם, מערן, פּוילן, רייסן און אוקראַינע) האָט אויך האַרט ניט אויפגעהערט, האָט זי באַווירקט אַלץ גרעסערע דערווייטערונג פון די דייטשישע מוטערמונד- אַרטן.

V. דער ייד פון אַ גאַנץ יאָר ווייסט בדרך כלל, אַז דאָס היינטיקע יידישע צעפּאָלט זיך אויף אַ ריי דיאַלעקטן: לייט ווי שיידיש (trogn), אוקראַיניש=יידיש (trugn), פּויליש=יידיש (trugn), אָבער rajn לגבי דעם ליטוויש=יידישן און אוקראַיניש=יידישן rejn. חוץ דעם אין אים גאָר באַוויסט, אַז אויך אין דייטשלאַנד האָבן יידן אַמאָל גערעדט

יידיש, נאָר פרענט אים פּחרם, וואָס פאַר אַ יידיש דאָס איז געווען. — נאָר
בישט ווינציק פּוילישע יידן זיינען איבערצייגט, אַז אַלע אַנדערע יידן (אַפילו
אין אוקראַינע) ריידן בלויז לייטש = יידיש...

אַבער אַז אומגעהייער פאַרשיידנאַרטיק און פאַרשיידנפאַרטיק בילד
אַנטפּלעקט זיך פאַר אַז אויג, וואָס איז נאָר אַ ביסל היימיש מיטן לשון פון
די אַלט-יידישע פּתבים און מיט די היינטיקע יידישע מונדאַרטן.

איך מיינט די יידישע מונדאַרטן אין אייראָפּע (די אַמאָליקע און די
לעבעדיקע) אויף דריי גרויסע גרופּעס, וואָס ליגן מעריטאָריאַל איינע לעבן
דער אַנדערער (דריי שטחים ציען זיך פון צפון קיין דרום): מערב =
יידיש (דייטשלאַנד, עסטרייך, פּייעס, מערן, אונגאַרן), מיטליידיש
(פּוילן, הונד אַ שפּרייט אין מזרח פון געוועזענעם קאָנגרעס-פּוילן, און הונד
דעם מזרח-ווינקל פון מזרח-גאַליציע), מזרח-יידיש (עסטלאַנד, לעט =
לאַנד, ליטע, רייסן, אוקראַינע, בוקאַווינע, אַלטרומעניע, בעסאַרביע). דער
שייד-סימן: aa (אין מערב-יידישן), aj (אין מיטל-יידישן), ej (אין
מזרח-יידישן), לגבי דער מיטל-הויכדייטשן דיפּטאַנגן ei (אין אַזעלכע
ווערטער, ווי פּלויש, קליין, ריין וכו'). די קלאַסיפּיקאַציע איז
באַרעכטיקט אויך דורך היסטאָריש-געאָגראַפּישע, קולטורעלע, עטנאָ-
גראַפּישע און פאַרשיידענע אַנדערע מאַמענטן.

אַבער אויך איז די גרענעצן פון יעדער דערמאָנטער גרופּע באַזונדער
הערשט אַז אויסערנעוויינמלעך עשירות פון דיפּערענצן. אין די מזרח-
יידישע מונדאַרטן פון וואָלין אַליין האָט איר אַזעלכע, וואָס געברויכן
vejg; אַנדערע, וואָס נוצן vig און ענדלעך אַזוינע וואָס ריידן אַרום vyg
(דאָס ליטעראַרישע וועג = Weg, droga). בויך קלינגט אין די ליטוויש-
און רייסיש-יידישע מונדאַרטן: bolch, buch, bujch, bojch, bouch. אַזוי-
די יידישע דיאַלעקטאַלאָגיע פאַרלירט זיך אַבער נישט אין דעם ים פון
די מונדאַרטלעכע אונטערשיידן. וואָס מער מ'באַקענט זיך מיט זיי, אַלץ-
שטאַרקער ווערט די איבערצייגונג, אַז זיי לאָזן זיך סיסטעמאַטזירן אין
אַז איינהייטלעכער סכעמע, מיט רעמאַספּעקטיווע, גענעטישע באַלייכ-
מונגען.

אַזוי ווי מ'שמעלט פאַר גראַפּיש, אויף אַ מאַפע, די וואַסער-שטראָמען
אין די אַקעאַנען מיט זייערע געבוירנערטער, שלענגלדיקע וועגן און פע-
ריאָרישע אָדער ספּאַראַדישע קאַפּריזן, צי די אויסנאַנס-זאָנעס, בלאָז-
ריכטונגען, קרייצונגען און פּלאַנטערן פון די אַטמאָספּערישע שטראָמען,
אַזוי הייבן זיך שוין אַז ביסלעכווייז צו קאָנקרעטזירן פאַרן פאַרשערם אויג
קאַנטורן און פּראַגמענטן פון ענלעכע צייכענונגען, וואָס זאָלן אָפּשיידערן
דעם אויפקום, דאָס פּונאַנדערוואַקסן זיך, די וואַנדערונגען, דאָס אויסמישן
זיך און די עוואָלוציעס פון די יידישע מונדאַרטן — פון די ווייטסטע אָנ-
הייבן אַז און ביז צו דעם היינצוטאָניקן צושטאַנד.

עם איבערראשט, צב"ש, דעם יידישן דיאלעקטאָנג די גרויסע צאָל ווערטער אויס אַלט-יידישע דרוקווערק (ווי דער פראַגער מחזור פון יאָר 1600, דער „כב מוב" פון יאָר 1620 וכו') אין היינטיגן מיטל-יידיש, דער הויפט אויפן שמח פון געוועזענעם קאָנגרעס-פּוילן. דער ערשטער אויספיר: די מחברים פון יענע ספרים — פּוילישע און פיימער יידן — שוין דעמאָלט (מיט 300 יאָר צוריק און מער) גענוצט די וואָקאַבלען, וואָס זיינען געבליבן ווייטער לעבן אין דער פּאָלקסשפראַך. דער צווייטער אויספיר: די דאָזיקע ווערטער זיינען שוין אין דער צווייטער העלפט פון 16טן יאָרהונדערט געווען אַ פּאַשטאַנדיג פון דער פּאַלקסשפראַך (און נישט בלויז פונעם ביכער-לשון). ביידע אויספירן שמעלן אויף אַ יחוס-בריוו פאַר געוויסע עלעמענטן פון די מיטל-יידישע מונדאַרמן.

אין וואַרשעווער געגנט אין פאַראַן אַן אינדזל, וווּ דער סוף-טראַך-er און בכלל כמעט איטלעכער וואָקאַליזירטער ענד-R גיט o (ברודער) < briido, בער < bejo, מיר < mijo אאז"וו): דאָס אין די עלטערע מונדאַרט אין וואַרשע. דעם אייגענעם o זעען מיר אויף אַ באַ-שטימטער גרעסערער טעריטאָריע אין קעלצער קאנט ביו צו דער אומגעגנט פון קראָקע, און אין קראָקע גופא. ווי ד"ר אלפרעד לאַנדוי האָט מיך אינפאָרמירט פאַרפיריאָרן, האָט מען דעם o נאָך ארום 1885 גענוצט אין מעריש-יידישן. סימנים פאַן אזאָ o געפינען מיר אויך אין פּורגלענדישן יידיש. ס'איז נישט אויסגעשלאָסן, מיזאָל אין דעם o איינזען אַ סימן פון קרובישאַפט צווישן די יידישע מונדאַרטן פון די אלע דערמאָנטע געגנטן.

פאַראַן אין אוקראַינע אַ גרופע ניט-ליטווישע מונדאַרמן, וואָס האָבן אפשר געקענט אויפקומען בלויז אַלס פּועל-יוצא פון אַן אָרגאַנישער קרייז-צונג צווישן אַנדערע ניט-ליטווישע מונדאַרמן אין אוקראַינע מיט ליטוויש-יידישע, ווען דער הונגעריקער ליטוואַק האָט „אַגמאָדעקט וואָלין" (פון אַ זשי-טאָמירער צי ראָוונער libm מיטן ליטוויש-יידישן lebm האָט געקאָנט ווערן דאָס אָסטערער צי זאַסלאָווער lybm) — פאַראַן, פאַרקערט, רייסיש-יידישע מונדאַרמן, וואָס געוויסע דערשיינגען זיינען אין זיי, מעגלעך, אַריינגעפראַכט געוואָרן דורך די מחנות יידישע פליטים אויס אוקראַינע בעת כמעטליצקוים און גאַנצעם שחיטות.

געבן דאָס בילד פון אַן אַנמוויקלונג, וואָס אַ שפראַך האָט דורכגע-מאַכט אין משך פון איר געשיכטע, דערללערן דעם געגנווערטיקן מצב אויס דעם עבר און דעם עבר באַלייכטן ביים שייך פון דער געגנוואַרט, איז אַליין פאַר זיך אַ וויכטיקע וויסנשאַפטלעכע אויפנאַבע.

VI. די יידישע דיאלעקטאָלאָגיע קאָן אָבער אויך ווערן אַ וויכטיקע געהילפס-דיסציפלין ביי דער יידישער געשיכטס-פאַרשונג, און

דיינען דערעיקרשט ביי דער פארשוונג פון די יידישע מיגראציעס, וואָס זיינען איינער פון די מונקלסטע מאַמענטן אין דער יידישער געשיכטע (יידן זיינען אַרויסגעצויגן פון פראַנקרײך — ווהיין האָבן זיי גע- צויגן? קאָנקרעט, אין וואָסערע שטעט? — פּונוואָנעט האָבן זיך גענומען די ערשטע יידן אין לובלין, אין קרעמעניץ, אין אָס = טרע? וכו'),

דער איצטיקער צושטאַנד פון דער יידישער דיאַלעקטאָלאָגיע גיט אַפילו נאָך טישט קיין מעגלעכקייט אויסצונוצן זי מיט דער גאַנצער זיכער- קייט פאַר קלאַרע פעסטשטעלונגען. אָבער זי ליזערט שוין ווונקען, וואָס צווינגען ערנסט זיך צו באַציען צו דער הילף פון דער דערמאָנטער דיס- ציפּלין.

נעמען מיר דעם איין מאָל שוין באַריטן אַלטוואַרשעווער o אַס סופּסאַטוט פונעם וואַקאַליזירטן R אָדער פון ענדטראַפּ eR. — ער איז, ווי געזאָגט, אינזאָלירט אויף אַ גרויסן שטח, וואָס האָט אין דעם פאַל e (קינדער < kynde) אָדער a (בער < beja, מיר < mij) די וואַרשעווער o-יידן דאַרף מען, קומט אויס, באַטראַכטן אַלס עמיגראַנטן פון קעלצער קאַנט, אָדער פון קראַקעווער (דירעקט ענטפער איבער קעלצער געגנט), אָדער פון מערן (דירעקט, ענטפער דורך קראַקעווער און קעלצער קאַט, צי בלויז דורך קראַקעווער ענט- פער ק צער), אָדער פון בורגלאַנד. אויף וואָס זיך ענדגלטיק אָפּ צושטעלן, איז אַ שפעטערדיקע פראַגע, — לעת-עתה שמעלס אונדז צו- פרידן דער אַלגעמיינער פינגערמייט אויף אַ באַשטימטער ריכטונג (קעל- צער געגנט, קראַקעווער און מערן ליגן אין ענגן שכנות). — נעמען מיר, ווייטער, אין באַטראַכט, אַז פון די דייטשישע מונדאַרמן וואָס זאָן o די שני-אייפּל און געוויסע עסטרייכישע אַלפּנלענדער, דערהאַלטן מיר אַ צווייטן ערנסטן אָנווייז, וואָס זאָגט נאָך אַליין נישט אַליין, און אָבער מחייב צו פלייסיקער זאָנדרונג פון אַ היפּאָמעזע.

אַנדערע מיפליידישע מונדאַרמן מיט R (צעפּלקלאַנג) וואַקאַליזירן אים אין e אָדער a (די צפונדיקע), a (די דרומדיקע). אויך דייטשישע מונדאַרמן, וואָס וואַקאַליזירן דעם צומערקלאַנג, האָבן אָנשמאַט אים e אָדער a (אויף באַשטימטע אָפּגעשלאָסענע שמחים, דערעיקרשט מיטל- דייטשישע און מיילווייז שוועבישע) און a (דערעיקרשט אין באַרישע- עסטרייכישן, אין מערב-פּיימישן אַאז'ו). אויך אַן אָנווייז אויף ריכטונג- גען, אין וועלכע מ'קען (אין צוזאַמענהאַנג מיט אַנדערע שמיצפונקטן) זוכן די לייזונג פון געוויסע יידישע מיגראַציע-פראַבלעמען.

עס איז זעלבסטפאַרשמענדלעך, אַז מ'דאַרף דערביי זיין אומגעהייער פאַרזיכטיק מיט גערראַנגען, אָבער וואָסער וויסנשאַפּטלעכע אַרבעט איז פּטור פון פאַרזיכטיקייט? —

VII. נאָד אַ פּאַל, ווען דיאַלעקטאַלאָגישע קען צו נון קומען ביים

לייזן אַ ייִדישע היסטאָרישע פּראָבלעם פון ערשטמאָלקער באַדייטונג.
צו זיינען אַ מאָל אין רייסן אָדער אוקראַינע גע-
ווען יידן, וואָס האָבן גערעדט סלאַוויש, אַלס מוטער-
שפּראַך, איידער זיי האָבן איבערגענומען די ייִדישע
שפּראַך?

די רייז־היסטאָרישע מאַטעריאַלן גענוגן נישט אויף צו געבן אַ קלאַרע
השוכה. א. א. הרב'י, וואָס איז געווען נישט בלויז אַ היסטאָריקער,
נייערס אווד אַ פּילאָלאָג, האָט זיך נישט געשייט צו זאָגן יאָ, הגם באַווייזן
האָט ער געקענט ברענגען נאָך פּהכּלית הצימצום, און געשעפט האָט ער
זיי נישט פון דעם קוואַל, צו וועלכן מיר וועלן זיך אַצונד ווענדן. דו"ב =
גאָו, וואָס איז בלויז היסטאָריקער און האָט נישט קיין פּרעטשנזיעס אויף
פּילאָלאָגישע מעמאָרן, האָט הרב'י ס מעזע יאָפּגעפּרעגט, אמת בלויז
פאַרן זיבעצעטן יאָרהונדערט און בלויז פאַר רייסן.

איד מיין, מ'דאַרף זוכן דעם ענטפּער דערעיקרשט אין דער דיאַלעקט-
מאָלאָגישע, אין די ייִדישע מונדאַרטן, וואָס ווערן גערעדט אין רייסן און
אוקראַינע.

אין אַן אַרבעט פון יאָר 1928 (רעצענזיע אויפן ערשטן באַנד פון
דער מינסקער צייטשריפט) האָב איך שוין אָנגעוויזן, אַז איין באַשטימטער
פענאַמען פון געוויסע ליטוויש-ייִדישע, רייסיש-ייִדישע און אוקראַיניש-
ייִדישע מונדאַרטן (דאָס נישט אַרויסריידן דעם היסטאָרישן אָפּקלאַנג h-
און דאָס כאַאָטישע און עפעמערישע נוצן h דאָרט, וואו ער האָט נישט
קיין היסטאָרישע רעכטפּאַרטיקונג) דאַרף מען פּרוּוון פאַרענטפּערן מיט דער
סלאַווישער מעאָריע, און די לעצטע האָב איך פאַרמולירט אין דעם
זין, אַז „צו דער צייט, ווען ייִדיש = רייז־גדיקע יידן האָבן אָנגעהויבן אָנ-
קומען קיין רייסן און אוקראַינע, האָבן זיי דאָרט געמוזט אָנערעפן אויף
סלאַוויש = רייז־גדיקע יידן; די לעצטע האָבן זיך אַסימילירט מיט
די קולטורעל העכער שמייענדיקע איינוואַנדערער, איבערנענומען די ייִדישע
שפּראַך און אַריינגעפּראַכט אין איר פאַרשיידענע מאַמענטן (פּאָנעמישע,
סינטאַקסישע און לעמטיקאַלישע) אויסן סלאַווישן“ (זע, „לימעראַרישע
פּלעטער“ נומ' 28 פון 13 יולי 1928).

אויך דאָס אָפּשטאַרבן פון לאַנגע וואַקאַלן אין מזרח-ייִדישן פון
לימע, רייסן, אוקראַינע, פעסאַראַביע און אַלמרומעניע (אין בוקאווינע
זיינען זיי פאַראַן) בין איך גומה צו דערקלערן מיט דער סלאַווישער מע-
אָריע. אויך געוויכע סינטאַקסישע קאָנסטרוקציעס אין יענע מונדאַרטן
און די גרויסע צאָל אוקראַינישע און רייסישע ווערטער אין זייער לעק-
סיקאַזן. —

VIII. א שפראך, וואָס אירע ווערטער און איינגעשטעלטע וועגונגן גען און רעדנסארטן האָבן זיך אָנגעהויפנט אין מיטן פון יאָרהונדערטער, איז בכלל, בדרך משל געזאָגט, געגליבן צו אַ שיכט ערד, וואָס באַהאַלט אין די געדערעס רעשטלעך און סימנים פון פאַרגאַנגענע געאַלאָגישע עפּאָכן אין פון זייערע געוועקסן און חיות, אָדער, ווידער, מאַמעריעלע איבערבלייב- בענישן פון אָפּגעקלונגענע מענטשלעכע קולטורן.

אַ שפראַך איז אין דעם זין אַז אמתער מוזי פון אַנטיקן, וואָס האָבן אַ שייכות צום אַמאָליקן סאָציאַלן, געזעלשאַפטלעכן און קולטורעלן לעבן. מ'דאַרף נאָך קענען פאַמערקן און דעשיפּרירן די רמזים, וואָס שמעקן אין זיי, — פּראָלן זיך אויף פענסמערלעך אין ווייטן עבר אַרײַן און נאַנצע פּאַ- נאָראַמעס.

ווען אַ קינד אין קרעמעניץ אָדער בערדיטשעוו טרעט גישט אָפּ פון דער מוטער און מאַגט אַלץ עפעס, וואָס זי וויל נישט אָדער קען דעם קינד נישט געבן, גייט זי אַרויס פון די פליס און גיט אויף דעם אַ געשריי: „הער אויף פון מיר צו רייסן פאַסעס!“ אין איר מויל איז עס פלוז אַ געוויינלעכער, אין דער אַרטיקער פּאַלקסשפּראַך וויפיל מאָל אַ מאַגן איבערגעהערטער בילדלעכער אויסדרוק. נאָר וואָסן וואָקסט עס נאָך פון יענע צייטן, ווען ביי איינעם, וואָס איז געווען פאַר- משפּט צום מייט, פלעגט מען לעבעדיקערהייט אויסשניידן דימעטן הויט, אָפּשטאַל מיטן פלייש אינאיינעם (גאַנטע איז אומגעקומען מיט אַזאַ מיתה=משינה).

אַן אַנדער מין עינויים=קשים איז נאָך אין 17טן יאָרהונדערט געווען דאָס אַ פּשינדן די הויט אַ לעבעדיקן מענטשן, וואָס איז פאַרמשפּט געוואָרן צום טויט. דערפון דער רעדנסארטלעכער אויסדרוק אין די היינטי- גע מיטע יידישע מונדאָרטן: שינדן פון עמעצן די הויט (ד"ה 1. פאַרייסן אים, נעמען צו פיל געלם פאַר אַ שירות, פאַר אַרבעט, פאַר סחורה, אָדער צו פיל פּראָצענט פון אַ הלוואה; 2. שמאַרק איינעסן זיך עמעצן, פייניקן אים מיט רייד, מיט מאַנענישן, דערמאָנענישן, אונטער- יאָגעכצן וכו').

„נעמען עמעצן אויף דער רייף“ בצייט אין וואַרשע: ענערניש זיך צו אים צו נעמען, שטרענג מאַנען ביי אים חשבון, נעמען אים אויף אַ שאַרפן פאַרהער וכו'. — אויך אַז אָפּקלאַנג פון יענע אַכזריותדיקע צייטן, ווען אַ פאַרהערטן (פאַמער=פאַרברעכער אָדער אַפילו עדות) פלעגט מען אָנמאַן מוראדיקע יסורים דורך צובינדן צו אַ ספעציעלן אינקוויזי- טאָרישן אַפּאַראַט אין פאַרם פון אַ מין רייף, כדי אַזויערנאָך ביי אים צו ציען לשון... —

IX. וואָסער פראַקטישן ווערט האָט די יידישע דיאַלעקטאָלאָגיע
פאַר אונדזער היינטיקן יידיש, פאַר דעם יידיש, וואָס מיר רירן און שרייבן,
פאַרן לשון פון אונדזער נייעם קולטור-לעבן?

פאַרענטפערנדיק די דאָזיקע שאלה, וועל איך קודם-בל אויפמערק-
זאָס מאַכן אויף דעם אָלגעמיין פאַקאָנטן פאַקט, אַז ווען אין אַ ליטעראַ-
רישער שפראַך שמעלט זיך איין אַ באַשמימער סטיל און זי פאַרשלוסט
זיך אין אַן אָפגעטיגולטן סכום ווערטער, אויסדרוקן און ווענדונגען, ווערט
זי ביסלעכווייז פאַרגליווערט, פאַרבלאַסט, שאַפלאַניש און טויט. אויפ-
פרישונג, פאַרינגערונג קומען אין אַזאַ פאַל תמיד פון די לעבעדיקע מונד-
אַרטן, וואָס ליווערן פאַר דער פאַרוועלקטער און אָפגעשאַסענער אינטעלי-
גענטער שפראַך ניי רויט בלוט און זאַפטיקע פאַרבן.

אַקאָב וואַסערמאַנס שטאַרק-פאַפולערער, מער ווי אין אַכציי-
טויזנט עקזעמפלאַרן אויסגעבראַכטער ראַיאָן Das Ginsennenchen
קומט מיר פאַר גאַנץ וואַך, נאָר ליענענדיק אים, האָב איך מיך נישט גע-
קענט גענוג אָנווונדערן אויף דער שפּע פאַלקסמימלעכע רעדגאַסאַרן, וועג-
דינגען, מעטאַפאָרעס און ווערטער, וואָס זייגען די עלעמענטן פון זיין
שפראַך און גיבן איר צו פּאָעטישקייט און ווילשמעקעדיקייט. דער חן פון
פויכטוואַנגערס Jud Süß באַשטייט, לויט מיין מיינונג, אין אַ
שפאַרער מאָס אין דער אומגעוויינלעכער שפראַך, וואָס אין דורכגע-
וועבט און דורכגעפלאַכטן מיט קינחמלעריש פאַרנוצטע אַרכאַזמען און
דיאַלעקט-ווערטער. ביידע מהברים אַרבעטן קענטיק זייער אַ סך איפער
דער שפראַך, לערנען זיך מסתמא בל ימיהם אין דעם פּרמ און פּוילן זיך
געוויס אויך נישט צו נישטערן אין פלעראַיי דייטשע ווערטערפויכער און
פאַלקלאָר-זאַמלאַנגען.

ווער עס האָט זיך אינטערעסירט מיט דער אַנטוויקלונג פון דער
רוסישער ליטעראַטור אין משך פון די לעצטע 40 יאָר, פאַר דעם איז נישט
קיין סוד, וואָסער רעוואָלוציע ממש די שפראַך אירע האָט אין דעם פּעריאָד
דורכגעמאַכט, עפענענדיק מירן און טויערן פאַר די מעכטיקע שפראַכמען
פון דער מונדאַרט.

ביי אונדז שרעקן זיך בעלמריסמן איינצוועבן אַ וואָרט, וואָס אין
זיי נישט באַקאַנט אױס די קלאַסיקער אָדער (נאָך מער) אױס דעם צײַ-
מונג-לשון. דערוועגט זיך איינער האָס צו מאַן, עקסיסטירט דאָס שרייב-
פּענדל פון רעדאַקטאָר אױסצומעקן אױסלעכט זאַפטיק וואָרט, ווי אַן
אַפיקורסות עפעס. אַ יונגער יידישער שריפטשמעלער אױס גרויספּוילן
האַט זיך אַמאָל געקלאָגט פאַר מיר, וואָסערע צרות ער האָט געהאַט אױס-
צושטיין פון דעם ליטוואַק אָדער אוקראַינער, וואָס האָט אין נאָמען פון
פאַרלאַג „רעדאַגירט“ זיין בוך: ער האָט אומברחמנותדיק אַרויסגעטריבן
אַלע פּויליש-יידישע ווערטער, די פּיינסטע און די שענסטע. ס'איז אוממעג-

לעד געווען ביי אים אָפּצובעמזן אַפילו אַזאַ פּרעכטיק וואָרט, ווי געהייז
 (— אימפּאָנירנדיק גרויס הויז). ער האָט האָט פאַרביטן, דאַכט זיך, אויף
 „אַ גרויס הויז“. עס קומט אויפן זכרון דער אַנעקדאָט וועגן אַ פּראָ-
 צעס אין אַ קרוין-געריכט איבער אַ טיכסוך אין קלויז בעתן ראש-השנה-
 זיבן דאָווענען. מ'האָט דעם שופּט באַיף-אופן נישט געקענט פאַרטייטשן,
 וואָס אַזוינס אַ שופּט איז. דעם פאַרהערטן איז שוין נמאס געוואָרן צו
 דערקלערן, פּטרט ער אים ענדלעך אָפּ מיטן זאָג: „שופּט איז אַ טרומי-
 מער“. דער ריכטער איז באַפּרידיקט און פאַרהערט ווייטער: „הייסט עס,
 האָט איר אים אַ זעין געמאָן מיטן טרומייער?“ רופּט זיך אָן דער ייד מיט
 הזק: „ריכטער-לעבן, איז דען אַ שופּט אַ טרומייער?!“... און באמת,
 איז דען אין שפּאַרד-געפיל פון פּאַלל „אַ גרויס הויז“ פּולשטענדיק
 גלייכווערטיק מיט „אַ געהויז“?

ליינענדיק די נייטע יידישע בעלעמריסטיק, ווערסטו טאַקע גע-
 פּלעפט פון דעם אַרעמקייט אין אַנעמישקייט, וואָס איר לעק-
 סיקאָן ווייזט אַרויס. נאָך ערגער איז מיט דער זשורנאַליסטיק. ס'האָט
 אַ דייטשער דיאַלעקטאַל אַויסגעהשפּונט, אַז די מוגדאַרט פון אַן אינאָ-
 לירטן דאַרפישן העק אָפּערירט העכסטנס מיט אַ 10 מויזנט ווערטער, די
 צונויפּזעצונגען אַרײַנגערעכנט. מיר חלומט זיך עפעס, אַז ווען מ'וואָל
 אויפצייילן די ווערטער, מיט וועלכע ס'קומט אויס אַ יידישער צייטונגס-
 שרייבער, וואָלט אויסגעפאַלן אַ ממשותדיק קלענערע צאָל...

זינט דאָס יידישע לעבן האָט זיך אָנגעהויבן צו מאַדערניזירן,
 און ס'איז אַנטשטאַנען ביי אונדז אַ גיי, לויט אייראָפּעיִשע מוסטערן גע-
 פּורעמט געזעלשאַפּטלעך, פּאַליטיש און קולטורעל לעבן, פעלן אונדז
 בכלל אויס, הן אין ריידן, הן אין שרייבן, ווערטער פאַר באַשטימטע באַ-
 גריפן און זאַכן. עס-הארצים גיבן זיך אַן עצה: נוצן אָן אַ מאָס פרעמד-
 ווערטער. מיט אַזאַ פאַרמיסטיקונג און זשאַרגאָניזירונג פון דער יידישער
 שפּראַך זיינען באַזונדערס זינדיק די צייטונגסלייט מיט זייערע „בעהויב-
 טונגען“ און „פאַרלוימדונגען“, „זענאָניעס“ און „אָדוואָלאָניעס“.

אַזאַ מין מאַזלען און פּאַקן האָט, אין ענלעכע באַדינגונגען, געמוזט
 די שפּראַך דורכגיין כּמעט ביי אַלע אייראָפּעיִשע בעלעמער. דער ריכטיקער
 אויסוועג פון דער פאַרווילדונג איז אומעטום געווען: אויספאַרשונג פון
 די אַלטע און נייע מונדאַרמן, פּדי אויפצונעמען ביי זיי ברויכ-
 די אַלטע און נייע מונדאַרטן, פּדי (א) אויפצונעמען ביי זיי די
 ברויכטיקע ווערטער, און (ב) געהעריק באַהערשן די
 פּסיכאָלאָגיע און טעכניק פון פּערמאַנענטער וואָרט-
 שאַפונג.

(א) אַן אוצר מיט ווערטער, וואָס ווערן איצט שוין נישט גענוצט, פאַר-
 מאַנט די אַלטע יידישע שריפּטשפּראַך. נישט אַליין, פאַרשטייט זיך, דאַרף
 מען צוריק מאַכן אויפּלעבן. אויף אין דעם פרט איז גייטיק אַ פּאַרויכ-
 טעם פונג.

טיקער, קרימישער אויסקלייב, „פיקטאריע“ (= נצהון) אָדער „יוס־טיציי (= יוסמיין), צב״ש, קען מען גאנץ רוזק לאָזן אין אַרכיוו. אָבער דאָס אַלמיינדישע אומשטאַנדוואָרט „עגדער“ (פאַראייניקט אין זיך די גיוואַנסן הן פון „גיבער“, הן פון „בעסער“, הן פון „פריער“, זייטנדיק אָבער אַ וואָרט פאַר זיך), וויסנדיק זיינע מיטאַלאָגישע (אַ וואָרט פון „לשון־אשכנז“, פון „ידיש־מיימש“, ד״ה פון יידישער אָפּשטאַמונג) און קאָנ־סטאַטירנדיק דערצו, אַז עס לעבט נאָך און איז העכסט פאַפּולער אין היינטיקן מיטליידישן, מעג מען דרייבט אַריינגעמען אין דאָס קולטורעלע יידיש. — ruchomy און nieruchomy, недвижимый און движимый, וועגן פאַרמעגן געברויכט, האָבן מיר, טראַכטנדיק־נישט־טראַכטנדיק, פאַר־יידישט אַלס באַוועגלעך און אומבאַוועגלעך. בלויז, אַקעגן, ווייסט פון ריריקן און אומריריקן פאַרמעגן. טראַכט זיך אַריין אין דעם אונטערשייד: באַוועגלעך איז אַן עמיטאַלאָגישער און סע־מאַמישער קרוב פונעם רעפּלעקסיוון צייטוואָרט באַוועגן זיך און באַמיינט: „וואָס קען (ווי, האָט חשק) זיך באַוועגן, וואָס פאַרמאָגט די פע־ניקייט (די שבע, דעם חשק) זיך צו באַוועגן“ (אַנאַלאָגיש, ווי רירעווי־דיק = „וואָס רירט זיך [אַליין] גרינג אָדער גערן, וואָס האָט די אייגנ־שאַפט גרינג אָדער גערן [אַליין] זיך צו רירן“). ריריק, אַקעגן, איז דער קרוב פון טראַנזיטיוון רירן; מיט פאַסיווער מיימש: „וואָס לאָזט זיך רירן פון אָרט, וואָס האָט די אייגנשאַפט וויד צו לאָזן רירן פון אָרט.“

דעם צווייטן ווערטער־משמון פאַרמאָגן מיר אין די לעבעדיקע יידישע מונדאָרטן. קרעמעניץ (וואָליין) זאָגט: ספּרינזשינע, שפּראַנגט־ש־קע; וואָרשע: שפּרינגפּעדער, שפּראַנג. — ווען ס׳קומט אויס דעם צייטונג־מענטש איבערצוזעצן אַזעלכע מערמינען, ווי wypis, zapis, אָדפּיס. די פּאָלקסמאַסע אין געוועזענעם קאָנגרעספּוילן ווייסט אָבער צו זאָגן: אױסגעשריפּט, אױסגעשריפּט, אַפּגעשריפּט — דאָס פעריאָדישע צונעמען רעקרוּמן אין מיליטער אַריין הייסט אין מזרח־יידישן „דער פּריזיוו“ (פון רוסישן призив), און דאָס וואָרט איז דאָרט אַזוי איינגעפירנערט, אַז צוויי קלאַסיקער אונדזערע (מענדעלע־מוכר־כּפּרים און שלום־עליכם) האָבן עס אויסגעקליבן אַלס נאָמען פאַר ווערק (דאָך גישט קיין ראיה, אַז מ׳מעג דערפון נישט פּטור ווערן). אין פּוילן פּלעגט מען נאָך פאַר דער וועלט־מלחמה נוצן „דער פּאַבּוּר“ (פון פּוילישן pobór), און פון 1919 אָן איז דאָס ווילדגראַזיקע וואָרט אַ תּושב־אויף די עמורים פון דער יידישער פּרעסע אין ווייס־לאַנד. אָבער טאַקע איז יאָר 1919 דערצייילט מיר אַ יידענע אויסזאַל־שויץ (אַ שטעטל אין קעלצער קאַנטאָ), אַז איר זון איז אָפּגעפּאָרן קיין אויס־לאַנד אַ פּאָר חדשים פאַרן געמונג. ס׳הבּל אַ וואָך צוריק קומט צו מיר אַן אַנדער יידענע

אויס רעם אייגענעם שטעטל מיט אזא דאנה: צוויי זין זיינען איר געשטאָרבען מיט אַ יאָר 18 צוריק, און מ'האָט זיי עד-היום נישט אויסגעמעקט פון די באַפעלקערונגס-ביכער. אויף מיין פרעג, וואָס אַרמט עס זי, איינגעמלעד, ענטפערט זי: „און טאָמער זוכט מען זיי אַמאָל צו אַ נעמונג. הכלל, אַן איינגעוואַרצלט וואָרט אין יענעם בוך. אין אַנדערע שטעטלעד זאָגט מען „דאָס נעמעכץ“. דאָס פאָלק גייט זיך, זעען מיר, אַן עצה אויף אַ נאַ-טירלעכן אופן. איינע פון די צוויי פאַרמען וואָלט אַ יושר געווען צו אַרבעטן טירן פאַרן לימעראַרשין יידיש.

געענטערע באַקאַנטשאַפֿט מיט די יידישע מונדאַרטן ווייזט, אַז נישטאָ בעמע קיין איינע, וואָס זאָל גייט זיין אַ גבירנמע אין ווערטער, וואָס זיינען אין אַנדערע נישט בנמצא. צונויפנעמען זיי אין די אויפנאָבע פון דער דיאַלעקטאָלאָגישער לעקסיקאָגראַפיע. איד שאַן האָס לעקסיקאָלאָגישע עשירות פון אַלע יידישע מונדאַרטן אינאיינעם אַרין אויף זייער אַ גרויסע ענין צאָל (ביי מיר אין רעכט, אַן ס'זאָלן זיך לאָזן אויפקלויבן אַ צוויי מאָל הונדערט טויזנט וואָקאַבלען). אַ סך טויזנטער אַזעלכע, וואָס וועלן שטאַרק אַבער טאַקע וואָס שטאַרק הייסט!) צו נוצן קומען דעם מאָדערנעם ליטע-ראַרשין יידיש.

(ב) קיין שום לשון איז נישט באַגרענעצט, נישט אין ריידן, נישט אין שרייבן, מיט אַן אָפגעשלאָסענעם ווערטערבוך. דער פראָצעס פון וואָרט-בילדונג הערט אויף אַ רגע נישט אויף. אַ טייל אין הרוקווערק געגעבענע נייע פאַרמען נעמען זיך אָן, אַנדערע ווערן פאַרגעסן. אייניקע, אין ריידן בליציק געשאַפענע נייע בילדונגען גייען אַוועק אין פאַרקער ווי גוט-געמינצמע ממבעות, אַנדערע שטאַרבן אָפֿ אויף די ליפן באַלד ביים אַרויסגערעדט ווערן.

יעדער שריפטשמעלער אין שרייבן, יעדער פאָלקסמעגש אין ריידן איז דער טאַמע פון נייע ווערטער. אָבער שאַפן צו שאַפן איז נישט גלייך! אין די ערשמע יאָרן נאָך דער וועלט-מלחמה, בעת ס'איז אזוי גרויס געווען די עמיגראַציע פון פּוילן, פלעגט פון די טאַנבלעטער נישט אַראָפֿ דאָס פרעמדוואָרט „א פּוילישע“. פּוילישן האָבן עס געפרוּווט פאַרדיידישן אויף „אַרױספּאַדערונג פּאַפּאַרן (8 טראַפּן!)“. קומט אַ פּאַפּאַ-קוראַווער זקנה אין אַן אַלמפרענקישן משיפּיק און דערציילט מיר, אַז „די פּאַדערפּאַפּאַרן (5 טראַפּן!) האָט זי שוין, ס'פעלט איר בלוז די ווייזע. אין אַ צייט אַרום הער איד האָס זעלביקע פאַרקייילעכדיקמע און אַרומגעשליפענע ניוואָרט פון אַ ידענע אויס וואַרשעווער געגנט. פאַרשטייט זיך, אַז די צוויי ידענע האָבן זיך אַרויסגעוויזן פאַר בעסערע וואַרט-בילדערניס, ווי די וואַרשעווער כראַניק-שרייבערס. און אַט ביי וועמען מ'דאַרף זיך לערנען, ווי צו פאַרדיידישן יענע פרעמווערטער, וואָס לאָזן זיך פאַרדיידישן! —

X. דאָס פּראָבלעם פון דער ייִדישער אויסלייגונג וועט נאָך
קלאַנג שטיין אויפן סדר-היום פון אונדזער ניי קולטורעל לעבן.

אויב די אויפגאבע פון טראַנסקריפציע איז איבערצוגעבן די
קלאַנגען פון איינצלענע מונדארטן אין גראַפישע צייכנס, וואָס שמעלן מיט
זיך פאַר אַ סיסטעם עקסקלוזיווע סימבאָלן, וואָס בנוגע זיי איז אָפּגעמאַכט,
אַז יעדער איינציקער זאָל אָפּליגאַטאָריש זיין פאַרבונדן פּלויז מיט אַיין
באַשטימטן קלאַנג, איז די מער קאָמפּליצירטע אויפגאבע פון אַר טאַ =
גראַפישע אָנצומאַן אַלע מונדארטן פון דער געגעבענער שפראַך אין אַן
אונטערסאָלע, שריפט-אונטערס, און אויסלייגונג אין דערפער אַ סיס-
טעם אָפּגערעדטע ברייט-אינטערפּרעטירעוודיקע סימבאָלן, וואָס יעדער
איינציקער פון זיי איז אָפּליגאַטאָריש פאַרבונדן מיט אַ גאַנצער
משפּחה קלאַנגען אויס די פאַרשיידנסטע מונדארטן, ד"ה מיט דעם און
דעם קלאַנג פון איין מונדארט און מיט זיינע גענעטישע עקויוואַלענטן אין
אַלע אַנדערע מונדארטן פון דער אייגענער שפראַך (אַזוי, צב"ש, ווען ס'איז
אָנגענומען אויף ייִדיש אויסצולייגן מויער, גיט דער גראַפישער דיפּטאַנג
זי דאָ איבער אַלע ייִדישע מונדארטלעכע עקויוואַלענטן פון מיטלהויכ-
דייטשן u, וואָרן אין דער אמתן ווערט דאָס געפראַכטע וואָרט נאָך אין
אַ טייל ייִדישע מונדארטן אַרויסגערעדט מיט oj אין אַנדערע, אַקעגן, מיט
oo, oo, u, u, u, u, ow, ow אאז"ו).

די פּאָנעטישע טראַנסקריפציע האָט זיך אַנטוויקלט בהדרגה און איז
געוואָרן אַלץ מער שלמותדיק, אינאיינעם דערמיט, ווי ס'איז געוואָקסן דאָס
קענטעניש פון די לעבעדיקע קלאַנגען און אַלע זייערע פאַרבן און אַנדערע
ניאַנסן אין די לעבעדיקע מונדארטן. — אויך אַן אָרטאָגראַפיע קען נאָך
דעמאָלט פאַרענטפערן אַלץ, וואָס עס ווערט פון איר פאַרלאַנגט, ווען זי איז
געבויט אויף גרינלעכער באַקאַנטשאַפט מיט אַלע מונדארטן פון דער גע-
געבענער שפראַך.

דער וועג צו אַן ענדגילטיק פיקסירטער ייִדישער אויסלייגונג
(און צו אַ ייִדישן אָרטאָגראַפישן ווערטערבוך) ליגט אַזוי-אַרום
דורך דער ייִדישער דיאַלעקטאָלאָגיע.

XI. דורך דער ייִדישער דיאַלעקטאָלאָגיע ליגט אויך דער וועג צו
אַן אָפּליגאַטאָרישער ייִדישער מוסטער-אויסשפראַך.
די אַנטוויקלונג פון פּאָליטישן, געזעלשאַפטלעכן און סאָציאַל-עקאָ-
נאָמישן לעבן ביי אַן אומה; דאָס אויפקומען פון פּאָליטישע, געזעלשאַפט-
לעכע, ווירטשאַפטלעכע און פּראָפּעסאַנעלע אָרגאַניזאַציעס אין מלוכה-
פאַרנעם מיט צענטראַלע אָרגאַנען און אינסטיטוציעס; דאָס אויסוואַקסן
פון אַ נאַציאָנאַלער קולטור, וואָס נעמט אַרום אַלע טיילן פון פּאָלק; די אונט-
פאַרמירונג פון דער דערצוונג אַז"ו רופן אַרויס דאָס באַדערפעניש אין

אין אָפּגערייזטן פּאַרשטענדיקונגס־מיטל, וואָס זאָל שטיין איבער די
איינצעלנע מונדארטן פון דער שפראך.

זאָל זיך יעדער ייד אין פרייוואַטן לעבן ריידן זיין מאַמע־מונד־
אַרט (ווי דער דייטש, פּראַנצויז אָדער ענגלענדער טום דאָס). אין עפּנעם
לעבן לעבן, אין דער שול, אויף דער יידישער מדיבונע (אין דער קהילה,
אויף קאָנגרעסן, צוואַמענפּאַרן, קאָנפּערענצן וכו') און אויף דער אַלגעמיינ־
נער, ווען דאָס געברויכן פון דער יידישער שפּראַך וועט האַרט, ענדלעך,
דערלאָזט ווערן (אין שמואָרטאָם, האַנדלס־קאָמער, האַנטווערקער־קאָמער
אַז"וו), מוז גענוצט ווערן איין אַלגעמיינ־אַנערקענטע אויסשפּראַך, ווי דאָס
איז דער פּאַל ביי אַלע קולטורעלע פעלקער.

די דייטשע מוסטער־אויסשפּראַך האָט זיך שפּאַנטאָן אַנטוויקלט
אויף די ברעטער פון וואַנדער־מעאַמער. דערנאָך זיינען געקומען פּאַכלייט
(פּיאָלאָגן, שריפט־שמעלער, קינסטלער, ביגע־לייט און דאָס גלייכן), האָבן
זי וויסנשאַפּטלעך אויסגעפּאַרשט און באַאַרבעט, אויסגערייניקט און ווע־
גולירט, איינגעדעמט אין פּלליים. אויטאָריטעטע אינסטאַנצן האָבן זיבן מאָל
נאָכגעזען און דורכגעקוקט, געלייטערט און דורכגעזיפּט, און לסוף אונטער־
געמאַנגן דער עפּנטלעכקייט אַ פּאַרענדיקט מיטעם (מיט אַן אויסשפּראַך־
ווערטערבוך).

אויך ביי אונדז איז דער קערן פון אַן אַלגעמיינער מוס־
טער־אויסשפּראַך שוין פאַראַן, און—אין אינטערעסאַנטע היס־
טאָרישע אַנאַלאָגיע — דאָס וואַנדערנדיקע יידישע מעאַמער איז זיין מאַמע.
אַבער דער רייער עמפּירישער מאַמע־אַל מוז נאָך דורכגיין דורך אַנאַליז,
קאָנטראָל, באַאַרבעטונג, אויסבעסערונג, פרעציפּירונג און פּאַרפּייגערונג.
און אויף גוט צו מאַכן די דאָזיקע, זייער אַקטועלע (פרעגנדיקע, קטן מען
זאָגן) אַרבעט, מוז מען ווי ס'דאַרף צו זיין קענען די לעבעדיקע יידישע
מונדארטן, וואָס זייער פּראָדוקט איז דאָך די שוין עקסיסטירנדיקע יידישע
ביגע־שפּראַך. יידישע דיאַלעקטאָלאָגיע מוז דעריבער געמריבן ווערן מיט
אַ צוגעאיילטן אימפעט.

יעקב לעשטשינסקי: די נקאנאמישע עוואָלוציע פון די דייטשע יידן אין 19טן יאָרהונדערט.

די חכמת ישראל אין די פּרעמדע שפּראַכן איז געווען געווען אַ גרויסער אויפֿטו, אָבער זי האָט קיין שום אויסקוק ניט געהאַט אויף אַ צוֹ-קונפֿט פון ייִדישן פּאָלק. ערשט אין דער וויסנשאַפֿטלעכער אַרבעט פון דעם נײַעם רור, וואָס קומט פון מזרח-אײראָפּע, פון צווישן די געדיכטע ייִדישע מאַסן, קריגן די אוצרות וויסן, וואָס די חכמת ישראל האָט צוֹ-נויפֿגעקליבן, זײער תּיקון, וואָרום זײ ווערן איבערגענומפֿערט צו אַ פּאָלק מיט אײגענע נאַציאָנאַלע אינטערעסן און מיט אַ נאַציאָנאַלער צוקונפֿט.

די חכמת ישראל האָט צונויפֿגענומען די ירושה פון אַמאָל; זי האָט מיט דער ירושה זיך געגרייכט און דעם עבר געסמאַרעט זיך פּאַרצוֹ-שמעלן אין שײן און גלאַניז — אָבער דער אויספיר פאַרן עתיד איז געווען אַ מיתה בנשיקה, אַ פאַרשוואַנדן ווערן און אונטערגיין אין אַ געהויבענער גער מענטשהייט. דערפֿאַר האָט מאַקע די חכמת ישראל געזוכט דער עיקר דעם רוח, די פּראָדוקטן פון גײסט: אמונה, ליבעראַטור, תּפּילות, סליחות, שירים. זי האָט אויך ניט געקאָנט פאַרבייגיין די רדיפות אויף יידן מצד די אַרומיקע — אָבער אַלץ נאָר מיטן צוועק צו פּאַלייכטן און דערקלערן די תּפּילות און קלאַג-לידער און אַרויסצוהײבן דעם מענטשלעכן חן פון די פּאַשאַפֿערס פון דער דאָזיקער ליבעראַטור.

אָבער צום ווייניקסטן האָט מען זיך אינמערעסירט מיטן ייִדישן עקאָנאָמישן לעבן, און אַמ דער טײל פון דער ייִדישער געשיכטע איז טאַקע ביז איצט געפליבן שוואַך פּאַלויכטן. אויב פּונגע צום אַלמערטום און מיטל-עלמער האָט מיטן יאָ נאָך עפעס געפאַרשט און געזוכט אַרויסצוגעפינען גע-שעענישן און צוזאַמענהאַנגען אין דער ייִדישער עקאָנאָמיק, האָט מען אין גאַנצן פאַרזען די געשיכטע פון דער נאָענמסער פאַרגאַנגענהייט, פּאַ-זוגדערס פּונגע די יידן אין מערב-אײראָפּע. דאָס לאָזט זיך, נאַטירלעך, דערקלערן דערמיט, וואָס דאָרטן זײנען יידן צום העכסטן גראַד אַרײנגעוואַקסן אין דעם סאָציאַלן לעבן פון אַרומיקן פּאָלק. אָבער גראַד אַמ דער פּראָצעס, ווי אַזוי די מערב-אײראָפּעישע יידן האָבן זיך אַרויס-געריסן פון סאָציאַלן געמאַ, האָט אַ גרויסן וויסנשאַפֿטלעכן אינטערעס.

אין דעם פרט דאַרף מען אָנגעמען פאַר טיפּיש ניט די פּראָנצווֹ-זישע און ענגלישע יידן, נאָר די דײטשע יידן: דאָ האָבן מיר פאַר זיך אַ קיבוץ גאַנץ באַדײטיק אין צאָל, וואָס איז שמענדיק געוואַקסן דורכן

צופלום פון די פויליש=פויוזענער יידן, און ניט ווינציקער באַדייטיק אין
פּרט פון ווירקונג אויפן אַרומיקן עקאָנאָמישן לעבן.

אַוודאי קאָן קיין רייד ניט זיין וועגן אַ זעלבשטענדיקן יידישן עקאָ-
נאָמישן אָרגאַניזם אין ערגעץ ניט, און אפּשיטאַ ניט אין מערב=אײראָפּע.
אַבער פאַרט זיינען די דייטשע יידן אַ גענוג קענטיקע און באַדייטיקע גרופּע
און אַ גענוג אײגנאַרטיקע גרופּע, אַז מען קאָן גאַנץ גוט באַטראַכטן זייער
אַנטוויקלונג ווי די אַנטוויקלונג פון אַ באַזונדער טייל פון אַרומיקן סאָ-
ציאַלן און מלוכישן אָרגאַניזם. און דאָ שמעלט זיך די ערשטע פּראָגע, צי
איז די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פון דייטש=יידישן קיבוץ גענאַנגען און
אַ פאַראַלעלער ריכטונג צו דער אַנטוויקלונג פונם מזרח=אײראָפּעישן
יידישן קיבוץ.

אין אַן אַרבעט אין די עקאָנאָמישע „שריפטן פון יוואָ“ האָבן מיר
געוווּן, אַז פּראָפּעסיאָנעלע עקספּאַנסיע און סאָציאַלע דיפּערענצירונג, סאָ-
ציאַלע צעגלידערונג, — דאָס זיינען די באַראַקטעריסטישע שמרכן פון
דער ווירטישאַפּטלעכער אַנטוויקלונג אין אײראָפּע בכלל און פון יידישן
פּאָלק בפרט. ביי דעם יידישן קיבוץ אין מזרח=אײראָפּע איז די פּראָ-
פּעסיאָנעלע עקספּאַנסיע גענאַנגען אינטענסיװער ווי די סאָציאַלע צעגלי-
דערונג, ביי די דייטשע יידן, פאַרטרט, איז די סאָציאַלע דיפּערענצירונג
געווען שטאַרקער. ביי די מזרח=אײראָפּעישע יידן איז צוגעקומען ניט נאָר
אַ גרעסערער אינדוסטריעלער קלאַס און אַ גאַנץ נייער אינטעליגענץ=
קלאַס — פּראָפּעסיאָנעלע אינטעליגענץ, נייערס אויך אַן אַגראַר=קלאַס.
דאָס איז אַ פּאַקט, וואָס איז די גרעסטע סתירה צו דער אַנטוויקלונג פון
די אַרומיקע פעלקער און וואָס שמרייכט דעריבער באַזונדערס שטאַרק
אונטער די אײמאַרמאַלקייט פון דער יידישער סאָציאַלער סטרוקטור
אַנהייב 19טער יאָרהונדערט.

ביי די דייטשע יידן איז אויך צוגעקומען אַן אינדוסטריעלער קלאַס,
אַבער עס איז ניט אויפגעקומען קיין אַגראַר=קלאַס, דערפאַר אָבער איז דער
פּראָצענט אַרבעט=נעמער, לויז=נעמער, גרעסער, ווי ביי די מזרח=אײראָ-
פּעישע יידן. פּראָלעטאַרישע עלעמענטן אין ברייטסטן זין פון וואָרט —
דאָס הייסט אַלע, וואָס לעבן ניט פון הכנסה פון קאַפיטאַל, נאָר פון לויז —
פאַרשטייט זיך, מער אָנגעשמעלטע, אײדער פאַרנומענע מיט פּויוזשער אַרבעט,
פאַרטעפן איצט ביי די דייטשע יידן גאַנצע 40 פּראָצענט פון אַלע עקאָנאָ-
מיש אַקטיווע, בעת ביי די פוילישע יידן זיינען אַזעלכע נאָר 27—28
פּראָצענט. נאָר רייכע און נאָר אַרעמע זיינען געווען סיי ביי מזרח=יידן סיי
ביי מערב=יידן נאָך צוריק מיט 100 אָדער 150 יאָר, אָבער דער תהום
צווישן רייד און אַרעם, און שפּעטער צווישן בורזשואַזיע און פּראָלעטאַר-
יאַט, איז אין מערב=אײראָפּע געווען — און איז נאָך איצט — מיכער ווי
אין מזרח=אײראָפּע. אין פּראַנקפורט ביים מאַין, למשל, זיינען געווען סוף

18טער י"ה 753 יידישע שטייער-צאלערס, וואָס האָבן פאַרמאָגט העכער זעקס מיליאָן גולדן; 12 פון די דאָזיקע שטייער-צאלערס האָבן פאַרמאָגט העכער אַ העלפט פון דער דאָזיקער סומע און 741 ווייניקער פון אַ העלפט. איין יידישער שטייער-צאלער האָט פאַרמאָגט אַלײן 10 פראָצענט פון דער אָנגעװיזענער סומע.

דער וועג פון דער דייטש-יידישער גרויס-בורזשוואַזיע איז איינער פון די אינטערעסאַנטסטע קאָפימלעך אין דער עקאָנאָמישער געשיכטע בכלל. די מלחמות פון 18טן יאָרהונדערט האָבן רייך געמאַכט די יידישע ליװעראַנטן און די יידישע באַנקירן אָדער הויף-פאַקטאָרן. באַזונדערס טיפיש איז אין דעם פרט די געשיכטע פון דער ווינער יידישער געכיינער, וואָס איז אין אַ סך פרטים אַנדערש, ווי די געשיכטע פון דער בערלינער קהילה. אין בערלין זיינען כאַטש געווען שוין אין מיטן 18טן יאָרהונדערט ביי 4000 יידן — צווישן זיי עמלעכע גרויסע פאַבריקאַנטן; די זייד-אינג-דוסמריע איז אויף צוויי דריטל געווען אין יידישע הענט. די בערלינער געמיינדע איז שוין אין מענדעלסאָגס צייטן געווען שמאַרק אַסימילירט — דאָס האָט מען געקאָגט זען בחוש אויף דער מענדעלסאָג-אויסשמעלונג. אין ווין אָבער זיינען געווען אַ פאָר הונדערט יידישע משפחות, נאָר וואָס אָנגעקוממענע, נאָך מיט פאות, מיט פעסטע רעליגיעזע טראַדיציעס — און מיט אַ מאָל, ממש דער ערשמער דור, זיינען יידן די גרינדער פון בענק, גרינדער פון די גרעסטע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען און פיל דער אין פאָלימישן און קולטורעלן לעבן. נאָך רעכטלאָזע, אפילו אָן ווײַ-רעכט איז ווין, פאַרנעמען זיי דעם אויבנאָן אין שמאַט, אַ סך שמדן זיך אַװעק. 1815, בשעתן ווינער שלום-קאָנגרעס, איז דער סאַלאָן פונם יידן אָרנשטיין דער צענטער און טרעה-פונקט פאַר אַלע מיניסטאָרן און דיפלאָ-מאַטן.

און אַזוי גייט דאָס אַװעק אין נאַנצן דייטשן געביט. יידן האָבן כמעט דעם נאַנצן געלט-האַנדל אין זייערע הענט. פון 357 געלט-געשעפטן אין פרייסן אין יאָר 1834 זיינען 150 יידישע, בעת יידן באַטרעפן סך-הכל 1 פראָצענט פון דער באַפעלקערונג. יידן דרינגען אויך אַרײן אין דער אינדוסטריע. פל-זמן אינדוסטריע איז געווען פאַרבונדן מיט ערד-אייגנטום, זיינען יידן כמעט ווי אויסגעשלאָסן פון אינדוסטריע. אָבער ווען עס קומט אויף די שמאַמישע אינדוסטריע, דער עיקר די מעקטסטיל-אינדוסטריע, הייבן יידן אָן צו פאַרנעמען אַלץ אַ גרעסערן אָרט. און וואָס מער דער באַנק, דער פינאַנץ-קאָפיטאַל באַקומט די מאַכט איבער דער אינדוסטריע, אַלץ גרעסער ווערט די באַטייליקונג פון יידן אין דער אינדוסטריע. די פאַראייניקונג פון דער דייטשער באַנק און פון דער דיסקאָנטאַ-געזעלשאַפט אין בערלין — די צוויי גרעסטע בענק אין דייטשלאַנד, וואָס איז לעצטנס

פאָרגעקומען, איז אויך אַ שריט אויפן דאָזיקן וועג. די דאָזיקע צוויי בענק
 קאָנטראָלירן אַ פערטל פון דער דייטשער אינדוסטריע.
 מיר קאָנען זיך ניט אָפּשמעלן אויף די עטאָפּן פון דער אַנטוויקלונג.
 פון דער יידישער גרויס-בורזשואַזיע אין דייטשלאַנד. אָבער אייניקע צי-
 פערן וועלן אונדז ווייזן דעם רעזולטאַט.

די יידן האָבן געצאָלט שטייער אין 1905:

בערלין	30,77%	פון אלע שטייערן
בויטען	26 "	"
פויזן	24 "	"
גלייוויץ	24 "	"
ברעסלאַו	20 "	"
וויין	28 "	"
פראַנקפורט	21 "	"

צווישן 233 פריישישע מיליאָנערן (מער פון 10 מיליאָן יעדער) אין 1912 זיינען געווען 46 יידן — 20 פראָצ'.

צווישן 12 מיט מער פון 50 מיליאָן יעדער (1912) זיינען געווען 3 יידן — 25 פראָצ'.

צווישן 62 דירעקטאָרן פון 9 בענק אין בערלין אין יאָר 1925 זיינען געווען 23 יידן — 35 פראָצענט.

צווישן 42 מיליאָנערן מיט מער פון 25 מיליאָן יעדער אין 1925 זיינען געווען 13 יידן, כמעט אַ דריטל.

צווישן 12 מיליאָנערן מיט מער פון 100 מיליאָן יעדער (1925) זיינען פאָראַן 4 יידן.

אין די דאָטעס וועגן די יידישע מיליאָנערן גייען אַריין אויך משומדים פון ערשטן דור.

ס'וואָלט אָבער געווען אַ מעות אָנצוגעמען דעם קאָלאָסאַלן אויפ-שטייג פון אַ קליינער גרופּקע דייטשע יידן פאָרן אויפּשטייג פון גאַנצן דייטשן יידנטום.

אין דער עקאָנאָמישער עוואָלוציע פון גאַנצן דייטש-יידישן קיבוץ לאָזן זיך דייטלעך אונטערשיידן דריי עפאָכעס: (1) ביז 1871, (2) פון 1871 ביזן וועלט-קריג, (3) די נייכטע תקופה פון דער אינפלאַציע אָן.

אין דער ערשטער העלפט 19טן יאָרהונדערט שמעלט דאָס דייטשע יידנטום פאָר אָן אַרעמע מאַסע קליינע הענדלערס; דער הויזירער, דער שאַכער-ייד אין דער מיפּישער פאָרשטייער פון דייטשן יידנטום. די דאָזיקע מאַסע יידן, וואָס ווערן אָן צו ביסלעכווייז דעם עקאָנאָמישן באָדן אונטער

די פיס, ווערן ארויסגעשמופט פון דייטשלאַנד, זיי געפינען אן אויסנאָנג אין דער עמיגראַציע קיין אמעריקע. פון 1830 ביז 1871 זיינען פון דייטש-לאַנד אויסגעזאָנדערט ביז 100,000 יידן. דאָס הזרן זיך איבער כמעט די זעלביקע בילדער, ווי ביי די רוסישע יידן סוף 19טער יאָרהונדערט.

צוגלייך איז אָבער צוגעגאַנגען אַ פּראָצעס פון געזונט-ווערן, דער שאַכער-האַנדל איז צו ביסלעכווייז אונטערגעגאַנגען. אין יאָר 1816 האָבן 82 פּראָצ' דייטשע יידן זיך פאַרנומען מיט האַנדל, אין 1907 — ס"ה 55 פּראָצ', אין איגודסמדיע און מלאכה זיינען 1816 פאַרנומען געווען 7—8 פּראָצ' (פריישישע יידן אָז פּויוזענער), 1842 — 10 פּראָצ', 1882 — 22 פּראָצ', 1907 — 25 פּראָצ'. עס קומען אָבער אויך צו פּראָלעטאַרישע עלעמענטן, וואָס זייער צאָל האַלט אין איין וואַקסן. 1842 האָבן די פּראָלעטאַרישע עלעמענטן באַמראָפּן 8—10 פּראָצ' פון די דייטשע יידן, 1882 — שוין 20 פּראָצ' און 1907 — שוין גאַנצע 36 פּראָצענט, דער עיקר אָנגע-שמעלמע.

דער דאָזיקער פּראָצעס גייט שוין פאַראַלעל מיטן אַלגעמיינעם עקאָ-נאָמישן פּראָצעס, וואָס ברענגט צו דער פּראָלעטאַריזירונג פון מיטלקלאַס. אָט דער פּראָצעס האָט זיך באַזונדערס פאַרשטאַרקט דורך דער אינפּלאַציע-צייט אין דייטשלאַנד. צוזאַמען מיטן גאַנצן דייטשן מיטלשטאַנד איז בדלות געשמעלט געוואָרן דער יידישער מיטלשטאַנד. פאַר אָט די אַלע אַרויס-געשטופּטע פון זייערע פּריערדיקע עקאָנאָמישע פּאַזיציעס שטייט די פּראָגע וועגן איבערבויען זייער לעבן, וועגן אַרײַנפאַסן זיך אין די נייע פאַרהעל-טענישן. אַזוי שטייען מיר פאַר דעם איינזען, אַז דער גורל פון די מורח-אײראָפּעזישע יידן, וואָס מוזן איצט איבערבויען זייער סאָציאַל-עקאָנאָמישע סטרוקטור, שטייט אויך אין אַ געוויסער מאָס פאַר די מערב-אײראָפּעזישע יידן. עס איז ניט קיין מיליאָנען-מאַסע, וואָס מוזן אַרײַנגיין אין אַ נייער סאָציאַלער וועלט. אָבער עס איז אויך אַ גאַנץ פאַרדייטיקע און ווערטיקע מענטשן-גרופּע, וואָס פאַר איר שטייען די פּראָבלעמען פון אַ שווערן סאָ-ציאַלן איבערפּורעמונגס-פּראָצעס.

ד"ר יצחק שיפ ער: פראבלעמען פון דער יידישער אויטאָנאָמיע אין אלטן פוילן.

די שוועריקייטן פון אויספאָרשן די דאָזיקע פראָבלעמען געבען זיך דער עיקר דערפון, וואָס להיפוד צום ליטווישן זעד, וואָס די תקנות זיינען זיינען אויפגעהיט געוואָרן (לעצטנס אַרויסגעגעבן פון ש. דובנאָוו), אין דער פּנקס פון ועד ארבע הארצות פאַרלאָרן גענאַנגען, און מ'דאַרף זיך אומקוקן נאָך פאַרשיידענע מקורים, בכדי צו קאָנען רעקאָנסטרוירן וויי-ניקסטנס אַ מייַל תקנות פון דעם דאָזיקן ועד.

וואו אָבער געפינען זיך די דאָזיקע מקורים? נאָר אַ קליינער מייַל איז אויפגעזוכט געוואָרן אין פּנקסים פון קהילות, בפרט אין דעם קראָקע-ווער און מיטטיגער פּנקס. דאָס גיט אָבער נאָר אַן אומפולשטענדיק בילד. פּרעגט זיך טאַקע, צי וואָלט מען גיט געקאָנט עפעס געפינען אין די מלוכושע אַרכיוון. וואָס מער איד האָב זיך פאַרנומען מיט דער פראָבלעמע, אַלץ מער בין איד געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז די פּוילישע אַרכיוון, און בפרט די אַכטן, וואָס זיינען שייך צו דער פּינאַנץ-געשיכטע פון יידן אין פוילן, זיינען אַן אומגעהויערער מקור פון ידיעות וועגן דער געשיכטע פון דער יידישער אַוטאָנאָמיע אין פוילן, בפרט פונם ועד. אין מיינ רשות געפינט זיך שוין צונויפגעזאַמלט אַ גאַנץ רייכער מאַטעריאַל פון דאָזיקן מין.

דער פּרעלעגענט שטעלט זיך ווייטער אָפּ ביי דעם אָנהייב פון דער ייד. אַוטאָנאָמיע אין פוילן און שטעלט פּעסט, אַז דעם גאַנצן מומילעלמער האָבן די פּוילישע יידן גיט געשאַפן קיין גרעסערע אַוטאָנאָמע אָרגאַניזאַציע, ווי די קהילה. ערשט ביים אָנהייב 16טן י"ה ווייזן זיך סימנים פון „מדינות“ אָדער „ארצות“, וואָס געמען אַרום ווי אַ העכערע אָרגאַניזאַציע-פאַרם קהילות פון איינער אָדער פון מער וואָס ווידעוודשאַפּטן און וואָס פאַ-האַנדלען די בשותפותדיקע ענינים אויף סיימיקעס אָדער ועדי-מדינה. (בפירוש גיט ועד-מדינות, וואָס איז געווען איבער אַלע.) די דאָזיקע אַוּטאָ-טאָנאָמע מדינות קומען אויף ווי דער רעזולטאַט פון אַ קאַמף, וואָס די קהילות פירן קעגן אויפגעצווונגענע יידישע פּרעפעקטן, וואָס ווערן פונם קיניג דעסיגנירט אויף אויפצומאַנען ביי יידן די מלוכושע שטייערן. אין יאָר 1544 לאָזט זיך פּעסטשטעלן די ערשטע יידישע אַוטאָנאָמע אינסטי-טוציע אין מלוכה-מאַשטאַפּ, און האָט אין דער העכסטער ליידישער נע-ריכט, וואָס ווערט פון קעניג איינגעאָרדנט אין לובלין און וואָס אין דעם

גיינען אריין צו 2 געקליבענע רבנים פון די מדינות גרויספולין, קליינפולין און רייסן, און אלס זיבעטער — דער רב פון לובלין.

דער אויפקום פונם ועד-מדינות גופא און פון דער יידישער צענטראלער רעגירונג, דארף אָפּגערוקט ווערן לערד ביז אַרום 1570, וואָרעם פון דעם יאָר זיינען אונדז באַוווּסט דאָקומענטן, וואָס לויט זיי האָט דער קיניג באַפּולמטעמיקט אַ צענטראַלע אַוטאָנאָמע יידישע רעפּרעזענטאַנץ אַיינצומאַנען און איבערצונגעבן דער מלוכה-קאַסע געוויסע יידישע שטייערן און אָפּצאלן. ווי אַ טרייבנדיקער פּאַקטאָר סיי ביי דעם אויפקום, סיי ביי דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער אַוטאָנאָמיע, מוז באַמראַכט ווערן דאָס כאַראַקטעריסטישע שמרעבן פון יידן ווייטער צו שפּיגען אין די גלות-לענדער די דינים פון מלוכישן כאַראַקטער, וואָס יידן האָבן באַשאַפּן נאָך בעת וזייער מלוכישער זעלבשמענדיקייט און וואָס זיינען אַריינגענו-מען געוואָרן ווי אַ באַשטאַנד-טייל אין תּלמוד. די יידן האָבן זיך דורכן גלות געמראַגן תּמיד מיטן ווילן און שמרעבן צו פאַרפּלאַנצן אין זייער לעבע די patrioi nomoi, דאָס איז טייטש, זייערע געזעצן פון דער היים. דערפון נעמט זיך דער וזייער כאַראַקטעריסטישער פּאַקט, וואָס, אַ שטייגער, דער אייבערשטער יידישער פאַרלאַמענט אין פּוילן, ווי עס דארף באַ-מראַכט ווערן דער ועד ד' ארצות, איז, ווי כ'האָב דאָס דערווייזן אין אַ באַ-זונדער אַרבעט אין די היסטאָרישע שריפטן פונם יוואָ, אויסגעבויט גע-וואָרן לויטן מוסטער פון גרויסן סנהדרין און האָט געצייילט 70 מיטגלי-דער, און די העכסטע יידישע עקזעקוטיווע, אָדער ווי מ'פּלעגט זי רופן אין די פּוילישע אַקטן „גענעראַלאַנשאַטש זשידאָאָסקאַ“, איז. באַשאַטאַנען, לויטן מוסטער פונם קליינעם סנהדרין, פון 23 מיטגלידער.

דער רעדנער שמעלמ זיך ווייטער אָפּ אויף דער טעטיקייט פון ועד ד' ארצות און ווייזט אויף, אַז ער האָט אַרומגענומען אלס געביטן פון יידישן אינערלעכן און אויסערלעכן לעבן; ער שילדערט אויך די אינטע-רעסן-קאַמפּן, וואָס זיינען פאַרגעקומען אין די ראַמען פון דעם אַוטאָ-נאָמען לעבן.

כל-זמן דאָס יידישע ווירטשאַפּט-לעבן איז געווען ווייניג דיפּע-רענצירט, האָט די טעטיקייט פון ועד ווי גיט איז געקאָנט באַפּרידיקן די אינטערסן פון כלל. אָבער שוין ביים אָנהייב פון 17טן י"ה ווייזט זיך אַ שטאַרק אויסגעוואַקסענע קלאַסן-דיפּערענציאַציע ביי די פּוילישע יידן, און די קלאַסן-אונטערשיידן ווערן נאָך מער פאַרטיפּט נאָכן חורבן, וואָס עס האָבן אָנגעמאַכט די פּאָנראַמען אין שנת ת"ח, ווען דער רוב מנין און רוב בנין פון יידן איז דערפירט געוואָרן צו אַ פּולער פאַראַרעמונג. זינט דעמאָלט ווערט דאָס יידישע אַוטאָנאָמע לעבן אַ פּלאַץ פון פּסדרדיקע רייבונגען צווישן דעם קלאַס גבירים, וואָס האַלטן אין זייער רשות אלע פיבורים אין דער אַוטאָנאָמע היעראַרכיע, און די גרויסע מאַסן האַלט-

ווערקער, קרעמער און סתם, געמיינע מעגמשן, וואָס שמרעבן צו צע-
ברעכן די הענגעמאָניע פון דער פּלומאַקראַטיע, ווייל זיי זעען, אַז די אַו-
מאָנאָמיע ווערט אויסגענוצט אויף אַרצפּאָנועמען דעם גאַנצן עול פון
שמייערן און לאַסטן פון די גבירים און אַרױפּצווואַרפן אויף זייערע פּליי-
צעס. עס קומט שוין אין דער ערשטער העלפט פון 18טן י"ה צו אַזעלכע
פאַרשטאַרפטע סימאָציעס, אַז מען קאָן זיי ממש כאַראַקטעריזירן ווי
אויפּשטאַנדן פון המון קעגן די פּני, וואָס הערשן אין די קהל-שטובלעך
און אין די וועדים. מ'וואַרפט פאַר די פּני פאַרשיידענע מעילות, גנבות
פון קהלשע געלטער, אומגערעכטיקייטן ביים איינמאַגען די שמייערן, און
אין טײַל קהילות דערגײט עס אַפּילו צו גוואַלד-מעשים קעגן די קהלשע
דערפירערס. דער „געמיינער מאַן“ (אַדער ווי ער ווערט גערופן אין די
פּוילישע דאָקומענטן, „פּאַספּאַלימי משלאַוועק“) פאַרעכנט נישט אין זיין
יאוש, אַז ער קאָן צוזאַמען מיט דעם ברודיקן וואַסער אויך אויסניסן דאָס
קינד — די אַומאַנאַמיע, נאָר ער גײט אַפּילו אַזוי ווייט, אַז ער מײַרט
אויס, ווי אַמאָל, די שמייער-קאַסעס פון זײַנע אייגענע אַומאַנאַמע אַג-
שטאַלטן, און ער פּראַגט אַרײַן די שמייערן דירעקט צום פּרייז. די דאָזיקע
פאַרהעלטענישן בלייבן נישט באַהאַלטן אין די ראַמען פון יידישן לעבן.
זיי דערגײען אויך צו די אויערן פון די רעגירנדיקע פאַקטאָרן פון לאַנד
און אויף די פּוילישע סײַמען ווערט שוין אין אָנהײב 18טן י"ה באַהאַנדלט
די פּראַגע, צי ס'וואַלט נישט געלויבט צו ליקווידירן די יידישע אַומאַנאַמיע,
וואָס איבער איר ווערט, לויט רעדעס פון געוויסע דעפּוטאַטן, אַרײַנגע-
פּראַגט לטובת דער מלוכה בלויז אַ דריט-חלק פון די געלטער, וואָס מען
מאַגט אײַן ביי דער יידישער מאַסע, בעת צוויי דריטל ווערן פּלומרשט
פאַרשווגרן אין די קעשענעס פון די יידן-פאַרשטייער. אַ צײַט האָט נאָך
די שלאַכטע, געשטיצט אין דעם דאָזיקן פרט דורך דער קירר, גע-
קווענלעך, צי ס'איז פּראַי צו מאַכן די דאָזיקע אָפּפּראַציע. די סיבה דער-
פון איז געווען, וואָס מען האָט געהאַט ביי יידן צו מאַגען גרויסע געלט-
חובות און מען האָט נישט געוואָלט רײזיקירן אויף אַ שריט, וואָס וואַלט גע-
שטעלט אין סכנה די דאָזיקע געלט-תביעות. סוף-בל-סוף האָט מען זיך
אָבער אין יאָר 1764 אַנטשלאָסן צום דאָזיקן שריט און מ'האַט קאָ-
סירט סיי דעם וועד ד' ארצות מיט דער צענטראַלער יידישער עקזעקוט-
טיווע, סיי די לאַנד-סײַמיקעס מיט די אַומאַנאַמע יידישע לאַנד-עקזע-
קוטיוועס. גלײַכצײטיק האָט מען אָבער — און דאָס איז זייער כאַראַקטע-
ריסטיש — פאַשטימט אַ ספעציעלן ליקווידאַציע-געריכט, וואָס זאָל
פּעסמשימעלן די חובות פון די קאַסירמע אַנשטאַלטן און מען האָט אין
אײַנוועגס פאַשטימט אַ געזעץ, אַז דער אויסגעפאַרשטער סכום חובות
דאַרף אײַנגעמאַגט ווערן אין דער פאַרם פון אַ ספעציעלן קאַפּשטײער.
דער פאַשלוס פון פּוילישן סײַם איז נישט געווען די הויפט-סיבה, וואָס

האָט גורם געווען צום אונטערנאָנג פון דער יידישער אַױטאָנאָמיע אין
מלוכה און לענדער=מאַסשאַב. ווי שוין באַמערקט, איז די אַױטאָנאָמיע
שוין פריער אונטערגעגראָבן געוואָרן פון איגעווייניק דורך די כסדרדיקע
רױבונגען צווישן דעם יידישן גבירים=קלאַס און דער גרויסער מאַסע,,גע=
מױנע מענטשן".

ער רעדנער פאַרענדיקט זײן רעפעראַט, פאַרגלױכנדיק דעם,,גע=
מױנעם מענטיש" מיטן בלױזן שמשון הגיבור, וואָס האָט מחמת
שנאה צו די גבירים — די פלשתיים — אַזוי שטאַרק אַ טרייסל געמאַן די
זײלן פון אַױטאָנאָמען טעמפל, אַז ער האָט אונטער די חורבות באַגראָבן
גישט בלױז די געגנער, נאָר אויך זײַן אַלײן.

ד"ר עמנואל רינגלבלום: יידן אין דער פוילישער פרעסע פון 18טן יאָרהונדערט.

אַ נייע תקופה איז דער געשיכטע פון דער פוילישער פרעסע הייבט אָן די ביז היינט עקסיסטירנדיקע, „גאָזעטאָ וואַרשאַווסקאַ“, וואָס האָט אָנגעהויבן אַרויסגיין אין יאָר 1774. דאָס איז די ערשטע צייטונג, וואָס האָט לויט איר איגהאַלט און אויסזען באמת פאַרנעשטעלט אַ צייטונג. זי איז אַרויסגעגאַנגען 2 מאַל אַ וואָך. בנוגע אַר אַיטהאַלט האָבן מיר צוויי תקופות: איינע ביז דעם יאָר 1783, די צווייטע נאָך דעם דאָזיקן יאָר. אין דער ערשטער תקופה האָט זי לויטן מוסטער פון יענע צייטן געהאַלטן, אַז „מענטשן זיינען אויף אַזוי פיל קלוג, אַז זיי קאָנען זיך אַלעין שאַפן אַ מיינונג“, אָדער אַז „צייטונגען ליינען מיר נישט פֿרי צו לערנען זיך... ניערט בכדי צו וויסן, וואָס איז געשען דאָ אָדער דאָרט“. מיט איין וואָרט די „גאָזעטאָ“ איז לכתחלה געווען אַביעקטיוו, געגעבן מרוקענע פאַקטן און נישט אָנגעוויזן, וואָס קאָנען מיר אָפּלערנען פון די דאָזיקע פאַקטן. די מעדענדיג פון רעדאַקטאָר, וואָס איז פון ערשטן מאָמענט אָן געווען אַ רעאַקציאָנערע און קלעריקאַלע, איז קענטיק בלויז פון דעם אויסקלייב פון מאַטעריאַלן.

די באַצונג פון דער „גאָזעטאָ“ צו יידן איז לכתחילה דאָס רוב און אַביעקטיווע, פונקט ווי זי איז אַביעקטיוו צו אַנדערע דערשיינונגען פון פּאָליטישן אָדער געזעלשאַפּטלעכן לעבן. אין איין נאָמיני געפינען מיר אַפילו אַ ניצוי פֿאַן מענטשלעכקייט לגבי די יידן.

אין פעברואַר 1779 ברענגט דער קאַרעספּאָנדענט פון בוליאָן (פּראַנקרייך) אַ ידיעה, אַז עס האָט דערשיינט דער פּערטער באַנד פון אַן ענגיקלאָפּעדיע, וווּ מ'ווערן געבראַכט ידיעות וועגן צאָל אין אַמאַליקע צייטן. איין מחבר פאַרצייילט דאָרט וועגן די מעשים תּעוועים פון אַ שאַמ פּאַנישן גראַף, וואָס האָט באַשטימט, אַז יעדער קעסלער דאַרף אָנשאַטן צאָל אַפּאָזיטן די תּפילה, „פאַמער נאָטמער“ און „אָווע מאַריאַ“; פּלעגט אַדורכפאַרן אַ גלעזער, האָט ער געמוזט מאַכן אַ בוכהלע מיטן משוגענעם גראַף. פּלעגט אַדורכפאַרן אַ ייד, האָט ער געמוזט פאַרן אויף די גני פאַרן מויער פון פּאַלאַצ, אונטערשטעלן די באַק אויף אַ פאַמש אַאָז'וו. דער קאָלעספּאָנדענט, אָדער אפּשר דער רעדאַקטאָר, שרייבט צו: „אויב דער דאָזיקער גראַף אָדער זיין אַרענדאָר פּלעגט אַזוי נישט העפלעך אויפגעמען אומגלויביקע יידן, וואָס האָבן דאָך זייער רעליגיע, הגם זי איז פון אַלמן

טעמסאמענט, איצט זיי זיך משער, וואָס זיי וואָלטן געמאָן מיט יענע געסמ, וואָס אָנערקענען גישט קיין שום רעליגיע?"

די דאָזיקע פונקטן פון מענטשלעכקייט בליצן אָבער אויף זעלבן ברד-פּלל איז די פּאַצונג פון דער „גאַזעטאַ" צו יידן אַ פּינדלעכע. אין יאָר 1774 (VI. 21). ברענגט זי אַ ידיעה וועגן אַ בלוט-בלבול, פאַרצייטל וועגן דער אָברוקציע פון מות, וואָרפּט אָבער גלייכצייטיק פּאַר די יידן, אַז בכדי צו באַוווּיזן זייער אומשולד, האָבן זיי אונטערנעקויפט די דאָקטוירים און פּעלדשערס. ס'איז דערפּוּ כאַראַקטעריסטיש, אַז די „גאַזעטאַ" האָט און אַ יאָר אַרום געבראַכט די ידיעה, אַז די יידן זיינען סוף-בל-סוף באַפּרייט געוואָרן פון דער באַשולדיקונג.

אויב ביז צום יאָר 1783 האָט די „גאַזעטאַ" מחמת איר צלגעמיינעם כאַראַקטער אָדער די יידן אינגאַנצן פאַרשוויגן אָדער זיי לייכט אַ שטאַך געמאָן, האָט זיך די לאַגע געבויטן אין יאָר 1783. צום ערשטן מאל אַנט-פּלעקט זיך איר זאָלאָגנישער אַנטיסעמיטיזם, וואָס האַלט אָן ביזן היינטיקן טאָג. די דאָזיקע דאַטע איז גיט קיין צופּעליקע. ס'דערנעמערט זיך דער באַרימטער פּיריאָריקער סיים, עס שאַפּן זיך ריכטונגען אין דער פּוילישער געזעלשאַפּט. די הילוקי-דעות זיינען אויך פאַראַן בנוגע דער יידן-פּראַגע. די „גאַזעטאַ" באַקומט קאָנקורענץ, פּראָגרעסיווע יאָרגאַנען, וואָס טרעפּן אַרויס קעגן דעם קאָנסערוואַטיוון אָרנאַן אין פאַרשיידענע פּראַגן, צווישן אַנדערע אויך בנוגע דער יידן-פּראַגע. די ערשטע שלאַכט קומט פּאַר אין יאָר 1783. די „גאַזעטאַ" ברענגט אין נומ' 80 (X. 4) אַ גלות-לאַנגע קאָ-רעספּאָנדענץ פון געסוויזש וועגן דעם, אַז יידן האָבן דערהרגעט אַ משומדת. מיט חוזק ענדיקט דער געסוויזשער קאָרעספּאָנדענץ: „דער דאָזיקער יידישער פּאַרברעך האָט זיך צו פּרי אַנאַפּלעקט און ער האָט זיי קאַליע געמאַכט דעם גוטן נאָמען, וואָס דער מחבר פון דער פּעריאָדישער צייטשריפט (דער „פּאַמיענטיק פּאַליטימשיני אי היסטאָרימשיני" פון חודש יולי פון יאָר 1783, זייט 59), האָט זיי מחמת קריסטלעכער ליבע געוואַלט פאַרשאַפּן... און האָט געזאָגט... „זייער רעליגיע האָט גישט קיין שום דין, וואָס זאָל זיי הייסן פּיינט האָבן מענטשן פון אַז אַנדער אמונה און ברענגען זיי שאָדן..."

אין אַ צווייטן יאָרגאַנג וויצלט זיך די „גאַזעטאַ" איבער דעם פּראָ-יעקט וועגן צוציען די יידן צום מיליטער-דינסט, וואָס דער זעלבער „פּאַ-מיענטיק" האָט פּאַרגעלייגט. זי פרעגט, צי וועט די יידישע קאָוואַלעריע נאָך אויסהאַלטן די אַטאַקע פון די ענגלישע ריימער...

די אַנטיסעמיטישע קאָרעספּאָנדענץ פון דער „גאַזעטאַ" קלייבן צו-נויף אַלע בלבולים, וואָס זיינען ווען עס איז אויסגעטראַכט געוואָרן וועגן יידן; די צייטונג טראַגט אונטער אירע לעזער מעשיות פון פּוויזנט און איין נאַכט, וואָס די האָר שטעלן זיך קאַפויער פון זיי. זי פּרייט זיך, בעת מען

פארהרייפט יידן פון אנדערע מדינות, זי שעפט נחת, אז א רב האָט זיך
ערנען אין אויסלאַנד אָפגעשמדט.

ס'איז דעריבער אַ ווונדער, וואָס די „גאָזעטאָ“ האָט אזוי טרוקן
אָדורכגעלאָזן אַ זייער אינטערעסאַנטע נאָטיץ, וואָס מען וואָלט געדאַרפט
פאַרשרייבן מיט גאַלדענע אותיות אַפילו אין היינטיקן פּוילן, וווּ יידן זיינען
על-פי געשריבענער קאָנסטיטוציע אינגאַנצן גלייכבאַרעכטיקט. אין יאָר
1787 האָט דער לעניג סטאַניסלאָוו אַווגוסט פּאַביצמאַווקסי געמאַכט אַ לעג-
גערע נסיעה איבערן לאַנד. לויט די קאַרעספּאַנדענצן פון דער „גאָזעטאָ“
האַבן אים די יידן אומעמוס ענטוואַסטיש אויפגענומען. אומעמוס האָבן
אים פּאַנגעגט יידישע דעלעגאַציעס. אין קאַברין האָט אים דער רב געגעבן
אַ הייפּל צוקער, אַרומגעוויקלט מיט אַ פלויען שמאַק, וואָס אויף אים
זיינען געווען אויסגעהאַפט גאַלדענע און זילבערנע העברעישע אותיות. אין
פּינסק האָט אים מקבל-פנים געווען דער באַקאַנטער יידן-פּריינד, דער דע-
פּוטאַט פּוטרימאַוויטש. בעת דעם אויפגאַס האָט פּוטרימאַוויטש אין זיין
באַגרויס-רעדע דערקלערט, אז אויף דעם אָרט וווּ ס'שטייט דער קעניג, וועט
ער אויבשמעלן אַ זייל מיט אַן אויפשריפט אין לאַטיין, פּויליש, רוסיש און
יידיש, אז „צום אַנדענק פון קיניגס אויפהאַלט ווערן אַלע אָדורכפאַרער
באַפּרייט פון צאָלן מכס אין משך פון 4 יאָר“... אַ חידוש, וואָס די „גאָזע-
טאָ“ האָט די דאָזיקע ידיעה וועגן אַז עפנטלעכער אויפשריפט אין יידיש,
(זי רופט עס דעמאָלט יידיש, בעת היינט איז עס ביי איר אַ זשאַרגאָן) אָדורכ-
געלאָזן אַן שום באַמערקונגען.

אין דער פּוילישער פרעסע פון 18טן יאָרה געפינען מיר אויך ידיעות,
וואָס באַלייכטן דעם טרויעריקן עקאָנאָמישן מצב פון יידן. עס האָבן
זיך דעמאָלט געהערט מיינונגען, וואָס האָבן פאַרלאַנגט דורכצופירן אַ נרינד-
לעכע ענדערונג אין דער עקאָנאָמישער סטרוקטור פון די יידן. אַנדאַרו-
אָרונג און פּראָדוקטיוויירונג, דאָס זיינען די קאָזונגען פון די פּראָגרעסיווע
שייכטן.

דער ווירטשאַפּטלעכער חורבן פון פּוילן האָט זיך פאַרגרעסערט אין
די יאָרן 1768—1772, בעת ס'האָט זיך כמעט אין גאַנצן לאַנד געפירט
אַ בירגער-קריג, אַ קאַמף צווישן די אָנהענגער פון קיניג מיט די באַרער
קאָנפּעדעראַטן. גרויסע שאַדנס האָבן אויך אָנגעמאַן די אָפּפאַנגטן, וואָס
האַבן אין יאָר 1772 פאַרנומען גרויסע שטחים פון פּוילן. די לאַגע פון דער
יידישער באַפעלקערונג איז געווען דעמאָלט אַ פאַרצווייפלעכע, קראַנק-
הייט, מנפות, קאָנטריבוציעס, שרפות און סתם אַנבאַלן האָבן אַ טייל
קהילות אינגאַנצן חרוב געמאַכט. אָרעמע לייט האָבן געבאַנדזשעט פון
קהילה צו קהילה און געזוכט חיונה. די יידישע באַפעלקערונג עמיגרירט
פון פּוילן, וווּ ס'עפנט זיך יאָר אַ מעגלעכקייט: קיין פּרייסן, קיין אַרי-
ישראל א"צ. דער קיניג גיט אַרום אין יאָר 1787 אַ ספעציעלן אַוועזען-

סאָל וועגן שלעפערס און בעמלערס. דער אוניווערסאַל, וואָס איז אָפּגעדרוקט אין נומ' 45 פון דער „גאַזעטאַ" האָט אַ באַזונדערן פּאַסוס מבוה די יידן. די קהילות טאָרן מער נישט מרייבן די אָרעמקייט פון זיד, „ווי ס'פּראַקטיש" צירט זיד ביז איצט", נייערט די דאָזיקע יידן, „דאַרפן פאַרווענדט ווערן צום ניצן פון לאַנד ביי פאַרשיידענע אַרבעטן". מיר קענען צו ווייניק די עקאַ- נאָמישע געשיכמע פון די פּוילישע יידן אויף צו וויסן, ווי ווייט דער אונט- ווערסאַל האָט דערגרייכט זיין ציל, צו איז ער נישט פונקט ווי אַ סך אַנ- דערע קיניגלעכע פאַרדאָרענונגען געבליבן בלויז אויפן פּאַפּיר.

אין דער „גאַזעטאַ" געפינען מיר אַ גרעסערע צאָל אַנאַנסן — ווייזט אויס פון דער געריכטמאַכט — וועגן דעם, אַז סיי די בעלי-חובות, סיי די קרעדיטאָרן פון יידישע אָנזעצער דאַרפן זיד מעלדן אין געריכט און באַווייזן זייערע תביעות לנבי די געגעבענע יידן. אין אַ טייל פּאַלן קומט אַפילו פּאַר די ליצימאַציע פון פאַרמעגן, וואָס די געריכטמאַכט מעלדעט וועגן דעם דער עפנטלעכקייט. די באַנקראַטן האָפּן, משמעות, אַרומגענומען קודם-בַל די רייכערע שיכטן, דערביי איז פּראַי אַנצוווייזן, אַז דאָס פאַרמעגן פון צוויי באַנקראַטירטע אַמשינאָווער יידן, פון הערשעק סאַרקיעוויטש און יהודה-ביינש שלאַמאָוויטש, האָט די קאָמיסיע אָפּגעשאַצט אויף אַ אין יענע צייט קאָלאָסאַלער סומע פון 2,216,479 גילדן („גאַזעטאַ" נומ' 8, 1786. I. 28).

אַ צווייטע שטאַטנזייט פון יידישן לעבן, דאָס זיינען גנבות. וואָס אמת, הערן מיר דאָס לידל פון יידישע גנבות שוין אין די פריערדיקע יאָרהונט- דערמער. דאָס איז אַן אַרגומענט, וואָס ס'באַנוצט האָט פירגערטום אין קאַמף קעגן יידן. דאָס פירגערטום מענהט: די יידן גנבענען און זיינען גורם גנבות, וואָרום זיי קויפן אויף געגנבעטע זאַכן. פאַרטרייבט די יידן פון אונט- דער שטאָט און איר וועט זען, ווי די גנבות וועלן אויפהערן.

אין די קאָרעספּאָנדענצן פון דער „גאַזעטאַ" געפינען מיר אַ גרויסע צאָל ידיעות וועגן יידישע גנבות, וועגן געריכטס-אורטיילן א. ד. גל. מיר דאַרפן זיד אָבער באַציען מיט גרויס פאַרוזיכטיקייט צו די דאָזיקע ידיעות, מחמת די עינזייט פּעט די געריכטס-פאַרהאַנדלונגען זיינען דעמאָלט גע- זען אַזוי ראַפּינירט, אַז ס'איז שווער עפעס צו באַהויפטן אַפילו אויפן סמך פון די געריכטס-פּראַמאָקאָלן. ווי מיר דוכט אָבער, האָט דער קלאָ- געדיקער מצב, דאָס פּסדרדיקע פאַרמרייבן די אָרעמקייט פון שטאָט צו שטאָט, געמוזט ביי אַ טייל ברענגען צו אַ רעאַקציע אין דער פּאַרס פון נישט אָפהיטן די געזעצן פון פּרוואַט-אייגנטום.

אַ חוץ גנבים געפינען מיר יידן אויך צווישן די באַנדטס רוצחים, וואָס האָבן דעמאָלט פאַרפלייצט פוילן. לויטן באַריכט, וואָס די מיליטער- קאָמענדאַנטן זאָבן איבערגעשיקט דער מלוכה, האָט די פרייסישע מאַכט ביים איבערגעמען פוילישע ערד-שטחים, פאַרמריבן די באַנדיטן פון די וועל-

דער, זיי האָבן זיך דערביבער באַוווּזן אין דעם טייל פּוילן, וואָס איז געפליבן אומאַפהענגיק. זיי כאַפּן יעדן מאָג אַ פּאַר צענדליג באַנדיסן, „וואָס צווישן זיי געפינט זיך דאָס רוב יידן און ציגיינער“, דער עיקר אין דער געגנט פון פעטריקאָוו און טישענסטאַטאָוו. וויפיל אמת ס'שמעקט אין די דאָזיקע באַריכטן, איז שווער פעסטצושמעלן. איין זאַך מוזן מיר געדענקען, אַז דער באַריכט שמאַמט פון יאָר 1774, ווען דאָס עלטער פון די פּוילישע יידן האָט דערנרייכט זיין מאַקסימום.

ס'פּעלן אויך נישט קיין באַשולדיקונגען, אַז יידן סמען קריסמן. געדיכט איז געווען די שיכט פון פּאַראורטיילן לגבי דער יידישער באַפּעלקערונג. אַלדאָס ביים האָט מען אַרויפגעוואָרפן אויף יידן, אין אַ מנהג זיינען שולדיק יידן, אין אַ שרפה אַוודאי, זוער אַ קריסטלעך קינד געהרגעט, איז עס אַ יידישער אויפמו. מיט איין וואָרט אומעמוס יידן, רק יידן, אַפילו אַז אַ שמורעמוינט ברעכט אויס, איז עס די שולד פון יידן, ווי ס'באַוווּזט דער ווייטערדיקער, קאָמישער עפיואַד, וואָס האָט פּאַסירט אין אַ דאָרף שיעמיאַנאָוואָ, דרוי טייל אונטער לעמבערג, אין יאָר 1775 (7 אָקטאָבער, נומ' 80). „דעם דרייצנטן סעפטעמבער—פּאַרצילט דער קאָרעספּאָנדענט — איז נאָך אַ גאַנצן מאָג רעגענען אויסגעבראַכן אַ גרויסער שמורעמוינט. ס'האָט זיך באַוווּזן אַ גרויסער, שוואַרצער וואָלקן, וואָס פון אים האָט זיך געצויגן ביז צו דער ערד אַ לאַנגע זיי, שוואַרץ זיי דער וואָלקן. אָט—אָ דער דאָזיקער זייל האָט אָנגעמאַכט גרויסע שאַדנס, געריסן דעכער פון הייזער, פון דער נייער יידישער שול האָט ער אַראָפּגעריסן דעם דאָך, דאָסעלבע איז געשען מיט דעם דאָך פון דער צערקווע, געריסן ביימער, איבערגעקערט שיערס אַזו"ו. דער המון איז שמאַרק דערשראָקן געוואָרן, אין די דאָזיקע שוואַרצע וואָלקנס האָט ער געזען שדים און מלאכי חבלה. דער המון האָט אויך געגלייבט, אַז דאָס זיינען די שדים געקומען בעת די יידישע יום-טובים, כדי לוימן אַלמן מנהג אַוועקצוכאַפן אַ יידן, דער קלאַנג האָט זיך אַזוי שמאַרק פאַרשפּרייט, אַז מען האָט געהייסן די יידן אַדורכפירן אַ ציילונג, בכדי פעסטצושמעלן, צי איז טאַקע קיין איינער פון זיי נישט נעלם געוואָרן. דער יידישער שיקאַליק האָט געמענהט, אַז עס לייגט זיך ניט אויפן שכל, דער עזותדיקער אַשמדאי (לוציפער) זאָל מאַכן אַזאַ גרויכע, אַזאַ רעשדיקע און אַזאַ טייערע נסיעה צוליב אַז איינ-ציקן ייד; אַז מען מוז העכער גרייכן, בכדי צו געפינען אַזעלכן, וואָס איז מער ראוי צו אַזאַ פייערלעך שליחות. ס'האָט אים אָבער ניט געהאַלפן. ער האָט געמוזט איבערצייילן די יידן און באַוווּזן, אַז קיין איינער איז נישט אַוועק פון דער וועלט, „אויף אַזאַ אופן — ענדיקט דער קאָרעספּאָנדענט — האָבן די יידן געשמילט אויך דעם צווייטן שמורעם, וואָס איז פאַר זיי געווען אַ סך געפערלעכער.“

(4) To form a committee for modern literature within the Philological Section.

(5) To prepare the publication of an encyclopaedia in Yiddish.

(6) To prepare the formation of an Art Section.

The Conference also raised the question of establishing a Yiddish college, which could train teachers, public workers, and scientists.

Due attention was given to the question of the finances of the Y. S. I. The Conference considered that to enable the Institute to carry out the work imposed upon it and also to complete the erection of the new building, it was necessary to secure an annual budget of Dollars 66,000. In order to secure this sum the friends of the Institute should make efforts to increase the membership of the "Societies of Friends of the Y. S. I.", and should also endeavour to bring about an increase in the subsidies granted to the Institute by various city governments, kehillas, societies, and private persons.

In order to strengthen the organizational and financial work on behalf of the Y. S. I., the Conference decided to establish a Curatorium, with branches in all countries.

The proceedings at the Conference have given much encouragement to the numerous friends of the Institute, and it is hoped that good results will be attained in the course of the further work of the Institute.

*

The Honorary Presidents of the Curatorium of the Y. S. I. were elected soon after the Conference. The following persons have, so far, been included in this Presidium: Eduard Bernstein (Berlin), S. Dubnow (Berlin), Albert Einstein (Berlin), Siegmund Freud (Vienna), Moses Gaster (London), Edward Sapir (Chicago), Dawid Simonsen (Copenhagen), Bernhard Wachstein (Vienna), Chaim Zhitlowsky (New York).

PSYCHOLOGICAL - PEDAGOGICAL SECTION

1) A. Golomb, 2) L. Kanel, 3) Dr. H. Kowarski, 4) L. Lehrer, 5) Dr. S. Lewin, 6) Dr. A. A. Roback. Scientific Secretary L. Lehrer.

The above sections will in the future receive additions of new scholars who are engaged in research. In their scientific work the sections are entirely autonomous. Financially they are all supported by the Central Board whose duty it is to secure their budget.

The organizational and financial work on behalf of the Institute in various countries is entrusted to various local organizations of the "Friends of the Y. S. I." These local organizations are required to carry on a propaganda on behalf of the Institute and secure the financial means necessary for the activities of the several sections.

The Central Organs of the Y. S. I. are as follows:

- (1) A Convention to be held every three years at least. All local Societies are entitled to send delegates to the Convention.
- (2) A Central Council formed of representatives of local Societies.
- (3) A Central Board elected at the Convention.

The Central Board unifies the activities of the Scientific Sections whenever necessary and helps them in carrying out their resolutions. For this reason it is stipulated in the statutes that half the members of the Central Board and the Central Council shall be chosen from among the members of the Scientific Sections. The Central Board is also in charge of the central establishments of the Institute, such as the Bibliographical Department, the Archives, the Library, the Museum, and the Theatre Museum.

The following persons were elected to serve on the Central Board as members and candidates:

N. Gergel (Berlin), J. Giterman (Warsaw), J. Jashunsky (Warsaw), J. Jefroykin (Paris), B. Kahan-Virgili (Vilno), Z. Kalmanovitch (Vilno), B. Kletzkin (Vilno), J. Lestschinsky (Berlin), N. Maizel (Warsaw), J. Mark (Riga), Z. Reizin (Vilno), J. Shatzky (New York), I. Schipper (Warsaw), E. Tscherikower (Berlin), M. Weinreich (Vilno), M. Zilberfarb (Warsaw).

Inter alia, the Conference carried resolutions instructing the new Board:

- (1) To organize statistical investigations of the Jewish population in all countries with compact Jewish settlements -- more especially in Poland.
- (2) To issue an appeal to all Jewish public workers for assistance to be given to the Y. S. I. in its work of preserving monuments of antiquity and of historical importance, and invite these public workers to establish some kind of contact between their respective communities and the Y. S. I.
- (3) To issue, in addition to the "Shriftn" of each Section, a scientific journal for all sections.

Very imposing was the ceremony of laying the foundation stone of the new building of the Y. S. I. The gathering included thousands of persons and among those present were also the pupils of numerous Vilno schools with their own bands and school banners.

At a special scientific section of the Conference various papers were read. *Noah Prilutzky* read his essay on "Yiddish Dialects", *Dr. I. Schipper* on the "Committee of Four Lands", *J. Lestschinsky* on "The Economic Evolution of German Jewry during the 19th century" and *Dr. E. Ringelblum* on the "Jews in the Polish Press of the 18th century".

Dr. M. Weinreich submitted to the Conference a report of the Management of the Y. S. I. on their activities for the period preceding the Conference and laid before them their plans for future work.

The general debate that followed was concluded by a resolution that the Y.S.I. is a purely scientific institute and must therefore remain also for the future outside party politics, admitting and encouraging to participation in its activities all those who are willing to do scientific work in Yiddish within the general program of the Institute. The Institute will serve the masses of the people in their struggle for cultural emancipation. The Conference endorsed the line of policy as upheld by the Management before the Conference according to which the Institute shall act as (1) a centre for scientific work in Yiddish and, in the first place, for the study and development of the Yiddish language and literature, (2) a centre for training new workers in the domain of the science of Yiddish and Jewish culture, and (3) a central institution for recording events in Jewish cultural life in all countries of the world.

The Conference confirmed the organizational statutes of the Y. S. I., which are adapted to the wide extent of its work.

As regards the purely scientific aspect of its activities the following Sections were set up.

HISTORICAL SECTION

1) Hon. Member Professor S. Dubnow, 2) *Dr. Ch. Borodiansky*, 3) *Dr. J. Brutzkus*, 4) *Mag. P. Kon*, 5) *F. Kursky*, 6) *A. Menes*, 7) *Dr. Ringelblum*, 8) *Dr. J. Shatzky*, 9) *E. Tscherikower*. Scientific Secretary *E. Tscherikower*.

ECONOMIC - STATISTICAL SECTION

1) *Prof. B. Brutzkus*, 2) *Dr. N. Gergel*, 3) *Prof. L. Hersch*, 4) *I. Korálnik*, 5) *J. Lestschinsky*, 6) *Dr. I. Lipowski*, 7) *A. Rosin (Ben Ader)*, 8) *M. Shalit*. Scientific Secretary *J. Lestschinsky*.

PHILOLOGICAL SECTION

1) Hon. Member *A. Harkavy*, 2) Hon. Member *Dr. A. Landau*, 3) *J. L. Cahan*, 4) *J. A. Yoffe*, 5) *Z. Kalmanovitch*, 6) *S. Nizer*, 7) *N. Prilutzky*, 8) *Z. Reisin*, 9) *Dr. M. Weinreich*. Scientific Secretary *M. Weinreich*.

The Conference of the Yiddish Scientific Institute held on 24th—27th October 1929 in Vilno marks a considerable advance in the development of the Institute.

Those gathered at the Conference represented the Organizing Committee of the Institute itself, Societies of Friends of the Institute in Germany, U. S. A., Latvia (Riga, Dunaburg), Lithuania, Esthonia, Roumania, and Poland (Vilno, Warsaw, Bialystok, Lodz, Lublin, Cracow, Siedlce, Wiclawek, and other cities). In all [there were present at the deliberations more than 80 delegates. The Conference was also attended by numbers of guests from Warsaw and several provincial cities. Among the delegates were well-known authors and public workers. Mr. Finkelstein, a leading lawyer of Kaunas, was given a special permission to travel to Vilno to represent the Kaunas Society of Friends of the Institute (which, in view of the present relations between the Polish and the Lithuanian Governments, is considered an unusual concession). It should also be added that the Polish administration gave the delegates to the Conference certain other facilities in respect of their journey to Vilno.

The Conference received hundreds of greetings from the authorities, from various institutions, from Jewish communal organizations, and from individuals. Such greetings were sent by the Jewish Department of the Latvian Ministry of Education, from the Kehillas of Warsaw and Lodz, from the Societies ORT, OZE, Hias-Ica-Emigdirect, from the Central Committee of the Bund and the Poalei-Zion, the Institute for the Promotion of Science and Letters in Poland (J. Mianowski Fund), the "Gesellschaft zur Foerderung der Wissenschaft des Judentums" in Berlin, from the Friends of the Jerusalem University in Warsaw, the American Section of the Y. S. I., and so forth.

The opening of the session took place in the presence of nearly 1,000 persons among whom were also the President of the Polish Senate Professor Szymański, the City Mayor and other representatives of the City Government, spokesmen of various scientific institutions — Jewish, Polish, Lithuanian, White-Russian, etc.

Many speeches of greeting were delivered at the opening session, and by rising from their seats the assembly honoured the memory of the victims of the outbreak in Palestine as well as the memory of the numerous Jewish writers and scholars who had passed away during the last few years, the name of the late I. L. Peretz having been given especial prominence.